

T.C.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

SİYASET VE SOSYAL BİLİMLER BİLİM DALI

**GÖÇÜN GÜVENLİKLEŞTİRİLMESİ VE GÖÇ KARŞITI SÖYLEMLER ÜZERİNE
BİR OKUMA: BÜYÜK BRİTANYA VE BREXIT ÖRNEĞİ**

Doktora Tezi

MELEK ÖZLEM AYAS

İSTANBUL, 2024

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
SİYASET VE SOSYAL BİLİMLER BİLİM DALI

**GÖÇÜN GÜVENLİKLEŞTİRİLMESİ VE GÖÇ KARŞITI SÖYLEMLER ÜZERİNE
BİR OKUMA: BÜYÜK BRİTANYA VE BREXİT ÖRNEĞİ**

Doktora Tezi

MELEK ÖZLEM AYAS

Tez Savunma Jürisi

- Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Fethi Ufuk ÖZİŞİK
- Üye: Prof. Dr. Besim Bülent BALI
- Üye: Doç. Dr. İbrahim Aytaç KADIOĞLU
- Üye: Prof. Dr. Pınar GEDİKKAYA
- Üye: Doç. Dr. Ayşe Sıla ÇEHRELİ

İSTANBUL, 2024

ÖZET

GÖÇÜN GÜVENLİKLEŞTİRİLMESİ VE GÖÇ KARŞITI SÖYLEMLER ÜZERİNE BİR OKUMA: BÜYÜK BRİTANYA VE BREXIT ÖRNEĞİ

Bu çalışma Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği üyeliğinin akıbetine dair yaptığı referanduma giden süreci ve sonrasını konu almakta ve Brexit Referandumunu bir analiz nesnesi olarak kabul etmektedir. 23 Haziran 2016 tarihinde gerçekleştirilen Brexit Referandumu ismini, “British” (Britanya) ve “exit” (çıkış) kelimelerinin kısaltılarak bir araya gelmesiyle oluşturulan bir kısaltmadan almaktadır ve resmî adı Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı olan Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği üyeliğinden ayrılmasını ifade etmektedir. Brexit Referandumunu merkezine kabul eden bu çalışmada Referanduma giden süreçte kamuoyuna ulaşan ve tartışılan söylemlerle *tehditleştirilen* ve güvenlik endişesi haline gelen göçün; uzun tarihi boyunca her dönem göçmenlerle karşılaşmış Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden ayrılmasındaki etkisi konu alınmıştır. Çalışma bu bağlamda, “Brexit Referandumu, göç politikalarında gerçekleşen Avrupa Birliği kaynaklı düzenlemelere bir tepki olarak mı gerçekleştirilmiştir? Yoksa Birleşik Krallık'ın kendi iç dinamikleri ve değişken göç politikalarıyla girilen bu süreçte Avrupa Birliği'nin yetersiz göç politikaları araçsallaştırılarak referandum kararı meşrulaştırılmış mıdır?” sorusunu cevaplandırmaya çalışacaktır.

Anahtar Kelimeler: Brexit, Kamu Politikası, Göç, Göçün Güvenlikleştirilmesi, Söylem Analizi, Büyük Britanya, Avrupa Birliği, Durum Çalışması, Avrupalılaşıma.

ABSTRACT

A PERUSAL ON ANTI-IMMIGRATION DISCOURSES AND THE SECURITIZATION OF IMMIGRATION: AN EXAMPLE OF GREAT BRITAIN AND THE BREXIT

This study focuses on the process leading up to and after the referendum on the fate of the United Kingdom's membership of the European Union and takes the Brexit Referendum as an object of analysis. Held on 23 June 2016, the Brexit Referendum takes its name from an acronym formed by the abbreviation of the words 'British' and 'exit' and refers to the departure of the United Kingdom, officially the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, from membership in the European Union. This study, which takes the Brexit Referendum as its centre, focuses on the impact of migration, which has been threatened and become a security concern with the discourses that reached the public and discussed in the process leading up to the referendum, on the departure of the United Kingdom, which has always encountered immigrants throughout its long history, from the European Union. In this context, the study asks, 'Was the Brexit Referendum a reaction to the European Union-induced regulations in immigration policies? Or was the referendum decision legitimised by instrumentalising the inadequate migration policies of the European Union in this process, which was entered with the United Kingdom's own internal dynamics and variable migration policies?'.

Keywords: Brexit, Public Policy, Migration, Securitisation of Migration, Discourse Analysis, Great Britain, European Union, Case Study, Europeanization.

ÖNSÖZ

Bu çalışma, sosyal bilimler alanında bir iz bırakma arzusuyla başladığım doktora eğitimimin bir ürünüdür. Akademik çalışmalarına başladığım ilk andan itibaren araştırma arzumu ve entelektüel merakımı destekleyerek bana yol gösteren değerli tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Fethi Ufuk Özışık'ın kıymetli katkıları sayesinde nihayete erdirilmiştir. Değerli hocama hem akademik hem de manevi rehberliği için sonsuz teşekkürlerimi sunmak isterim. Tez danışmanım ile beraber tez izleme komitemde yer alarak bu uzun ve zorlu süreçte varlıklarıyla bana güven veren, çalışmamı derinleştirmek ve zenginleştirmek için tecrübelerini benimle cömertçe paylaşan ve desteklerini esirgemeyen Prof. Dr. Besim Bülent Bali'ye ve Doç. Dr. İ. Aytaç Kadioğlu'na da müteşekkirim.

Akademi içerisine profesyonel olarak adım attığım ilk andan itibaren yanımda olan, hem akademide hem iş hayatımda hem de kişisel yaşamımda desteğini hep hissettiğim ve öğütlerini önemsediğim çok sevgili hocam Prof. Dr. Pınar Gedikkaya'ya da ayrıca minnetimi ve teşekkürlerimi sunmak isterim. Kendisi ile beraber çalışmak, benim için çok büyük bir şanstı.

Son olarak, aldığım her kararda arkamda duran, lisansüstü çalışmalarına devam etmem için beni cesaretlendiren, karşılaştığım her zorlukta beni ayağa kaldıran canım babam Cemil Ayas'a ve ufuk açıcı bakış açısı ve nazik kalbiyle daima yanımda olan kardeşim Utku Cem Ayas'a sabırları ve destekleri için çok teşekkür ederim.

Melek Özlem AYAS

İstanbul, 2024

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
GÖRSEL LİSTESİ.....	vii
TABLO LİSTESİ.....	viii

GİRİŞ

1. Konunun, Analiz Nesnelerinin ve Hipotezlerin Sunumu	2
1.1. Tarihsel Bağlamda Birleşik Krallık ve Avrupa Algısı.....	3
1.2. Çalışma Konusunun Seçimi, Analiz Nesnesinin Sunumu ve Hipotezlerin İnşası	5
2. Araştırma Metodolojisi: Analiz Düzeyinin Belirlenmesi, Seçilen Kavramlar ve Karşılaşılan Zorluklar	8
2.1. Analiz Düzeyinin Belirlenmesi.....	8
2.2. Çalışmanın Kavramsal Açıdan Değerlendirilmesi	17
3. Analiz ve Sorunsallaştırma İçin Teorik Çerçevelerin Sunumu	22

BİRİNCİ BÖLÜM

BİRLEŞİK KRALLIK'IN GÖÇ POLİTİKALARININ EVRİMİ VE BREXIT ÖNCESİ DÖNEMDEKİ UYGULAMALAR

1. Brexit Referandumu Öncesinde Birleşik Krallık'ta Göç Hareketleri ve Birleşik Krallık'ın Göç Politikaları.....	30
1.1.Zaman Tünelinde: Avrupa Ekonomik Topluluğu Üyeliğine Kadar Geçen Sürede Birleşik Krallık'ta Göç Hareketleri.....	31
1.2.Birleşik Krallık'ın Avrupa Ekonomik Topluluğu Üyeliği ve Değişen İktidarın Göç Politikaları Üzerindeki İz Düşümü	45

2. Brexit Referandumuna Giden Yolda Çok-Kültürlü Politikaların Sosyo-Politik Dinamikleri Şekillendirme Süreci.....	51
2.1. İşçi Partisinin İktidara Gelmesinin Ardından Birleşik Krallık'ta Değişen Göç Politikaları, Çok-Kültürlü Politikaların Karmaşıklığı ve “Memnuniyetsizlikler”	51
2.2. Brexit Referandumuna Giden Süreçte Siyasi Elitlerin Söylemlerinin Politika İnşasına Etkisi	63

İKİNCİ BÖLÜM

BİR TEHDİDİN İNŞASI: BREXIT REFERANDUMUNDA GÖÇ KAVRAMININ YERİ VE GÜVENLİKLEŞTİRİLEN GÖÇ KAVRAMI

1. Brexit Kararının Kaynağı Nedir?	76
1.1. Bir Seçim Vaadi Olarak Brexit Referandumu ve Brexit Referandumuna Giden Süreçte Siyasi Elitlerin Rolü.....	76
1.2. Brexit Referandumunda Oy Verenlerin Profili ve Avrupa Birliği Algısı Üzerine Bir Değerlendirme.....	89
2. “Tehlikeli” Söylemler ve Meşruiyet Çabaları Gölgesinde Brexit Referandumuna Doğru İlerlerken.....	99
2.1. Avrupa Birliği ve Birleşik Krallık İlişkisinin Dinamikleri: Avrupa Şüpheciliği ve Avrupalılaştırma Kavramı.....	99
2.2. Güvenlikleştirme Kavramının Brexit Referandumu Sürecindeki Rolü.....	114

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BREXIT REFERANDUMU SONRASINDA BİRLEŞİK KRALLIK'IN GENEL DURUMUNA İLİŞKİN BİR DEĞERLENDİRME

1. Siyasi Elitlerin ve Halkın Gözünden Brexit Referandumunun Maliyeti ve Değişen Göç Politikalarının Analizi.....	135
1.1. Brexit Müzakereleri ve Geciken Vaatlerin Tezahürü	136
1.2. Brexit Referandumu Sonrasında Artan Beklentiler ve Vaatlerin Muhasebesi.....	146

2. Vaatlerin ve Değişimlerin Birleşik Krallık’a Maliyeti ve Bir Paradoksu Çözmek	152
2.1. Brexit Referandumu Sonrasında Birleşik Krallık’ta İstikrarsız Siyasi Ortamın Vaatler ve Göç Politikaları Bağlamında Değerlendirilmesi	153
2.2. Referandumun Ardından Birleşik Krallık’ın Değişen Göç Uygulamaları ve Artan Güvenlik İhtiyacı.....	159
SONUÇ.....	172
KAYNAKÇA	176

GÖRSEL LİSTESİ

Görsel 1: <i>Vote Leave</i> kampanyasında kullanılan propaganda görseli örneği	126
Görsel 2: “Breaking Point” posterı	132
Görsel 3: <i>Ben & Jerry’s</i> firması tarafından sosyal medyada paylaşılan mesaj	155

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: İşçi Partisi hükümetlerince 1997-2008 tarihleri arasında göç ile ilgili yapılan düzenlemeler	56
Tablo 2: 1985 ve 2003 yılları arasındaki Birleşik Krallık’a yapılan sığınma talepleri	58
Tablo 3: Oy verme davranışını yönlendiren temalar	95

GİRİŞ

Resmî adı Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı olan Birleşik Krallık; İngiltere, İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda'yı kapsayan bir devlettir. Yapısı gereği çokluğu ve çoğulculuğu bir arada bulunduran Birleşik Krallık, aynı zamanda kültürel ve geleneksel farklılıkların da içerisinde kendisine yer bulabildiği çok-kültürlü bir insan topluluğunu barındırmaktadır. Orta Çağ'dan beri - yalnızca Ada'ya ayak basan işgalciler vesilesiyle değil- dönemsel olarak gerek yönetici sınıfında gerek ticaret hayatında gerek ruhban takımında gerekse kültürel ve edebi faaliyetlerde birçok yabancıya ev sahipliği yapmış ve onları sosyal hayatın bir parçası olarak kabul etmiştir. Ancak özellikle Birinci Dünya Savaşı'na kadar "sıradan" halkın arasına yabancı neredeyse hiç karışmamıştır. Bu bağlamda yabancılarla iletişim kurmak ve onlarla -hem maddi hem de manevi- bir alışverişte bulunmak "elitlere" özgü bir değer, hatta bir ayrıcalıktır.

Özellikle Orta Çağ'da birçok İngiliz soylusu ve eliti, yabancılarla arkadaşlık kurduklarını ve onlarla düzenli olarak iletişim içerisinde olduklarını gururla paylaşmışlardır. Zira dönemin skolastik düşünce yapısına rağmen aydınlanma ve ilerleme yolunda atılacak en verimli adımlardan birinin farklı bir kültürle veya bir bakış açısıyla belirli bir konu üzerinde istişare etmek olduğu kabul edilmiştir. Bu sebeple kimi zaman bir kanun değişikliğinde dahi, yönetici sınıftan birinin sahip olduğu bazı "değerli dostların" fikri sorulmuş ve ihtimaller istişare edilmiştir. Bu fikir sorma ve istişare halinde dikkate değer bir nokta vardır. Bu kanunlara tabi olacak halka dahi fikirleri sorulmazken; bazı konularda bu yabancı dostların görüşleri alınmıştır. Dolayısıyla soylular, elitler ve yabancıların arasında halkın sesi neredeyse hiç duyulmamıştır.

Bu şartlar altında siyasi elitlerin ve yabancıların halk tarafından bir tehdit nesnesi olarak görülmesi, ulus-devletin de zaman içerisinde gelişmeye ve dönüşmeye başlamasıyla birlikte doğal görülebilir. Bu bakış açısı, halk özelinde ancak Orta Çağ dönemi için doğallaştırılabilir. Günümüzde ise benzer bir refleksi, siyasi elitlerde gözlemlemek mümkündür. Bu sefer, siyasi elitler de yabancılarla karşı karşıya gelmiş ve hem halk hem de siyasi elitler ortak bir tehdit karşısında pozisyon almışlardır. Hatta öyle ki, kimi zaman halkın kabulüne rağmen siyasi elitler arasındaki yabancı karşıtlığı çok daha uç noktalara ulaşmıştır. Her durumda bu fenomen, günümüz için incelenmesi gerekli bir konu haline gelmiştir.

Orta Çağ'dan çok uzak bir zamana odaklanan bu çalışma, halkın yanı sıra siyasi elitleri de sürecin bir parçası haline getirerek yabancıların, daha doğru ifade etmek gerekirse bu yabancıların Birleşik Krallık'a ulaşmasını sağlayan göç hareketlerinin hem manevi değerlere hem de maddi çıkarlara

bir tehdit olarak görülmesinin sebeplerini ele almayı amaçlamaktadır. Çalışmanın giriş kısmında, bu çalışmanın benimsediği metodolojinin yanı sıra çalışmanın konusu, hipotezleri ve araştırma sorusu da ayrıntılı olarak incelenecektir. Ancak ilgili başlıklara gelmeden önce şunu paylaşmak gerekmektedir: Bu çalışma, bu *tehditleştirme* halini, literatürde kullanıldığı üzere *güvenlikleştirme* kavramı üzerinden ele alacak ve daha da spesifik olarak İngiltere üzerine eğilecektir. Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı'na ilişkin bir okumanın İngiltere üzerinden gerçekleştirilmesinin temel sebebi, kısaca Büyük Britanya veya Birleşik Krallık olarak anılan bu birliğin parçası olan diğer ülkelerin -her ne kadar kendilerine ait ulusal parlamentolara sahip olsalar da- anayasaya ilişkin düzenlemeler, dış politikada izlenecek yollar, ulusal güvenliğin sağlanmasına ilişkin alınacak önlemler ve göç ve yabancılara ilişkin düzenlemelerde Birleşik Krallık Parlamentosuna bağlı olmalarıdır. Dolayısıyla kararlar İngiltere'nin başkenti Londra'dan alınırken, İngiltere halkı ve siyasetçilerinin söylemlerinin ve isteklerinin bu çalışmanın konusu haline getirilmesi yerinde bir karar olarak değerlendirilmiştir. Göçün güvenlikleştirilmesini merkezine alacak bu çalışma, 2016 yılında gerçekleşen Brexit Referandumunu bir dönüm noktası olarak kabul edecek ve hem Referandum öncesinde hem de sonrasında göç hareketlerine ve politikalarına bağlı olarak geliştirilen söylemleri de çeşitli perspektiflerden ele alacaktır.

1. Konunun, Analiz Nesnelerinin ve Hipotezlerin Sunumu

Brexit Referandumu özelinde farklı uzmanlık alanlarına dayanan birçok çalışmanın yapıldığı bilinen bir gerçektir ve bu durum, aynı zamanda bu çalışma için de bir kısıttır. Çalışma her ne kadar ilk bakışta konusu itibarıyla diğer çalışmalardan ayırtılamıyormuş izlenimi uyandırorsa da; tercih ettiği metodoloji ve bu metodolojinin sağladığı geniş çalışma sahası sebebiyle kendisini diğerler çalışmalardan ayırtırmaktadır. Bu çalışma, sosyal bilimlerde başvurulan metodolojiler arasında yer alan durum çalışması yaklaşımını kullanarak nitel olarak yürütülmüş ve Brexit Referandumunu bir bütün olarak ele alarak; yalnızca tek bir kavrama veya Referandumun resmî olarak ilan edilmesiyle başlayıp 23 Haziran 2016 tarihinde gerçekleştirilmesiyle biten kısıtlı bir sürece odaklanmadan Brexit Referandumunu değerlendirmeyi tercih etmiştir. Bu noktada, durum çalışması yaklaşımını, bu çalışma içerisindeki öneminin anlaşılması açısından kısaca tanımlamakta fayda vardır. Creswell (2013: 163), durum çalışması yaklaşımının bir olayın ayrıntılı bir tanımını yapmayı hedeflediğini ifade etmektedir. Creswell (2013) ayrıca durum çalışmasına ilişkin tanımı ve sınırları paylaştığı çalışmasında, analize konu olan durumun kronolojik bir geçmişe sahip olması halinde; her bir aşamanın çoklu veri kaynaklarına dayanılarak analiz edilmesini de önermiştir.

Birleşik Krallık gibi uzun ve derin bir tarihi olan bir devlet için dönüm noktası olarak değerlendirilen Brexit Referandumu gibi bir olayın, kısıtlı sayıda kavram veya teori ile incelenmesi ve

Referandum üzerinden yapılacak bir analizin derinliğinin kısıtlanması haksızlık olarak ifade edilebilir. Bu süreçte elde edilen veriler ve değişkenler, çok yönlü bir okumayı ve analizi gerekli kılmaktadır. Çalışmaya ilişkin ilk literatür ve veri taramalarının yapıldığı andan itibaren, sosyal bilimlerde görülen teamülden kabulle konunun yalnızca güvenlikleştirme bağlamında değerlendirilmesinin üretkenliği azaltacağı, çalışmayı kısır kılacağı ve tekrarı zorunlu hâle getireceği öngörülmüştür. Bu sebeple bu çalışma deneysel yönü ağır basan ve modern yaklaşımları benimseyen; ancak bu yaklaşımların tarihsel bağlamdan doğan kaynaklarını da sürece dahil etmeyi ve kavramların ve teorilerin insanî yönlerini de incelemeyi hedefleyen bir çalışmadır. Kavramlar ve teoriler arası uyumun -aynı disiplinler arası çalışmalarda görüldüğü gibi- çalışmanın kalitesini ve özgünlüğünü arttırdığı iddiasındadır. Bu iddia uyarınca, durum çalışması yaklaşımını hakıyla tatbik edebilmek ve kavramların ve teorilerin birbirini ardına sıralanarak kaybolmasını önleyebilmek için yol gösterici bir kavram ve teori grubu seçilmiş ve bu ana gruba bağlı kalınarak farklı yardımcı kavramlardan veya teorilerden de faydalanılmıştır.

Farklı kavram veya teorilere yoğun bir kısıtlama olmaksızın başvurulması, iyi yönetilemediği takdirde çalışmanın bütünlüğü için bir tehlike arz etme potansiyeline sahiptir. Bu noktada kolaylaştırıcı ve birleştirici unsur seçilen metodolojiye olan bağlılıktır. Bu geri dönüş, konunun bütünlüğünün sağlanması ve korunması için bir kurtarıcı olmuş; ilgili kavramlar ve teoriler araştırma sorusuna bu vesile ile bağlanacak şekilde yeniden formüle edilmiştir. Bu bağlamda kavramların her birinin hem birbirleriyle hem de ana kavram ve teori grubuyla ilişkili olarak kullanıldığı ifade edilebilir. Bu sebeple çalışmanın başlığında kendisine yer bulan “güvenikleştirme” kavramı her ne kadar çalışmanın anahtarı olsa da tek odak noktası değildir. Bu iddiayı sağlamlaştırmak üzere, çalışma boyunca kullanılan diğer kavramlara ve teorilere değinmeden önce çalışmanın ana temasını ve Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı’nın Avrupa Birliği ile ilişkisini tarihsel bağlamda açıklamak gerekmektedir.

1.1. Tarihsel Bağlamda Birleşik Krallık ve Avrupa Algısı

Birleşik Krallık’ın Avrupa Birliği macerasının başlangıcını, 1973 yılında gerçekleşen Avrupa Ekonomik Topluluğu üyeliğine dayandırmak mümkündür. Ancak Birleşik Krallık’ın Avrupa ile ilişkileri bu tarihten çok daha eskiye dayanan köklü bir tarihe sahiptir. Bu ilişkinin doğası Churchill’in bir konuşması ile tarif edilebilir. Kıta Avrupası, İkinci Dünya Savaşı’nın ardından yıkıcı mücadelelerle harap olmuştur. Komşu ülkelerin birbirine saldırdığı, ülkelerin ekonomilerinin oldukça büyük bir sıkıntı altına girdiği ve milyonlarca insanın hayatını kaybettiği bir savaş sonrasında Avrupa bölünmüştür. Böyle bir dönemde, İkinci Dünya Savaşı’nın hemen ardından 19 Eylül 1946’da Zürih Üniversitesinde bir konuşma gerçekleştiren dönemin Birleşik Krallık Başbakanı Winston Churchill, Birleşik Krallık’ın büyük savaşların ardından harap olan Avrupa’ya olan inancının altını çizmiştir. Churchill, Avrupa’da yaşanması olası çatışmaları önlemenin yolunun yine Avrupa’daki ülkelerin arasında sağlanacak geniş

bir senteze ve doğal gruplaşmalara bağlı olduğunu ifade etmiştir. Churchill (1946) konuşmasında Birleşmiş Milletlere ve İngiliz Milletler Topluluğu'na atıfta bulunarak şu soruyu sormuştur: “(...) *bu güçlü kıtanın dağılmış halklarına genişlemiş bir vatanseverlik ve ortak vatandaşlık duygusu verebilecek bir Avrupa grubu neden olmasın? Ve neden diğer büyük gruplarla birlikte hak ettiği yeri almasın ve insanlığın onurlu kaderini şekillendirmeye yardımcı olmasın? (...)*”

Bu soru, Birleşik Krallık'ın Avrupa topluluklarıyla olan bütünleşme ve yardımlaşma isteğinin bir nişanesidir. Bu konuşmadan yaklaşık yetmiş yıl sonra gerçekleşen Brexit Referandumu esnasında yürütülen kampanyalarda, Avrupa Birliği'ni bir tehdit nesnesi olarak sunan ayrılma yanlısı grupların argümanlarında dahi Avrupalı kimliği, Birleşik Krallık'ı tanımlayan sıfatlar arasındaki yerini korumuştur. Bu yaklaşım, Birleşik Krallık ve Avrupa Birliği arasındaki özel ilişkinin bir tezahürüdür ve dikkatli bir analize ihtiyaç duymaktadır. Bu kabul haline rağmen Birleşik Krallık, Avrupa Birliği üyesi ülkeler arasında en yoğun Avrupa şüpheciliğine sahip olan ve uzun vadeli sonuçlarının bilinmezliğine rağmen Avrupa Birliği'nden ayrılmayı göze alan yegâne ülkedir.

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Avrupa'daki imparatorlukların parçalanmaya başlaması ve Afrika ve Asya'daki yoğun dekolonizasyon hareketleri Birleşik Krallık'ı da etkilenmiştir. İmparatorlukların değişen coğrafi ve demografik yapılarına karşın, Avrupa içerisinde, özellikle Batı Avrupa'da bir bütünleşme dalgası başlamıştır. Churchill'in konuşmasından üç yıl sonra, 1949'da, Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu ile bütünleşme hareketi somutlaşmış ve bu hareket, 1957'de Roma Anlaşmasıyla şekil değiştirerek “Avrupa Ekonomik Topluluğu” adı altında devam etmiştir. Değişen ekonomik ve siyasi konjonktür, Birleşik Krallık'ın stratejik bir karar alarak Avrupa Ekonomik Topluluğu'na katılmasına sebep olmuştur. Bu sebepleri kısaca değerlendirmek, Birleşik Krallık'ın Avrupa Ekonomik Topluluğu üyeliğinin ardından Avrupa Birliği'nin de bir üyesi haline gelmesinin nedenlerini anlamak için önemlidir. Bu nedenleri anlamak ise bu uzun ortaklığın 2016 yılında Brexit Referandumu ile son bulmasına yol açan sebepleri ortaya koymak için doğru hipotezlerin ve araçların seçilmesine yardımcı olacaktır.

İkinci Dünya Savaşı'nda, birçok Avrupa ülkesinde olduğu gibi Birleşik Krallık ekonomisinde de yoğun bir yıkım yaşanmıştır. Fakat, Birleşik Krallık diğer Avrupa ülkeleri kadar hızlı toparlanamamıştır. Şehirleri yerle bir edilen ve çok sayıda vatandaşını hem Birleşik Krallık'a yapılan saldırılarda hem de Avrupa'ya yapılan taarruzlarda kaybeden Birleşik Krallık hem savaş sırasında hem de sonrasında iş gücü eksikliğiyle karşı karşıya kalmıştır. İmparatorluğun dağılması ve kolonilerinin bağımsızlığını ilan etmesi, özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki dönemde iş gücü eksikliğinin bu kaynaklardan zorunlu olarak karşılanması ihtimalini yok etmiş ve aynı zamanda geleneksel ticari ortaklarla olan ilişkilerin de kesilmesine sebep olmuştur. Ayrıca Birleşik Krallık'ın, Churchill'in dile getirdiği Avrupa'daki doğal gruplaşmalardan uzak kalması, her anlamda izole olmasına ve teknolojik,

ticari ve endüstriyel modernleşmeden payını alamamasına da yol açmıştır. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Soğuk Savaşın başlaması Birleşik Krallık'ın güvenlik kaygılarının, canlılığını hiç yitirmeden uzun bir süre boyunca korunmasına sebep olmuştur. Yıkıcı bir savaşın hatırasının hâlâ canlı olduğu düşünüldüğünde, Birleşik Krallık'ın Avrupa Ekonomik Topluluğu'nu daha ziyade bir kolektif güvenlik topluluğu olarak değerlendirme eğilimde olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Aynı motivasyonlar Avrupa Birliği üyeliği için de geçerlidir. Ancak Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği üyeliği bazı çekinceleri ve ayrıcalıkları da içinde taşımaktadır.

Birleşik Krallık Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun kurucu üyeleri arasında yer almasından doğan nüfuzunu ve sahip olduğu güçlü ekonomisinin yarattığı avantajı Avrupa Birliği'nde de kullanmak istemiştir. Bu istek Birleşik Krallık'ın Avro Bölgesinin dışında kalarak para birimini değiştirmemesi, Schengen Bölgesinin dışında kalarak seyahat serbestisinin bir parçası olmaması ve *“Thatcher İndirimi”* adıyla bilinen uzlaşısı sayesinde Birleşik Krallık tarafından Avrupa Birliği'ne yapılacak her türlü mali katkının tutarının diğer üye ülkelere oranla daha düşük olması ayrıcalıklarını doğurmuştur. Bu ayrıcalıklar Birleşik Krallık'ın ulusal ekonomisi ve göç politikaları üzerindeki kontrolünü koruması için gerekli adımlar olarak değerlendirilmektedir. Özellikle Thatcher İndirimi adıyla bilinen mali ayrıcalıklar Birleşik Krallık'ın, bir “barış projesi” olan ve bir dönem düşman olan birçok ülkeyi eşit bir zeminde uzlaştırmayı hedefleyen Avrupa Birliği'ne duyduğu bağlılığın sorgulanmasına yol açmış ve aynı zamanda Birleşik Krallık'ın potansiyel isteksizliğini gözler önüne sererek Avrupa Birliği içerisindeki geleceğinin uzun soluklu olup olmayacağı konusunun da tartışmaya açılmasına sebep olmuştur. Nitekim, 23 Haziran 2016'da bu ilişkinin sona erdirilmesine ilişkin soru Birleşik Krallık halkı tarafından oylanmış ve oy verenlerin yüzde elli ikisi Avrupa Birliği'nden ayrılmayı tercih etmiştir. Bu kararlar sonuçlanan Brexit Referandumu bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

1.2. Çalışma Konusunun Seçimi, Analiz Nesnesinin Sunumu ve Hipotezlerin İnşası

Churchill'in 1946 yılında gerçekleştirdiği konuşmadan anlaşılacağı üzere Birleşik Krallık izolasyondan ziyade Avrupa bütünleşmesi fikriyle daha yakındır. Birleşik Krallık Avrupa'yı bir tehdit nesnesi olarak görmemiştir; aksine Churchill'in de konuşmasında belirttiği üzere, olası bir tehdide karşı kendiliğinden oluşan doğal grupların içerisinde yer almanın ulusal güvenliğin sağlanması için daha faydalı olacağı öngörülmüştür. Birleşik Krallık'a farklı görevlerle, farklı dönemlerde uzun süre hizmet etmiş ve birisi başbakanlık görevinde olduğu döneme denk gelmek üzere iki ayrı dünya savaşı görmüş Churchill'in Avrupa bütünleşmesine duyduğu inanç değerlidir. Birleşik Krallık'ın uluslararası arenada sahip olacağı iş birlikleriyle ulusal refah, güvenlik ve huzurunu korumayı amaçlayan bu inanç; ulus-üstü bir oluşuma sunulacak sadakatin ulusal çıkarların korunması için verilecek bir bedel olmasıyla ilişkilendirilebilir.

2016 yılında gerçekleştirilen Brexit Referandumunda ise Churchill'in kanaatinin tam aksine bir görüş savunulmuştur. Ulus-üstü bir oluşum olan Avrupa Birliği ile kurulan iş birliğinin bedelinin refah, güvenlik ve egemenlik kaybıyla ödendiği söylemi sıklıkla ayrılık yanlısı kampanyalarda kendisine yer bulmuştur. Bu söylemi destekleyecek verilere de yer verilen kampanyalarda ikna edici unsurlar seçilerek *çerçevelemiş* ve Avrupa Birliği'nden ayrılmak için geçerli sebepler olarak kamuoyunun dikkatine sunulmuştur. Bu bağlamda *çerçeveleme teorisi* (Entman, 1993), algılanan bir gerçekliğin bir kısmının seçici bir bakış ile bazı yönlerinin daha belirgin hale getirilmesine olanak sağlaması sebebiyle bu çalışmanın konusunun belirlenmesine de yardımcı olmuştur.

Bu çalışma 23 Haziran 2016 tarihinde Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği üyeliğinin akıbetine dair yaptığı referanduma giden süreci ve sonrasını konu almakta ve Brexit Referandumunu durum çalışmasının içerisindeki bir analiz nesnesi olarak kabul etmektedir. Brexit Referandumu hem Türk akademisinde hem de uluslararası literatürde farklı çalışmalara konu olmuştur. Bahse konu bu farklı çalışmalar genel itibarıyla Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden ayrılma kararının uluslararası ilişkiler alanındaki nedenlerine ve sonuçlarına odaklanmıştır. Bu çalışma kapsamında Brexit Referandumunun hangi perspektiften çalışıldığının daha kolay bir şekilde anlaşılabilmesi için literatürdeki bazı çalışmalara da değinmek gerekmektedir. Bu bağlamda, Türk akademisinde üretilen Brexit Referandumu ve göç kavramı arasındaki ilişkiyi, bu çalışmaya benzer bir şekilde, güvenlikleştirme kavramı üzerinden analiz etmeyi amaçlayan tezler incelendiğinde kısıtlı bir zaman dilimine dair değerlendirmeler görülmektedir. Bahse konu çalışmalarda güvenlikleştirme ve göç ilişkisi, Brexit Referandumu sırasında sarf edilen söylemlere indirgenmiş ve genel olarak Referandum sonrasında izlenen yeni göç politikalarına ilişkin bir takip yapılmamıştır. Bu durum, bu çalışmanın hazırlanması sırasında özel ilgi gösterilmesi gereken bir eksiklik olarak değerlendirilmiştir. Dolayısıyla bu çalışmada, literatüre esaslı bir katkı sağlanabilmesi için Brexit Referandumu sırasında verilen vaatlerin takibine de özen gösterilmiştir.

Brexit Referandumunu merkezine kabul eden bu çalışmada Referanduma giden süreçte kamuoyuna ulaşan ve tartışılan söylemlerle *tehditleştirilen* ve güvenlik endişesi haline gelen göçün; uzun tarihi boyunca her dönem göçmenlerle karşılaşmış Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden ayrılmasındaki etkisi konu alınmıştır. Çalışma bu bağlamda iki parçadan oluşan bir araştırma sorusunu yanıtlamaya çalışmaktadır:

“Brexit Referandumu, göç politikalarında gerçekleşen Avrupa Birliği kaynaklı düzenlemelere bir tepki olarak mı gerçekleştirilmiştir? Yoksa Birleşik Krallık'ın kendi iç dinamikleri ve değişken göç politikalarıyla girilen bu süreçte Avrupa Birliği'nin yetersiz göç politikaları araçsallaştırılarak referandum kararı meşrulaştırılmış mıdır?”

Bu soru çalışma içerisinde cevaplanmaya çalışırken izlenen yol; çalışmanın konusunun detaylıca ele alınmasına, analiz düzeylerinin belirlenmesine, kavramların seçilmesine ve teorik çerçevenin çizilmesine de yardımcı olmuştur. Göçün Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden ayrılmasındaki etkisini detaylıca analiz etmek ve araştırma sorusunu cevaplandırabilmek için çalışmanın temelini oluşturacak bazı hipotezler ortaya konulmuştur. Bu hipotezler şöyle sıralanabilir:

- a. Göç, Birleşik Krallık için yeni bir fenomen değildir. Aksine, özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında, Birleşik Krallık sıklıkla farklı göçmen gruplarıyla temas etmiştir.
- b. Birleşik Krallık'ın göç politikası farklı hükümetler döneminde belirli amaçlara hizmet edecek şekilde dizayn edilmiş, araçsallaştırılmıştır.
- c. Birleşik Krallık farklı göçmen grupları için farklı yaklaşımlar benimsemiştir. Kavramın tanımında ve göç politikalarına uygulanmasına karmaşa vardır.
- d. Göç, Birleşik Krallık ve Avrupa Birliği arasındaki ilişkilerde önemli bir yere sahiptir.
- e. Avrupa Birliği'nin göç politikalarının Brexit sürecinde etkisi vardır.
- f. Göç, Brexit sürecinin itici faktörlerinden birisidir.
- g. Göç kavramı Brexit kampanyası kapsamında bir güvenlik konusu olarak sunulmuş, *güvenlikleştirilmiştir*.
- h. Siyasi elitler, Brexit Referandumu öncesinde, sırasında ve sonrasında yadsınamaz bir rol oynamıştır.
- i. Brexit Referandumu bir politika inşa sürecinin sonucudur.

Brexit Referandumu, Birleşik Krallık tarihi için önemli bir dönüm noktasıdır. Yalnızca uluslararası alanda ve uluslararası ilişkilerde değil; ulusal düzeyde, Birleşik Krallık'ın iç politikalarında da çeşitli sonuçlar doğurmuştur. Bu çalışma ulusal düzeydeki etkilere odaklanmayı tercih etmiş ve araştırma sorusunu bu bağlamda bir yol haritası olarak belirlemiştir. Hipotezler ise yol gösterici unsurlardır. Çalışma içerisinde göçün, Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden ayrılma kararına mevcut etkileri de analiz düzeyleri arasında yerini almıştır. Ancak bu analiz düzeyinde sonuçlara ilişkin değerlendirmeleri gerçekleştirmeden önce Brexit Referandumu sürecinde yürütülen kampanyalar tarafından göçün bir güvenlik sorunu olarak değerlendirilmesi ve bir endişe nesnesi haline getirilmesi durumu üzerinde durulmuştur.

Kampanya döneminde göç ulusal güvenliği tehdit eden bir faktör olarak siyasi elitlerce çerçevelenmiş ve kamuoyunun dikkati bu yöne çekilmeye çalışmıştır. Ancak, çalışma aynı zamanda Brexit Referandumu öncesine de odaklanmış ve göçün karmaşık ve çok yönlü bir konu olduğunun da altını çizmiştir. Özellikle Birleşik Krallık vakasında göçün güvenlikleştirilmesine ilişkin sürecin anlaşılabilmesi için Referandum öncesi sürece de dikkatle eğilmek gerekmektedir. Göç, Birleşik Krallık tarihinde sadece bir güvenlik tehdidi olarak değil; ekonomik, sosyal ve kültürel boyutları olan bir olgu

olarak yer almıştır. Brexit Referandumu sürecinde göçün güvenlikleştirilmesi konusu çalışılırken Referandum kampanyalarının sürdüğü kısa bir döneme odaklanmak eksik bir yaklaşım olabilmektedir. Bu sebeple bu çalışma içerisinde, durum çalışması yaklaşımının da önerdiği üzere, olayların kronolojik sıralamasının da incelenmesine olanak verecek şekilde tarihsel bağlam da dahil edilmiştir.

2. Araştırma Metodolojisi: Analiz Düzeyinin Belirlenmesi, Seçilen Kavramlar ve Karşılaşılan Zorluklar

Birleşik Krallık'ın çok uluslu yapısı, başlangıç itibarıyla verimli bir çalışma sahası sunuyormuş gibi görünse de; kendi içerisinde birçok farklı zorluğa ev sahipliği yapmaktadır. Bu zorluklar sebebiyle Brexit Referandumu gibi başlangıç ve bitiş noktası net bir şekilde belli olan bir olayı ele alırken dahi, Birleşik Krallık'ın barındırdığı karmaşık geçmişi ve siyasi düzeni dikkate almak gerekmektedir. Bu çalışma özelinde göçün güvenlikleştirilmesinden bahsederken değineceğimiz yabancı düşmanlığı ve tehditleştirme kavramlarının öznelerini tartışırken soracağımız “kime?” ve “neye?” sorularının anlamlı bir şekilde cevaplanması için dahi “kimlik” kavramının üzerine eğilmemiz gerekmektedir. Düşmanlaştırılan veya tehditleştirilen öznenin karşısında tehdit altında olan kimliğin tartışmadan bir açıklamaya girişmek, bu konuda tartışılacak tüm hipotezlerin “havada kalmasına” ve sunulacak yargıların temelsiz olmasına sebep olacaktır. Bu sebeple daha önce değindiğimiz üzere, durum çalışmasının getirdiği geniş çalışma alanı uyarınca seçilen kavramlara ve teorilere değinmeden önce, bir önceki bölümde açıkça belirtildiği üzere temel analiz nesnesi Brexit Referandumu olan bu çalışmanın analiz düzeyinin nasıl belirlendiği okuyucuyla paylaşılacaktır.

2.1. Analiz Düzeyinin Belirlenmesi

23 Haziran 2016 tarihinde gerçekleştirilen Brexit Referandumu, “British” (Britanya) ve “exit” (çıkış) kelimelerinin kısaltılarak bir araya gelmesiyle oluşturulmuştur ve Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden ayrılmasını ifade etmektedir. Gayesi gayet açık bir şekilde isminden dahi anlaşılabilen bu süreci ele alırken, süreci daraltmak adına Referandum kampanyalarının resmî başlangıç tarihleri bir referans noktası olarak alınabilir. Ancak bu çalışma için yürütülen literatür taraması kapsamında birçok başka çalışmanın hali hazırda bu tarihi referans aldığı, daha çoklarının ise yalnızca bu tarihle Referandum tarihi arasında gerçekleşen gelişmelere ve paylaşılan söylemlere odaklanarak çalışmanın içeriğini besleyen verileri bunlara bağlı kaynaklardan elde ettiği görülmüştür. Bu yaklaşımın yanlışlığına dair bir iddiamız yoktur. Ancak bu çalışma, Brexit Referandumunun çok daha uzun süreli bir politika inşa sürecinin sonucu olduğunu savunmaktadır.

Bu bağlamda, bu çalışma özelinde farkında olunan fakat üzerinde derin bir şekilde durulması tercih edilmeyen bazı noktalara da değinmekte fayda vardır. Bu çalışma geniş kavram ve teori grubuyla

birlikte, Brexit Referandumunun göç hareketlerinin ve güvenlikleştirme kavramının yanı sıra popülizm kavramından ve küreselleşmeci yaklaşımdan ziyadesiyle etkilendiğinin farkındadır. Fakat, her ne kadar ilerleyen bölümlerde popülizm ve küreselleşmenin Brexit Referandumuna olan etkisi sınırlı bir şekilde üzeri kapalı olarak kabul edilse de derinlemesine incelenmesi ihtiyacı hissedilmemiştir. Birçok çalışmanın eğildiği bu değişkenlerin farkında olunmasına rağmen, bu çalışmanın konusu olan değişkenler kamu politikası inşası ve analizi kapsamında literatüre sağlayacağı katkı açısından daha öncelikli olarak değerlendirilmiş ve çalışmanın özellikle küreselci yaklaşım üzerinden ilerlemesi halinde odağının uluslararası ilişkiler alanına çekilmesi ihtimali göz önüne alınmıştır. Bu sebeple, çalışmanın araştırma sorusu, hipotezleri ve analiz düzeyi hazırlanırken bu risk göz önünde bulundurularak hareket edilmiştir.

Çalışmanın analiz düzeyi belirlenirken göçmen kavramının bir üst kimlik olarak genelleştirilmesi, bir çıkış noktası olmuştur. Çünkü bu çalışma -göçmen kavramının bir üst kimlik olarak kullanılmasına benzer şekilde- Brexit Referandumunun da bir kapsayıcı sonuç olduğu iddiasındadır. İddia edildiği şekilde kapsayıcı bir sonuç olarak ele alınacak Brexit Referandumu, parçadan bütüne varılmasını sağlayacak bütünsel bir yaklaşımla ele alınacaktır. Referandumun bir sonuç olarak ortaya çıkmasına neden olduğu bu çalışma içinde kabul edilen olguları doğru analiz edebilmek için bir zaman çizelgesi oluşturulmuş ve bugün Referandumun ateşleyicilerinden biri olarak kabul edilen göç, bu zaman çizelgesinde belirleyici nokta olmuştur.

Birleşik Krallık'ın uzun ve dikkate değer tarihi boyunca “yabancılar” (veya daha uygun bir şekilde ifade etmek gerekirse “oraya ait olmadığı belli olanlar”) farklı sebeplerle hem halkın hem de siyasi elitlerin gündemini meşgul etmiştir. Bu bağlamda izlenen politikalarda da dönemsel olarak farklılıklar gözlemlenmiş; hatta birbirini izleyen iki genel seçimle değişen iktidarların farklı politikalar benimsemesi sebebiyle konuya ilişkin uygulanan yasal düzenlemeler arasında dahi kısa süre içerisinde zıtlıklar ortaya çıkmıştır. Gözlemlenen bu zıtlıklar kimi zaman doğrudan halkın talebine veya tepkisine dayanırken; kimi zaman politika yapıcılarının veya siyasi elitlerin görüşleri doğrultusunda şekillenmiştir. Ancak şunu vurgulamak gerekir ki, neredeyse hiçbir zaman bu düzenlemelerin konusu olanların istek, talep veya ihtiyaçları gözetilmemiştir. Aksine, çalışmanın ilerleyen bölümlerinde değinileceği üzere, ulusal çıkarları savunurken alınan kararlarla birçoklarının derin mağduriyetler ve travmalar yaşamasına sebep olunmuş ve bu durum Birleşik Krallık için ilerleyen yıllarda yaşanacak yoğun sıkıntıların da temelini oluşturmuştur.

Bu noktada Birleşik Krallık özelinde “yabancı” kim olduğundan bahsetmek faydalı olacaktır. Birleşik Krallık bir ada ülkesi olduğu için doğası gereği yabancıları barındırma ihtimalini taşımamaktadır. Bu durumda Birleşik Krallık halkı nezdinde yabancı olarak tanımlanan kişiler, doğal olarak göçmenlerdir. Bu sebeple göçün ve göçmenlerin; yabancı olmakla, dışarıdan gelmekle veya en

basit tabirle ait olmamakla ilişkilendirilmesi normal olarak kabul edilebilir. Yine de göçmen kavramının salt olarak yabancılıkla bağdaştırılması mümkün değildir. Her ne kadar kavramın genel olarak üzerinde fikir birliğine varılmış bir tanımı olmasa, kendi iradesiyle yer değiştirmeyi kabul eden insanları tanımlamak için kullanıldığı farklı çalışmalarda vurgulanmıştır. Ancak göçün, sınırlar arasında veya sınır içinde zorla veya rızayla gerçekleşen yer değiştirme hareketlerini ifade etmek için kullanıldığı da düşünülürse; göçmen kavramının gündelik hayatta kendisine yer bulurken tanımının içerisine dahil olmayan birçok başka kavramı kapsadığını söylemek yanlış olmayacaktır. Bu durum Birleşik Krallık - ve dolayısıyla bu çalışma- özelinde de aynı şekilde geçerlidir. Zira Birleşik Krallık'ta Brexit Referandumu öncesinde, sırasında ve sonrasında gerçekleşen tartışmalarda, çalışma veya oturma izni olan veya eğitim sebebiyle bir süreliğine oraya gelmiş olan kişiler gibi yasal düzenlemelere tabi olan göçmenler düzensiz göçmenler, sığınmacılar ve mültecilerle aynı statüde ele alınmış ve kampanya çalışmalarında da eşit derecede propaganda nesnesi olarak kullanılmıştır. Bu durumda şunu söylemek yanlış olamayacaktır: Her ne kadar bu kişilerin Birleşik Krallık'taki mevcudiyetleri ve statüleri Birleşik Krallık'ın yasalarıyla belirlense de; siyasi ve toplumsal tartışmalardaki statüleri -yasal durumlarından bağımsız olarak- basit bir şekilde göçmen üst kimliği üzerinden belirlenmektedir. Yani göçmenlik kavramı, Birleşik Krallık özelinde temel olarak “oraya ait olmayan kişileri” ifade etmek için kullanılmaktadır. Bu çalışmada da göçmen üst kimliği Birleşik Krallık ile ilgili gerçekleştirilecek değerlendirmelerde aynı anlamda kullanılacaktır.

Bu çalışmada, daha önce bahsedilen zaman çizelgesinin başlangıç noktası İkinci Dünya Savaşı olarak kabul edilebilir. Böylesine büyük bir savaşın bir başlangıç noktası olarak seçilmesinin sebebi, savaş döneminde ortaya çıkan iş gücü ve asker açığının Büyük Britanya İmparatorluğu'nun tebaası olan deniz aşırı ülkelerden gelen vatandaşlarla ve İngiliz Milletler Topluluğu üyesi ülkelerden gelenlerle giderilmesidir. Her ne kadar bu dönemde Birleşik Krallık'a ulaşanlar İmparatorluk tebaası olduğu için göçmen olarak kabul edilemezlermiş gibi görünse de özellikle Güney Amerika, Afrika ve Asya gibi bölgelerden gelen ve gözle görülebilecek oldukça ayırt edici fiziksel özelliklere sahip olan tebaanın gittikleri şehirlere ait olmadıkları döneme ait kayıtlarda hem yerel halk hem de yerel yöneticilerce sıklıkla vurgulanmıştır. Bu vurgulama hali, genel olarak güvenlikle ilişkilendirilmiştir. Bu noktada güvenlik ile kast edilen salt olarak fiziksel güven hali içinde olmak değildir. Tam olarak güvenlikleştirme kavramının içerisinde kabul edilen ve çalışmanın ilerleyen bölümlerinde işlenecek unsurları içerisinde barındırmaktadır. Dolayısıyla İkinci Dünya Savaşı sırasında Birleşik Krallık sınırlarına giren İmparatorluk tebaası karşısında takınılan siyasi ve toplumsal tavır, göçün güvenlikleştirmesinin ilk belirtilerini içinde taşımaktadır. Güvenlikleştirme kavramının ancak Soğuk Savaş sonrasında kullanılmaya başlanması, bu teşhisin gecikmesine sebep olmuştur. İmparatorluk tebaasını ve İngiliz Milletler Topluluğu üyelerini kapsayan çağrılar dönemin Hükümetinin talebiyle

gerçekleşmesine rağmen, bu çağrılara uyarak gelenlerin durumu hem Birleşik Krallık'taki kalışları süresince hem de daha sonrasında tartışılmaya devam edilmiştir.

İkinci Dünya Savaşı sonunda başlayan dekolonizasyon süreciyle çok sayıda ülke bağımsızlığını kazanmış ve bu süreç 1997 yılında Hong-Kong'un da ayrılmasıyla nihayete ermiş ve ortada yalnızca İngiltere, İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda'yı kapsayan bir devletten ibaret olan Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı kalmıştır. Görece kısa süre içerisinde ve oldukça yakın bir tarihte gerçekleşen bu büyük kaybın ardından İmparatorluk bakiyesinden çok sayıda insan Birleşik Krallık'a giriş yapmıştır. Birleşik Krallık'ta göçe ilişkin problem olarak değerlendirilen durumlar uzun bir süre boyunca, genel olarak eski İmparatorluk tebaası veya İngiliz Milletler Topluluğu vatandaşlarıyla ilişkilendirilmiştir. Yapılan yasal düzenlemeler, benzer şekilde, onlarla bağdaştırılmış ve çoğunlukla onları özne olarak belirlemiştir. Ayrıca yine aynı dönemde görülen göç hareketleri genel olarak "beyaz ırktan olmayanlarla" bağdaştırılmıştır. Her ne kadar aynı dönemde ve izleyen dönemlerde Avrupa'nın ve Kuzey Amerika'nın çeşitli ülkelerinden insanlar da Birleşik Krallık'a ayak basmış olsalar da; "beyaz ırktan olmayanların" ilk bakışta kolayca ayırt edilebilen bir özelliği üzerlerinde taşımaları, onlar açısından bir dezavantaja dönüşmüş ve aynı zamanda göç politikalarını da etkileyen bir unsur haline gelmiştir.

Brexit Referandumuna ilişkin yapılan bu çalışmada, İkinci Dünya Savaşı'ndan başlayan bir okuma yapmak Birleşik Krallık'taki göç ve güvenliğe ilişkin söylemlerin yalnızca yirmi birinci yüzyılın değişen güvenlik konseptiyle bağdaştırılamayacağını ortaya koymaktadır. Bununla beraber bu analiz düzeyinde gerçekleştirilecek geriye dönük tarihsel değerlendirme göçe ilişkin neredeyse yüz yıldır devam eden tartışmaların evrimini (veya sabitliğini) de inceleme imkânı sunacaktır. Göçün güvenlikleştirilmesinin tarihi seyrini izlemek göç politikalarının inşası sürecine dahil olan aktörleri ve aktörlerin etkilerini gözlemlemeyi, sürecin dinamiklerini ayırt etmeyi ve aktörlerin motivasyonlarını analiz etmeyi de kolaylaştıracaktır. Tarihsel analiz, politika inşası sürecine tutacağı ışıkla bu süreçten tam olarak kimin sorumlu olduğunu açıklamayı da mümkün kılacaktır.

İkinci Dünya Savaşı ve onu izleyen dönem; siyasi yeniden yapılanma, dekolonizasyon, ekonomik buhranlar ve ideolojik değişimleri bünyesinde barındırmaktadır. Oldukça hızlı bir değişime giren dünyada, Birleşik Krallık da aynı kalamamıştır. Referandumakadar gelen sürece eğilmek ve tarihi plana ağırlık vermek Birleşik Krallık'ın bu değişimlerden göçün güvenlikleştirilmesi özelinde nasıl etkilendiği hakkında bir fikir oluşmasına katkı sağlayacaktır. Ayrıca Referandum sürecini başlatan öncüllerin tanımlanması, itici faktörlerin anlaşılması ve tekrar eden temaların bulunabilmesi açısından da önemlidir. Referandumun kök nedenlerinin açık bir şekilde görülmesi ve uzun vadeli etkilerinin değerlendirilmesi için de bir gereklilik olarak kabul edilmektedir. Özetlemek gerekirse, Brexit Referandumuna odaklanan

bu çalışmanın İkinci Dünya Savaşı ve sonrasındaki dönemi neden bir başlangıç noktası olarak kabul ettiğine dair oluşacak soru işaretlerini aşağıdaki noktalar üzerinden cevaplandırmak mümkündür:

- a. İkinci Dünya Savaşı sonrasında, tüm dünyada gerçekleşen önemli jeopolitik değişikliklerden Birleşik Krallık da nasibini almış ve kendisini izole edememiştir. Savaş sonrasında güç dengelerinin değişmesi, yeni siyasal yapılanmaların oluşması, ekonomik zorlukların yaşanması ve geleneksel güvenlik anlayışının dönüşüme uğraması Birleşik Krallık'ı da etkilemiştir. Bu gelişmeler sonucunda tarihi olarak sahip olduğu “lider” konumu tehlikeye giren Birleşik Krallık'ın maruz kaldığı göç hareketlerinin de doğası değişmiş ve göç politikaları da doğal olarak etkilenmiştir. Bu süreçlerin tarihi bağlamda analiz edilmesi, bir sürecin sonucu olarak ele alınan Brexit Referandumunun anlaşılmasını kolaylaştıracak ve bu süreçte rol alan aktörlerin teşhisini de sağlayacaktır.
- b. Bu çalışma içerisinde farklı dönemlerde takip edilen göç politikaları, Birleşik Krallık'ın maruz kaldığı göç hareketleri ve ülke içerisinde göç hareketlerine karşı baş gösteren tutumlar arasında belirgin farklılıklar olacağı ön kabulünün olduğu ifade edilebilmektedir. Ancak Birleşik Krallık'ın göç politikalarını ve göçe ilişkin tartışmaların tamamını tarihsel bir akış içinde izlemeyi mümkün kılacak tarihsel bağlam içerisinde bir inceleme yapılması; politikalar ve söylemlerdeki tekrarlayan temaları, süreklilikleri, motivasyonları ve değişimleri ortaya koymayı kolaylaştırmaktadır. Brexit Referandumuna kadar uzanan bu süreçte politikalar ve söylemlerde yer bulan benzerliklerden birisi ise göçün güvenlikleştirilmesidir.
- c. İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde başlayan dekolonizasyon hareketi ile Büyük Britanya İmparatorluğu'nun nihai sona yaklaşması, İngiliz Milletler Topluluğu'nun giderek genişlemesi ve bu dönemde ortaya çıkan yeni devletlerle kurulan ilişkiler Brexit Referandumuna giden süreçte etkisi olan önemli unsurlar olarak kabul edilmektedir. Çünkü bu unsurlara bağlı olarak varlığı ortaya konan İmparatorluk nostaljisi, Referandum taraftarlarının motivasyonları arasında yer almaktadır. Birleşik Krallık'ın bir zamanlar tebaası olanların “işgali” altında olması, İmparatorluk nostaljisini hâlâ içlerinde taşıyan oy verenler için tetikleyici bir durumdur. Bu sebeple İmparatorluğun çöküşünün yarattığı algıyı da içinde barındıracak şekilde tarihsel bağlamdan yararlanarak bir analiz yapmak, Referandum sürecinde güç ve egemenlik sahibi olmaya ilişkin kullanılan bazı argümanların daha kolay anlaşılabilmesine de yardımcı olacaktır. Ayrıca bu dönemin karmaşık yapısı ve yeni kurulan ilişkiler sebebiyle gerek İmparatorluk bakiyesi olan devletlerden gerekse İngiliz Milletler Topluluğu üyelerinden “ana vatan” olarak görülen Birleşik Krallık'a doğru bir göç akının başladığını da söylemek doğru olacaktır. Bu akınla beraber Birleşik Krallık'a gelen göçmenlerin taşıdığı “sömürge mirası”; çok farklı kültürel dinamikleri de içinde barındırmaktadır ve hem kamu algısında hem de siyasi düzende

sebepe olduğu değişimler uzun bir sürece yayılarak göç politikaları ve farklı aktörlerin göçe ilişkin tutumları üzerinde kalıcı bir etkiye sahip olmuştur.

- d. Refah devletinin yükselişinden, neoliberal reformlara kadar uzanan çeşitli siyasal ve ideolojik değişimlerin yanı sıra aynı dönemde gerçekleştirilen terör eylemleri sonrasında yaşanan toplumsal hareketlilikler, Birleşik Krallık'ın göç politikalarını ve bu kavramın etrafında büyüyen tartışmaları şekillendirmiştir. Bu dönemi de kapsayacak şekilde yürütülecek bir çalışma, güvenlikleştirme çabalarının ideolojik temellerini ve kavramın daha geniş bir grubu kapsayacak şekilde toplumsal anlatılarla arasında inşa edilen uyumu değerlendirmek için yardımcı olacaktır.
- e. Savaş sonrası dönemde dünya genelinde ülkelerin yeniden inşa ve kalkınma çabalarının da etkisiyle göçün teşvik edilmiştir. Fakat bu teşvik aynı zamanda göç hareketlerini yönetmeyi ve buna uygun göç politikalarını inşa etmeyi de gerektirmiştir. Ayrıca bu dönemde uluslararası alanda barışın öncelenmiş ve bu sebeple güvenlik alanında kurulacak iş birlikleri de hız kazanmıştır. Birleşik Krallık da hem göç yönetimi hem de güvenlik alanındaki iş birliklerini teşvik etmeyi amaçlayan uluslararası ve ulus-üstü kurumların ve anlaşmaların ortaya çıkışına kayıtsız kalamamıştır. Birleşik Krallık'ın uluslararası ve ulus-üstü girişimlere kayıtsız kalamamasının incelenmesi, yerel güvenlikleştirme çabalarını içerisinde küresel dinamiklerin de payını görmeyi sağlayacaktır.
- f. Ekonomik faktörler doğası gereği bir noktada göçe ilişkin tartışmalarla kesişmektedirler. Çünkü iş gücü piyasaları, kamu harcamaları ve rekabetçilik alanlarında göçmenlerin görünür hale gelmesi toplum nezdinde iş güvenliği ve refah seviyesinin korunmasına dair bazı endişeleri tetiklemiştir. Siyasi elitlerin dikkatini çektiği ölçüde göçün güvenlikleştirilmesi süreci bu alanlar üzerinden ilerlemekte ve üretilen politikaların ekseni bu alanlara doğru kaymaktadır. Bu bağlamda toplumsal endişeleri ve bu endişelerinin güvenlikleştirme yoluyla araçsallaştırılmasını anlayabilmek için tarihsel bağlamda göç politikalarının incelenmesi, bu alanlarda üretilen söylemlerin Brexit Referandumuna olan etkisini de analiz etmeyi kolaylaştıracaktır.
- g. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından barışın tesisi sürecinde kademeli bir Avrupa bütünleşmesinden bahsetmek mümkündür. Bu bütünleşme, bir "barış projesi" ifadesiyle tanımlanan Avrupa Birliği'nin kurulmasıyla sonuçlanmıştır. Avrupa Ekonomik Topluluğu üyeliğinden itibaren Birleşik Krallık gündeminde tartışmalı pozisyonunu koruyan bu Avrupa bütünleşmesi hareketine ilişkin anlayış, ulusal egemenlik ve kimlik kaygılarından yoğun bir

şekilde beslenmiştir. Bu beslenme halinden doğan tartışmalar göç, Avrupalı kimliğini sahiplenmeye dair sorunlar ve egemenliğin aşındığı algısıyla iç içe geçmiştir.

Bu çalışma özelinde Brexit Referandumu, bir sayı doğrusundaki “sıfır” noktası olarak kabul edilirse, sayı doğrusunun sıfırdan önceki kısmını İkinci Dünya Savaşı ve onu izleyen dönem oluşturmaktadır. Sıfır noktasından sonrası ise Referandum sonrası dönemi temsil etmektedir. Brexit Referandumunu ve bu Referanduma uzanan süreci tam olarak anlamlandırabilmek, araştırma sorusunu doğru bir şekilde cevaplayabilmek ve hipotezlerin sağlamasını yapabilmek için Referandumu öncesi ve sonrasıyla bir bütün olarak ele almak gerekmektedir.

Dolayısıyla bu çalışmanın üç temel analiz düzeyine sahip olduğunu söylemek mümkündür:

- a. Brexit Referandumu öncesinde İkinci Dünya Savaşı ile başlayan dönemdeki uygulamalar,
- b. Analiz nesnesi olarak Brexit Referandumu,
- c. Referandum sonrası süreç üzerinden yapılacak bir okuma ile Referandumun başarısının (veya başarısızlığının) değerlendirilmesi.

Üç katmanlı bu çalışmanın bütünlükçü yaklaşımı gereğince Referandum kampanyaları sırasında siyasi elitlerce toplumun hezeyanlarını ve endişelerini dindirmek için sunulan vaatlerin yerine getirilip getirilmediği de değerlendirilmek istenmiştir. Bu değerlendirme Referandumun ardından göç politikalarında, güvenliğe ve egemenliğe ilişkin tartışmalarda meydana gelen değişimlerin anlaşılmasına yardımcı olacaktır. Zira Referandum sonrası dönem, Avrupa Birliği’nden ayrılma sürecini yönetme çabalarının birçok farklı politika alanında izlenmesi planlanan çeşitli değişikliklerle birlikte, toplumun gündemini ve siyasi elitlerin ajandasını işgal ettiği bir dönemdir. Bu bağlamda Referandumun sonuçlanmasından sonraki dönemi incelemenin önemi aşağıdaki gibi açıklanabilir:

- a. Brexit Referandumu incelenirken, Referandum tarihinin öncesi ve sonrasının da çalışmaya dahil edilmesi hem araştırmacı hem de okuyucu açısından kıyaslamalı bir analiz yapma fırsatı sunmaktadır. Her iki dönemde takip edilen göç politikalarını ve güvenlik stratejilerini anlamak ve bunlarda meydana gelen bir değişiklik olup olmadığını saptamak, Brexit Referandumunun başarısını veya başarısızlığını tespit etmek için uygun aracı sunacaktır. Brexit Referandumunun sonuçlarını ve etkilerini net bir şekilde teşhis etmek, aktörlerin süreçteki rollerini de belirlemeyi ve söylemlerinin çerçevelerini ortaya koymayı sağlayacaktır.
- b. Brexit Referandumu sonrasında tecrübe edilen güncel durumun incelenmesi, Referandum kararının yerindeliğini sorgulamak için gereklidir. Bu kararın kısa vadedeki sonuçlarını görmek; uzun vadede tekrar etmesi öngörülen motifleri de belirlemeye yardımcı olacaktır.

- c. Referandum sonrası dönemdeki güncel siyasi ve sosyal dinamiklerin analiz edilmesi, bir politika inşa sürecinin sonucu olduğu iddia edilen Brexit Referandumuyla ortaya çıkan politika ve uygulama değişikliklerinin evrimini izlemeyi kolaylaştıracaktır.
- d. Referandum sonrası sürece odaklanmak, Brexit Referandumu sırasında kullanılan söylemlerin Birleşik Krallık toplumunun çok-kültürlü yapısı üzerindeki etkisini görmeyi sağlayacaktır.

Bu çalışma, bir önceki bölümde belirtildiği üzere, Brexit Referandumunun tüm süreçleriyle birlikte yekpare bir biçimde bir politika inşa süreci olduğu iddiasındadır. Politika inşası; karmaşık bir yapıya sahip olan sosyal ve siyasi konuların devletin veya siyasi elitlerin de dahil olduğu ortak bir zeminde, farklı bakış açılarını ve çıkar gruplarını da dikkate alarak çözümlenmesiyle ilgilidir. Brexit Referandumu sürecinde, genel olarak tüm politika inşa süreçlerinde görüldüğü üzere, devletin veya politika yapım gücüne sahip olan siyasi elitlerin müdahalesinden bahsetmek mümkündür. Bu sebeple Referandum sonrası süreci ele almak, bu politika inşası sürecinin ortaya çıkardığı değişimleri de gözlemlemeyi sağlayacaktır. Bu değerlendirme, deyim yerindeyse, bir sağlama işlemidir. Brexit Referandumu sürecinde Birleşik Krallık halkının sıklıkla maruz kaldığı söylemler arasında en yoğun vurgu göç politikalarının inşasında egemenliğin yeniden ele alınmasıdır. Referandumdan kısa sayılabilecek bir süre sonra gerçekleştirilen bu çalışmada, Referandum ile “hemen” elde edilecek bu egemenliğin Birleşik Krallık halkının eline geçip geçmediği sorusunu sormak Brexit Referandumunu yeni bir perspektiften okumayı sağlayacaktır. Avrupa Birliği’nden ayrılma yanlısı siyasi elitlerin vaatlerinin büyüklüğü ve maddi ve manevi kazancın hemen sağlanacağı iddiası Referandumdan sonra iktidara gelen hükümetler üzerinde yoğun bir baskı oluşmasına sebep olmuştur. Avrupa Birliği’nden ayrılmanın beklenen “egemenliği” ve “serbestiyi” sağlamadığının anlaşılması Referandumun başarısını toplum nezdinde gölgelediğini söylemek mümkündür. Ayrıca bu durum başarısızlığı üstlenecek bir “günah keçisi” aranmasına da sebep olacaktır. Çalışma içerisinde bütünlükçü bir yaklaşımı benimsemek, politika inşa süreci olduğu iddia edilen Brexit Referandumunun aktörlerinin de tanımlanmasını sağlayacaktır.

Her ne kadar Brexit Referandumunun 23 Haziran 2016’da gerçekleşen oylama ile sona erdiği kabul edilse de; bu ifade pratikte gerçeği yansıtmamaktadır. Referandum sonrasında Birleşik Krallık için başlayan süreç daha fazla bilinmezlikle dolu, karışık bir süreçtir. 1973 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğu üyeliğiyle başlayan bütünleşme sürecinin tek bir oylamanın sonucuyla son bulması ayrılık yanlısı kampanyalarda vaat edildiği kadar kolay değildir. Çok uzun yıllar boyunca özellikle yasal düzenlemelerin hazırlanmasında gerek resmî gerekse içtihadî bir etkiye sahip olan ve yetki devriyle bazı konularda söz sahibi olması sağlanan ulus-üstü bir kurumla olan girift ilişkiyi sonlandırmak uzun müzakereleri gerektirecek bir eylemdir. Bu sebeple Brexit Referandumuna ilişkin yapılacak bir çalışmada süreci 23 Haziran 2016’da sonlandırmak, çalışmanın kısır kalmasına ve eksik okunmasına

yol açacaktır. Birleşik Krallık'ın balıkçılıktan ameliyathane standartlarına kadar binlerce düzenlemesi doğrudan Avrupa Birliği mevzuatından etkilenmektedir. Dolayısıyla süreci özellikle ayrılık yanlısı kampanyalarda yansıtıldığı gibi yalnızca ekonomik özgürlüğe veya yetki devrinin ortadan kaldırılmasıyla egemenliğin yeniden kazanılmasına dayandırmak indirgemeci bir yaklaşım olacaktır. Toplumu Avrupa Birliği'nin bir “düşman” olduğuna ikna etmek için bu tarz kazanım vaatleri kullanılmakla beraber, ayrılık yanlılarının yürüttüğü kampanyalarda Avrupa Birliği'nden ayrılmanın aslında uzun ve sancılı bir pazarlıklar dizisinin doğmasına sebep olacağından pek bahsedilmemiştir.

Birbirinin içine geçmiş sarmallar halindeki küçük veya büyük her türden konuyu ilgilendiren çok sayıda yasal düzenlemenin ve Avrupa Birliği ile yürütülen iki taraflı anlaşmaların korunması veya ayrılık gerçekleştikten sonra sağlıklı bir şekilde yeniden ulusal mevzuatla uyumlu bir hale getirilebilmesi için Referandumun sonuçlanmasının ardından uzun bir süre boyunca bir dizi görüşme gerçekleştirilmiştir. Brexit Müzakereleri adı verilen bu görüşmelerin sonlanması ve Avrupa Birliği ile yürütülecek her nevi ilişki için uygun bir çerçevenin hazırlanması tarafları uzun bir süre meşgul etmiştir. Birleşik Krallık ancak bu anlaşmanın imzalanmasından sonra Brexit Referandumu ile ne elde ettiğini görme imkânı bulmuş ve “kazanımlarının” üzerine eğilerek; onları kullanmak ve korumak için gerekli düzenlemeleri hayata geçirmeyi gündemine alabilmiştir. Bu süreçte devam eden altyapı çalışmaları, Avrupa Birliği ve Birleşik Krallık arasındaki girift ilişkiyi bir kez daha ortaya koymuş ve zorlukların altının bir kez daha çizilmesine sebep olmuştur. 23 Haziran 2016 ve 31 Aralık 2023 tarihleri arasında tamamı Muhafazakâr Partiden gelmek üzere beş başbakan göreve gelmiş, yedi kez hükümet yeniden kurulmuş ve hatta Kraliçe II. Elizabeth'in ölümüyle beraber bu süreçte bir de monark değişmiştir. Ancak Brexit Referandumu sırasında ayrılık yanlıları tarafından verilen vaatlerin henüz tam anlamıyla yerine gelmediğini ve sürecin henüz sona ermediğini söylemek yanlış olmayacaktır. Avrupa Birliği yasaları olarak adlandırılan birçok düzenleme hâlâ Birleşik Krallık'ın mevcut ulusal uygulamalarının içerisinde “ayıklanamamış” ve hâlâ göç politikaları iddia edildiği üzere “ulusallaştırılamamıştır”. Ayrıca Avrupa Birliği'ne yapılan ödemenin kesilmesiyle “kurtarıldığı” iddia edilen yüksek meblağların varlığına rağmen Birleşik Krallık'ın ekonomisinde bir iyileşme gözlemlenememiş; aksine enflasyon ve hayat pahalılığı son zamanlarda giderek artmıştır. Bunun yanı sıra Referandumun hemen sonrasında David Cameron'ın başbakanlık görevinden istifasıyla başlayan süreçte hâlâ politik istikrar sağlanamamıştır. Referandumu vaat eden Muhafazakâr Partinin birbirini izleyen hükümetler aracılığıyla iktidarı elinde bulundurması da Brexit vaatlerinin başarısını garantileyememiştir. Vaatlerin yerine getirilmesinin gecikmesi, ekonomik istikrarsızlığın artması ve ideolojik tartışmalarla toplumsal uyumun tehlikeye girmesi, toplumun Brexit vaatlerinin yerine getirilmesi noktasında daha talepkâr ve ısrarcı olmaya başlamasına neden olmuş ve bu durum hükümetler üzerindeki baskıyı arttırmıştır. Popülist bir yaklaşımı benimseyen siyasi elitler, toplumun desteğini kaybetmemek için göç politikalarını kapsayan vaatleri

yerine getirirken insan haklarıyla çatışan düzenlemeleri gündemlerine almış ve hem uluslararası hem de ulusal düzeyde yükselen itirazlara rağmen bu düzenlemelerin hayata geçirilmesi onaylanmıştır. Brexit Referandumunu sonrası siyasi elitlerin aceleci ve çaresiz bir tavra bürünmesi Referandumun okunması için yeni bir çerçeve sunma kapasitesine sahiptir. Üçüncü analiz düzeyinde Referandum süreci göz önüne alınarak yapılacak karşılıklı bir inceleme bu çalışmanın kalitesinin artmasını ve iddialarının desteklenmesini sağlayacaktır.

2.2. Çalışmanın Kavramsal Açısından Değerlendirilmesi

Çalışmanın analiz düzeylerinin belirlenmesi sürecinin ardından, analiz düzeylerinin içerdiği verilerin doğru değerlendirilebilmesi için kullanılacak kavramların ve teorilerin belirlenmesi gerekmektedir. Göçün güvenlikleştirilmesi kavramı, Brexit Referandumunu okumak için kullanılacak ana kavram olarak belirlenmiştir. Ancak bu çalışmada kullanılacak tek kavram veya teori göçün güvenlikleştirilmesi değildir. Daha önceki bölümlerde ifade edildiği üzere Referandum sürecini ve öncesini tek bir kavram veya teori üzerinden okumak çalışmanın kalitesini ve özgünlüğünü tehlikeye düşürmektedir. Bu sebeple ana kavram olarak seçilen göçün güvenlikleştirilmesi kavramının yanı sıra farklı kavramlar ve teoriler de tercih edilmiş; ancak bunların tamamı hem göçün güvenlikleştirilmesi kavramıyla hem de Brexit Referandumuyla doğrudan ilişkilendirilmiştir. Kurulan bu ilişki bir sonraki bölüm olan “Analiz ve Sorunsallaştırma İçin Teorik Çerçevelerin Sunumu” bölümünde detaylı olarak açıklanacaktır. Bu başlık altında durum çalışmasıyla uyumlu olacak şekilde seçilen kavramlar ve teorilerin yanı sıra bunların yoğunlukla yer alacağı analiz düzeyleri okuyucuyla paylaşılacaktır.

Çalışmanın çatısını oluşturacak ana kavram göçün güvenlikleştirilmesi olarak belirlenmiş ve durum çalışmasıyla sağlanan geniş kronolojik çalışma sahası içerisinde bu kavramı doğru yerleştirebilmek için çerçeveleme teorisiyle beraber söylem analizi yönteminden destek alınmıştır. Çerçeveleme teorisi göçün güvenlikleştirilmesi sürecini anlamak için önemlidir. Göçün nasıl bir güvenlik tehdidi haline geldiğini anlamak, Brexit Referandumunu da anlamayı kolaylaştıracaktır. Söylem analizi ise çerçeveleme kavramı ile hangi konulara nasıl dikkat çekildiğini incelemek için uygun bir araçtır.

Bu bağlamda ilgili tanımları paylaşmak gerekmektedir:

- a. Çerçeveleme teorisi için Entman tarafından yapılan tanıma başvurulabilir. Çerçeveleme teorisi, sorunun medya aracılığıyla bir çerçeve içine yerleştirilmesi; algılanan bir gerçekliğin bazı yönlerini seçmek ve belirli bir problem tanımını, nedensel yorumu, ahlaki değerlendirmeyi ve/veya tedavi önerisini teşvik edecek şekilde bunları iletilen bir metinde daha belirgin hale getirmek olarak tanımlanmaktadır (Entman, 1993). Entman, çerçeveleme teorisinin dört bileşeni olduğunu ifade etmektedir. Bu dört bileşen şöyle sıralanabilir:

- Problemin tanımlanması: Problem olarak belirlenmesi öngörülen bir konunun kültürel değerler kapsamında değerlendirilerek faydalarının ve maliyetlerinin belirlenmesi.
- Sebeplerin teşhisi: Problemi ortaya çıkartan güçlerin tanımlanması.
- Ahlaki yargılarda bulunmak: Etmenlerin ve bu etmenlerin etkilerinin değerlendirilmesi.
- Çözüm önerileri: Problem için çözümlerin üretilmesi, üretilen çözümlerin meşrulaştırılması ve çözümlerin olası sonuçlarının öngörülmesi (Entman, 1993: 52).

Çerçeveleme teorisi esas olarak seçme ve ikna etme adımlarına dayanmaktadır. Entman (1993: 52), iletişim ve aktarım sürecini yönetmek için seçilen çerçevelerin en az dört “konumdan” geçerek sonuca ulaştığını dile getirmekte ve bu konumları şöyle sıralamaktadır: iletişimci, metin, alıcı ve kültür. Politik ajandanın inşası sırasında siyasi elitler yani Entman’ın tanımı üzerinden ilerlersek iletişimci rolündekiler, hangi problemin ele alınacağını belirlemek için bir seçim sürecine girmektedirler.

- Göçün güvenlikleştirilmesi, Buzan, Waever ve de Wilde (1998) tarafından literatüre kazandırılan güvenlikleştirme kavramının alt başlıkları arasındadır. Güvenlikleştirme kavramı ise çoğunlukla askeri tehditlere odaklanarak devleti merkezine alan geleneksel güvenlik anlayışının aksine; insanlara odaklanmış ve devletlerden ziyade insanların güvenliklerini etkileyen beş ana kategoriye varoluşsal tehdit teması altında değerlendirerek “güvenlikleştirmiştir”. Buzan, Waever ve de Wilde (1998: 7) güvenlik alanlarını askeri, siyasi, ekonomik, çevresel ve toplumsal olarak beş sektöre ayırmış ve bu sektörlerin doğasını detaylandırmıştır. Buzan, Waever ve de Wilde’nın sınıflandırmasına göre askeri sektör kuvvet kullanımına dayalı zorlayıcı ilişkilerle, siyasi sektör otorite, yönetim statüsü ve tanınmayla ilintili ilişkilerle, ekonomik sektör üretim, ticaret ve finans bağlantılı ilişkilerle, çevre sektörü insan etkinliği ile gezegen biyosferi arasındaki ilişkilerle tanımlanırken; toplumsal sektör ise kolektif kimlik ilişkileriyle tanımlanmaktadır (1998: 7). Toplumsal sektörün ve buna bağlı tehditlerin kolektif kimlik ilişkileriyle ilintilendirilerek tanımlanması, güvenlikleştirme kavramının göç özelinde Brexit Referandumu esnasında yürütülen ayrılık yanlısı kampanyalardaki yerini anlamak açısından faydalı bir vasat olacaktır.
- Söylem analizini tanımlamadan önce çerçevelemenin bu süreçteki etkisinden kısaca bahsedilebilir. Radaelli politik söylemleri analiz ederken tercih edilen çerçevelerin; bir sorunu bilmek, analiz etmek, hedef grubu ikna etmek ve hedef grubun harekete geçmesi için kılavuzlar oluşturmak amacıyla karmaşık bir gerçekliği seçerek, düzenlemek, yorumlamak ve anlamlandırmak gayesini taşıdığını ifade etmiştir (Radaelli, 1998: 3). Bilgi ve güç simbiyotik bir ilişki içindedir. Bilginin ulaşılabilir olmadığı belirsizlik durumlarında anlatılar arasında beliren uyumsuzluk ve çatışma hali, politika yapım süreçlerinde de bir güç çatışmasına

dönüşmektedir. Radaelli (1998: 2) çıkarların, fikirleri harekete geçiren ve inşa edilen politikaları belirleyen güçlü ve tartışmasız bir husus olduğuna dikkat çekmiştir. Radaelli gibi Roe da (1994), siyasi söylem analizinde bilgi ve güç kavramları arasındaki ilişkiye değinmiştir. Belirsizlikle yoğurulmuş tartışmalarda asimetrik söylemler hakkında sahip olunan her bilginin bir güç kaynağı olduğuna dikkat çeken Roe; asimetrik söylemlerin güç ilişkilerini somutlaştırdığını ifade etmiştir (Roe, 1994: 72). Roe (1994: 72), siyasi söylemlerin yalnızca “kimin daha iyi hikâye anlattığıyla” ya da “kimin daha makul bir kanıt sunduğuyla” ilgili olmadığını altını çizerek; siyasi söylemlerin inşası ve karar verici hedef kitle ile paylaşımı esnasında kimin daha etkili olduğuyla da ilgili olduğunu ifade etmiştir. Eleştiriler ise ancak söyleme konu olan politika anlatılarının muğlaklığını arttırmaya yaramaktadır (Roe, 1994: 74).

İkinci Dünya Savaşı sonrası döneme ağırlık veren birinci analiz düzeyinde ise söylem analiziyle birlikte kimlik ve çok-kültürlülük kavramlarından destek alınmıştır.

- a. Kimlik bu çalışma özelinde yabancı olarak belirlenen tehdidin karşısında Birleşik Krallık’ta korunması gereken özgün bir değer olarak ele alınmıştır. Leitner (1995: 262), ulus kimliğinin inşasında baskın egemen etnik toplulukların ve ideolojilerin önemli bir rol oynadığını söyleyerek; bu egemen toplulukların inşa edilen kimlikle kendini tanımlayan ulusa kimin kabul edilip kimin kabul edilmeyeceğini de seçme hakkı olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla göçmen düşmanlığının kimlikle ilişkilendirilmesi de mümkündür. Çünkü kimlik, göç politikalarının inşası sürecinde de önemli bir aktör olarak yer almaktadır. Ancak kimlik kavramı, insanın kendini milliyet, din, etnik köken, dil, doğum yeri, siyasi bağlılık gibi unsurlar çerçevesinde tanımlama sürecidir. Yani kimlik insanın kendini nasıl gördüğüyle bağlantılı olduğu kadar nasıl görünmek istediğiyle de bağlantılıdır (Girma, 2018). Ve bir toplumun kendini nasıl tanımladığı, o toplumun ulusal mitolojisi olarak nitelendirilmektedir (Stalker, 1994: 138). Bilhassa kriz anları, kimlik kavramının oluşumunda önemli dönüm noktalarına gebedir. Zira toplumun çökmesi kimliğin inşa sürecinin başlamasına yol açmaktadır (Young, 1999: 164). “Bizim” zedelenmesi veya kaybolması ihtimali, toplumsal sektörde de hayatta kalma güdüsünü canlandırma etkisine sahiptir. Ve bu hayatta kalma refleksiyle beraber göçmenlere karşı duyulan hoşnutsuzluğun zamanla tepe noktaya ulaşması, Studlar’ın (1977) da belirttiği gibi, ırksal bir düşmanlığı tetikleyerek toplumsal bir kırılma noktasının ortaya çıkmasına vesile olabilmektedir. Bu noktada, güvenlikleştirilen unsurun göçmenler mi yoksa rakip olarak görülen diğer kimlikler mi olduğunu belirleyebilmek için tehdiye maruz kaldığını düşünen kimliklerin mevcut durumu da göz önüne alınmalıdır (Buzan, Waever, de Wilde, 1998: 23). Hâkim kimliğe mensup oy verenlerin ikna edilebilmesi için benimsenen sert söylemlerin belirsizliği pekiştirmesi,

Brexit kampanyalarının büyüyerek daha geniş kitlelere ulaşması için elverişli bir alan oluşturmuştur.

- b. Çok-kültürlülük Birleşik Krallık'ın tarihi boyunca içinde barındırdığı bir gerçektir. Ancak çok-kültürlülük kavramı genel itibarıyla belli başlı azınlık gruplarına özgü bir özellik olarak değerlendirilmektedir. Appiah (2005) çok-kültürlülük kavramının, bireylerin kendi hayatlarını kendi koşullarıyla sürdürmeleri için anlamlı bir sosyal söylem aracı olduğunu belirtmektedir. Kendi koşullarıyla sürdürme hali Birleşik Krallık halkı için yabancılaşma ve yabancılardan korkma anlamına gelmiştir.

İkinci analiz düzeyi, doğrudan Brexit Referandumuna odaklanmaktadır. Bu düzeyde göçün güvenlikleştirilmesi ve söylem analizinin yanı sıra Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'yle kurduğu uzun ilişkiyi analiz edebilmek için ilerleyen bölümlerde detaylı bir şekilde açıklanacak olan Avrupalılaşma kavramından da destek alınmıştır. Bu düzeyde ayrıca çalışma özelinde başlı başına bir politika inşa sürecinin sonu olduğu iddia edilen Brexit Referandumunu doğru değerlendirebilmek adına; Garraud (1990: 27) tarafından kamu otoritelerince bir karara konu olması muhtemel “sorunlar dizisi” olarak ifade edilen politik ajanda kavramından destek alınmış ve sürecin aktörlerini tanımlarken siyasi elitler kavramı da açıklanmıştır.

- a. Avrupalılaşma konsepti 1990'lardan itibaren yükselen bir eğilimdir. Ladrech (1994: 69); Avrupalılaşmayı, Avrupa topluluğunun siyasi ve ekonomik dinamiklerinin, ulusal politika ve siyasa oluşturma sürecinin örgütsel mantığının bir parçası haline gelen, siyasetin yönünü ve şeklini yeniden yönlendiren aşamalı bir süreç olarak tanımlamaktadır. Bu sürecin Birleşik Krallık'ın ulusal politikalarının inşasında kendisine yer bulması, birçok siyasi elitin Avrupa Birliği'ne ve buna bağlı olarak geliştiği iddia edilen “egemenlik kaybına” ilişkin eleştirilerinin ana konusu olarak benimsenmesine de yol açmıştır. Radaelli (2001), Avrupalılaşmanın Avrupa Birliği'yle beraber anılan bir süreç olduğunu özellikle vurgulamıştır. Radaelli (2001)'ye göre Avrupalılaşma; Avrupa Birliği'nde siyasa ve kamu politikası yapım süreci içinde oluşturulan resmî ve resmî olmayan kuralların, prosedürlerin, politika paradigmalarnın, tarzların, işleri yapma yollarının ve ortak değerlerinin devletlerin ulusal söylemlerine ve siyasi yapılarına entegre edilmesi ve bunlara uygun politikaların üretilmesi, yayılması ve kurumsallaştırılması sürecidir. Börzel ve Risse (2009) ise kavramı Avrupa düzeyinde belirgin bir yönetim yapısının oluşumu ve gelişimi şeklinde ifade etmiş ve süreci “Avrupa'ya uyum” olarak değerlendirmiştir.
- b. Politika ajandaların inşasının ulusal krizlerin ve politik söylemlerin post-yapısalcı bir düzlemde birleşik bir şekilde okunması için verimli bir zemin oluşturduğunu ifade etmek mümkündür. Politik söylemler bu zeminde analiz edildiği takdirde aktörlerce kullanılan

anlatıların politik ajandaların ve kamu politikalarının oluşum sürecindeki yerleri de teşhis edilebilecektir (Roe, 1994: 33). Ayrıca yine Roe tarafından ifade edildiği üzere, söylemlere konu edilen sorunların aşırı belirsiz bir zeminde olması, argümanların nesnel olarak zayıf olmasına rağmen -daha önce değinildiği üzere- asimetrik anlatılara konu edilerek bu belirsiz politika meselelerini anlamlandırmak için kullanılmasına olanak sağlamıştır (Roe, 1994: 72). Brexit Referandumu sürecinde göç, belirsiz bir politika meselesi olarak ajanda inşa süreçlerinde kullanılan söylemlerce kendine biçilen rolü yerine getiren bir aktör olmuş ve özellikle ayrılık yanlısı kampanyanın ileri gelenlerince sıklıkla kullanılmıştır.

Politika inşası, güvenlikleştirme kavramı ve siyasi elitlerle ilişkilendirilebilir. Buzan, Waeber ve de Wilde Security A New Framework for Analysis isimli kitapta bu bağlantıyı şu şekilde kurmuştur (1998: 23): *“Güvenlik, politikaları yerleşik kuralların ötesine taşıyan ve bir konuyu özel bir politika çeşidi veya politika üstü olarak çerçeveleyen bir girişimdir. Dolayısıyla güvenlikleştirme, siyasallaştırmanın aşırı bir versiyonu olarak tanımlanabilir.”*

Halihazırda mevcut olan kamusal herhangi bir konunun ele alınarak politik ajandadaki yerinin güvenlik kavramı çerçevesinde belirlenmesi yine politika inşa süreciyle ilgilidir. Yani bir konu siyasi elitlerin tercihlerine bağlı olarak, bilinçli bir şekilde kamuoyunun dikkatini çekecek tartışmaların nesnesi haline getirilerek siyasallaştırılabileceği gibi; tartışmalardan uzak tutularak siyasallaşması ve politika inşa sürecinin bir parçası haline gelmesi engellenebilir. Ayrıca siyasi elitler, belirli bir konuyu acilen müdahale edilmesi gereken varoluşsal bir tehdit olarak sunup; siyasi prosedürlerin normal sınırları dışında gerçekleştirilecek eylemler için de meşruiyet zemini hazırlayabilirler (Buzan, Waeber, de Wilde, 1998: 22-23). Bu bakış açısı çalışmanın izlediği yöntemin ipuçlarını içinde barındırmaktadır.

- c. Siyasi elitler politika inşasında güce sahip olan ve politikayı yönlendiren aktörlerdir. Göçten çıkarı olan siyasi elitler genel olarak halka kıyasla daha liberal bir bakış açısı benimsemektedir. Ancak tüm siyasi elitlerin aynı bakış açısına sahip olduğunu söylemek mümkün değildir. Tüm ekonomik cazibesine karşın göçün kültürel saflığa bir tehdit olarak algılandığı da söylenebilir. Halkın hoşnutsuz olunan bir konuda aksiyon alınmasını talep etmesi politikaların inşasında kıvılcım yakan bir unsur olarak görülse bile; uzun vadeli politika değişikliği gerçekleştirmeye muktedir olan güç siyasi elitlerdir. Siyasi elitler bu süreçte, uygulamayı planladıkları politikaların meşruiyetini sağlamak, hedef gruplarını bahse konu politikalara ikna etmek ve bu politikaların hayat geçirilmesi için gereken müdahaleleri gerçekleştirmek için bir mantık düzleminde harekete geçmek zorundadır.

Brexit Referandumunu sonrası sürece odaklanan üçüncü analiz düzeyinde ise politika inşa sürecinin tamamlanıp tamamlanmadığına ilişkin hipotezin değerlendirebilmesi ve Brexit sonrası sürecin vaatlerle uyumunun analiz edilebilmesi için yine göçün güvenlikleştirilmesi kavramına ve söylem analizine yöntemine dönmüştür.

3. Analiz ve Sorunsallaştırma İçin Teorik Çerçevelerin Sunumu

Giriş kısmının önceki alt başlıklarında analiz düzeyinin ve çalışmada kullanılan kavramların seçimine değinilmiştir. Çalışmanın kapsamının genişliği sebebiyle analiz düzeyinin ve kavramların seçilmesinde karşılaşılan zorluklar, teorik çerçevenin inşası noktasında da geçerli olmuştur. Ancak çalışmanın temasının, araştırma sorusunun, hipotezlerinin ve kavramlarının önceki bölümlerde detaylı olarak sunulması; bunları bir araya getirip cevaplayabilmek için ihtiyaç duyulan teorik çerçevenin oluşturulması sürecini kolaylaştırmıştır. Cevaplama sürecinin eksiksiz ilerlemesi ve çalışmanın doğru analiz edilebilmesi için teorik çerçeve oluşturulurken bazı noktalara özellikle dikkat edilmiştir.

Teorik çerçeve analiz nesnesinin netleşmesi için bir araçtır. Bu aracın doğru kullanılabilmesi için teorik çerçeve çizilmeden önce çalışmanın araştırma sorusu ve hipotezleri eksiksiz ve açık bir şekilde ortaya koyulmuştur. Araştırma sorusu ve hipotezler belirlendikten sonra çalışmada kullanılacak verilerin toplanması süreci başlamış ve verilerin analiz edilebilmesi için bir yol haritası oluşturulmuştur. Bu yol haritası kavramların ve teorilerin seçilme sürecidir. Bu çalışma özelinde verilerin analiz edilmesinden sonra ortaya çıkan bulguların araştırma sorusuna ve hipotezlere uygun bir şekilde yorumlanabilmesi için seçilen kavram ve teori grupları kullanılmıştır. Çalışma boyunca kullanılan anahtar kelimelerin, kavram gruplarının ve değişkenlerin teorik çerçeve içerisinde uygun bir düzleme oturtulabilmesi için literatür taraması da yapılmış ve benzerlikler belirlenerek teorik çerçeve, çalışmanın özgünlüğünün sağlanabilmesi adına dizayn edilmiştir.

Bu çalışma özelinde, önceki bölümlerde analiz düzeylerindeki kullanım yerleri açıklanan kavram grupları teorik çerçevenin temelini oluşturmuştur. Buna göre üç ana analiz düzeyinde göçün güvenlikleştirilmesi, söylem analizi, kimlik, çok-kültürlülük, Avrupalılaşma, politika inşası ve siyasi elitler anahtar kelimeleri oluşturmuştur. Kavramlaştırılan unsurların sosyal bilimler alanında yürütülen bir çalışmaya kıyasla sayıca yoğun görünmesi, genel kabule göre tartışmalı olarak kabul edilebilir. Ama bu çalışma içerisinde her kavramın ve teorinin bir veya birkaç analiz düzeyinde kendine ait bir yerinin olması, bu durum için geçerli bir sebep olarak kabul edilebilir. Bu çalışma, bir durum çalışmasıdır. Brexit Referandumu başlı başına durum çalışmasının merkezine alınmış ve durum çalışmasının belirli bir olayı veya olguyu derinlemesine araştırma ilkesi gereğince Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden ayrılma kararı farklı yönleriyle incelenmiştir. Durum çalışmasının bir olay veya olguyu incelerken birden çok kavramı kullanma özgürlüğü sağlaması, bu çalışma için uygun kabul edilmesini sağlamıştır.

Ayrıca birden çok kavramın uyum içerisinde özgürce kullanılabilmesi bu kavramların gerçek bir olay veya olgu içerisinde nasıl hayat bulduğunu ve teorinin pratiğe geçişi bağlamında kavramların nasıl işlediğini ve birbirleriyle etkileşime girdiğini anlamayı kolaylaştırmıştır. Brexit Referandumunun bir durum çalışması kapsamında değerlendirilmesi Referandum sürecinin karmaşık yapısını farklı kavramlar kullanarak açıklamayı, tarihsel süreçte görülen nüansları vurgulamayı, siyasi elitler veya halk gibi unsurları da sürece dahil ederek Referandum sürecine etki eden deneyimlerin, politik kararların ve toplumsal dinamiklerin şekillenme aşamalarının farklı aktörlerin rolleri ve motivasyonları üzerinden izlenmesini ve Referandum sonrasını dahil ederek Avrupa Birliği’nden ayrılma kararının kabul ettirmek için yürütülen kampanyaların uzun vadedeki etkilerini teşhis etmeyi sağlamıştır.

Birleşik Krallık’ın Avrupa Birliği’nden ayrılma kararı, uluslararası ilişkileri derinden etkilemesinin yanı sıra hem Avrupa Birliği için hem de Birleşik Krallık için yeni bir durumdur. Birleşik Krallık’ın yalnızca Avrupa Birliği ile kurduğu ilişkiler değil, Avrupa Birliği üyesi ülkelerle kurduğu ikili ilişkiler de etkilenmiştir. Ancak incelenmesi gereken hususlardan birisi, Brexit Referandumunun Birleşik Krallık’ın iç dinamiklerini nasıl etkilediğidir. Çünkü bu çalışmanın iddia ettiği üzere Brexit Referandumu politika inşa sürecinin bir sonucudur. Birleşik Krallık uzun İmparatorluk ve koloncilik tarihi ve yüzyıllar boyunca karşı karşıya kaldığı göç dalgaları sebebiyle çeşitlilik içeren bir nüfusa sahiptir. Her ne kadar Birleşik Krallık’ın resmî göç politikası entegrasyon için çalışırken çeşitliliğe saygı duymak üzerine kurulmuş olsa da, özellikle Büyük Britanya İmparatorluğu’nun dağılması sonrasında baş gösteren kıt kaynak ve güvenlik sorunu hem siyasi elitlerin hem de halkın göçmenlere karşı reflekslerini şekillendirmiştir. Özellikle Birleşik Krallık’ın yakın tarihinde vatandaş olsun veya olmasın “yabancıların” fail olarak belirlendiği birçok terör saldırısının gerçekleşmesi, yabancı olma halini - dolayısıyla da göçü- güvenlik ihtiyacının karşısındaki bir tehdit olarak görünür hale getirmiştir. Bu sebeple Brexit Referandumunun göçün güvenlikleştirilmesi çerçevesinden incelendiği bir çalışmada, Brexit Referandumunun öncesinde Birleşik Krallık’taki göç ve güvenlik algısına değinmeden geçmek çalışmanın eksik kalmasına sebep olacaktır. Çalışmanın teorik çerçevesini oluşturmak üzere seçilen kavramlar ve analiz düzeyleri de bu bağlamda seçilmiştir.

Bu çalışmanın teorik çerçevesi oluşturulurken seçilen kavramlar doğrudan birbirleriyle ve analiz düzeyleriyle bağlantılıdır. Bu bağlantıları kapsamlı bir şekilde açıklamak çalışmanın bütününe anlaşılmasına da yardımcı olacaktır. Teorik çerçeveyi inşa eden kavramlar arasındaki bağlantılar, analiz düzeyleri baz alınarak açıklanacaktır. Ancak öncelikle çalışmanın çatısının teorik çerçevedeki yerini detaylandırmak gerekmektedir. Bu çatı, çerçeveleme teorisi, göçün güvenlikleştirilmesi kavramı ve söylem analizi yönteminden oluşmaktadır. Bu kavramlar çalışmanın iki aşamalı araştırma sorusunu cevaplandırmak için seçilmiştir. Ancak öncelikle söylem analizi yönteminin bu çalışma bağlamında ne minvalde kullanılacağını açıklamak gerekmektedir.

Günümüzde bir çalışma kapsamında söylem analizi yönteminin kullanılacağı ilan edildiği zaman, ağırlıklı olarak niceliksel bir çalışmanın yapılacağı ön kabulü ortaya çıkmaktadır. Tekrar eden söylemlere ilişkin verilerin sayısal bir bakış açısıyla toplanması çalışmaların derinleştirilmesi ve ikna ediciliğinin artırılması için değerli bir girişimdir. Bununla beraber matematiksel verilerin sosyal bilimlerde kurduğu hakimiyet, sosyal bilimlerin en önemli öznelere olan insanın ve bu insanın söylemlere yükledikleri anlamların kimi zaman ortadan kaybolmasına veya gözden kaçırılmasına sebebiyet vermektedir. Bu ise, söylem analizinin hakkıyla tatbik edilmesini engellemektedir. Çünkü daha öncede ifade edildiği üzere asıl incelenmesi gereken nokta söylemlerin içeriğinden ziyade bunların hedef kitle ile paylaşımı esnasında sergilenen ikna edici tavrın etkisidir. Bu sebeple sosyal bilimlerin niceliksel bir çalışma içerisinde matematikselleştirilmesi bu çalışma için uygun bulunmamış; hatta bu yöntemi benimsemenin çalışmanın özgünlüğünü ve değerini tehlikeye atacağı öngörülmüştür. Bu sebeple bu çalışma kapsamında söylem analizi niteliksel olarak yürütülmüş ve veriler; gazeteler, resmî kurumların çevrim içi siteleri, sosyal medya platformları veya video gibi yazılı, görsel ve işitsel materyallerden elde edilerek işlenmiştir.

Çalışma “Brexit Referandumu, göç politikalarında gerçekleşen Avrupa Birliği kaynaklı düzenlemelere bir tepki olarak mı gerçekleştirilmiştir? Yoksa Birleşik Krallık’ın kendi iç dinamikleri ve değişken göç politikalarıyla girilen bu süreçte Avrupa Birliği’nin yetersiz göç politikaları araçsallaştırılarak referandum kararı meşrulaştırılmış mıdır?” sorusunu cevaplamak istemektedir. Bu bağlamda, iki aşamalı araştırma sorusunu cevaplandırabilmek için esas kavram göçün güvenlikleştirilmesidir. Zira çalışmanın iddiası, Brexit Referandumunun bir politika yapım sürecinin sonucu olduğu, dolayısıyla Birleşik Krallık’ın iç dinamiklerinden etkilendiği yönündedir. Bu iddia doğrultusunda, çalışmayı uluslararası ilişkiler alanından da uzaklaştırabilmek için içsel dinamiklere de odaklanarak farklı güvenlik sektörlerine -ve bu sektörler içerisinde göçe- dikkat çeken göçün güvenlikleştirilmesi kavramı uygun bir araç olarak görülmüştür. Göçün bir tehdit olarak algılanması, yönlendirmeye muhtaç bir sürecin sonucudur. Özellikle yapısı gereği çokluğa ve çeşitliliğe fazlasıyla alışkın olan Birleşik Krallık’ta göçün uzun vadeli sonuçları bilinmezliklerle dolu bir karara kaynak olarak sunulması tartışılması gereken bir husustur.

Çerçeveleme teorisi kısaca bir konuyu seçme ve dikkati o konunun üzerine çekmekle ilgilidir. Bu kavram aracılığıyla göç ve göçmenler kalabalık bir konu havuzundan seçilmiş, genel bir problem çerçevesine yerleştirilmiş ve kamuoyunun dikkatine sunulmuştur. Çerçeveleme esnasında ikna ediciliğin artması için çerçevenin sınırları çizilirken bazı anahtar kelimeler kullanılmaktadır. Bu çalışma kapsamında Brexit Referandumu ayrılık yanlısı siyasi elitlerin söylemlerinde çerçevelenirken kimlik, kültür, istihdam, egemenlik ve kontrol gibi anahtar kelimelerin kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu kelimeler ile Referandum kampanyaları sırasında tercih edilen söylemlerin ikna ediciliğinin artırılması

hedeflenmiştir. Fakat çerçevenin çizilmesi yeterli değildir. Çizilen çerçeve ile parlatılarak ortaya çıkarılan problemin kamuoyunun dikkatini çekmesi, bazen harekete geçirmesi ve bazen ise siyasi elitlerin harekete geçebilmesi için kamuoyu tarafından yetkilendirilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde çerçevenin işlerliği ve sağlamlığı tehlikeye düşmektedir. Bir konunun tehdit haline gelerek güvenlik sektörlerinden birine dahil edilebilmesi, dolayısıyla güvenlikleştirilebilmesi için önce “çerçeveleme” gerekmektedir. Seçilen konunun neden bir güvenlik tehdidi olarak algılanması gerektiği, içsel bir değerlendirmeye gerek duyulup duyulmadığı ve ihtiyaç halinde seçilen konunun daha çetrefilli ve dikkat çekici hale getirilmesi işi çerçeveleme eylemine aittir. Dolayısıyla göçün güvenlikleştirilmesine ilişkin bulguları sunmadan ve analize başlamadan önce, göç hareketlerinin nasıl çerçevelendiğini ve bu çerçeve ile nasıl güvenlikleştirme kavramıyla yakınsadığını açıkça görmek gerekmektedir. Ancak çerçeveleme eylemi, doğal bir akış içerisinde müdahalesiz gerçekleşmemektedir. Bir durumun veya konunun belirli bir kısmının seçilerek belirli bir çerçevenin içine oturtulması noktasında söylem analizi yönteminden destek almak gerekmektedir.

Bu noktada, çalışmanın bir başka tercihi daha değinmek gerekmektedir. Bu çalışma, bilinçli olarak Brexit Referandumu sırasında Avrupa Birliği’nden ayrılma yanlısı söylemler sergileyen kampanyalara odaklanmıştır. Çalışma boyunca yoğunlukla ayrılık yanlısı veya doğrudan göç hareketlerine ve Avrupa Birliği’ne şüpheli bir tavırla yaklaşan siyasi elitlerin söylemlerinin üzerinde durulmuş ve Brexit Referandumu ve göçün güvenlikleştirilmesi arasında kurulan bağ, bu söylemler ile tesisi edilmiştir. Bu tercih kimilerince bir kısıt olarak görülebilir. Fakat, verilerin bu şekilde daraltılması araştırma sorusunun doğru bir şekilde cevaplanabilmesi için gereklidir. Çünkü bu çalışma, Referandumda oy veren bireylerin yüzde elli ikisinin Avrupa Birliği’nden ayrılmaya nasıl karar verdiğiyle ilgilidir. Dolayısıyla beklenmeyen bir sonucun ortaya çıkmasında büyük bir rol oynayan ayrılık yanlısı siyasi elitlerin bu başarılarının kaynağının incelenmesi bu çalışma için daha önceliklidir. Aynı zamanda göç hareketlilikleri ve ona bağlı olarak gelişen konular ayrılık yanlısı siyasi elitlerin söylemlerinde daha belirgin hale getirilmiştir. Bu sebeple çalışma içerisinde Avrupa Birliği’nde kalma yanlısı siyasi elitlerin söylemlerine gerekli durumlarda, gerektiği kadar yer verilmesinin daha uygun olduğuna karar verilmiştir.

Çerçeveleme teorisinin hakkıyla tatbik edilebilmesi ve işlevini yerine getirebilmesi için söylemlere ihtiyaç vardır. Brexit Referandumu özelinde yapılan bu çalışmanın bulguları incelendiğinde, göç ve göçmen karşıtlığının söylemlerde sıklıkla kendisine yer bulduğu görülmektedir. Güvenlikleştirmeyle sonuçlanan çerçevenin inşasında göç, söylemler ile kamuoyunun dikkatine sunulmuş ve Avrupa Birliği’nden ayrılmanın doğuracağı olası problemlerin yanında “daha büyük” ve “daha yakın” bir tehdit olarak argümanlaştırılmıştır. Siyasi elitlerin çıkarları doğrultusunda ayrılma isteğiyle şekillendirilen söylemler dikkatleri, Avrupa Birliği’nde kalma yanlıları tarafından vurgulanan

Birleşik Krallık için uzun vadede ekonomik, siyasi ve güvenlikle ilgili olumsuz sonuçlardan uzağa çekmiştir. Aynılma yanlılarının, kalma yanlıları tarafından sıklıkla dile getirilen olumsuzlukları gölgede bırakmaları da söylem analizi içerisinde incelenmesi gereken bir konudur. Çünkü bir konunun gündemde tutulması kadar gündem dışında bırakılması da önemlidir.

Çerçevelerin sağlamlığı ve söylemlerin belirsiz doğası, tehdit algısının pekişmesini sağlamış ve bu sayede Brexit Referandumu için göçün güvenlikleştirilmesi süreci tamamlanmıştır. Bu söylemlerin tarihsel bir perspektiften analiz edilmesi, bir politika inşası sürecinin sonucu olduğu iddia edilen Brexit Referandumunda göçün bir tehdit olarak nasıl kullanıldığının anlaşılabilmesi için önemlidir. Ancak söylem analizini de bu sürece dahil ederken, süreç içerisinde özellikle medya yoluyla halka ulaşan söylemlerin kimler tarafından sarf edildiğini de incelemek gerekmektedir. Bu söylemlerin sahipleri siyasi elitlerdir.

Siyasi elitler genel olarak her üç analiz düzeyinde de karşımıza çıkmakla beraber, özellikle Referandumu temeline alan ikinci analiz düzeyinin ana aktörüdür. Brexit Referandumuna giden süreçte sırasıyla gerçekleşen çerçeveleme ve güvenlikleştirme eylemlerini doğuran söylemleri dönemin siyasi elitleri inşa etmiştir. Yazılı, görsel ve işitsel medyanın yanında *Twitter* gibi sosyal medya araçlarını ve çeşitli devlet aygıtlarını kullanarak halka kolaylıkla ulaşabiliyor olmaları söylemlerin bu aktörlerce sarf edilmesi için geçerli bir sebeptir. İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemden itibaren siyasi elitler tarafından tasarlanan göç karşıtı güvenlikleştirici söylemler, çeşitli yollarla alıcılara ulaşmış ve tekrar sıklıkları, çerçevelenen göç konusunun net bir tehdit unsuru olarak kabul edilmesine katkı sunmuştur. Bu sebeple göçün güvenlikleştirilmesi sürecinin çerçeveleme teorisi ve söylem analizi yönteminden ayrı düşünülmesi doğru bir yaklaşım olmayacaktır.

Çalışmanın her üç analiz düzeyinde de yer alan bu gruba ilk analiz düzeyinde ağırlıklı olmak üzere kimlik ve çok-kültürlülük kavramları da eklenmiştir. Bu kavramlar, Birleşik Krallık'ın kültürel ve toplumsal dokusunu fazlasıyla etkileme kapasitesine sahip olan göç olgusunun güvenlik kaygılarıyla ilişkilendirilmesi sürecinde etkilidir. Birleşik Krallık'ın İmparatorluk geçmişinin de dahil olduğu dönemden itibaren giderek görünür hale gelen çeşitliliğe dayalı sosyo-kültürel yapısında çok-kültürlülüğün etkisiz olduğunu söylemek mümkün değildir. Bir ada ülkesi olmasına rağmen Birleşik Krallık özellikle dekolonizasyon hareketlerinden sonra çok sayıda göçmene ev sahipliği yapmak durumunda kalmış ve onların alışkanlıklarını, geleneklerini ve dillerini de kabul etmiştir. Adanın aynı anda İngiltere, Galler, İskoçya ve Kuzey İrlanda'ya da ev sahipliği yapıyor olması, farklı kültürlerin oluşturduğu mozaigi ve birlikte yaşama alışkanlıklarını daha da görünür hale getirmiştir. Yalnızca Birleşik Krallık'ta bulunan bireylerin değil, dünyanın birçok yerinde bulunan tüm İngiliz tebaasının eşit olduğu ve eşit haklara sahip olduğu vurgusu da sıklıkla yapılmıştır. Buradan da anlaşılabileceği üzere eşitlik

vurgusu yapılırken “diğerleri” kategorisinin varlığı kabul edilmiş ve farklılıklar her daim Birleşik Krallık’ın tarihinde kendisine yer bulmuştur.

Kimi zaman kabul kimi zaman çatışmanın izlerini taşıyan çok-kültürlülük halinin İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemden başlayarak Birleşik Krallık özelinde çalışmanın Brexit Referandumu için önemi, şu soruyu cevaplanmasıyla açıklanabilir: Tarihi boyunca farklılıklarla iç içe olan ve göçmenler için çekim gücü yüksek bir hedef haline gelen Birleşik Krallık için hangi noktada bu farklılıkların bir tehdit unsuru olduğuna karar verilmiştir? Bu soruyu cevaplandırmak, göçün güvenlik leştirilmesi sürecini de anlamlandırmaya yardımcı olacaktır. Çünkü çok-kültürlülük kavramına olan bakışın ve yaklaşımın değişmesi sadece adaya ayak basan göçmenlere karşı sergilenen tavrı değil; çok uzun yıllar önce Birleşik Krallık’a yerleşen, nesillerdir orada ikamet eden, aile sahibi olan, orada doğan ve vatandaşlığa sahip olan farklı etnik grupların da yaşamını etkilemiştir. Çünkü çok-kültürlülük temel olarak bireylerin kendi hayat tarzlarını mensubu oldukları toplumla uyum içerisinde kalarak sürdürebilmeleriyle ilgilidir. Farklı hayat tarzlarının göç ve göçmenliğe ilişkin yürütülen olumsuz kampanyalar üzerinden negatif bir kimliğe dönüştürülmesi; uzun vadeli sonuçları öngörülemeyen toplumsal bir kaosu doğuşuna da sebebiyet vermektedir. Nitekim hemen Referandum sonrasında, ırk temelli işlenen suçlarda dikkate değer bir artış gözlemlenmiştir. Bu artışın Referandum kampanyaları boyunca devam eden olumsuz havadan kaynaklandığını düşünmek yanlış olmayacaktır. Kampanya süreçlerinde vurgulanan farklılıkların bir tehdit arz ettiği algısı ve vaatlerin hızlı bir şekilde yerine getirileceği ümidi kamuoyunda karşılık bulmuştur. Çok-kültürlülük kavramının değindiği belli hayat tarzlarının toplum içerisinde uyumlu bir şekilde var olma olgusu, temelde, mevcut hayat tarzlarına bir tehdit olarak çerçevelenmiştir. Bu hayat tarzları kimlikle ilgilidir. Birleşik Krallık vakasında ise tehdit altında olan mevcut hayat tarzı Birleşik Krallık değerleri ve kültürüyle ilişkilendirilen kimliktir. Göçün sahip olduğu karmaşık ve belirsiz yapı, yabancılığın getirdiği bilinmezlikle birleşmiş ve Birleşik Krallık’ın çok-kültürlü yapısı içinde sosyal hayatta görünür hale gelen farklılıkların bir güvenlik tehdidi olarak algılanmasıyla sonuçlanmıştır. Bu noktada ulusal kimlik görünürlüğünü ve geçerliliğini kaybetme riskiyle karşı karşıyadır. Halihazırda ulusal egemenliğini ulus-üstü bir organizasyona karşı kaybettiğini düşünen bir grup için bu risk endişe vericidir. Burada tetikleyici unsur kaybetme hissidir. Ulus kimliğin inşasında yer alan bir gruba ait olma isteği, bu aidiyeti bozacak herhangi bir tehdidin sürece dahil olmasını kabul etmeyebilir. Bu bağlamda Birleşik Krallık’ta hâkim olan kimlik algısının çok-kültürlülük kavramıyla incelenmesi süreç içerisinde göçün nasıl bir tehdit unsuruna dönüştüğünün anlaşılması için önemli bir adım olacak ve Brexit Referandumunda göçün güvenlikleştirmesinin neden ikna edici bir argüman haline geldiğini teşhis etmeyi kolaylaştıracaktır.

Bu noktada, çalışma içerisinde daha önce değinilen bir duruma kısaca geri dönmekte fayda vardır. Esas olarak burada bahsedilen ulu kimliğin ve ulusal egemenliğin risk altında olması durumu,

doğrudan küreselcilik ve ulus-devlet arasında doğan tartışmadan ileri gelmektedir. Zira Avrupa Birliği'nin ulus-üstü yapısı ve benimsediği malların, hizmetlerin ve kişilerin serbest dolaşımı ilkesi, küreselcilik kapsamında değerlendirilebilir. Bu sebeple Birleşik Krallık ve Avrupa Birliği arasında Brexit Referandumu üzerinden yaşanan anlaşmazlık da küreselcilerin karşında ulus-devlet taraftarlarının bir mücadelesi olarak görülebilir. Bununla beraber her ne kadar çalışma içerisinde, özellikle ulusal kimlik ve egemenlik üzerinden böyle bir mücadele olduğu kabul edilse de; bu kabul, çalışmanın asıl odağı değildir. Bu sebeple çalışma içerisinde bu mücadeleye ayrıca bir yer verilmemiştir. Fakat, özellikle ikinci analiz düzeyinde hem oy verenlerin profili incelenirken hem de Birleşik Krallık ve Avrupa Birliği arasındaki ilişkinin dinamikleri incelenirken bu mücadelenin açtığı alandan ve yarattığı tartışmalardan da faydalanılmıştır.

Avrupa Birliği'nden ayrılma ile sonlanan bir süreci ifade eden Brexit Referandumu üzerinde çalışırken Avrupalılaşıma kavramını da ele almak gerekmektedir. Her ne kadar bu çalışma göçün güvenlikleştirilmesi üzerinden şekillenmişse de Brexit Referandumu esnasında yürütülen kampanyaların göçe ilişkin temel itiraz noktalarından birisi Avrupa Birliği'ne mevzuat bakımından bağlı kalma zorunluluğudur. Kontrolü ele alma ve egemenliği geri kazanma durumu, bu bağlılığa karşı geliştirilen bir argümandır. Hâlihazırda Avrupa şüphecisi olarak tanımlanabilecek siyasi elitler, ayrılık kampanyalarında göç ile bağdaştırılan sorunların büyük bir kısmı için Avrupa Birliği'nin mevcut göç politikalarını suçlamış ve Avrupa Birliği üyeliği sebebiyle Avrupalılaştan Birleşik Krallık uygulamalarının göç ile mücadelede yetersiz kaldığını iddia etmişlerdir. Avrupalılaşıma kavramı bu çalışma içerisinde oldukça küçük bir yer kaplamasına rağmen, çalışmanın genel teması için önemlidir. Çünkü Avrupalılaşıma kavramının doğasından gelen yetki devri, doğrudan Avrupa şüphecilerinin argümanlarına kaynak sağlamaktadır. Avrupa şüphecileri için Birleşik Krallık'ın iç hukuk düzenlemelerinin “göç ile mücadelede” yetersiz kalması, mevzuatın Avrupalılaştırmadan kaynaklanmaktadır. Avrupa Birliği üyeliği ve Avrupalılaştan mevzuat sebebiyle Birleşik Krallık'ın her alanda ulusal egemenliği baltalanmış ve söz hakkı Birleşik Krallık halkının elinden alınmıştır. Yetki devrine ve egemenlik kaybına ilişkin itirazlar yeni değildir. Bu itirazlar Avrupa şüphecisi gruplar tarafından 1973 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğu üyeliğiyle başlayan dönemden itibaren düzenli olarak dile getirilmektedir. Bu sebeplerle bu çalışma içerisinde Avrupalılaşıma kavramına da kısaca değinmek; Avrupa Birliği üyeliğine karşı yükselen itirazların temellerinin bulunmasına, Avrupa Birliği'nden ayrılmanın tahmin edilen uzun sürmesinin sebeplerinin görülmesine ve müzakere dizilerine duyulan ihtiyacın anlaşılmasına yardımcı olacaktır.

Bu çalışmanın nihai hedefi, bir politika inşa sürecinin sonucu olduğu çalışma boyunca iddia edilen Brexit Referandumunun gerçekleşmesi için gereken zeminin göçün güvenlikleştirilmesi temelinde söylemler aracılığıyla adım adım nasıl inşa edildiğini analiz etmektir. Çalışma boyunca kullanılan

kavramlar ve teoriler bu bağlamda seçilmiş ve oluşturulan ana grup yardımcı kavramlarla ve teorilerle desteklenmiştir. Her bir kavram ve teori, bu çalışma bağlamında, birbirinin ortaya çıkmasına ve anlaşılmasına destek sağlamaktadır. Avrupalılaşma kavramından destek almadan Avrupa Birliği'nden ayrılmayı talep eden siyasi elitlerin itiraz noktalarını anlamlandırmak mümkün değildir. Aynı şekilde göçün güvenlikleştirilmesi sürecinde çerçeveleme ve söylem analizini birer araç olarak kullanmadan Birleşik Krallık gibi uzun süredir yoğun göç hareketlerinin hedefi olan ve çok-kültürlülük ile tanışıklığa sahip bir ülkenin göçe ilişkin oluşturduğu tehdit algısını Brexit Referandumu özelinde tartışmak verimli olmayacaktır. Bu sebeple sosyal bilimler alanında genel kabul görmüş ve odak noktasını tek bir kavrama çeviren çalışma tarzının aksine; bu çalışmanın teorik çerçevesi çizilirken deneysel bir yaklaşım tercih edilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

BİRLEŞİK KRALLIK’IN GÖÇ POLİTİKALARININ EVRİMİ VE BREXIT ÖNCESİ DÖNEMDEKİ UYGULAMALAR

1. Brexit Referandumu Öncesinde Birleşik Krallık’ta Göç Hareketleri ve Birleşik Krallık’ın Göç Politikaları

Göç, doğası gereği, insani değerler ve ulusal çıkarlar arasında çatışma çıkarma potansiyeli taşıyan çetrefilli bir konudur. Göç kavramının çetrefilli yapısı, konuyu ele alacak politika yapıcılarının hangi perspektiften baktığına bağlantılı olarak değişmektedir. Devletler göç akınlarının kontrol edilememesi konusundaki endişeleri üzerinden politikalarını şekillendirmeye çalışırken; göçün sebeplerinin ve etkilerinin öngörülmesindeki zorluklar ve uzun vadede göçün ekonomik ve sosyal etkilerinden en iyi nasıl faydalanılabileceği konuları, göç politikalarının çetrefilli yapısının belirsizlik havasıyla yoğurulmasına sebep olmaktadır (Boswell, Geddes, Scholten, 2011: 3). Birleşik Krallık’ın göç kavramıyla tanışıklığı çok yeni olmamakla beraber; Birleşik Krallık’ın bir “göç ulusu” olduğunu söylemek de doğru olmayacaktır. Buna karşın Birleşik Krallık’ın çok eski zamanlardan itibaren günümüze kadar maruz kaldığı göç dalgaları ada halkının çok-kültürlülük kavramıyla tanışıklığını sağlamış ve göç gündelik hayatın bir parçası haline gelmiştir. Göçün çetrefilli doğasının ve çok-kültürlülüğünden kaynaklanan “yabancı” alışkanlıkların kamuya açık alanlarda görünür hale gelmesi, kimlik ve güvenlik kaygılarını da tetiklemiş ve bununla bağlantılı olarak göç karşıtlığı ve yabancı düşmanlığı gibi kavramlar sıklıkla kullanılır hale gelmiştir. Farklı kültürlerle mensup göçmenlerin gerek siyasi elitler gerekse medya tarafından genellikle “farklı” ve “tehlikeli” olarak betimlenmesi; bu grupların ulusal kimliğe karşı bir tehdit olarak algılanmasına sebep olmuştur. Bu betimleme sürecinde göç ve kimlik; siyasi söylemlerin ve buna bağlı olarak ilerleyen siyasi tartışmaların kalıcı bir parçası haline gelmiş ve hem siyasi iklimi hem de toplumu yönlendirmeye başlamıştır. Ancak bu bağlantıları anlayabilmek için Brexit Referandumunun gündeme geldiği dönemden öncesine gitmek gerekmektedir. Zira Büyük Britanya İmparatorluğu’nun ve dolayısıyla Birleşik Krallık’ın, demografik ve kültürel değişimi Brexit Referandumuna dayanak sağlayan argümanların gündeme gelmesinden çok öncesine dayanan uzun bir süreçtir.

1.1. Zaman Tünelinde: Avrupa Ekonomik Topluluğu Üyeliğine Kadar Geçen Sürede Birleşik Krallık'ta Göç Hareketleri

Büyük Britanya İmparatorluğu ve İngiliz Milletler Topluluğu tüm tebaanın sahip olduğu ortak haklar ve yükümlülüklerden güç alan oluşumlardır. Ancak özellikle on dokuzuncu yüzyılın ortalarından itibaren malların, emeğin ve hizmetlerin serbest dolaşımında yaşanan zorluklar Büyük Britanya İmparatorluğu'nun ve İngiliz Milletler Topluluğu'nun çıkarlarını ve koşullarını yeniden değerlendirmeyi zorunlu kılmıştır. Kişilerin serbest dolaşımı ve göç de bu değerlendirmeye tabi olan bazı başlıklardandır. Bu noktada şunu ifade etmekte fayda vardır; göç olgusu Büyük Britanya İmparatorluğu'nun geniş toprakları içerisinde yaşanan hareketliliğin doğal bir sonucu olarak, “ana vatan” diye tabir edilen Birleşik Krallık sınırlarında varlığını sürekli olarak korunmaktadır. Ancak Birleşik Krallık yönlü bir göç olgusundan bahsedilirken esas olarak kastedilen, doğum yeri Birleşik Krallık toprakları dışında kalan yabancıların İmparatorluğun geniş topraklarından veya İmparatorluk dışından Birleşik Krallık'a yasal veya yasal olmayan yollardan gelinmesidir. Uzun yıllar boyunca doğum yeri Birleşik Krallık dışında kalan yabancıların hareketlilikleri değerlendirilirken, çoğunlukla gözle görülür fiziksel ayırt edici özelliklere sahip insanların göçü üzerinde durulmuştur. Ayırt edici özellikleri sebebiyle bu toplulukların sosyo-kültürel farklılıklarına göç hareketleri bağlamında ayrıca önem verilmiş ve genel olarak yapılan üretilen politikaların da öncelikli hedefi ve öznesi haline gelmişlerdir. Göçmenlere yönelik tutum, Birleşik Krallık içerisinde sahip oldukları yasal statülerinden bağımsız olarak, göçmen gruplarına göre değişmekte ve birçok faktörden aynı anda etkilenmektedir. Bu faktörler göçü kabul eden hedef ülke halkının içsel dinamikleri ve kolektif hafızalarından hareketle değişmekle beraber, ekonomi ve güvenlik gibi ulusal boyutta önemli olan unsurlardan da etkilenmeye oldukça açıktır. Özellikle Avrupa Ekonomik Topluluğu üyeliğine kadar göç politikalarının da dahil olduğu birçok alanda Avrupakıtasından bağımsız bir politika alanı izlemeyi tercih eden Birleşik Krallık, uzun bir süre boyunca, üzerinde güneş batmayan İmparatorluk olarak tanımlanan Büyük Britanya İmparatorluğu'nun, deyim yerindeyse, başkenti olarak göçmen grupların birincil hedefi haline gelmiştir.

Yirminci yüzyılın ikinci yarısında Büyük Britanya İmparatorluğu için yeni bir süreç başlamıştır. Bu süreç, “beyaz” bir Britanya'dan “çok-ırklı” bir Britanya'ya geçiş sürecidir ve değişim oldukça sancılıdır. Özellikle eski kolonilerden başlayan yoğun “yabancı” göçü, Britanya için travmatik bir deneyime zemin hazırlamıştır. Spencer (1997: xiv), eski kolonilerden Britanya'ya yapılan göçü dört ayrı başlık altında değerlendirmiştir:

- İkinci Dünya Savaşı'nın hemen sonrasında eski kolonilerden gelmeye başlayan ve 1962 yılında çıkan İngiliz Milletler Topluluğu Göç Yasası ile sonuçlandırılan yaklaşık on yıllık bir süre boyunca devam eden göç dalgaları.

- Hükümetlerin göçü önlemekte isteksiz ve aynı zamanda yetersiz olduğu dönem.
- İngiliz Milletler Topluluğu ve İmparatorluğun uzak köşelerinden kültürel olarak birbirine benzemeyen farklı topluluklardan gelen yoğun göç serilerinin yaşandığı dönem.
- Kendi göçünü finanse edebilen, çeşitli sosyal çevrelerden gelen ve farklı eğitim geçmişlerine sahip olan bireylerin engellere rağmen gelmeye devam ettikleri dönem.

İngiliz Milletler Topluluğu'ndan ve Büyük Britanya İmparatorluğu'nun farklı bölgelerinden gelen göçmenler farklı dilleri, kültürleri ve dinleri temsil ederek çok-kültürlü yapının da temel taşlarını oluşturmuşlardır. Farklılıkların temsiliyeti ve çok-kültürlülüğün derinliği göç hareketlerinde de kendisini göstermiştir. Ana vatan Birleşik Krallık'a doğru gerçekleşen göç hareketlerinin -fiziksel farklılıkların da katkısıyla- fazlaca görünür hale gelmesi, Birleşik Krallık'a doğru gerçekleşen göçlerin boyutunun da analiz edilmesini elzem kılmıştır. Bu bağlamda ilk girişim 1851 yılında gerçekleşmiştir. 1851 yılında gerçekleştirilen nüfus sayımıyla ilk kez Birleşik Krallık dışında doğan yabancıların verileri işlenmeye başlanmıştır. Nüfus sayımında da göç hareketlerine ilişkin bir veri elde edebilmek için "Birleşik Krallık dışında doğan yabancılar" başlığının seçilmesi, Birleşik Krallık'ın göçü algılama biçimiyle ilgili bir ip ucu olarak değerlendirilmelidir. 1851 yılında gerçekleştirilen nüfus sayımından seksen yıl sonra, 1931'de yine bir nüfus sayımı yapılmıştır. Her iki nüfus sayımı da -doğrudan ilgili olmamakla beraber- Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarına yakın tarihlerde gerçekleştirilmiş ve özellikle 1931 yılında yapılan nüfus sayımında ise ülke dışında doğan yabancı sayısının bir milyon kadar arttığı tespit edilmesi; Birleşik Krallık'ın iki savaş arası dönemde izlediği göç politikalarına ilişkin bir veri sağlamıştır. Birleşik Krallık'ın genel nüfusu ise on sekiz milyondan kırk milyona çıkmıştır. 1931 yılında yabancı nüfusun tüm nüfusa oranı yüzde 2,7 olarak kaydedilmiştir (Migration Watch UK, 2014). Her ne kadar genel nüfus artışına oranla düşük kalsa da, yine de zaman içerisinde arttığı anlaşılan ve görünürlük kazanan Birleşik Krallık yönlü bu insan hareketliliği, çok-ırklılık ve çok-kültürlülük dönüşümlerinin de başlamasına neden olmuş ve ağırlıklı olarak "beyaz" sıfatıyla tanımlanan Birleşik Krallık halkının göçmenlere ilişkin anlayışında ve Birleşik Krallık'ın toplumsal düzeninde de bir değişim sürecine girilmesinde önemli bir unsur olarak tarihsel bağlamda yerini almıştır. Bu dönüşüm sürecine rağmen görece yakın bir zamana kadar, henüz 1950'li yıllarında başında dahi Birleşik Krallık halkının özellikle Londra dışındaki şehirlerde yaşayan kısmının yarısından fazlasının "beyaz ırktan olmayan" bir kimse ile hiç karşılaşmadığı ve şehirlerin nüfusunun önemli bir kısmının neredeyse tamamen "beyazlardan" oluştuğu kimi tarihçilerce ifade edilmiştir. Özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra artan "yabancı" topluluklarının birçok büyük şehrin yanı sıra kırsal bölgelere de yayılarak buralara yerleşmeleri, istihdam piyasasına katılmaları ve toplumla ilişkiler kurarak sosyal hayatta da görünür hale gelmeleri, Birleşik Krallık dışında doğan yabancıların Birleşik Krallık siyasetinin bir konusu haline gelmelerine vesile olmuş ve çok-kültürlülüğün ulusal düzeyde tartışılan bir mesele haline gelmesini

sağlamıştır. Ayrıca yabancılar dolayısıyla göç ve göçe ilişkin meseleler de Birleşik Krallık'ta politika inşası sürecinde bir faktör olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Bu sebeple yoğun göç dalgaları sonrasında hâkim sınıf olarak tanımlanan Birleşik Krallık halkının refahının ve ihtiyaçlarının korunmasının gündeme gelmesi, hâkim sınıfın kendisini birçok bakımdan tehdit veya baskı altında hissetmesi ve bulundukları konum gereği ayrıcalıklı bir grup olma halinin korunmasını talep etmeleri hayatın doğal akışı içerisinde olağan karşılanması gereken bir durumdur. Birleşik Krallık'ın değişen demografik yapısına ve -devlet politikalarının bir parçası olarak değerlendirilmese dahi- yüzlerce yıldır kabul edilen çok-kültürlü doğasına rağmen, Brexit Referandumunda oy verenlerin profilleriyle ilgili yapılan analizlerde sıklıkla başvuru tanımlayıcı sıfatlardan biri de “beyaz”dır. Bu sebeple Birleşik Krallık'taki “beyaz” üstünlüğünün ve ayrıcalığının yirminci yüzyılın ikinci yarısı itibarıyla sekteye uğraması, göç karşıtlığının neden kimlik ve güvenlik kaygılarıyla bağdaştırıldığının anlaşılmasını kolaylaştıracaktır.

Birleşik Krallık'a girişi sınırlandırma niyetiyle hazırlanan ilk yasa 1905 yılında yürürlüğe girmiştir. Doğu Avrupakaynaklı Yahudi göçünü kısıtlamak için oluşturulan Yabancılar Yasası (1905), Birinci Dünya Savaşı'nın gölgesinde hazırlanan 1914 tarihli Yabancıları Kısıtlama Yasası takip etmiş ve bu yasa, 1919 yılında Yabancılar Yasası olarak yeniden düzenlenmiştir. 1920 yılında ise yeni bir Yabancılar Yasası yürürlüğe konmuş; yasa ile Birleşik Krallık'ta yaşayan yabancılar üzerindeki denetim sıkılaşmış ve kendini geçindirebileceğine dair herhangi bir kanıt sunamayan yabancıların Birleşik Krallık'a yerleşimi kısıtlanmıştır (Spencer, 1997). Bu düzenlemelerin ardından 1937 yılında ise İngiliz bir Temsilci, Milletler Cemiyetinde *“Birleşik Krallık, İngiliz kolonilerindeki farklı ırklar arasında medeni ve siyasal haklar veya ülkeye giriş ve yerleşme hakkı gibi haklar açısından herhangi bir ayırım yapmamaktadır”* açıklamasında bulunmuştur (Spencer, 1997: 54).

İki savaş arası dönem olarak tanımlanan Birinci ve İkinci Dünya Savaşları arasında kalan dönemde “beyaz ırktan” olmayan İmparatorluk ve İngiliz Milletler Topluluğu tebaasının Birleşik Krallık sınırlarına ulaşmasını engellemek için çeşitli politikalar üretilmiş ve idari tedbirler, genelgeler, kaynak ülkelerle yapılan ikili düzenlemeler vasıtasıyla adı konulmamış kısıtlayıcı bir göç politikası takip edilmiştir. Ancak yine de, “İmparatorluk vatandaşlığı” ve “tüm İngiliz tebaası için eşit haklar” algısı sürdürülmeye çalışılmıştır. Buradan anlaşılacağı üzere, çok-kültürlülük kavramı belli başlı azınlık gruplarını ilgilendirecek bir unsur olarak ele alınmış ve böylece çok-kültürlülükle ilgili tartışmalar sadece göçmenlerin etrafında şekillenmeye başlamıştır (Joppke, 2004: 247).

İkinci Dünya Savaşının başlama ihtimali tüm taraflarca daha net bir şekilde anlaşılır hale geldiği andan itibaren, savaş dönemleri dışında Birleşik Krallık'a çoğunlukla davet edilmeyen veya Birleşik Krallık siyasetinde ve toplumsal düzeninde görünür olması tercih edilmeyen İmparatorluk tebaası savaş hazırlıklarında kullanılmak ve savaşta görev almak üzere -Birinci Dünya Savaşı'nda da

olduğu gibi- Birleşik Krallık'a davet edilmiştir. Bu süreçte açık kapı politikası takip edilmiş ve İmparatorluğun farklı yerlerinden gelen birçok insana geçici süreyle oturma izni sağlanmıştır. İkinci Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında ise farklı etnik grup ve kültürden çok sayıda insan Birleşik Krallık'ta ikamet etmeye başlamış ve çok-ırklılı Britanya'nın hem kendine özgü kültürel yapısı hem de göçmen algısı şekillenmeye başlamıştır.

İkinci Dünya Savaşı ve sonrası, Büyük Britanya İmparatorluğu'nun göç tarihi için önemli dönüm noktalarından biridir ve savaş sonrası düzende yeniden şekillenen ulus-devletlerin doğuşuyla, Birleşik Krallık'a da miras kalacak göç politikalarının oluşumunda rol oynamıştır. İkinci Dünya Savaşı öncesinde Britanya tarafından izlenen göç politikalarının çok-ırklılığ veya çok-kültürlülüğü benimsemediğini söylemek yanlış olmayacaktır. Özellikle savaş sırasında İmparatorluk tebaası olan çok sayıda "yabancı" gönüllü olarak savunmaya katılmak veya emek yoğun sektörlerde talep edilen iş gücü desteğini sağlamak üzere ülkelerini terk etmiş, müttefik birliklere katılmış ve daha sonrasında geri dönmeyi tercih etmemişlerdir. Bu gönüllü desteklerin bazıları kayıtlara geçmemiş, deyim yerindeyse görmezden gelinmiştir. Ancak şunu da ifade etmek gerekir ki, her ne kadar günümüzde bu yardımların gönüllülük esasına dayandığının altı özellikle çizilse de; yardım talebi doğrudan ana vatan olarak nitelenen Birleşik Krallık'tan gelmiş ve yardımların şekli bu talebe bağlı gelişen çağrılar doğrultusunda belirlenmiştir. Savaşa katılanların sayısının artmasıyla iş gücü eksiği baş göstermiş ve savaşın süresi uzadıkça malzeme sağlanması zorlaşmıştır. Bu ihtiyacı gidermek amacıyla 1941 yılında Britanya Ormancılık Komisyonu İngiliz Milletler Topluluğu çapında bir işe alım kampanyası başlatmıştır ve bu kampanyanın sonucunda Belize'den toplamda dokuz yüz gönüllü gelmiş ve İskoçya'daki ormanlarda çalışmak üzere çeşitli bölgelerdeki kamplara yerleştirilmiştir (Forestry and Land Scotland, t.y.).

Bu dönemde İskoçya'ya giden Belizelilerin arasında yer alan Amos Ford ve Sam Martinez isimli ormancılardan münferit olmayan fakat örnek teşkil eden anıları, Birleşik Krallık'ın savaş döneminde ve sonrasında izlediği kapsayıcılıktan uzak göç politikalarını anlamak için uygundur. Sam Martinez anılarında İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasının ardından neler hissettiğini şöyle ifade etmiştir:

"Biz İngiliz'dik, Büyük Britanya İmparatorluğu'na aittik, bu yüzden kendimizi ona tabi kıldık ve Britanya'yı koruyucumuz olarak gördük. Ana vatan orasıydı ve savaş sırasında buraya gelip ana vatan için üzerimize düşeni yapmaya çok istekli ve mutluyduk. Savaşı ve yaşanan yıkımı duyduk ve hiç tereddüt etmedik. İyi bir ruh haliyle, her şeye hazırlıklı olarak gelmek için gönüllü olduk. Askerlerin acı çektiğini biliyorduk ve biz de aynı acıyı çekmeye hazırдық (The Herald, 2006)."

1943 yılında hizmetlerini tamamlayan Belizelilerden, aralarında Ford'un da bulunduğu birçok kişi ülkelere geri dönmek için yola çıkarken; Martinez'in de dahil olduğu başka bir grup ise

İskoçya’da kalmayı tercih etmiştir. Ford ve beraberindekiler Amerika Birleşik Devletleri üzerinden gerçekleştirdikleri yolculuk sırasında, kendilerine Büyük Britanya İmparatorluğu tarafından bir pasaport sağlanmadığı için Ellis Adası olarak bilinen ve göçmenlere ilişkin kontrollerin gerçekleştirildiği yerde, geçiş için gerekli belgelere sahip olmamaları sebebiyle alıkonulmuşlardır. Ayrıca yine Ford’un ifadesine göre, bu muamelenin temelinde ırksal eşitsizlikler yatmaktadır. Amos Ford, İskoçya’da geçirdiği süre içerisindeki şartlarını ve gördükleri muameleyi Avustralya, Kanada ve Yeni Zelanda’dan gelen gönüllerle karşılaştırmış ve aynı nitelikteki işleri yapmalarına rağmen “onların lüks içinde” olduklarını anılarında paylaşmıştır ve bu farklılığın “ırkçılıktan” ileri geldiğini öne sürmüştür (Hennessey, 1992).

Martinez’in İkinci Dünya Savaşı’nın başlangıç dönemine ilişkin ifadelerinden, coğrafi olarak “ana vatandan” oldukça uzak olan İngiliz Milletler Topluluğu üyesi devletlerdeki aidiyet ve kimlik algısına dair bir çıkarım yapmak mümkündür. Buna karşın İkinci Dünya Savaşı’nın başlarında Britanya’yı desteklemek için gönüllü olan ve İskoçya sınırları içerisinde yer alan bir ormancılık biriminde çalışan Amos Ford’un anıları ise Savaş sırasında gösterilen özverinin; barınma, istihdam ve sosyal etkileşimler de dahil olmak üzere günlük yaşamın çeşitli yönlerinde düşmanlık, ırkçılık ve ayrımcılıkla karşılaştığının bir kanıtıdır. Tarihsel olarak siyasi elitler ırkçılığı ve ayrımcılığı hem ulusal politikalarda hem de söylemlerinde reddetme eğiliminde olmuşlardır. Özellikle yirmi birinci yüzyılda siyasi parti programlarında da ayrımcılığı reddeden vaatlere sıklıkla yer verilmiş ve siyasi elitler ayrımcılığı çağrıştıran kelimeleri “yasak” addederek söylemlerinde bu kelimelerden uzak durmuşlardır. Ancak resmî yakılışımın katı sınırlarına rağmen pratikte ayrımcılığın birçok formu, siyasal ve toplumsal hayatta kendisine yer bulmuştur.

Ford’un da değindiği bu ayrımcılık, o dönemde İngiliz toplumunda yaygın olan daha geniş toplumsal önyargıların ve kurumsallaşarak politik anlayışa da hâkim olan ırkçılığın bir yansımasıdır. Buccleuch Dükü Walter Montagu Douglas Scott, dönemin siyasilerinden Harold Macmillan’a yazdığı bir mektubunda, bu savın altını dolduracak ifadeler kullanmıştır. Dük mektubunda savaşta hizmet vermek için İskoçya’ya gelen “beyaz olmayan” insanların bölge halkıyla olan iletişimine değinmiştir. Dük, “*Mahalle halkı, onlara dostça davranmaları için teşvik edildi ve kızlar bunu oldukça geniş bir anlamda yorumladılar. Bana raporlar geldikçe, yerel sakinleri de kapsayan soruşturmalar yaptım ve (aralarında) çok sayıda evlilik ve doğum olduğunu ve kampın içerisinde bile cinsel ilişkiye izin verildiğini öğrendim (...)*” ifadelerini kullanmıştır. Dük mektubuna şöyle devam etmiştir: “*(...) Size yazmadan önce kesin bir kanıt olmasını tercih ederdim. Şahsen bu renk karışımından hoşlanmıyorum ve hiçbir caydırıcılık olmadan buna izin verilmesinden üzüntü duyuyorum. Ülkede zaten yeterince “yabancı kökenli” doğum var, bir de renk karmaşası eklenmesin (The Herald, 2006).*”

Dük’ün bu “talebi” yalnızca beyaz ırktan olmayanlara karşı bir şikâyet hali gibi görünse de özünde daha derin bir anlam barındırmaktadır. Dük’ün bu mektubu rahatlıkla kaleme alabilmesi ve

şikayetlerini bir Hükümet yetkilisiyle paylaşmaktan çekinmemesi dönemin siyasi elitleri arasında görülen göçe ilişkin tavırlara dair bir ipucudur. Harold Macmillan'ın bu mektuba cevaben bir rapor hazırlanacağını bildirmesi ise bu görüşü destekler bir veridir. Bu bağlamda yerel halkın düşüncelerinden bağımsız olarak siyasi elitlerin tavırlarının bazı politikaların belirlenmesinde etkili olduğunu söylemek mümkündür. Bununla beraber bu mektubun dönemin göçe ilişkin anlayışına dair barındırabileceği değerleri de ayrıca ele almak gerekmektedir. Dük'ün mektubunda yoğun bir şekilde hissedilen duygunun endişe olduğunu söylemek mümkündür. Bölgeye yeni gelen ve farklı oldukları dışarıdan rahatlıkla anlaşılabilen yabancıların kültürel ve demografik etkilerine dair öngöründe bulunma ihtimalinin zor olması, yerel kültüre uzak olan ve bilinmeyen insanlara karşı duyulan önyargı ile birleşerek endişenin doğmasına sebep olmuştur. Bölgeye iş gücü kaynağı olarak yerleşenlerin gönüllü olarak Birleşik Krallık'ın savaştaki başarısına katkı sağlamak için gelmiş olmaları dahi bu bakış açısını değiştirememiş; aksine mektupta gelenlerin yabancı oldukları özellikle vurgulanmıştır. Bu vurgu, endişenin yanında, beyaz ırktan olmayanlara karşı gösterilen ayrımcılığın ve -belki de- ırkçılığın bir ifadesidir. Dönemin siyasilerine kadar uzanan bu şikâyet mektubu ve Harold Macmillan'ın bu mektuba karşılık olarak konuya ilişkin bir rapor hazırlanacağını dile getirmesi dönemin yasalarında ve sosyal normlarında ırk ve kültür temelli ayrımcılığın kabul gören ve yaygın bir anlayış olduğunu akıllara getirmektedir.

İkinci Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında Birleşik Krallık'a giriş yapan insan sayısının fazlalığı ve giriş yapanların bir kısmının memleketlerine geri dönmek yerine Birleşik Krallık'ta kalmayı tercih etmeleri, ayrıca aile birleşimi yoluyla çekirdek ailelerini çağırmaları ve diğer akrabaları veya tanıdıkları için bir referans oluşturmaları göçmen sayısının zincirleme sebeplerle artış göstermeye devam etmesine yol açmıştır. Bu durum Birleşik Krallık'a giriş kurallarında bazı kısıtlayıcı değişiklikler yapılmasına sebep olmuştur. Bu değişikliklerin ardından İngiliz tebaasının tüm sınıfları için sağlanan “sınırsız giriş fikri” ortadan kalkmıştır. Bu sınırlamaların kendi içinde mantıklı olduğunu söylemek mümkündür. Zira, savaş zamanında ülkeye yerleşen öncü göçmenlerin, akrabalık bağları ve zincirleme göç hareketleri vesilesiyle yerleştikleri yerde kalıcı hale geleceği neredeyse kesindir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında Birleşik Krallık'a yalnızca İmparatorluk bakiyesinde olan bölgelerden değil; Doğu ve Güney Avrupa'dan da yoğun bir göç dalgası başlamıştır. Messina'nın aktardığı üzere 1951 yılında gerçekleştirilen nüfus sayımında yüz altmış iki bin üç yüz otuz dokuz Polonyalı kaydedilmiş; bu dönemde bu bölgelerden gelen Avrupalıların toplam sayısının üç yüz kırk beş bine yakın olduğu tahmin edilmiştir (Messina, 2001 :262). Gözle görülür oranda artış gösteren ve dönemin hükümetinin teşviklerini de alarak kalıcı hale gelmesi öngörülen yabancı işçiler, savaş sonrasında kritik sanayi sektörlerinin yeniden ihya edilmesinde kullanılmıştır.

İkinci Dünya Savaşı'nda Kraliyet Hava Kuvvetlerinde görev alan Polonyalı subaylara, bölgeden gelen mültecilere ve Birleşik Krallık'a savaş sırasında fayda sağlayan diğer Avrupalı bireylere de aileleriyle beraber Birleşik Krallık'a yerleşme hakkı verilmiştir. Ancak bu yerleşimler rastgele gerçekleşmemiştir. 1945 yılında İkinci Dünya Savaşı'nın bitimini takiben iktidara gelen Clement Attlee liderliğindeki İşçi Partisi hükümeti, İkinci Dünya Savaşı'na bağlı olarak gerçekleşen bu göçün ardından 1947 yılında Polonya'dan gelenler için hazırlanan Yeniden Yerleştirme Yasasını onaylamış ve bu yasa kapsamında; Polonyalılara istihdam, sağlık hizmetleri, emeklilik hakkı ve eğitim olanakları gibi çeşitli konularda önemli haklar tanıyarak devlete de eşit derecede sorumluluk yüklemiştir (Błaszczyk, 2017: 71). Yeniden Yerleştirme Yasası, yalnızca Polonyalıların haklarını veya devletin sorumluluklarını değil; ülkeye giriş yapan Polonyalıların yerleşimlerini de düzenlemiştir. Bu kapsamda ülkenin çeşitli bölgelerinde yer alan eski askeri kamplar, Polonyalı askerler ve aileler için bir yerleşim alanı haline getirilmiş ve yıllar içerisinde toplamda iki yüz altmış beş askeri kampa yaklaşık iki yüz kırk dokuz bin kişi yerleştirilmiştir (Błaszczyk, 2017: 72). İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde Birleşik Krallık içerisindeki Polonyalılara özel bir önem atfedildiğini söylemek yanlış olamayacaktır. Öyle ki, dönemin hükümeti bütün masrafları Birleşik Krallık tarafından karşılanacak bir Eğitim Komitesi kurmuş ve yedi yıl boyunca aktif kalan bu komite devlet bütçesinden yaklaşık dokuz milyon sterlin değerinde harcama yapılmıştır. Eğitim Komitesinin kuruluş amacı da oldukça dikkat çekicidir. Komite, Birleşik Krallık'a yerleşen Polonyalıları İngiliz eğitim sistemine dahil ederek, İngiliz yaşam tarzını benimsetmek ve istihdam hayatına katılımı sağlamak niyetini taşımaktadır (Błaszczyk, 2017: 72). 1945 yılında Birleşik Krallık'a hizmet eden Polonyalıların yeniden yerleştirilmesi hususu gündeme geldiğinde, Winston Churchill konuyla ilgili Parlamentoda bir konuşma gerçekleştirmiş ve ülkeye yerleşen Polonyalıların, istedikleri takdirde, İmparatorluk vatandaşı olmalarının mümkün olduğunu dile getirmiştir (Viskanic, 2017: 5). Ancak ironiktir ki, Winston Churchill bu konuşmasından yaklaşık yedi yıl sonra 1954 yılında Spectator Dergisine bir demeç verecek ve göçü, ülkesinin karşı karşıya kaldığı en önemli sorunlardan biri olarak değerlendirecektir.

1947 yılında kurulan bu Komitenin istihdam piyasasını da kapsayan uzun vadeli bir entegrasyon planı sunması, Brexit Referandumu kampanyaları sırasında artış gösteren ve gündelik hayata yerleşen yabancı karşıtlığıyla beraber okunduğu takdirde, iki yaklaşım arasında yoğun bir çelişki görülecektir. Zira özellikle Avrupa Birliği genişlemesi sonrasında uzun süre boyunca tepki ile karşılanan “Polonyalı” ve “Doğu Avrupalı” nüfusun artışı doğrudan 1945 itibarıyla bizzat Birleşik Krallık Hükümeti tarafından yerleştirilen ilk gruplarla bağlantılıdır. Ayrıca savaş sonrası ihtiyaçtan doğan yabancı konuk işçi talebi, ülkedeki yabancı sayısının belirli bir oranda artmasına sebep olmuştur. Fakat Birleşik Krallık, diğer Avrupa ülkelerine kıyasla daha az yabancı işçi kabul ettiği halde bu durumdan uzun vadede sosyo-kültürel ve politik olarak en fazla etkilenen ülkeler arasında yerini almıştır. Savaş

sonrasında yabancı işçilerden faydalanmayı tercih eden ilk ülkelerden biri olmasına rağmen Birleşik Krallık'ın savaş sonrası dönemde yabancı işçilere ilişkin sergilediği istisnai tavır, iş gücü akınına sert bir şekilde kısıtlamasından da anlaşılabilir. Bu sert kısıtlamalar ve bir ada ülkesi olarak Birleşik Krallık'ın sahip olduğu coğrafi avantaj, aynı dönemde yabancı işçi kabul eden birçok Avrupa ülkesine kıyasla daha az yabancının Birleşik Krallık sınırları içerisinde barınmasını sağlamıştır (Messina, 2001: 260-261).

İkinci Dünya Savaşı'nı takip eden yaklaşık on yıllık dönemde -yalnızca yabancı işçilere değil, tüm girişlerde uygulanan kısıtlamalara rağmen- Büyük Britanya İmparatorluğu'nun bakiyesi olan coğrafi bölgelerde veya İngiliz Milletler Topluluğu'nun herhangi bir parçasında ikamet eden İngiliz tebaaları Birleşik Krallık'a istedikleri zaman istedikleri şekilde girme özgürlüğüne sahip olmuşlardır. Savaş sonrasında Birleşik Krallık'ta kurulan hükümetlerin önemli bir kısmı göçü İmparatorluğun bütünlüğünün devamı için önemli bir unsur olarak görmüş, bir kısmı ise Birleşik Krallık'a gelecek göçmenleri “ekonomik gereklilik” olarak addetmiştir (Mulvey, Davidson, 2019: 274).

İkinci Dünya Savaşı sonrasında gözlemlenen artışın bir diğer sebebi, 1948 yılında Britanya Vatandaşlık Yasasının kabul edilmesidir. Birleşik Krallık dışında yaşayan İngiliz Milletler Topluluğu vatandaşlarına Birleşik Krallık'ta yaşama ve çalışma hakkı veren bu yasayla, İrlandalılara özel bir statü de tanınmıştır. İrlanda vatandaşları “İngiltere topraklarına serbestçe girme, seçimlerde oy kullanma, ikamet etme, Parlamente'ye aday olma ve iş gücü piyasasına serbestçe katılma” haklarına sahip olmuş ve bu durum, yılda yaklaşık altmış bin İrlandalının ülkeye girmesine sebep olmuştur (Messina, 2001: 262). Bu düzenleme ile beraber İrlandalılar da dahil olmak üzere, Ocak 1955 ve Haziran 1962 yılları arasında dört yüz yetmiş iki bin kişi Birleşik Krallık sınırlarına giriş yapmıştır. Bu sayı, 1851-1931 yılları arasındaki seksen yılda gerçekleşen toplam yer değiştirmenin yarısına tekabül etmektedir.

Birinci ve İkinci Dünya Savaşları sırasında ve sonrasında dünyanın farklı coğrafyalarından çok sayıda insanın Birleşik Krallık'a farklı sebeplerle göç etmesi, ülkenin demografik, kültürel ve siyasi yapısının yeniden şekillenmesine etki ederek kalıcı bir miras bırakmıştır. Pek çok göçmen ve bu göçmenlerin soyundan gelenler, İngiliz toplumunun ayrılmaz bir parçası haline gelmiş ve toplumun çeşitliliğine, zenginliğine ve dayanıklılığına katkıda bulunmuştur.

1945 ve 1955 yılları arasında Büyük Britanya İmparatorluğu içerisinde baş gösteren siyasi değişiklikler ve İngiliz Milletler Topluluğu içerisinde yaşanan anlaşmazlıklar, göç konusunu Birleşik Krallık için daha karmaşık bir hale getirmiştir. Birleşik Krallık'ın göç politikaları, 1945 ve 1955 yılları arasında hem Clement Attlee liderliğindeki İşçi Partisi hükümetleri hem de Winston Churchill liderliğindeki Muhafazakâr Parti hükümetince çeşitli durumlar vesilesiyle kapsamlı bir şekilde birçok kez tartışılmış ve tartışmaların tonunu Clement Attlee'yle beraber İşçi Partisi belirlemiştir. Clement

Attlee liderliğindeki İşçi Partisinin aksine, Winston Churchill liderliğindeki Muhafazakâr Parti daha sert bir ton benimsemiştir. Spencer’ın aktardığı üzere (1997: 59) Churchill 1954 yılında *Spectator Dergisine* bir demeç vermiş ve “*Göç bu ülkenin karşı karşıya olduğu en önemli konu ama bakanlarımdan hiçbirinin bunu dikkate almasını sağlayamıyorum.*” beyanında bulunmuştur. Muhafazakâr Parti hükümetinden Gwilym Lloyd George da, Churchill gibi, göçün geniş bir yaklaşımla ele alınması gerektiğini savunmuş ve özümselemeyecek kadar büyük, artmaya devam eden kontrolsüz bir göçmen akışının Birleşik Krallık tarafından sükunetle karşılanamayacağını ifade etmiştir. Britanya tarafından benimsenen resmî görüşü Kolonilerden Sorumlu Devlet Bakanı Henry Hopkinson 1954’te açıklamıştır (Spencer, 1997: 23): “*(...) Kanuna göre, sömürgelerdeki herhangi bir İngiliz tebaası, Britanyalı olduğuna dair tatmin edici kanıtlar sunabildiği sürece, bu ülkeye istediği herhangi bir zamanda girmekte özgürdür. Bu, bizim değiştirmek istediğimiz bir durum değil... Bir insanın rengi ne olursa olsun “civis Britannicus sum” diyebilmesinden ve istediği zaman ana vatanına gelebilmesinden gurur duyuyoruz (...)*”

Teoride Bakan Hopkins’ın ifade ettiği gibi İngiliz tebaaları Birleşik Krallık’a giriş yapmakta özgür olsalar dahi, uygulamanın daha farklı olduğunu söylemek mümkündür. İkinci Dünya Savaşı öncesinde benimsenen kısıtlayıcı uygulamalar, savaş sırasında doğan ihtiyacın karşılanması için yerini açık kapı politikasına bırakmıştır. Fakat savaşın bitimiyle açık kapı politikası terk edilmiş ve kısıtlayıcı uygulamalar bu sefer kapsamı da genişletilerek yeniden yürürlüğe konmuştur. İkinci Dünya Savaşı sırasındaki katkılarına rağmen, İngiliz Milletler Topluluğu’ndan gelen bireylere Birleşik Krallık’a gelmeleri veya yerleşmeleri hususunda bir ayrıcalık tanınmamıştır. Spencer’ın (1997) aktardığı üzere bu kısıtlayıcı politikalar özellikle İngilizce konuşamayan ve kalifiye olmayan göçmenleri kapsayacak şekilde uygulanmıştır. Bu noktada dönemin hükümeti tarafından gösterilen refleksin, ulusal kaynaklardan beslenmesi olası olan ve katma değer sağlamayacak kişilerin Birleşik Krallık’tan uzak tutulması olduğu söylenebilir.

Birleşik Krallık hükümetlerinin kalifiye göçmen isteği İmparatorluk ve İngiliz Milletler Topluluğu’ndan devşirilecek bir “yedek emek ordusuna” bağlanabilir. Savaş dönemlerinde ciddi bir iş gücü açığı yaşayan Birleşik Krallık bu açıktan aldığı ders ile tüm kısıtlama girişimlerine rağmen, eski kolonilerini potansiyel bir emek arzı kaynağı olarak değerlendirmeye devam etmiştir. Yani Money tarafından aktarıldığı üzere Freeman’ın ifade ettiği gibi, koloni geçmişinden gelen ideoloji ve tecrübeler, göç politikalarının inşasında bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır (Money, 2010: 3). Ancak Birleşik Krallık Çalışma Bakanlığına bağlı bazı yetkililer bu yöntemle sağlanacak iş gücünün çeşitli sosyal sorunlar sebebiyle kontrol edilemez olduğunu iddia etmiş ve Birleşik Krallık’ın ihtiyaçlarına en uygun emek ordusunun Avrupa’dan sağlanabileceğini ifade etmiştir. Sebebi ise oldukça basittir: Avrupa’dan gelecek göçmenler hem daha kalifiyedir hem de coğrafi yakınlıkları sebebiyle evlerine dönme

ihtimalleri daha yüksektir (Spencer, 1997). Bu dönemde Avrupa kıtasından gelen yüzbinlerce kişi, Birleşik Krallık'ta istihdam edilmiştir.

Emek piyasasındaki dalgalanmalar ve büyük şehirlerde yaşanan kültür çatışmalarından sonra göç konusu bu süreçte basın ve halkın da ilgisini çekmiştir. 1954 yılının Ekim ayında *Empire News* isimli gazete Londra'daki "ırk ayaklanmalarını" haberleştirmiştir (Greenslade, 2005: 17). Ancak bu ilgi uzun soluklu olmamıştır. 1955 yılının Mayıs ayında Birleşik Krallık İçişleri Bakanı halkın göç konusuna olan ilgisinin azaldığını bildirmiştir. Göç sorununun doğasının ve boyutunun anlaşılabilmesi için bir soruşturma komitesi kurulmasına karar verilmiştir. Fakat Winston Churchill'in başbakanlığının son senesine denk gelen bu çaba sonuçsuz kalmıştır. Halefi Anthony Eden ise, Churchill'in aksine, Yeni Milletler Topluluğu fikrine sadık olması ve uluslararası meselelere daha fazla önem vermesi sebebiyle zarar verici argümanlar üretme potansiyeli olan göç gibi hassas konulardan kaçınma eğilimi sergilemiştir (Spencer, 1997: 76). Başbakan Anthony Eden, göçü politik ajandasına almayı tercih etmemiştir. Hükümetin dikkatine sunulan göçle ilgili raporlar, göçün sosyal ve ekonomik etkilerine ilişkin beklenen kasvetli tabloyu çizmekte başarılı olamayınca sorunu yeniden canlandırma girişimleri de başarısız olmuştur.

Spencer'ın (1997) ifade ettiği üzere Başbakan Eden'in bu ataleti, Bakanlar Kurulu Sekreteri Norman Brook tarafından kendisine iletilen bir öneriyle bozulmuştur. Brook'un "göçün kontrol edilmesi için gerekli olan mevzuatın tesisi" çağrısının ardından altı üyeli bir Kabine Komitesi toplanmıştır. Komitenin ilk raporlarında, Birleşik Krallık'ta artış gösteren işsizliğin göç için şevk kırıcı bir faktör olacağı ve bu sayede göçün "kendi kendine" düzene gireceği ifade edilmiştir. Yine aynı raporlarda, bozulan ekonomiye atıfta bulunularak, göçmenlerin sayısının düştüğü belirtilmiş ve Birleşik Krallık'a giriş yapan göçmenlerin önemli bir bölümünün kadınlar ve çocuklardan oluştuğu vurgulanmıştır. Komitenin nihai görüşü, henüz bu konuda bir yasaya ihtiyaç duyulmadığı yönünde olmuştur. 1958 yılının ilk aylarında eski kolonilerden gelen göçün artması, konuyu tekrar hem basın hem de halk nezdinde görünür kılmıştır. Bu noktada hatırlatmak gerekir ki, kamuoyu tarafından büyük ölçekli göçlerin algılanış şekli medya ve siyasiler tarafından manipüle edilmeye oldukça açıktır (Greenslade, 2005: 6). Dolayısıyla siyasilerin yoğun göç akınları karşısında takındıkları tavır, kamuoyu için de bir pusula görevi görmektedir.

Yeniden artış gösteren göç tekrar Parlamentonun gündemine taşınmıştır. Komite tarafından dönemin Muhafazakâr Parti üyesi Başbakanı Harold Macmillan'a da Başbakan Anthony Eden'a yapılan tavsiye yapılmıştır. Her ne kadar Birleşik Krallık yönlü yoğun göç dalgasının ciddi sosyal sonuçlar doğurmaksızın devam edemeyeceği vurgulansa dahi Birleşik Krallık'ın henüz göçün kısıtlanması yönünde bir düzenlemeye hazır olmadığı ifade edilerek, kaynak ülkelerde uygulanacak idari tedbirler aracılığıyla aşırı göçün önlenmesi önerilmiştir (Spencer, 1997).

Ancak 23 Ağustos-2 Eylül 1958 tarihleri arasında Birleşik Krallık'ın çeşitli yerlerinde gerçekleşen “ayaklanmalar” göç politikalarının inşasında takip edilen sakin üslubun ve olumlu beklentilerin kaybolmasına sebep olmuştur. Özellikle fiziksel özellikleri sebebiyle kolaylıkla ayırt edilebilen insanların yoğun olarak yaşadığı yerlerde çıkan karışıklıklar, farklı kültürden insanların bir arada yaşamasının kaçınılmaz sonuçları olacağını iddia eden siyasi aktörler ve bazı medya kuruluşları tarafından bir “piyango” edasıyla karşılanmıştır. Lord Salisbury, 2 Eylül 1958 tarihinde *The Times* gazetesine bir mektup göndererek ayaklanmaların “siyahi göçünün” kontrol altına alınması için uygun bir vesile olduğunu ilan etmiştir (Greenslade, 2005: 17). *The Times* gazetesi, Notting Hill’de yaşanan olayları “İngiliz Milletler Topluluğu’nun çeşitli yerlerinden gelen ihtiyaç sahibi göçmenlerin “beyaz” Britanyalıları tehdit etmesi” olarak haberleştirmiş; *Daily Express* gazetesi ise olayların ateşinin “beyaz ırktan olmayan göçmen akını” tarafından yakıldığını iddia etmiştir (Greenslade, 2005: 17). Fakat ironiktir ki, ayaklanmalar halk üzerinde beklenen etkiyi yaratmamış; dolayısıyla siyasi iktidar üzerinde bir yasama baskısı da oluşmamıştır. Aksine ayaklanmayı gerçekleştirenlerin cezalandırılması, dönemin yargısında çok-kültürlü Birleşik Krallık algısının geçerli bir karşılığı olduğunun düşünülmesini sağlamıştır. Notting Hill bölgesinde gerçekleşen ayaklanmalara katılanlara verilen cezanın gerekçesinde aşağıdaki ifadeler yer almaktadır (Dummet, 1973: 11): “(...) *Ten rengi ne olursa olsun herkesin başı dik ve korkusuzca sokaklarımızda yürümeye hakkı vardır. Bu mahkemeleri daima savunacağı bir haktır.*”

Mahkeme Başkanı kararı açıklarken bu eylemlere katılanları “küçük” ve “önemsiz” olarak nitelendirmiştir. Bu yaklaşım ve karar *Daily Express* tarafından “beyaz ırktan olmayanlara” atfedilen suçun yerinde olmadığına bir işarettir. Dönemin medya araçları tarafından vurgulandığı üzere Britanyalılar ve Britanya’ya ait değerler tehdit altında değildir. Aksine kimliğe duyulan aşırı aidiyet ve sahiplenme duygusu Birleşik Krallık’ın çok-kültürlü doğasıyla çatışacak şekilde, başka kültürlerle sahip olan bireylerin yaşama haklarını tehdit edecek boyuta gelmiştir. Bu tehdit arz etme hali, siyasi elitlerin ve medyanın göçten doğan ait olmama durumunu söylemlerle çerçevelemesinden ileri gelmektedir. Düzenli veya düzensiz göç ile belirli zamanlarda Birleşik Krallık topraklarına ayak basan “yabancıların” mevcut kimliğin sahip olduğu özgürlüğün sınırını aşmaya başladığına ilişkin algı, istihdam veya barınma gibi ihtiyaçlar hiyerarşisi için önemli olan basamaklar üzerinden kendini göstermeye başlamıştır. Bu algının şekillenmesi için çerçevelenen konunun süreklilik arz edecek bir şekilde kamuoyunun dikkatine sunulması gerekmektedir. Kamuoyunda göçmenlerle ilgili tutumun oluşması oldukça karışık bir süreçtir ve kişisel tasarrufların yanı sıra; değerlere ve dışarıdan gelen etkilere bağlıdır. Göç algısı geliştikçe ulusal düzeyde bir eylemin gerçekleştirilmesi de elzem hale gelmektedir (Crawley vd., 2013).

Herhangi bir yasama baskısı oluşmamasına rağmen, ayaklanmalar ve göç arasında kurulan bağ; İngiliz Milletler Topluluğu ve Birleşik Krallık genelinde göç politikalarının yeniden düşünülmesine sebep olmuştur. Ayaklanmaların ardından 8 ve 11 Eylül 1958 tarihlerinde “İrksal Rahatsızlıklar” başlığına sahip olan iki ayrı Kabine toplantısı gerçekleştirilmiş ve göçün kontrolüyle ilgili yapılabilecekler üzerinde tartışmalar yaşanmıştır (Spencer, 1997: 100).

Spencer (1997: 100-101) tarafından detaylı bir şekilde ifade edildiği üzere Kabine toplantılarında, ayaklanmaların barınma ve iş bulma gibi konularda yaşanan anlaşmazlıklar yüzünden yaşandığına dikkat çekilmiş ve “göç sorununu” ampirik olarak ele almanın önemine vurgu yapılmıştır. Olası çözüm önerileri arasında, yine, göçe kaynaklık eden İngiliz Milletler Topluluğu ülkeleriyle bazı idari anlaşmalar yapılması konusu ele alınmış ve Kabine, sorunun kaynağı olarak konut sayısının ihtiyacı karşılayamaz halde olması ve iş gücü piyasasının kapasitesinin yetersizliği konularını öne sürmeyi tercih etmiştir. Ancak prensip olarak İngiliz Milletler Topluluğu’ndan Birleşik Krallık’a gelen göçlerin durumuyla ilgili herhangi bir politika beyanında bulunmaktan özellikle kaçınılmıştır.

Başka bir şekilde ifade etmek gerekirse; yaşanan ayaklanmalar, İngiliz Milletler Topluluğu kaynaklı göçlerin hükümetin gündemine alınmasını bile zorlaştırmış ve göç kontrolüyle ilgili bir yasanın kısa vadede hükümetin ajandasında yer almasının da önüne geçmiştir. Siyasi iktidarın, paniğe kapılarak konuyu aşırı ciddiye aldıklarına dair bir izlenim vermekten çekinmesi ve ayaklanmalar sonrasında çıkacak herhangi bir yasanın “zorbalara boyun eğmek” anlamına geleceğini düşünmesi göç politikalarının değişimi noktasında harekete geçilmesini zorlaştırmıştır (Spencer, 1997: 101). Birleşik Krallık siyasilerinin bu yaklaşımı “ajanda” kavramının tanımıyla bağlantılı olarak ele alındığında yerinde bir refleks olarak görülebilir. Çünkü ajanda, kamu otoriteleri tarafından herhangi bir işleme tabii tutulan veya bir karara konu olması muhtemel “sorunlar dizisi” olarak tanımlanmaktadır (Garraud, 1990: 27). Dolayısıyla, çok-ırklı bir İngiliz Milletler Topluluğu’nun kendi başkentindeki “sorunlarla” başa çıkamadığı gibi bir izlenim oluşması halinde Birleşik Krallık’ın İngiliz Milletler Topluluğu içinde üstlendiği “liderlik” pozisyonun da zora düşeceği öngörülmüştür (Spencer, 1997: 102). Ancak aynı dönemde hem göçün artış göstermeye devam etmesi hem de işsizlik oranlarının dikkat çekici bir seviyeye gelmesi, dönemin siyasi elitlerinde göç politikalarının işlerliğine ve kapsamına ilişkin bir endişe halinin oluşmasına sebep olmuştur. Her ne kadar göçün kontrol edilmesi gerekliliği yönündeki argümanlar genel siyasi iklimde destek bulamasa da bu taleplerin yatıştırılmaması halinde göçmen karşıtlığının ve göçmen duyarlılığının artmasından da endişe edilmiştir. Fakat halkın henüz bu yönde bir rahatsızlık sergilememesi ve yaklaşan genel seçimler, dönemin hükümetinin ciddi bir siyasi tartışma doğurma potansiyeli olan bu konuyu gündeminden uzak tutmasına sebep olmuştur. Politik ajandanın inşası sürecinde problemin harekete geçirme potansiyelinin arandığı ve düzenli ve iyi organize olmuş taleplerin siyasi aktörlerce daha kolay dikkate alındığı düşünüldüğünde; halkın nispeten sakin bir tavır

takınması konunun acil olmadığına düşünülmesine sebep olmuştur. Ancak unutulmamalıdır ki, bir konunun kamuoyunun tüm dikkatini üzerinde toplayarak ajandada yer alması ihtimali oldukça düşüktür (Hilgartner, Bosk, 1988: 55). Kamuoyunun dikkatine ve ilgisine mazhar olacak kadar “şanslı” olan konuların ise uzun süre politik ajandada yerini korumaya devam etmesi için yoğun bir savaş vermesi ve desteklenmesi gerekmektedir (Hilgartner, Bosk, 1988: 70). Kamuoyunun ilgisizliğine rağmen, kabine içinde konuyu incelemek üzere bir çalışma grubu oluşturulmuş ve toplu göç hareketlerinin kısıtlanması için yasal bir zemin oluşturmak adına göçmenlerin yaşam koşullarını incelemeye başlamıştır. Ancak çalışma grubunun verilerine göre göçmenlerin yaşam koşullarının iyileştirilmesi ve daha “insancıl” bir yaşam alanının sağlanması halinde Birleşik Krallık’ın hedef ülke olarak daha çekici hale gelmesi ihtimali de mevcuttur (Spencer, 1997: 108). Dolayısıyla grup bu koşullarda sağlanacak her türlü iyileştirme öncesinde, iyileştirmelere bağlı yeni akınların önüne geçebilmek için, önceliğin göç kontrolüyle ilgili politikaların geliştirilmesine verilmesi konusunda bir argüman sunmuştur.

Bu kapsamda çalışma grubunun yanı sıra, 1959-1961 yılları arasında faaliyet gösteren bir komite daha oluşturulmuş ve bu komite raporlarını her dört veya altı ayda bir kabineye sunmuştur. Raporun alt başlıkları, hükümetin üst düzey yetkililerinin göçe bakış açısını anlamlandırmak açısından önemlidir. Başlıklar şu şekilde sıralanabilir (Spencer, 1997: 109):

- Sayılar,
- Beyaz ırktan olan insanlarla ve kamu düzeniyle ilişkiler,
- Beyaz ırktan olmayan sakinler ve polis arasındaki ilişkiler,
- Suç,
- Konut,
- İstihdam,
- İşsizlik ve ırklar arası anlaşmazlıklar,
- Sağlık,
- Refah,
- Birleşik Krallık’taki beyaz ırktan olmayan insanlar için düzenlemeler,
- Gelecek tahmini.

Spencer (1997: 109-120) tarafından aktarıldığı üzere çalışma grubu raporlarında, göçün kontrol edilmesini meşrulaştıracak bazı önemli etmenleri de Kabine’nin dikkatine sunmayı hedeflemiştir. Konut kıtlığı, sağlık hizmetlerine binen yük ve istihdam piyasasında yaşanan kriz en makul adaylar arasında yerini almıştır. Ancak her üç argüman da istenilen etkiyi yaratamamıştır. Göçmenlerin suçun ve şiddetin artmasında kayda değer bir etkisi olmadığı çalışma grubunca ifade edilmiştir. Konut kısıtıyla ilgili konu ise göçmen toplulukları için yeni değildir. İstihdam piyasasında yaşanan sıkıntıların ise göçmenlerle ilişkileştirilmesinin doğru bir veri sağlamayacağını vurgulayan

çalışma grubu; göçmenlerin işsizliğe etki etmediklerini aksine kendi iş alanlarını yarattıklarını, mevcut iş gücü piyasasında rekabet yaratmadan istihdam edildiklerini ve yalnızca çocuklar yani yeni yetişen işçiler için bir eğitim masrafına sebep oldukları vurgulanmıştır. Ayrıca bu noktada dikkat çekilmesi gereken bir husus daha vardır; göçün sağladığı ekonomik avantajlar ve iş piyasasına sağladığı faydalar göçün kontrol edilmesi yönündeki yasaların hazırlanmasını zorlaştırmıştır. İstihdamın sınırlanması ekonomik açıdan arzu edilir bir durum değildir. Bu kapsamda iş gücü piyasasında yer almak üzere Birleşik Krallık’a gelecek göçmenlerin üç ayrı gruba ayrılarak kontrole tabi tutulması planlanmıştır. Bu üç grup şu şekildedir: vasıflı işçiler, herhangi bir iş için gelenler ve diğerleri. Vasıflı işçiler ve bir iş için gelenlerin Birleşik Krallık’a kısıtlamalarla girilmesine müsaade edilmesi planlanırken; “diğerleri” olarak belirlenen kişilerin ise yıllık kotalarla Birleşik Krallık’a alınması öngörülmüştür. Yaklaşık elli beş yıl sonra gerçekleştirilen Brexit Referandumunda da benzer argümanların kamuoyunun dikkatini çekmek için kullanıldığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Göç, ancak 1960 yılından sonra Birleşik Krallık genel seçimlerinde bir argüman olarak kullanılmaya başlamıştır. 1960 yılının bir başka önemi daha vardır. Aynı sene bakanlar kurulunun Avrupa Ekonomik Topluluğu ile daha yakın ilişkiler kurmaya karar vermesinin ardından 9 Ağustos 1961’de üyelik için ilk resmî başvuru yapılmıştır. Ancak Avrupa ile yakın ilişkiler kurmak ve özellikle ekonomik avantajlardan yararlanmak için yapılan bu başvurunun İngiliz kimliğinden bir vazgeçiş olmadığı açıktır. Özellikle başvuruyu izleyen dönemlerde göç politikalarında gerçekleştirilen değişiklikler, İngiliz yaşam tarzına karşı sergilenen korumacı bir yaklaşımın ürünüdür.

1948-1962 yılları arasında göç politikasında yaşanan kısmi liberallik ve karar alma konusunda yaşanan atalet, 1962’den sonra yerini kısıtlayıcılığa bırakmış ve 1962 yılında İngiliz Milletler Topluluğu Göç Yasası uygulamaya konmuştur. On dört yıl içerisinde ada nüfusunun yüzde dördüne tekabül eden bir hareketlilik gerçekleşmiş ve totalde iki milyondan fazla insan yer değiştirmiştir. Göçmenlerin görünür hale gelecek kadar yoğun bir popülasyon oluşturması, Britanya özelinde toplumsal dönüşümlere bir cevap verme ihtiyacı doğurmuştur. Bu yasa ile emek piyasasında yer almak için Birleşik Krallık’a gelmeye karar veren göçmenlerin hareketlerinin düzenlenmesi yanında; aile birleşimi ve bakmakla yükümlü olunan kişilerin durumu gibi konular da düzenlenmiştir. Toplumun giderek artan göçmen nüfusa tepki göstermeye başlamasıyla bağlantılı olan bu sınırlama; 1960’larda Batı Avrupa’da göçmenlere gösterilen olumlu tavırla bağdaşmamaktadır. Bu düzenlemeyle Birleşik Krallık’a giriş yapan sayısı değişmemiş ancak göçmenlerin profili değişmiştir. 1965 yılına gelindiğinde ise, Harold Wilson liderliğindeki İşçi Partisi hükümeti yasadışı göçmenlerin sınır dışı edilmesi, bakmakla yükümlü olunan kişilerin girişlerinin düzenlenmesi, eğitim sebebiyle gerçekleştirilen ziyaretlerin kısıtlanması gibi yeni önlemleri açıklamıştır (Spencer, 1997: 135).

1968 yılında yine İngiliz Milletler Topluluğu Göç Yasası adıyla yeni bir düzenleme yürürlüğe konmuştur. Bu düzenleme yaklaşık yirmi bin kişiyi doğrudan etkilemiştir. Yeni yasayla Birleşik Krallık pasaportuna sahip olan ancak kendisi, ebeveyni veya büyük annesi ya da büyük babası Birleşik Krallık içerisinde doğmayan kişilerin Birleşik Krallık’a girişlerde kontrole tabi tutulmasına karar verilmiştir (Spencer, 1997: 141). Ancak bu kontrol kararı “ırksal rahatsızlıkların” son bulması için yeterli olmamıştır. Hükümetlerin yalnızca düzensiz göçü değil, düzenli göç hareketlerini de kısıtlayıcı uygulamalar geliştirmeleri ve siyasi elitlerin bu uygulamaları Birleşik Krallık halkının refah seviyesini ve hayat kalitesini arttıracak eylemler olarak tanımlamaları göçün bir tehdit olduğu algısını pekişmesine sebep olmuştur. Göçün süreç içerisinde kademeli olarak bir güvenlik meselesi haline getirilmesi ve kamuoyu nezdinde de bu algının yerleşmeye başlaması, özellikle Londra gibi çeşitlilik ve çok-kültürlülükle anılan büyük şehirlerde bazı çatışmaların çıkması için uygun bir zemin oluşmasına vesile olmuştur.

İkinci Dünya Savaşı sonrası Birleşik Krallık’ın yeniden inşası döneminde her ne kadar göç, belirli alanlarda ve belirli düzeylerde desteklenmiştir. Ancak özellikle 1960’lardan itibaren temel hedef “sıfır göç” olmuştur. Bununla beraber artış göstermeye başlayan veya daha fazla görünür hale gelen ırk temelli karmaşalar sebebiyle özellikle 1962 ve 1976 yılları arasında çıkarılan düzenlemelerin ayrımcılıkları ortadan kaldırarak, ırklar arası ilişkileri geliştirmesi hedeflenmiştir (Migration Policy Institute, 2007). 1976 yılına gelindiğinde ise Muhafazakâr Partinin yaklaşık otuz yıl sürecek kesintisiz iktidarı başlamıştır ve bu otuz yıl içerisinde Birleşik Krallık’ın göç politikalarında liberal olmaktan çok uzak, köklü ve kalıcı değişiklikler yaşanmıştır.

1.2. Birleşik Krallık’ın Avrupa Ekonomik Topluluğu Üyeliği ve Değişen İktidarın Göç Politikaları Üzerindeki İz Düşümü

Birleşik Krallık topraklarında yaşayan göçmenlere ve etnik azınlıklara karşı “düşmanca” tavırların yükselişe geçtiği bir dönemde, 1971 yılında, bir başka Göç Yasası yürürlüğe girmiştir. Yeni yasa, İmparatorluk refleksiyle ortaya çıkan tüm İngiliz tebaasını kucaklama alışkanlığının son kırıntılarını da ortadan kaldırmıştır. Yasa, Birleşik Krallık topraklarına girişte uygulanan kısıtlamaları kısmen kaldırarak ülkeye girişleri kolaylaştırırken; aynı dönemde Birleşik Krallık’a giriş yapan kişilerin tamamına yakının kan veya akrabalık bağına sahip olması veya Avrupa kökenli kişiler olması yasanın uygulanmasında herhangi bir zorluk arz etmemiştir (Partos, 2019: 66). Bu noktada 1970’ten itibaren tüm dünyayı etkisi altına alan “petrol krizine” bir parantez açmak gerekmektedir. Aynı dönemde başlayan ekonomik kriz, Birleşik Krallık hükümetinin elini güçlendirmiş ve göçün sınırlandırılması için uygun bir “bahane” olarak kullanılmıştır. Dolayısıyla kısıtlamalar petrol krizinin kaçınılmaz bir sonucu

olarak kamuoyunun dikkatine sunulmuştur. Birleşik Krallık göçü gözle görülür şekilde azaltma amacıyla “sıfır göç” politikasının temellerini atmaya başlamıştır (Joppke, 1999: 100).

Yeni Göç Yasasının yürürlüğe girmesinden bir süre sonra, 1973’te, Birleşik Krallık’ın 9 Ağustos 1961’de Avrupa Ekonomik Topluluğu’na girmek için yaptığı başvuru da nihayete erdirilmiş ve Birleşik Krallık 1 Ocak 1973’te Avrupa Ekonomik Topluluğu üyesi olmuştur. 1957 yılında imzalanan ve Avrupa Ekonomik Topluluğu’nu Kuran Antlaşma ile kurulan Avrupa Ekonomik Topluluğu’na üyelik; mallara, hizmetlere ve işçilere tanınan serbest dolaşım hakkı sebebiyle Birleşik Krallık yönlü göç hareketleri için önemli dönüm noktalarından biridir. Bu anlaşmayla kişilere verilen serbest dolaşım hakkı, ekonomi temelli birçok anlaşmada olmayan bir özelliktir. Yani bu hak gümrük birliğinin sağlanması veya ekonomik entegrasyonun geliştirilmesi için elzem veya birincil değildir. Dolayısıyla iş gücü hareketliliği, ekonomik olmaktan ziyade siyasi bir tercihtir. 1973 yılında gerçekleşen üyelik, Avrupa ülkelerinin vatandaşlarına Birleşik Krallık’a gelmeleri için yasal bir fırsat yaratmıştır. Birleşik Krallık’ın, bir yandan ülkeye girişlerin kısıtlanması için bir dizi yasal düzenlemeyi hayata geçirirken, diğer yandan emeğin serbest dolaşımı ilkesine dayanan bir organizasyonun gönüllü olarak bir parçası haline gelmesi ironiktir denilebilir. Aralarında Birleşik Krallık’ın da olduğu antlaşmanın imzacılarından bazıları, serbest dolaşım hakkını sınırlandırmak için çeşitli girişimlerde bulunmuş ve kültürel çeşitlilik, işçi haklarının korunması ve ulusal sağlık sisteminin bloke olmaması gibi gerekçelerle bu hakkı kontrole tabi tutmuşlardır. Fakat İngiliz tebaası olarak nitelendirilen kişilerin Birleşik Krallık’a girişi nispeten daha katı kontrollere tabi tutulurken; Avrupa Ekonomik Topluluğu üyesi ülkelerin vatandaşları yerleşim amacıyla Birleşik Krallık’a daha rahat girebilmişlerdir. Birleşik Krallık, serbest dolaşım hakkını kullanarak ülkeye gelecek insan sayısını öngörememiştir. Bununla beraber yüksek iş gücü talebinin farkında olarak, bu talebin önemli bir kısmını tüm kısıtlamalara rağmen İngiliz Milletler Topluluğu içerisinde karşılamayı tercih etmiş ve bu sayede Avrupa’dan gelecek işçilerin sayısını kontrol altında tutmayı hedeflemiştir. Ancak bu tercih ve serbest dolaşım üzerindeki kontrol yetkisi, antlaşmanın imzacısı olan ülkelere Birleşik Krallık’a gelen göçü kısıtlamaya yetmemiştir.

Bu noktada, Avrupa Ekonomik Topluluğu üyeliği gerçekleşikten çok kısa bir süre sonra, 5 Haziran 1975 tarihinde gerçekleştirilen bir referanduma değinmek yerinde olacaktır. Bahse konu referandum, Brexit Referandumuna benzer bir şekilde, Birleşik Krallık’ın Avrupa Ekonomik Topluluğu içerisindeki geleceğini tayin etmek üzere gerçekleştirilmiştir. Harold Wilson liderliğindeki İşçi Partisi hükümetinin iktidarı sırasında gerçekleştirilen referandumun saikleri Brexit Referandumuyla benzerlik göstermektedir denilebilir. Her ne kadar iki referandum arasında yaklaşık kırk bir yıl olsa da; ayrılıkçılar kampanyalarını 1975 yılında dâhi iki temel argüman üzerinden ilerletmeyi tercih etmişlerdir: Demokrasi ve ulusal egemenlik (Mulvey, Davidson, 2019: 272). Şunu dile getirmekte fayda vardır; 1975 ve 2016 yıllarında gerçekleştirilen her iki referandumda kullanılan ayrılıkçı argümanlar benzermiş gibi görünse

de başarıya ulaşan Brexit Referandumunu temel olarak farklı talepleri dile getirmiştir. Ancak Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun sağlayacağı ekonomi üzerinde yoğunlaşan çeşitli avantajlar, demokrasi ve ulusal egemenlik endişelerinin referandum kampanyasını baskılamasını engellemiş ve Birleşik Krallık'ın Avrupa Ekonomik Topluluğu içindeki geleceğine ilişkin oy verenlerin yüzde 67,23'ünün “kalma” yönünde oy vermesiyle Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'ne kadar uzanan yolculuğu devam etmiştir.

1970'ler ve 1980'lerde gerçekleştirilen genel seçimler sırasında Birleşik Krallık toplumunda azınlıklara ve göçmenlere yönelik yoğun bir düşmanlık duygusu hâkim olmaya başlamıştır (Mulvey, Davidson, 2019: 276). 1976 yılında Muhafazakâr Parti'nin yaklaşık otuz yıl sürecek kesintisiz iktidarı başlamadan on yıl kadar önce dönemin İçişleri Bakanı Roy Jenkins, 23 Mayıs 1966'da İngiliz Millet Topluluğu Göçmenleri Ulusal Komitesi için yaptığı bir konuşmada aynı konuya vurgu yapmıştır. Jenkins, ırk ayrımcılığına ve entegrasyon sorunlarına değindiği konuşmasında Birleşik Krallık'ı tüm vatandaşlarını ortak bir kalıba sokacak bir “eritme potası” olarak görmediğini ifade etmiştir. Eski İçişleri Bakanı entegrasyon uygulamalarını ise kültürel çeşitliliğin eşlik ettiği bir karşılıklı hoşgörü atmosferiyle harmanlanan fırsat eşitliği olarak tanımlamış ve entegrasyon ile sağlanacak birlikteliği göçmenlerin kendi ulusal özelliklerini ve kültürlerini kaybetmesi olarak görmediğinin altını çizmiştir (Jenkins, 1967: 267). Çünkü Appiah (2005) tarafından da ifade edildiği gibi çok-kültürlülük, bireylerin kendi hayatlarını kendi koşullarıyla sürdürmeleri için anlamlı bir sosyal söylem oluşmasına aracı olmuştur. Dolayısıyla dönemin İçişleri Bakanı Jenkins tarafından benimsenen bu söylem, bilhassa 1962 yılından sonra kısıtlayıcılıkla harmanlamaya başlayan bir göç politikası takip etmeyi tercih eden ve İngiliz Milletler Topluluğu Göç Yasasını uygulamaya koyan Birleşik Krallık için önemli bir vizyon değişikliğine işaret etmektedir denilebilir.

Ancak Jenkins'in siyasi gündemde estirdiği olumlu havaya karşın, aynı dönemde bazı Birleşik Krallık siyasetçileri göç ve çok-kültürlülük konularında daha sert bir tavır takınmayı tercih etmişlerdir. Dönemin gölge Savunma Bakanı olarak tanınan Enoch Powell, yaklaşık yirmi bin kişiyi doğrudan etkileyen İngiliz Milletler Topluluğu Göç Yasasının yürürlüğe girdiği 1968 yılında, “*Rivers of Blood*” olarak anılacak bir konuşma gerçekleştirmiştir. 20 Nisan 1968 tarihinde Birmingham'da Muhafazakârlar Birliğinin bir toplantısında gerçekleştirilen konuşma oldukça uzun süre Birleşik Krallık gündemini meşgul etmiştir. Konuşmasını Muhafazakâr Parti'nin göç politikası üzerinden şekillendiren Powell, Büyük Britanya'nın yüzyıllardır eşi benzeri görülmemiş bir dönüşüm sürecine girdiğini ilan etmiştir. Enoch Powell, Roy Jenkins'in aksine, entegrasyonu bir fırsat olarak görmemiş ve “tehlikeli bir sanrı” olarak nitelendirmiştir. Çünkü Powell'a göre, entegrasyon bireylerin toplum içerisinde birbirinden ayırt edilemez hale gelecek şekilde birleşmesidir. Ancak eski Bakan, insanları belirgin kılan -özellikle ten renkleri gibi- fiziksel etmenler yüzünden entegrasyonun imkânsız olduğunu savunmuş ve

göçmen toplulukları arasında nesiller boyu aktarılacak bir entegrasyon fikrini “gülünç ve tehlikeli bir yanlış anlaşılma” olarak değerlendirmiştir. Enoch Powell (1968), devlet adamlığının en önemli fonksiyonunun “önlenebilir kötülöklere” karşı koymak olduğunu ifade etmiştir. Powell’ın “önlenebilir kötölük” kavramını seçmesi tesadüf değildir. Zira eski Bakan, bu kötölüklerin güncel uğraşların gölgesinde kaldığını ve kimi zaman görünmez hale geldiklerini dile getirmiştir. Powell’a göre göç görünmez hale gelen kötölüklerden biridir ve yaklaşık yirmi yıl içerisinde İngiliz Milletler Topluluğu’ndan Birleşik Krallık’a doğru gerçekleşecek göç akını birçok İngiliz şehrinin, deyim yerindeyse, “işgal” edilmesine sebep olacaktır. Toplumunu karakterize eden ortak değerlerin; bu değerleri paylaşmayan, dışarıdan gelen kişi veya gruplarca bozulabileceği göz önüne alındığında (Bhagwati, 1984: 681); Powell’in endişesi görece anlam kazanmaktadır. Birleşik Krallık için pek parlak bir gelecek kurgulamayan eski Bakan Powell, artan göçmen nüfusunun harekete geçilmesi için bir aciliyet yarattığını belirterek; bu kararların politikacılar tarafından alınması en zor kararlar olduğunu da ifade etmiş ancak bu adımların çeşitli “kötölüklerin” önüne geçebilmek için atılması gerektiğini de sözlerine eklemiştir (Powell, 1968).

1979 yılında gerçekleştirilen genel seçimler çok-kültürlölük ve göç tartışmalarının ışığında gerçekleştirilmiştir. Seçimin hemen öncesinde, 27 Ocak 1978 tarihinde, dönemin Muhafazakâr Parti lideri Margaret Thatcher “*World in Action*” isimli bir programa demeç vermiş ve göç, işsizlik ve yaklaşan seçimle ilgili bazı soruları cevaplandırmıştır. Thatcher, Birleşik Krallık’a İngiliz Milletler Topluluğu’ndan gelenlerin sayısının -yaklaşık yirmi yıl içerisinde- dört milyona ulaşmasının öngörüldüğünü ifade ederek; farklı etnik gruplar arasında sağlıklı bir ilişkinin kurulabilmesi için öncelikle kamuoyunun “sayı” ile ilgili endişelerinin giderilmesi gerektiğine dikkat çekmiştir. Yoğun göçmen akışı sebebiyle, elzem durumlar dışında, göçün sonlandırılması ihtimalinin de Muhafazakâr Parti’nin gündeminde olduğunu dile getiren Muhafazakâr Parti lideri; İngiltere’nin hukuk, demokrasi ve dünya için çok fazla şey yaptığını belirtmiştir. Margaret Thatcher’ın özellikle üzerinde durduğu bir diğer unsur ise “korkudur”. Thatcher, farklı ölkelerden ve kültürlerden gelen birçok insanın yoğun bir şekilde Birleşik Krallık’a giriş yapmalarının halkı korkutabileceğine dikkat çekmiş ve bu korkunun tepki ve düşmanlığı tetikleyeceğini özellikle vurgulamıştır (Thatcher, 1978). Bu noktada Birleşik Krallık eski Başbakanı Margaret Thatcher’ın Avrupa Ekonomik Topluluğu ile ilgili görüşlerine değinmek yerinde olacaktır. Günümüzde Avrupa şüpheci olarak tanımlanan eski Başbakan Thatcher, sanılanın aksine, Avrupa Ekonomik Topluluğu ve serbest dolaşım ilkesine oldukça sıcak bakmıştır. Zira kişilerin olduğu kadar malların, servislerin ve yatırımların da serbest dolaşımını kapsayan serbest dolaşım ilkesi Thatcher’ın dünya görüşüyle oldukça uyumludur. Dolayısıyla Thatcher’ın vurgulamaktan kaçınmadığı korku ihtimalinin kaynağı tartışmaya açık bir konudur.

Dönemin Birleşik Krallık Başbakanı Margaret Thatcher liderliğindeki Muhafazakâr Parti, 9 Haziran 1983'te gerçekleşen genel seçimler öncesinde 18 Mayıs 1983 tarihinde bir manifesto yayınlamış ve genel seçimler için bir beyanname sunmuştur (Margaret Thatcher Foundation, t.y.). Bu manifestoda göç ve göç politikaları için ayrı bir başlık açılmıştır. Göçten bahsederken “sağlam ve adil” sıfatlarının tercih edilmesi, Muhafazakâr Parti'nin kısıtlayıcı göç politikalarını takip etmeye devam edeceğine ilişkin bir işaret olarak kabul edilebilir. Manifesto içerisinde etkili göç kontrolü, toplum ilişkilerinin iyi bir şekilde sürdürülebilmesi için de bir çözüm olarak tanımlanmıştır. Fırsat eşitliğinin önemsendiğinin ve ırk ayrımcılığının ise kesin bir dille reddedildiğinin ilan edildiği manifestoda, Muhafazakâr Parti'nin kurumsal politikasının ırksal, dinsel veya ideolojik her türlü adaletsizliğe, tacize ve zulme şiddetle karşı durmak olduğunun da altı çizilmiştir. Bu iyimser ve eşitliği teşvik edip koruyan dile karşın, manifestonun göç politikalarını ilgilendiren kısmı sonlandırılırken, Muhafazakâr Parti'nin iktidara gelmesine ve göç politikalarının katı bir kısıtlayıcılığa kavuşmasına sebep olan İngiliz Millet Topluluğu kaynaklı göç hareketlerine de değinilmiştir. Birleşik Krallık'a yerleşim amacıyla başlayan insan hareketliliğinin son yirmi yılın en düşük seviyesine indiği kamuoyuna ilan edilmiş ve vatandaşlığa ilişkin yeni bir yasa ile göç hareketlerini kontrol etmeyi temel alan “katı ama adil” politikaların izleneceği de taahhüt edilmiştir. Muhafazakâr Parti'nin göç politikalarına ilişkin liberal olmayan görüşleri yalnızca kurumsal bir kimlik değildir. Parti içerisinde yer alan siyasi elitler, Muhafazakâr Parti'nin göç ve göçmenlere ilişkin katı ve kısıtlayıcı politikalarını genel itibarıyla desteklemekte ve benimsemektedir. Bazı siyasi elitler ise, göç politikalarının daha da katı bir doğaya sahip olması gerektiğini savunmaktadır. 1983 seçimlerinden önce gerçekleştirilen Muhafazakâr Parti Kongresinde, delegelerin yüzde elli altısı mevcut göç politikasının “çok yumuşak” olduğunu söylemekten geri durmamış ve en iyi çözümün, “beyaz ırktan olmayanların” Birleşik Krallık'tan ayrılmasının sağlanması ve geldikleri yerlere geri gönderilmesi olduğunu ifade etmişlerdir (Messina, 2001: 272).

Parti üyesi delegelerle yapılan ankette siyasi tartışmaların önemli temalarından birini oluşturduğu açıkça görülebilen ve Muhafazakâr Parti'nin seçim manifestosunda da kendisine yer bulan çok-kültürlülük kavramı, siyasi elitlerin ve yöneticilerin yanı sıra Ray Honeyford gibi eğitimcilerin de dikkatini çekmiştir. 1984 yılında “*Education and Race – an Alternative View*” başlıklı bir yazı yayınlayan Honeyford, Birleşik Krallık'ın eğitim alanında takip ettiği çok-kültürlülük politikasını ağır bir şekilde eleştirmiş ve “ırk ilişkileri lobisinin” eğitim sistemi içerisinde oldukça kuvvetli olduğunu iddia etmiştir. Ray Honeyford bu iddiaya bağlı olarak, ülkede çoğunlukta olan “düzgün insanların” kuvvetli lobiler yüzünden seslerini bile çıkarmaya korktuğunu dile getirmiş ve bu lobiler tarafından sıklıkla kullanılan “ırkçılık” kavramının bu “düzgün insanları” baskılamak için kullanılan bir araç olduğu fikrini öne sürmüştür (Honeyford, 1984: 30).

Baş gösteren düşmanlık duygusuyla Birleşik Krallık, 1970'lerde takip etmeye başladığı “sıfır göç” politikasını 1980'lerde de benimsemiş ve göç politikalarını bu yönde revize etmeye karar vermiştir. 1985 yılında Birleşik Krallık'ın bazı bölgelerinde ırk temelli yaşanan ayaklanmalar Powell'ın çok-kültürlülük ve göçe ilişkin görüşlerini yeniden dile getirmesi için uygun bir alan oluşturmuştur. 1985 yılının Eylül ve Ekim aylarında birden çok kentte gerçekleşen ayaklanmalar ve sivil itaatsizlik eylemleri sırasında gerçekleşen yaralanmalar ve ölümler, her fırsatta varlığının altı çizilen düşmanlık duygusunu körüklemiştir. Topluma yayılan bariz dehşet, politika yapıcılar tarafından toplumun uzun vadeli kaygılarıyla harmanlanarak oldukça geniş bir kapsamda değerlendirilmiştir. Davis'in (1989: 66) aktardığı üzere ayaklanmaların ve toplumsal rahatsızlıkların artarak devam etmesi üzerine Powell; dönemin hükümetine bir soru yönelterek nüfusunun büyük bir kısmı “yabancılarından” yani doğum yeri Birleşik Krallık dışında olan bireylerden oluşan bir Birleşik Krallık'ın gelecekte nasıl bir ülke olacağına dair merakını dile getirmiştir. Powell sorusunu kendisi cevaplamayı tercih etmiş ve bu ayaklanmaların, bir ulus olarak tanınmaz hale gelecek kadar yoğun anlaşmazlıkların ve şiddetli düzensizliklerin etkisiyle harap olmuş bir Birleşik Krallık'ın habercisi olduğunu ilan etmiştir (Davis, 1989: 66). Ayaklanmaların ve ırksal rahatsızlıkların yarattığı atmosfer, göç politikalarında ekonomik ve sosyal açıdan köklü değişiklikler gerçekleştirilmesi için uygun bir zeminin ortaya çıkmasına vesile olmuştur. Aynı dönemde Uganda'dan kaçan ve Birleşik Krallık'a sığınmayı talep Doğu Afrikalıların kabul edilmesi de bu zemin üzerinde toplumda karşılık bulmuş ve Thatcher'ın dile getirdiği korkular yeniden canlanmıştır.

Toplumsal uyumu zorlayan ve tehlikeye düşüren ırksal ayrılıklara dayalı ayaklanmaların etkisi devam ederken, dönemin hükümeti çözümün Birleşik Krallık'a gelen göçmen sayısının kayda değer bir oranda azaltılmasında olduğunu öngörmüştür. Bu öngörüyle birlikte, 1988 yılında yeni bir Göç Yasası yürürlüğe girmiştir. Bu yeni yasal düzenleme, 1973 yılından önce Birleşik Krallık'a yerleşen İngiliz Milletler Topluluğu vatandaşlarının aile üyelerini ve bakmakla yükümlü oldukları kişileri şartsız bir şekilde Birleşik Krallık'a getirme haklarını ellerinden almıştır. Ancak bu hakkı bir istisnaya bağlamıştır: Bahse konu kişileri Birleşik Krallık'a getirmek isteyen bireyler, bu kişiler için uygun barınma şartlarını ve malî desteği sağlamak zorundadır. Bu zorunluluk yerine getirildiği takdirde bir istisna sağlanacak ve bu kişilerin Birleşik Krallık'a yasal yollardan girişine izin verilecektir (Spencer, 1997: 148).

1980 sonrasında, Birleşik Krallık yönlü gerçekleşen göç hareketlerine, Avrupa Birliği genişleme sürecine bağlı olarak önce Güney Avrupa ülkelerinden sonra Doğu Avrupa ülkelerinden gelen göçler eklenmiştir. Yıllık göç sayılarının kayıt altına alınmaya başlandığı 1964 yılıyla, yıllık net göç verilerinin vatandaşlık bilgileriyle birlikte kayıt altına alınmaya başladığı 1975 yılları arasında Birleşik Krallık yıllık olarak sayıları neredeyse on yedi bine varan göçmeni karşılamıştır.

Birleşik Krallık tarafından izlenen kısıtlayıcı göç politikaları 1990'lı yıllar boyunca da çoğunlukla devam etmiştir (Cornelius vd. 1994). Her alanda kısıtlayıcılığı artan politika değişikliklerine rağmen Birleşik Krallık yönlü göçler başlıca üç alanda sürmüştür: aile birleşimi, düzensiz göç, siyasi sığınmacılar (Givens, Luedtke, 2005). 1990'ların ortasından itibaren aile birleşiminin kolaylaşması ve kalifiye iş gücünün Birleşik Krallık sınırlarına girmesi için çeşitli olanaklar sağlanması göçün artmasına sebep olmuştur. Ancak tek sebep aile birleşimi veya işçi göçü değildir. 1990'ların başında küresel çapta çatışmaların artış göstermesi, insan hareketliliğine de ivme kazandırmıştır. Bununla beraber 1975 ve 1997 yılları arasında Avrupa kıtasından gelen göçmenlerin sayısı yıllık yaklaşık yedi bin kişiyle sınırlı kalmıştır. Sayının oldukça sınırlı olması, göçün siyasetin ve siyasi elitlerin gündeminden düşmesi için yeterli bir sebep olmamıştır. Aksine, 1992 yılında Muhafazakâr Parti üyelerine yapılan kırk dokuz soruluk bir ankete katılan siyasi elitlerin yüzde elli dördü Birleşik Krallık'ın göç politikalarının daha da sıkılaştırılması gerektiğini belirtmiş; yüzde otuz ikisi ise ülke sınırları içerisindeki göçmenlerin geri dönüş için teşvik edilmesi gerektiğini savunmuştur (Messina, 2001:273). Bu anketten de anlaşılacağı üzere, göç ve göçe dair her türlü konu verilerden bağımsız olarak içsel kökenlere bağlı bir şekilde değerlendirilmektedir.

2. Brexit Referandumuna Giden Yolda Çok-Kültürlü Politikaların Sosyo-Politik Dinamikleri Şekillendirme Süreci

Milenyumun başından itibaren Birleşik Krallık'ın göç politikalarında fark edilir bir “yaklaşım” dönüşümü yaşanmıştır. 1997 yılında Tony Blair liderliğinde iktidara gelen İşçi Partisi'nin izlediği çok-kültürlü ve liberal göç politikası, Birleşik Krallık yönlü göç dalgasında dramatik bir artışa ve kapsamlı siyasi tartışmalara sebep olmuştur. İstihdam temelli hareketlilik artış göstermiş ve net göç, hem istihdam arayışının hem de yabancı öğrencilere gösterilen hoşgörünün de etkisiyle artış göstermiştir. Bu politika değişikliği ve yoğun artış hali, kimilerince ekonomiye olumlu katkı sağlayan bir nimet olarak değerlendirilirken; kimilerince ise kamu hizmetleri üzerindeki baskıyı arttıran, bütçeyi zorlayan ve sosyal uyumu tehlikeye düşüren bir durum olarak görülmüştür. Göç hareketliliğinde yaşanan artış, tek endişe noktası değildir.

2.1. İşçi Partisi'nin İktidara Gelmesinin Ardından Birleşik Krallık'ta Değişen Göç Politikaları, Çok-Kültürlü Politikaların Karmaşıklığı ve “Memnuniyetsizlikler”

İşçi Partisi'nin 1997 yılındaki seçim zaferi, Birleşik Krallık'ın göç politikaları için yeni bir dönüm noktasıdır. 1979 ve 1997 yılları arasında iktidarı elinde bulunduran Muhafazakâr Parti döneminde, Birleşik Krallık'ın çok-kültürlü yapısı genel olarak göz ardı edilmiş ve çoğunlukla kısıtlayıcı politikalar izlenmiştir. Bu noktada temel amaç, Birleşik Krallık'a yasal veya yasal olmayan

yollardan ulaşmak isteyen göçmenlerin sayısını azaltmaktır. Küresel çapta ekonomik krizlerin yaşandığı bir dönemde istihdam piyasasının daraldığı ve gelir adaletsizliklerinin arttığı da göz önüne alındığında, Muhafazakâr Parti'nin göçmenleri Birleşik Krallık'tan uzak tutma refleksi doğru bir adım gibi görünebilmektedir. Birleşik Krallık bu dönemde yalnızca küresel sorunlarla karşı karşıya kalmamış; terör saldırılarıyla da yüzleşmiştir. İç politikada yaşanan temel anlayış değişiklikleri ve güvenlik ihtiyacının giderek artması Muhafazakâr Parti'nin göç politikalarının inşası ve uygulamasında oldukça temkinli ilerlemesine sebebiyet vermiştir. Dolayısıyla uzun yıllar süren Muhafazakâr Parti iktidarının sonlanması, Birleşik Krallık'ın göç politikalarında bir anlayış değişikliği yaşanmasının yolunu açmıştır.

1997 yılında gerçekleşen genel seçimden sonra birçok politika alanında değişiklik yaşanmış ve bu değişiklikler göç politikaları özelinde de gözlemlenmiştir. Muhafazakâr Parti'nin sıkı göç politikalarının kısmen de olsa terk edilmesi, Birleşik Krallık yönlü göç hareketlerinde bir artışa sebep olmuştur. Gözle görülür sonuçlara yol açan bu anlayış değişikliği İşçi Partisi iktidarının ilk senelerinde izlediği göç politikalarının Muhafazakâr Parti'nin öngördüğü rotadan uzaklaştırılmasından ileri gelmektedir. Bu anlayış değişikliği ise İşçi Partisi'nin çok-kültürlülüğe sempati ile yaklaşmasından ve genel olarak ayrımcılık karşıtı politikaları benimseyerek; yalnızca göç politikalarında değil, tüm politika alanlarında eşitliği ve çok-kültürlülüğü esas alan değişimlere açık olmasından kaynaklanmaktadır.

Çok-kültürlülük kavramı yüzyıllardır birçok ülkeden çok sayıda bireyi, farklı zamanlarda farklı şekillerde tanımlanan sınırları içerisinde barındıran Birleşik Krallık için yabancı değildir. Ama dönemselsel olarak önemini kaybeden veya baskılanan bir kavramdır. Tony Blair liderliğindeki İşçi Partisi iktidarı çok-kültürlülük kavramının yeniden öne çıkmasını sağlamıştır. Taylor (2019: 58) tarafından aktarıldığı üzere Kenneth Lunn gibi bazı tarihçiler varış noktasına ulaşan toplulukların yeni geldikleri ortam içerisinde, bu çalışma özelinde Birleşik Krallık içerisinde, asimile olmaktan ziyade kendilerini toplumdan ayrı görme yönünde bir eğilime sahip olduklarını ifade etmiştir. Lunn bu ayrı görme halinin karşılıklı olduğuna ve ev sahibi toplumun da yeni gelenleri kendi kültürleri içerisinde değerlendirmeye devam ettiklerine dikkat çekmeyi de ihmal etmemiştir (Taylor, 2019: 58). Lunn tarafından ifade edilen durumun Blair liderliğindeki hükümet tarafından göz önünde bulundurulduğunu kabul etmek yanlış bir varsayım olmayacaktır. Çünkü İşçi Partisi hükümeti çok-kültürlülük kavramını benimserken, kültürel ifadeyi teşvik eden ama temel İngiliz değerlerine de bağlılık bekleyen entegrasyon temelli bir yaklaşım izlemeyi tercih etmiştir.

Blair, yirminci yüzyılı “değişimler çağı” olarak kabul etmiş ve teknolojiye, bilim, kültürde, iletişimde, seyahat türlerinde ve siyasette köklü değişikliklerin gerçekleştiğini dile getirerek; toplumda gerçekleşen bu devrimin devam edeceğini ifade etmiştir (Blair, 1996: 205). Blair'in değişimi esas alan kişisel yaklaşımı İşçi Partisi'nin de siyasal duruşunu etkilemiştir. Değişen dünyanın yeni düzenine İşçi Partisi'yle birlikte Birleşik Krallık'ın da uyum sağlaması gerektiğini savunan Blair,

yerleşik politikaların ve politikacıların çoğunlukla gözden kaçırdığı veya görmezden geldiği yeni ekonomik ve siyasi koşulların herkesçe asıl gündem maddesi olarak ele alınması gerektiğini savunmuş ve göç politikalarına ilişkin görüşleri de bu çerçevede şekillenmiştir. Değişimi şiar edinen Blair hükümetiyle göç politikalarında başlayan liberalleşmenin Brexit Referandumuna kadar ulaşan etkisini tartışmadan önce, göç politikalarının değişimine ve dönüşümüne ilişkin tartışmalarda her daim güncelliğini koruyan çok-kültürlülük kavramını ele almak yerinde olacaktır. Kavram, Blair hükümetinin göç politikaları için de bir yol gösterici, bir pusula görevi görmüştür. Çok-kültürlülük kavramının ele alındığı ülkenin politik kültürüne göre farklı tanımlandığını söylemek yanlış olmayacaktır. Girma (2018: 117) tarafından aktarıldığı üzere Parekh, çok-kültürlülüğün üç temel nokta üzerine inşa edildiğini ifade etmektedir. Parekh'e göre, "kültür" tarafından inşa edilen bir dünyada büyüyen insanların sosyal ilişkileri ve hayatları kültür aracılığıyla bir düzene oturtulmakta ve bireyler yine kültür aracılığıyla birbirlerine bağlanmaktadır. Fakat bireylerin bağlı oldukları veya takip ettikleri kültürel formlar onları limitlemektedir. Parekh, bu noktada başka kültürlerin -dolayısıyla çok-kültürlülük kavramının- devreye girerek bireylerin benliklerine ilişkin ahlaki ve entelektüel ufkunu genişlettiğini belirtmektedir. Gerçekten çok-kültürlülük kavramı; eşitlikçi olduğu, bireysel özerkliği ve eşitliliği savunduğu için sıklıkla övülmüştür (Kymlicka, 2001). Ayrıca gelenekler ve düşünme biçimleri arasında devamlı bir iletişim bağı oluşturan kültürlerin, doğası gereği, çoğul olduğunu vurgulamakta da fayda vardır. Bu bağlamda özellikle hareket halindeki bir dünyada; kültür halihazırda çoğul bir doğaya sahipken, insanların da farklı kültürlerin parçası haline gelebilmesini doğal karşılamak gerekmektedir. Her ne kadar çok-kültürlülük kavramı 1997 yılında Birleşik Krallık'ta gerçekleştirilen genel seçimlerle ülkenin gündemine alınmış gibi görünse de ülke politikasındaki yeri -önceki bölümlerde değinildiği üzere- oldukça eskidir.

Muhafazakâr Parti iktidarı sırasında çok-kültürlülük ve göç üzerinden çeşitli tartışmalar devam ederken 1997 yılında gerçekleşecek genel seçimlere katılmaya hazırlanan İşçi Partisi "toplumun her kesiminden, her bireyin potansiyelini gerçekleştirme şansına sahip olduğu" bir millet yaratmaya kararlı olduğunu ilan etmiş ve seçim kampanyası süresince Birleşik Krallık'ın ırksal çeşitliliğine vurgu yapmaktan çekinmemiştir (Parekh, 2000: 40). Seçim kampanyasının merkezine çok-kültürlülük kavramını -ve dolayısıyla göçmenleri- yerleştiren Tony Blair liderliğindeki İşçi Partisi'nin kazandığı zafer, İngiliz halkının çok-kültürlülüğe desteği olarak algılanmıştır (Mathieu, 2018: 44). İşçi Partisi'nin genel seçimlerde kullandığı kültürel çeşitliliğe ve potansiyele vurgu yapan argümanlarını, Birleşik Krallık'ın genel siyasi kültüründen bağımsız düşünmek eksik bir değerlendirme yapmaya sebep olacaktır. Zira çok-kültürlülüğe ve göçe karşı oldukça yapıcı bir bakış açısına sahip olan Tony Blair dahi, partisinin ve hükümetinin göç politikalarını değerlendirirken Birleşik Krallık'ta yaşama ve çalışma

hakkına sahip olmayı bir ayrıcalık olarak nitelendirmiş ve göçmen topluluklarının bu ayrıcalıkların getirdiği yükümlülükleri tanınması gerektiğini belirtmiştir (The Guardian, 2004).

İşçi Partisi hükümeti, 7 Haziran 2001’de başlayan ikinci döneminde göç politikalarını, özellikle de sığınma uygulamalarını, politik ajandasının önemli bir parçası haline getirmiştir. Somerville (2017) tarafından aktarıldığı üzere bizzat Blair tarafından kaleme alınan bir bildiride sığınma konusu İngiliz siyasetinin iki temel sorunundan biri olarak belirtilmiştir. Ancak Blair’in bu tavrı şaşırtıcı değildir. Zira eski Başbakan 17 Temmuz 1995 tarihinde Newscorp Liderlik Konferansındaki konuşmasında, yaklaşık yirmi yıl sonra Brexit Referandumu vesilesiyle yeniden gündeme gelecek olan egemenlik konusuna değinirken küreselleşme ile değişen ulus-devletlerin yapısından bahsetmiş ve “göç” olgusunun yaygınlaşmasıyla sınırların daha “geçirgen” hale geldiğini ifade etmiştir (Blair, 1996: 204). Dolayısıyla her ne kadar çok-kültürlülük ve göç merkezli politika Tony Blair tarafından İşçi Partisi’nin ajandasına eklenirse de göç ve sınır ile ilgili optimist bir bakış açısına sahip olduğunu söylemek mümkün değildir.

Tony Blair’in 2004 yılında İngiliz Sanayi Konfederasyonu tarafından düzenlenen bir etkinlikte yaptığı konuşma, İşçi Partisi’nin göç vizyonunu anlamak için önemlidir. Çünkü Birleşik Krallık’ın siyasi kültürü gereği ülkenin başbakanları, siyasi ajandaların inşasında ve revizyonunda önemli bir kontrole ve etkiye sahiptir (Mathieu, 2018: 56). Bu sebeple eski Başbakan Blair’in bu konuya ilişkin beyanlarını incelemek yerinde bir çabadır. 2004 yılında başbakanlık görevinin yedinci yılında olan Blair konuşmasında, seyahat şartlarının kolaylaşması ve küresel fırsatların artmasının dünyanın dört bir yanında göçün artış göstermesine sebep olduğuna dikkat çekmiştir. Eski Başbakan, giderek daha da görünür hale gelen ve çeşitli sorunlar arz etmeye başlayan göç hareketlilikleriyle, siyaset olgusunun bir araya gelmesi zor konular olduğunu kabul etmiştir. Ancak bu zorluğa rağmen, göçün dünya çapında birçok ülkenin politik ajandasında en üst sıralarda yer almaya başladığını da dile getirmiştir. Tony Blair, kamuoyunun göç hareketlerine ve genel olarak göç eden bireylere karşı hassasiyetinin artmasını sistemin yol açtığı suiistimallerden doğan adaletsizlik duygusuna bağlamıştır ve konuşmasında sığınmaya ve göçe ilişkin prosedürlerle ilgili bazı problemler olduğunu ve bu problemler prosedürlerin güncellenmesi gerektiğini kabul etmiştir. Blair, bu kabulle beraber, ekonomik ihtiyaçlardan doğan göçmen akışının sınırlandırılmayacağını da altını özellikle çizmiş ve Birleşik Krallık ekonomisinin kalkınmasını sağlamak için İşçi Partisi’nin kalifiye yabancı işçi göçünü teşvik etme yönündeki politikasını devam ettireceğini ifade etmiştir. Başbakanın bu konuşması korumacı bir tavrı da yansıtmakla beraber, göç konusunda “gerçekçi” bir yaklaşımı benimsediğinin bir kanıtı olarak değerlendirilebilir. Dönemin Başbakanı Tony Blair düzensiz göçü desteklemediğini açık bir şekilde beyan etmiştir. Fakat Blair aynı zamanda, göçün siyasi arenadaki yerini ve rolünü küreselleşen dünyanın

değişen konjonktüründe değerlendirerek Birleşik Krallık yönlü göç hareketlerini pragmatik bir tavırla yönetmeyi önceleyeceğini de kamuoyuyla paylaşmıştır (The Guardian, 2004).

Her ne kadar Blair, partisinin 1997 yılından beri takip ettiği politikayı devam ettireceğini ilan etse de eski mevkidaşlarından Thatcher'ın 1978 yılında vurguladığı “korkuyu” ve “endişeyi” Birleşik Krallık toplumunda gözlemlediğini de dile getirmiştir. Blair aynı konuşma içerisinde, Birleşik Krallık yönlü yoğun göçmen hareketliliğiyle baş gösteren toplumsal endişenin basit bir “ırkçılık” vakası olarak göz ardı edilemeyeceğini özellikle vurgulayarak; Birleşik Krallık'ın göç politikalarının “kontrolden çıkması” halinde neler olabileceğinin hatırlanması gerektiğini ifade etmiştir. Tony Blair, bu bağlamda hükümetin de bazı sorumlulukları olduğunu belirtmiş ve bu sorumlulukları, önyargı ve ayrımcılığı ortadan kaldırmak gibi toplumsal uyumu inşa edecek girişimlerin yanı sıra sağlık gibi temel kamu hizmetlerini sağlamak olarak sıralamıştır. Fakat Blair'in bu sorumluluk refleksinin tek taraflı olduğunu düşünmek doğru bir yaklaşım değildir. Çünkü eski Başbakan konuşmasında, hükümet kadar göçmenlerin de çeşitli sorumluluklara sahip olduğunu belirtmiş ve bu bireylere sağlanan Birleşik Krallık topraklarında yaşama hakkının, fırsatlarla beraber “zorlukları” da yanında getirdiğini sözlerine eklemiştir. Blair bu zorlukları ve sorumlulukları, Birleşik Krallık yasalarına saygı gösterme ve hoşgörülü davranma yükümlülüğü ve vergi ödeme zorunluluğu olarak sıralamıştır (The Guardian, 2004). Ancak bu noktada, Blair'in altını çizdiği bir başka sorumluluk daha olduğunu belirtmek gerekmektedir. Çünkü eski Başbakan, çok-kültürlülüğü ve değişimi yadsımamasına rağmen Birleşik Krallık sınırları içerisinde ikamet etme hakkına sahip olan göçmenlerin parçası haline geldikleri ülkenin dili ve kültürü hakkında bilgi sahibi olma zorunluluğu olduğunu net bir şekilde ifade etmiştir. Tony Blair, eski İçişleri Bakanı Roy Jenkins'in daha önce detaylıca incelenen konuşmasındaki fikirlerle benzer şekilde, farklı kültürlerden gelen göçmenlerin yarattığı çeşitlilik sayesinde Birleşik Krallık'ın mevcut durumda benimsediği kimliğin bağdaşık bir yapısı olmadığını belirtmiştir. Her ne kadar Blair mevcut kimliğin bağdaşık bir yapıya sahip olmadığını dile getirse de; Birleşik Krallık'ın köklü bir geleneğe, ortak kültüre ve etnik bir arka plana sahip olduğu bilinen bir gerçektir. Bu sebeple Blair'in daha önce de belirttiği gibi, değişimler beraberinde fırsatlar kadar tehlikeleri de getirmektedir (Blair, 1996: 204).

Bu noktada Blair'in 2004 yılında gerçekleştirdiği konuşmasıyla aynı sene gerçekleşen Avrupa Birliği genişlemesini aynı düzlemde ele almak faydalı olacaktır. Eski Başbakan konuşmasının bir kısmını iç politika ve dış politika arasındaki bağlantıya ayırmayı tercih etmiş ve uluslararası arenada yaşanan gelişmelerin göç akışını etkilediğini ifade etmiştir. Blair'in bu tespiti oldukça yerindedir. Çünkü, Avrupa Birliği genişlemesinin ardından, özellikle 2001 ve 2011 yılları arasında Birleşik Krallık'taki yabancı sayısında büyük bir artış gerçekleşmiştir. Ancak şu noktanın altını çizmek gerekmektedir: İşçi Partisi tarafından benimsenen göç politikası “liberal” olarak tanımlansa da parti,

özellikle sığınmacılara ve Birleşik Krallık’a yasal olmayan yollarla gelen düzensiz göçmenlere karşı katı bir tavır takınmıştır (Crawley vd., 2013). Tony Blair da bahse konu konuşmasında kontrollü göçün Birleşik Krallık için faydalı olduğunun bir kere daha altını çizmiş ve bu faydanın korunması adına Birleşik Krallık’ın göç politikaları için yeni bir vizyon belirlemiştir. Bu vizyon, göçün faydalarını tartışmaya açan ve göç politikalarına duyulan itibarı zedeleyen suiistimallerin giderilmesi üzerine inşa edilmiştir (The Guardian, 2004). Bu katı politik söylem, kamuoyunun göç algısının olumsuz yönde etkilenmesine sebep olmuştur. Blair, 1990’ların sonundan itibaren Birleşik Krallık halkı tarafından “en önemli sorunlardan biri” olarak tanımlanan göçü, ulusal kaynaşmaya zarar verecek bir konu olarak betimlemiştir. Ancak eski Başbakan politik iklimde yaşanan çalkantılara ve Birleşik Krallık halkının hoşnutsuzluğuna karşı, Birleşik Krallık’ın göç ve çeşitlilik sayesinde daha güçlü ve daha zengin olacağına dair inancını korumaya devam etmiştir.

Tony Blair’in göç politikalarının itibarını zedeleyen suiistimallerin giderilmesi hususundaki hassasiyeti sözde kalmamıştır. 1997-2010 yılları arasında iktidarı elinde tutan İşçi Partisi hükümeti, Birleşik Krallık’ın göç politikalarıyla ilgili çok sayıda düzenlemeyi hayata geçirmiştir. 1997 yılının Mayıs ayında başlayan İşçi Partisi iktidarında, bu tarihten Tony Blair’in istifasına kadar olan süreçte Tablo 1’de gösterildiği üzere kanun, yönetmelik, strateji belgesi, reform belgesi veya politik strateji belgesi adı altında on yedi düzenleme yapılmıştır. Bu düzenlemelerde çok-kültürlülük politikasıyla uyumlu olacak şekilde bir entegrasyon süreci izlemeye özen gösterilmiştir (Migration Policy Institute, 2007).

Tablo 1: İşçi Partisi hükümetlerince 1997-2008 tarihleri arasında göç ile ilgili yapılan düzenlemeler

Düzenlemenin Adı	Türü	Yılı
Göç ve Sığınma Konusunda Daha Adil, Daha Hızlı ve Daha Sert: Modern Bir Yaklaşım	Yönerge	1998
İnsan Hakları Yasası	Parlamento Yasası	1998
Göçmenlik ve Sığınma Yasası	Parlamento Yasası	1999
İrk İlişkileri (Değişiklik) Yasası	Parlamento Yasası	2000
Terörle Mücadele, Suç ve Güvenlik Yasası	Parlamento Yasası	2001

Güvenli Sınırlar, Güvenli Sığınaklar: Çeşitlilikle Entegrasyon Modern Britanya	Yönerge	2002
Vatandaşlık, Göçmenlik ve Sığınma Yasası	Parlamento Yasası	2002
Yüksek Nitelikli Göçmen Programı (HSMP)	Düzenleme Değişikliği	2002
Sığınma ve Göçmenlik (Başvuru Sahiplerinin İşlenmesi vb.) Yasası	Parlamento Yasası	2004
Sınırlarımızı Kontrol Altında Tutmak ve Göçü Yönetmek: İngiltere İçin Çalışan Göç	Beş Yıllık Bakanlık Planı	2005
Fırsatları Artırma, Toplumu Güçlendirme: Hükümetin Irk Eşitliği ve Toplum Bütünlüğünü Artırma Stratejisi	Politika Stratejisi	2005
Entegrasyonun Önemi: Mülteciler İçin Ulusal Entegrasyon Stratejisi	Politika Stratejisi	2005
Puan Tabanlı Bir Sistem: İngiltere İçin Göçü Çalışır Hale Getirmek	Politika Stratejisi	2006
Göç, Sığınma ve Vatandaşlık Yasası	Parlamento Yasası	2006
Adil, Etkili, Şeffaf ve Güvenilir: Göç Sistemimize Güveni Yeniden İnşa Etmek	Reform Stratejisi	2006
Kuralları Uygulama: Göç Yasalarımıza Uyum Sağlamayı ve Uygulamayı Güvenceye Alma Stratejisi	Politika Stratejisi	2007
İngiltere Sınırları Tasarısı	Parlamento Tasarısı	2007

Kaynak: Migration Policy Institute, 2007.

Küresel çapta yaşanan siyasi düzensizlikler ve çatışmalar sebebiyle artan göç hareketleri, Birleşik Krallık'ı da etkilemiştir. Sığınma talepleri 2000'li yılların başından itibaren yoğun bir artış göstermeye başlamıştır. Bu artış, dönemin hükümetince memnuniyetsizlikle karşılanmıştır. Bu

memnuniyetsizlik halinin göç politikalarında bir değişim yaşanmasında rol oynadığı aşikardır. Bu değişiklikler ve göç hareketlilikleri arasındaki bariz ilişkiye rağmen dönemin Birleşik Krallık Başbakanı Tony Blair çok-kültürlülüğe olan inancını korumuş ve ırksal meselelerin siyasetin konusu haline getirilmeyeceğini belirtmiştir. Blair, yalnızca yasal düzenlemelere uygun bir şekilde gerçekleştirilecek göçmen kabulleriyle Birleşik Krallık'ın çok-kültürlü yapısı için “özür dilemek” yerine, çok-kültürlü topluma övgüde bulunacaklarını ilan etmiştir (BBC News, 2004).

İçişleri Bakanlığı tarafından, özellikle 2000’li yıllarda mevcut göç politikalarında yaşanan değişiklikler üzerine 2004 yılında hazırlanan bir raporda, son yirmi yılın sığınma başvurularına ilişkin veriler kamuoyuyla paylaşılmıştır. Tablo 2’de görüleceği üzere, 1985 yılından 2003 yılına kadar toplanan veriler kıyaslandığında 2004 yılında gerçekleşen Avrupa Birliği genişlemesinden kısa bir süre önce, 2002 yılında, Birleşik Krallık’a yapılan sığınma talebi seksen dört bin yüz otuz başvuru ile tüm zamanların en yüksek oranına ulaşmıştır.

Tablo 2: 1985 ve 2003 yılları arasındaki Birleşik Krallık’a yapılan sığınma talepleri

Yıl	Sığınma Başvurusunda Bulunan Kişi Sayısı	Yıl	Sığınma Başvurusunda Bulunan Kişi Sayısı
1985	4,389	1995	43,965
1986	4,266	1996	29,640
1987	4,256	1997	32,500
1988	3,998	1998	46,015
1989	11,640	1999	71,160
1990	26,205	2000	80,315
1991	44,840	2001	71,025
1992	24,605	2002	84,130

1993	22,370	2003	38,540 (Eylül ayı itibarıyla)

Kaynak: Parliament UK, 2004.

2004 yılının başında Avam Kamarası'na sunulan ve Tablo 2'de yer alan verilere de kaynaklık yapan rapor, Birleşik Krallık yönlü artış gösteren göç hareketlerinin kısıtlanmasını hedefleyen yeni yasa tasarısına kaynaklık etmek üzere İçişleri Bakanlığı tarafından hazırlanmıştır. Rapor ayrıca 2002 yılında çıkan Vatandaşlık, Göçmenlik ve Sığınma Yasasını da değerlendirmiş ve Avrupa Birliği ile yürütülen iş birliklerinin göç hareketlerindeki artışı önlemek için bir çözüm olarak sunulmasını da önermiştir (Parliament UK, 2004). Bu rapor üzerinden bazı çıkarımlar yapmak, Birleşik Krallık'ın değişen siyasi konjonktüründe ve uluslararası arenada yaşanan güvenlik krizlerinde göç konusunun yerini anlamayı kolaylaştıracak ve göç politikalarında yapılan değişikliklerin güvenlikleştirme kavramı ile yakınsamasının derecesini de ortaya koymaya yardımcı olacaktır. 2002 yılının Birleşik Krallık için tüm zamanların en yüksek sığınma başvurusunun yaşandığı bir dönem olduğu ve 11 Eylül Saldırılarının dünya genelinde göç ve güvenlik arasında bir bağlantı kurulmasına sebep olduğu gerçeği göz önüne alındığında, bir kriz döneminde hazırlandığı kabul edilebilecek bu rapor dikkat çekici hale gelmektedir.

Raporda özellikle 1990'lı yıllardan itibaren Birleşik Krallık'a yapılan sığınma başvurularında yirmi kata varan bir artış olduğuna dikkat çekilmiş ve ülke fark etmeksizin mevcut göç politikalarının böylesine yoğun bir artışı yönetmekte zorlanacağı ya da yetersiz kalacağı ifade edilmiştir. Rapor, Birleşik Krallık tarafından uygulamaya konan kısıtlayıcı tedbirlerin sığınma talebiyle ülke topraklarına girişi zorlaştırdığını belirtmekle beraber; kısıtlayıcı göç politikalarının yasadışılık ve insan kaçakçılığı gibi suç teşkil eden eylemleri teşvik ettiğini de iddia etmiştir. Raporda, bu durum karşısında Birleşik Krallık hükümetinin sahip olduğu sorumluluklar da sıralanmıştır. Buna göre Birleşik Krallık göç politikalarını inşa ederken gerçekten sığınma ihtiyacına sahip olan bireyleri ayırt edilebilmeyi sağlayacak gerekli düzenlemeleri yapmak durumundadır. Ve bu bireylerin meşru yollardan Birleşik Krallık'a girişinin sağlanması veya kaynak ülkelerde göçe sebep olan meseleler ile mücadele edilmesi gibi noktalar da, bu rapor uyarınca, Birleşik Krallık'ın sorumluluk alanındadır (Parliament UK, 2004).

Raporda kısıtlayıcı göç politikalarına ilişkin bazı eleştiriler sunulmakla beraber, Birleşik Krallık'ın uzun süredir artış gösteren göç hareketliliklerini yönetme yolunda gerekli adımları attığı kabul edilmiştir. Fakat, dönemin hükümetinin bu süreçte oldukça zorlandığı açıktır. 2003 yılının sonlarına doğru ortaya çıkan ve Tony Blair liderliğindeki İşçi Partisi hükümetinin göç politikalarına ilişkin değerlendirmeleri içeren belgeler bu zorlanma halini ifşa etmiştir. Başbakan Blair'in sığınma taleplerini ve düzensiz göç hareketlerini mümkün olduğunca azaltmak için “*daha radikal önlemlere*” ilişkin talebinin de yer aldığı bu belgelerde, Başbakanın danışmanları tarafından mevcut duruma bir çözüm

bulmak amacıyla çalışma grupları oluşturulduğu da ortaya çıkmıştır (Berg, 2023). Bu çalışma gruplarının istişareleri sonucunda gündeme alınan fikirler ise aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

- Birleşik Krallık Parlamentosundan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne aykırı bir düzenleme geçirilmesi ve bu düzenleme ile Birleşik Krallık'ın göç politikaları özelinde egemenlik hakları korunurken; düzensiz göçmenlerin *“insanlık dışı veya aşağılayıcı muameleye maruz kalma riskine bakılmaksızın”* Birleşik Krallık'tan uzaklaştırılması,
- Birleşik Krallık'taki yasal düzenlemelere göre sığınma başvurusunda bulunma hakkı olmayan ama Birleşik Krallık topraklarına giriş yapan bireylerin üçüncü ülkelerde güvenli sığınaklara yerleştirilmesi,
- Sığınma başvurusunda bulunan veya yasal olmayan yollardan Birleşik Krallık'a giren kişilerin caydırıcı bir önlem olarak kamplarda alıkonulması,
- Sığınma talebinde bulunan bireyler için bir duruşma yapılmaması ve sığınma taleplerinin yalnızca göçmenlik memurunun değerlendirilmesi ile sonuçlandırılması,
- Birleşik Krallık'ın göç ve sığınma politikalarının tamamen revize edilmesi (Berg, 2023).

Başbakan Blair'in danışmanlarının hazırladığı bu kapsamlı çalışma, uzun bir süre çok-kültürlülük politikalarını benimseyen İşçi Partisi'nin -ve İşçi Partisi içindeki siyasi elitlerin- Birleşik Krallık dışından çeşitli sebeplerle ülkeye gelenlere karşı sergilediği tavrın değişimini de ortaya koymaktadır. Bu tavır değişimi Birleşik Krallık'ın göç politikalarını da etkilemektedir. Aynı zamanda göç politikalarının artan güvenlik ihtiyacına uygun olarak yeniden şekillendirilebilmesi için siyasi elitlerin kamuoyundan destek talebinde bulunmasına da yol açmaktadır. Çünkü, bu çalışma grubunun önerilerinden de anlaşılabilceği üzere- dönemin siyasi elitlerinin dile getirdiği bazı fikirler oldukça sert ve kısıtlayıcıdır. Alınacak hertürlü önlemler ve yapılacak yasal düzenlemelerde kamuoyunun desteğinin sağlanabilmesi için siyasi elitlerin söylemler aracılığıyla halka ulaşması ve düzenli olarak tekrar edilen bu söylemlerin ikna edici çerçevelere oturtulması gerekmektedir. Dolayısıyla söylemler, siyasi elitler için ikna kabiliyetlerini destekleyecek ve ikna ediciliklerini de yükseltecek bir araç olarak göç politikalarına ilişkin tartışmaların içinde yer almıştır.

28 Eylül 2004 tarihinde Birleşik Krallık'ın Brighton kentinde gerçekleştirilen İşçi Partisi Konferansında konuşan Başbakan Tony Blair, yasal olmayan yollardan Birleşik Krallık'a girmeye çalışan düzensiz göçmenlerin sayısının İşçi Partisi döneminde uygulamaya konan yeni göç ve sınır kontrol politikaları ile *“radikal bir şekilde”* azaltıldığını ifade etmiş ve sığınma sisteminde yeni düzenlemeler yapılacağını da burada ilan etmiştir. Blair, yapılacak değişiklikleri ilan ederken mevcut

sığınma sisteminin suistimal edildiğinin açıkça bilindiğini dile getirmiş ve sistemde yapılacak reform ile halkın bu politikalara olan inancının yeniden tesis edileceğini de belirtmiştir (BBC News, 2004).

Avrupa Birliği'nin 2004 genişlemesinin de tetikleyicileri arasında yer aldığı Birleşik Krallık'ta artan endişe ve korku hali, 2007 genişlemesiyle tepe noktasına ulaşmıştır. *IPSOS* tarafından aylık olarak gerçekleştirilen ve “Sorunlar Endeksi” adı verilen ankette de bu memnuniyetsizlik ortaya çıkmıştır. Bu ankette Birleşik Krallık'ın karşı karşıya olduğu en önemli problemin ne olduğuna ilişkin sorulan soruya Aralık 2007'de cevap veren katılımcıların yüzde kırk altısı en önemli problemin “ırksal ilişkiler/göç/düzensiz göç” olduğunu ifade etmiştir. “İrksal ilişkiler/göç/düzensiz göç” başlığını yüzde otuz yedi ile “suç/hukuk ve düzen/şiddet/vandalizm” başlığı takip etmiştir. 2007 yılında gerçekleştirilen dokuz ankette “savunma/dış ilişkiler/uluslararası terörizm” başlığının bir sorun olarak önemine ilişkin verilen cevapların oranı ise Ocak ayında yüzde otuz altı iken, Aralık ayında yüzde yirmi bire kadar gerilemiştir (IPSOS, 2022). Göç hareketlilikleri, güvenlik endişelerinin oldukça yüksek olduğu 7 Temmuz 2005 tarihinde Londra'da gerçekleşen eş zamanlı terör saldırılarına oldukça yakın sayılabilecek bir dönemde dahi temel endişe kaynağı olarak Birleşik Krallık halkının zihnindeki yerini korumuştur. “İrksal ilişkiler/göç/düzensiz göç” başlığına gösterilen yüksek hassasiyet 2008 yılının Haziran ayınakadar azalarak devam etmiştir. Haziran ayında ise yüzde otuza kadar gerilemiştir (IPSOS, 2022). Blair döneminde yapılan düzenlemeler bu problemi çözmeye odaklanarak, 2003-2008 yıllarında kamuda artış gösteren “göç endişesiyle” uyumlu olacak şekilde ilerlemiştir. Bununla beraber şu durumu da ifade etmek gerekmektedir; Blair liderliğinde iktidara gelen İşçi Partisi'nin seçimi kazandığı dönemde Birleşik Krallık halkı için göç, öncelikli bir sorun değildir. 1 Mayıs 1997 tarihinde İşçi Partisi'nin zaferiyle sonuçlanan genel seçimlerin ardından Haziran ayında gerçekleştirilen *IPSOS* anketine katılanların yalnızca yüzde üçü “ırksal ilişkiler/göç/düzensiz göç” başlığını önemli bir sorun olarak değerlendirmiştir. Buna karşın Birleşik Krallık halkının temel sorunları, yüzde kırk beş ile eğitim sistemi ve yüzde elli bir ile sağlık sistemi etrafında toplanmıştır (IPSOS, 2006). Brexit Referandumunda göç ile birlikte ayrılık yanlısı kampanyaların önemli argümanları arasında yer alan sağlık sisteminin yetersizliği, 1997 yılı için de öncelikli bir sorundur.

Dönemin Başbakanı Tony Blair *IPSOS* anketlerinde de açıkça ortaya konulan göç ile ilgili endişelerin farkında olduğunu dile getirmiş ve Birleşik Krallık için uzun vadede işlerliğini kaybetmeyecek, ulusal ve uluslararası alanda geçerliliğini koruyacak stratejik bir göç politikası üzerinde çalıştıklarını ilan etmiştir (The Guardian, 2004). Bu dönemde gerçekleştirilen yasal düzenlemelerin temel amacı, Birleşik Krallık'a gelmeyi planlayan yabancıların cesaretini kırarak ülkeye ulaşmalarını engellemek ve bu yabancıları ülke dışında durdurmak olmuştur (Robinson, Segroty, 2002). 3 Ekim 2008'de Sınır ve Göç Bakanı olarak göreve başladıktan bir süre sonra *The Times* gazetesine bir demeç veren Phil Woolas, giderek zorlaşan ekonomik koşullar sebebiyle Birleşik Krallık vatandaşlarının

işsizlikle karşı karşıya olduğunu ifade etmiş ve bu durumun göç hareketliliklerine ilişkin tartışmaları “*son derece çetrefilli*” bir hale getirdiğini belirtmiştir. Hükümetin bu durumun farkında olduğunun altını çizen Woolas; Birleşik Krallık’a girişlerin zorlaşacağını da sözlerine eklemiştir (Thomson, Sylvester, 2008). Ancak endişeleri gidermek amacıyla atılan atımlar yeterli gelmemiş ve İşçi Partisi, 1997 yılında elde ettiği iktidarı, Tony Blair (1996: 209) tarafından tecrit edici bir milliyetçilik anlayışına sahip olmakla itham edilen Muhafazakâr Parti’ye devretmek zorunda kalmıştır.

Yaygın kamuoyu endişesi, Birleşik Krallık’ın kitlesel göçlere maruz kaldığı yönündeki iddialarla da birleşince, Muhafazakâr Parti kamuoyuna bir yanıt sunmayı vazife edinmiş ve 2010 yılında gerçekleştirilen genel seçim için yürütülen kampanyalar, göç olgusu üzerine inşa etmiştir. Muhafazakâr Parti’nin seçim kampanyası süresince, Birleşik Krallık’a ulaşan göçmenlerin sayısının sınırlanacağı vaat edilmiş ve net göç sayısının “*on binlerce*” azaltılacağı taahhüt edilmiştir. Muhafazakâr Parti’nin seçim bildirgesinde ekonomik büyümenin devam etmesi için fark yaratma kapasitesine sahip bireyleri Birleşik Krallık’a çekmenin öneminden bahsedilmiş; ancak göçün çok yüksek olduğunun ve mutlaka sınırlandırılması gerektiğinin de altı çizilmiştir (Muhafazakâr Parti Seçim Bildirgesi, 2010). Muhafazakâr-Liberal Demokrat koalisyonu sırasında Birleşik Krallık Başbakanlığı görevini David Cameron devralmış ve özellikle Avrupa Birliği üyesi ülkelerin dışındaki ülkelerden gelen göçmenlerin sayısını düşürmek amacıyla bir dizi önemli ve kısıtlayıcı reformu hayata geçirmiştir. Cameron döneminde öğrencilerin Birleşik Krallık’a gelişiyle ilgili çeşitli düzenlemeler yapılmış; yabancı öğrencilerin eğitim imkânları ve Birleşik Krallık’taki istihdam seçenekleri sınırlandırılmıştır. Bunun yanı sıra; aile birleşimi sebebiyle göç taleplerinin de kurallarında değişiklikler yapılmış ve Avrupa Birliği dışından Birleşik Krallık’a göç etmek isteyen işçilere verilen çalışma izinleri de sınırlandırılmıştır (Fernández-Reino, 2020). Ancak Muhafazakâr Parti’nin iktidarı döneminde yaşanan Arap Baharı ve onun ardından Suriye’de bir iç savaşın başlaması, uluslararası göçün -düzenli veya düzensiz olması fark etmeksizin- rekor bir seviyeye ulaşmasına sebep olmuştur. Bununla beraber Avrupa Birliği kaynaklı göçlerde de artış devam etmiştir. Avrupa Birliği üyesi ülkelere Birleşik Krallık’a gelen göçmenlerin sayısı 1995 yılından 2015 yılına kadar geçen sürede yaklaşık olarak üç katına çıkmış ve 0,9 milyondan üç milyona yükselmiştir. Yalnızca 2015 yılında, Avrupa Birliği’nden Birleşik Krallık’a yüz yetmiş iki bin kişi göç ederken; Avrupa Birliği dışındaki ülkelere ise yüz doksan bir bin kişi göç etmiştir. Avrupa Birliği vatandaşlarının Birleşik Krallık’ın toplam nüfusu içindeki payı ise yüzde 1,5’ten yüzde 5,3’e ve on altı ve altmış dört yaş arasına tekabül eden çalışma çağındaki nüfusun payı ise yüzde 1,8’den yüzde 6,3’e yükselmiştir (Wadsworth vd., 2016). Göçü sınırlandırma vaadi, artışların ortaya koyduğu başarısızlığı ardından hükümetin sırtında bir yük haline gelmiştir.

Birleşik Krallık halkı bu kaygıyla “boğuşurken”; Avrupa’nın durumu da çok farklı değildir. Yakın bir dönemde yapılan ve Avrupa Parlamentosu üyelerini kapsayan bir anketin sonuçlarına göre,

parlamentarlerin yüzde seksen ikisi göçü Avrupa'nın karşı karşıya kaldığı en önemli dört sorundan biri olarak nitelendirmiştir (Lahav, 1997).

Avrupa Birliği'nin genişlemeye devam etmesi göçün gündemdeki yerini korumasına vesile olmuştur. Günümüzde Ukrayna, Moldova ve Gürcistan gibi Avrupa kıtasına coğrafi olarak oldukça uzak bir konumda bulunan farklı ülkelerin adaylık başvurusu yapmaya devam ettiği bir “barış projesi” olan Avrupa Birliği'nin çıkış noktasının “korku” olduğu söylenebilir. Tarihi uzun ve kanlı savaşlarla dolu olan Avrupa ülkelerinin, bölgelerinde huzur ve istikrarı korumak için inşa ettiği bu ulus-üstü oluşum; belirli bir dozda “pozitif korkudan” beslenmektedir ve bu pozitif korku, çok uzun yıllar birleştirici unsur olarak Avrupa ülkelerinin bir arada kalmalarına vesile olmuştur. Ancak göç, bahse konu bir aradalığı bozma potansiyeline sahip bir faktör olarak değerlendirilebilir.

2.2. Brexit Referandumuna Giden Süreçte Siyasi Elitlerin Söylemlerinin Politika İnşasına Etkisi

Göçmenlerin hedef ülkelere gelişi ve yerleşiminin, ev sahibi konumuna geçen ülkeler için önemli sosyal, kültürel ve ekonomik sonuçlar doğurduğu söylenebilir. Bu sonuçların tamamı olumlu olsa dahi göç, hedef ülkede bazı hoşnutsuzlukların ortaya çıkmasına sebep olabilir. Uzun süredir göç ile muhatap olan Birleşik Krallık vatandaşlarının göçe karşı -özellikle düzensiz göçe karşı- tutumu da giderek daha hoşnutsuz bir hale gelmeye başlamıştır (Crawley vd., 2013). Bu hoşnutsuzluk hali, medya araçlarında göçü konu alan olumsuz haberler vesilesiyle daha çok pekiştirilmiştir (Greenslade, 2005). Medya, göçün belli başlı özelliklerine odaklanarak; endişeleri ve korkuları besleyen bir araç haline gelmiştir. Göç böylece kamuoyu nezdinde daha görünür hale getirilmiştir.

Page (2009), Birleşik Krallık'taki göç kaygısının diğer ülkelere kıyasla oldukça yüksek olduğunu ifade etmiştir. Avrupa Birliği üyesi ülkeler arasında en “Avrupa şüpheci” ülke olan Birleşik Krallık'ın insan popülasyonunun çok uzun süre sabit ve nispeten homojen olduğunu söylemek mümkündür. Birleşik Krallık halkı sıklıkla, göçün azaltılması ve kısıtlanması yönünde bir irade beyan ederken; Crawley (2009), göçün Birleşik Krallık halkı için “politik bir baskı unsuru” olarak kullanıldığına dair birçok farklı çalışma olduğuna dikkat çekmiştir. Ancak göç hareketliliklerine atfedilen bu rolden bahsetmeden önce, göçmen kelimesiyle ne kastedildiğini açıklamakta fayda vardır. Çoğu zaman göçmen, sığınmacı ve mülteci kelimeleri birbirinin yerine kullanılabilmektedir. Bu çalışma içerisinde kullanılan ve Birleşik Krallık halkı tarafından da çoğunlukla tercih edilen göçmen kelimesi; genel olarak sığınmacı ve mültecileri ve hatta daha da genelleştirmek gerekirse, doğum yeri Birleşik Krallık dışında olan yabancıları ifade etmek için kullanılmıştır. Tablo 2'de de gösterildiği üzere 1999, 2000, 2001, 2002 ve 2003 yıllarında her sene Birleşik Krallık'a altmış binden fazla kişi sığınma başvurusunda bulunmuş ve bu başvurular arasından yalnızca otuz bin kişiye mülteci statüsü veya insani

koruma hakkı sağlanmıştır (Crawley vd., 2013). Bu noktayı hem terminoloji hem de rakamlar açısından netleştirmek oldukça önemlidir denilebilir. Çünkü her ne kadar mülteci ve sığınmacılar Birleşik Krallık nüfusunun oldukça küçük bir kısmını oluştursa da Birleşik Krallık dışında doğan yabancıların da bu gruplarla özdeşleştirilmesi, kamuoyunun ve basının dikkatinin bu yöne odaklanmasına sebep olmuştur. Dolayısıyla tüm bu grupların “göçmen” kelimesi altında genellenmesi, göç politikalarının da bu bağlamda şekillenmesine yol açmaktadır. Göçmen kelimesi üzerinden genel bir kullanımın tercih edilmesinin doğurduğu bir diğer sorun ise bahse konu tüm yabancıların -bulunduğu ülkenin vatandaşlığına geçmiş olsa dahi- her türlü olumsuzlukla ilişkilendirilerek “istenmeyenlerle” aynı kefeye konulmasıdır.

İçişleri Bakanlığının 2004 yılına ait raporunda belirtildiği ve bir önceki bölümlerde değinildiği gibi, 2002 yılından itibaren Birleşik Krallık tarafından sağlanan sığınmacı veya mülteci gibi statülerin oranında düşüş yaşanmasına rağmen düzensiz göçte de gözle görünür bir artış yaşanmaya başlamıştır. Studlar (1977), düzensiz göçlerde yaşanan artış ile yerel halkın davranışları arasında bir dizi bağlantı kurmuş ve bu bağlantıları üç başlık altında toplamıştır:

- Düzensiz göçmen sayısı arttıkça toplumdaki göçmen düşmanlığı artmaktadır.
- Yoğun göç dalgası toplumda şok etkisi yaratsa dahi, hissedilen tehdit zamanla azalmakta ve toplumsal kabul artmaktadır.
- Göçmenlere karşı duyulan hoşnutsuzluk zamanla artarak tepe noktasına varmakta ve bu durum yine zaman içerisinde ırksal bir düşmanlığı tetikleyerek toplumun taşıma noktasına ulaşmasına yol açmaktadır.

Studlar’ın kurduğu bağlantılar, ikna süreçleri yoğun belirsizlikle ve sert söylemlerle dolu olan Brexit Referandumu için elverişli bir veri olmuştur. Özellikle üçüncü kabulün yarattığı hoşnutsuzluk hali siyasi elitlerce sıklıkla beslenmiş ve bu tepe noktası güvenlik tehditleriyle -daha doğru ifade etmek gerekirse güvensizlik hissiyle- beslenerek daha da yukarı taşınmak istenmiştir. “İrksal rahatsızlıkların” eskiden beri Birleşik Krallık halkı ve yönetimi için bir “endişe” konusu olduğu gerçeği göz önüne alındığında, ilk andan itibaren bu çabanın verimli olmasının beklendiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Özellikle kampanyalarda söylemleri şekillendirme yetkisine sahip olan siyasi elitlerin medya aracılığıyla görünürlüklerini arttırarak göçü ve yabancıları merkezine alan argümanları tercih etmeleri -bu çalışmanın da doğasında uygun olacak şekilde- güvenlikleştirme kavramı ışığında incelemeye değer bir konudur.

Göçmenlerin tehdit oluşturma olasılığı yüksek bir grup olarak yansıtılması ve toplumun sırtında bir “yük” olarak tasvir edilmesi siyasi elitlerin tercih ettiği yaygın bir söylemdir. Medya bu söylemin tekrarında kullanışlı bir araç olmasında rağmen; Crawley (2009) tarafından da belirtildiği gibi

aynı zamanda bir çeşit kısır döngüye de sebep olmaktadır. Çünkü göçmenler medyada olumsuz haberler vesilesiyle anıldıkça, siyasi elitlerin göçmenlere yönelik olumsuz söylemlerinde de bir artış gözlemlenmektedir (McLaren, Johnson, 2004). Ve siyasi elitlerin olumsuz söylemleri medyada yer aldıkça, göçmenlerle ilgili oluşan olumsuz imaj da pekişmektedir. Bu noktada, bu olumsuz imajın oluşum sürecine değinmekte fayda vardır. Çerçeveleme teorisi, bu okuma için doğru bir seçim olacaktır. Pan ve Kosicki (1993), insanların medyada yer alan konular hakkında ne düşündüklerini ve ne konuştuklarını inceleyen çerçeveleme teorisinin, politika inşa sürecinin ötesine geçtiğini ifade etmişlerdir. Roy Jenkins'in önceki bölümde değinilen kültürel çeşitlilik söyleminin işaret ettiği vizyon değişikliğini çerçeveleme teorisi içinde değerlendirmek ve çok-kültürlülük kavramının özellikle 1970'lerden itibaren ulusal siyasette, parti bildirgelerinde ve medyada yükseliş göstermeye başladığını söylemek mümkündür. *Ethnic Minority Broadcasting Of The Commission For Racial Equality* tarafından 1983 yılında yayınlanan bir rapora atıfta bulunan Zolf (1989), Birleşik Krallık'ın çok-ırklı yapısının medyada temsilinin yeni bir durum olmadığını ifade ederek; bu konuda uzun yıllardır planlı bir teşvik olduğuna dikkat çekmiştir. Bu teşvik politikası, 1983 yılında yayınlanan rapordan yaklaşık yirmi yıl sonra dönemin Birleşik Krallık Başbakanı Tony Blair'in bir konuşmasında da kendine yer bulmuştur. Blair medyanın, göçün tehlikeli boyutunu yansıtmak veya göçten doğan korkuları beslemek yerine, göçün Birleşik Krallık'a olan faydalarına odaklanması ve kültürel çeşitliliğin başarısını önemle dile getirmesi gerektiğini vurgulamıştır (The Guardian, 2004). Blair ayrıca, medyanın bilginin yayılması sürecinde özel bir yere sahip olduğunun da farkındadır (Blair, 1996: 204).

Bu kapsamda Entman tarafından yapılan çerçeveleme teorisi tanımı daha anlamlı hale gelmektedir. Çerçeveleme teorisi; sorunun medya aracılığıyla bir çerçeve içine yerleştirilmesi ve bu çerçeve içerisinde algılanan bir gerçekliğin bazı yönlerini seçmek ve belirli bir problem tanımını, nedensel yorumu, ahlaki değerlendirmeyi ve/veya tedavi önerisini teşvik edecek şekilde bunları iletilen bir metinde daha belirgin hale getirmek olarak tanımlanmaktadır (Entman, 1993). Entman, çerçeveleme teorisinin dört bileşeni olduğunu ifade etmektedir. Bu dört bileşen şöyle sıralanabilir:

- Problemin Tanımlanması: Problem olarak belirlenmesi öngörülen bir konunun kültürel değerler kapsamında değerlendirilerek faydalarının ve maliyetlerinin belirlenmesi.
- Sebeplerin Teşhisi: Problemi ortaya çıkartan güçlerin tanımlanması.
- Ahlaki Yargılarda Bulunmak: Etmenlerin ve bu etmenlerin etkilerinin değerlendirilmesi.
- Çözüm Önerileri: Problem için çözümlerin üretilmesi, üretilen çözümlerin meşrulaştırılması ve çözümlerin olası sonuçlarının öngörülmesi (Entman, 1993: 52).

Çerçeveleme teorisi esas olarak seçme ve ikna etme adımlarına dayanmaktadır. Entman (1993: 52), iletişim ve aktarım sürecini yönetmek için seçilen çerçevelerin en az dört aşamadan geçerek sonuca ulaştığını dile getirmekte ve bu aşamaları da şöyle sıralamaktadır:

- İletişimci,
- Metin,
- Alıcı,
- Kültür.

Politik ajandanın inşası sırasında siyasi elitler yani Entman'ın tanımı üzerinden ilerlersek iletişimci rolündekiler, hangi problemin ele alınacağını belirlemek için bir seçim sürecine girmektedirler. Medya ise bu süreçte kamuoyunun, bir politikanın uygunluğuna ve etkinliğine ikna edilmesi için önemli bir araç olarak kullanılmıştır. Siyaset biliminde genel kabul gören görüş, Entman'ın tanımına benzer bir şekilde, medyanın referandum veya seçimlerde oy kullanacak kitlelere ne düşüneceklerini empoze etmekten ziyade, neyin üzerinde düşüneceklerini söylemekte daha başarılı olduğudur. Bu çerçeveler, çıkar grupları tarafından bir olayın veya bir konunun medya ve kamusal söylemlerle dikkat çekici hale getirilmesini sağlamaktadır. Çerçeveleme teorisi, siyasi dili inceleme konusunda da hassasiyet göstermektedir. Buna göre, politika yapıcılardan veya siyasi elitlerden gelen açıklamalar, problemi alıcıya ulaştıran medya içerikleri, politik sistemin işleyişi ve bahse konu problemin alıcıların zihinlerinde edindiği biçim söylemler aracılığıyla çerçeveleme teorisinin içinde kendine yer bulmaktadır (Pan, Kosicki, 1993:70). Avrupa bütünleşmesine ilişkin referandum süreçlerinde de sıklıkla başvurulmuş çerçeveleme teorisi, oy verenlere neyin “tehlikede” olduğunu hatırlatarak onları belirli bir çizgide düşünmeye sevk etmektedir. Bu yaklaşım, Enoch Powell'in *Rivers of Blood* konuşmasında değindiği bir sorunla benzerlik taşımaktadır. Powell, çerçeveleme teorisinin altyapısını oluşturan bir noktaya değinmiş ve bir konunun “problem” haline gelmesinin o konunun ele alınmasına bağlı olduğunu dile getirmiştir. Yani Powell'a göre, eğer insanlar bir problem hakkında konuşmazlarsa; o problem, bir problem haline gelmez (Powell, 1968). Powell'a benzer bir şekilde Entman (1993: 55) çalışmasında, çerçeveler sayesinde bir gerçeğin bir kısmı “görünmez” kılınırken; bir kısmının özellikle dikkat çekici hale getirildiğini ve bu sayede toplumun tepkisinin istenilen yönde biçimlendirilebildiğini ifade etmiştir. Örneğin referandum kampanyalarında kamuoyunun dikkatine sunulan söylemlerle “canlı, somut, hayal gücünü harekete geçiren ve olumsuz bilgilerle duygusal açıdan zorlayıcı çerçeveler” yaratılarak, sıklıkla değişkenlik gösteren oy verme niyeti yönlendirilmektedir (Dekavalla, 2018). Çerçeveleme teorisinin dikkat çekiciliği, bahse konu bilginin alıcılar için daha çarpıcı, anlamlı ve akılda kalıcı hale getirilmesinden ileri gelmektedir (Entman, 1993: 53). Bu tanımlardan anlaşılacağı üzere, her ne kadar işlevleri benzer olsa da, tek bir “çerçeveden” de bahsetmek

mümkün değildir. Araştırmacılar tarafından teori içerisinde yaygın olarak kullanılan bazı çerçeveler şöyle sıralanabilir:

- Çatışma çerçevesi,
- İnsani çıkar çerçevesi,
- Ekonomik sonuçlar çerçevesi,
- Ahlak çerçevesi,
- Oyun çerçevesi,
- Kimlik çerçevesi,
- Özerklik çerçevesi,
- Ayrılıkçı çerçeve,
- Ulusal bakış çerçevesi,
- Demokratik kazanım çerçevesi,
- Sorumluluk çerçevesi.

Çerçeveleme teorisi, siyasi elitler tarafından siyasallaştırılan bir temanın kamuoyu nezdinde nasıl görünür hale geldiğini anlamak açısından oldukça kullanışlıdır. Çünkü medya gibi kapsam alanı geniş vurucu unsurlar, siyasi elitlerin elini kuvvetlendiren önemli aygıtlar arasında yer almaktadır.

Bu teorinin Brexit Referandumu kampanyaları sürecinde de kullanışlı olduğunu söylemek mümkündür. Medyanın kanaat oluşumunda oynadığı önemli rol, oy verenlerin aynı tondaki haberlere kayda değer miktarda maruz kalmalarıyla pekiştirilebilmektedir (de Vreese, Boomgaarden, 2006). Brexit Referandumu öncesinde resmî kampanya döneminin sürdüğü 15 Nisan 2016 ve 23 Haziran 2016 tarihleri arasında kalan yetmiş günlük dönemde, sınır kontrolü ve göçle bağlantılı güvenlik problemleriyle ilgili söylemler Avrupa Birliği’nden ayrılma yanlısı siyasi elitlerce sıklıkla tekrarlanmış ve bu söylemlerle bağlantılı otuz dokuz reklam yayınlanmıştır. Aynı dönemde ulusal egemenlik ve kimliğin korunmasıyla ilgili on dokuz reklam sosyal medyada kendine yer bulmuştur. Ulusal egemenlik ve kimlik kavramlarının kampanyalar için ne kadar büyük bir önem arz ettiğini anlamak adına Theresa May’in Brexit Referandumundan yaklaşık dört ay sonra yaptığı “(...) *eğer dünya vatandaşı olduğunuza inanıyorsanız, hiçbir yerin vatandaşı değilsinizdir. Vatandaşlığın ne demek olduğunu dahi anlamamışsınızdır*” açıklamasına bakmak yeterli olacaktır (May, 2016b). *Vote Leave* kampanyasının “Kontrolü yeniden ele al!” mesajı da bu çerçevede oluşturulmuş ve göçe odaklanmıştır. Ayrılıkçı kampanyaların tamamı, göç hareketlilikleri ve göçmenler üzerinden devam etmiş ve bu kampanyalar göç ve göçe bağlı olarak gelişen her türlü durumun, ekonomik problemlerden bile daha önemli olduğunu

ifade etmişlerdir. Dolayısıyla önce Entman (1993), daha sonra de Vreese ve Boomgaarden (2006) tarafından ifade edilen “düşünme” stratejisinin, Brexit Referandumu kampanyalarında kullanışlı olduğunu söylemek mümkündür.

Göç politikalarının oluşturulması konusu oldukça çetrefillidir ve henüz üzerinde bir mutabakata varılamadığı da ifade edilebilir. Tartışmalar; göçün farklı sebepleri, farklı etkileri ve farklı sonuçları etrafında dönmekte ve siyasi elitler veya çıkar grupları gibi farklı topluluklar tarafından ihtiyaca göre değerlendirilmektedir. Givens ve Luedtke (2005) tarafından aktarıldığı üzere Jeanette Money, siyaset bilimcilerin henüz göç politikasının belirleyicilerini tanımlayamadıklarını ifade ederken; göçün kontrolüyle ilgili politikalar ve göçmen entegrasyonu politikaları arasındaki ilişkinin de açıkça ortaya konulmadığını vurgulamıştır. Money, göçün kontrolü ve göçmenlerin entegrasyonu konularının birbirinden farklı olduğunu dile getirmiş ve her iki politika alanının inşasında farklı politik mantıkların kullanılması gerektiğini söylemiştir. Dolayısıyla, göç politikalarının politik ajandaya alınması sürecinde bu ayrımın dikkate alınması önem arz etmektedir.

Göç politikalarını göçün kontrolü ve göçmen entegrasyonu ile ilgili politikalar olarak ikiye ayırmak Birleşik Krallık’ın göçle ilgili pozisyonunu da anlamlandırmaya yardımcı olacaktır. Zira Birleşik Krallık’taki ana akım siyasi partiler göç kontrolü konusunda benzer politikaları benimseme eğilimi gösterirken, göçmen entegrasyonu konusunda farklı ajandalar üzerinden ilerlemeyi tercih etmişlerdir. Burada vurgulanması gereken bir nokta daha vardır. Birleşik Krallık devlet politikası olarak çoğunlukla entegrasyondan uzak durmayı tercih etmiştir. Ülkeye İmparatorluk topraklarından veya İngiliz Milletler Topluluğu’ndan gelen göçmenlerin Birleşik Krallık içindeki genel durumu değerlendirilirken “asimilasyona uygun olmama” gibi konulara özellikle vurgu yapılmış ve öncelik gelenlerin kontrol edilmesine verilmiştir. Yine Givens ve Luedtke (2005) tarafından aktarıldığı üzere Jeanette Money bu iki politika türünü de ayrı alt başlıklara ayırmıştır:

- Göç Kontrolü: Yasadışı göç, siyasi sığınmacılar veya mülteciler, aile birleşimi, yasal işçi göçü veya vizeleri.
- Göçmen Entegrasyonu: Vatandaşlık, ayrımcılıkla mücadele.

Money tarafından yapılan sınıflandırmadan da anlaşılacağı üzere, Birleşik Krallık’ın genel göç politikası göçmen entegrasyonundan ziyade göç kontrolü ile yakınsamaktadır. Riskli bir alan olarak değerlendirilen göç kontrolü, politika yapıcılar ve siyasi elitleri büyük bir belirsizlik içerisinde, olumlu veya olumsuz olup olmadığının öngörülmesi zor olan bazı kararlar almaya zorlamaktadır (Boswell, Geddes, Scholten, 2011: 3). Göç politikalarında gri alanda kalan kontrol girişimi süreç içerisinde bir belirleyici olarak kullanılmaya başlandığında, ulusal çıkarlar ve ulusal güvenlik gibi kavramlar da doğal olarak konuşulmaya başlanmıştır. Bu noktada göç teorisyenlerinden olan Freeman (2002) tarafından

tercih edilen bir başka yaklaşımı da dile getirmek faydalı olacaktır. Freeman, ülkelerin göç politikalarının göçten sağlanması beklenen kazançla ilintili olarak şekillendirildiğini ifade etmektedir. Freeman'a (2002) göre, göçten kazanç sağlamayı bekleyenler göçün maliyetini üstlenme ihtimali olanlardan daha iyi örgütlenerek harekete geçmektedir. Dolayısıyla ucuz emeğin cazibesi ve sistemi devam ettirme ihtiyacı, popülist ve muhafazakâr aktörleri bir araya getirerek bir uzlaşma zemini oluşmasına sebep olmaktadır (Davidson, Shire, 2014: 5). Egemen ulus-devletlerin altın çağlarının yeniden yaratılması gerektiği argümanını yücelten bu aktörler, söylemlerin itici gücünü “içerideki ötekiler” olarak tanımlanabilecek göçmenler üzerinden sıklıkla kullanmaktadırlar. Ajanda inşasında bu güce sahip olan ve politikayı yönlendiren aktörler siyasi elitlerdir. Göçten çıkarı olan siyasi elitler genel olarak halka kıyasla daha liberal bir bakış açısı benimsemektedir. Ancak tüm siyasi elitlerin aynı bakış açısına sahip olduğunu söylemek mümkün değildir. Tüm ekonomik cazibesine karşın göçün kültürel saflığa bir tehdit olarak algılandığı da söylenebilir.

Halkın hoşnutsuz olunan bir konuda aksiyon alınmasını talep etmesi politikaların inşasında kıvılcım yakan bir unsur olarak görülse bile uzun vadeli politika değişikliği gerçekleştirmeye muktedir olan güç siyasi elitlerdir. Siyasi elitler bu süreçte, uygulamayı planladıkları politikaların meşruiyetini sağlamak, hedef grupları bahse konu politikalara ikna etmek ve bu politikaların hayat geçirilmesi için gereken müdahaleleri gerçekleştirmek adına bir mantık düzleminde harekete geçmek zorundadır. Kamu politikalarının inşası sürecinde hedef grup halktır. Bu çalışmanın konusunun ortaya çıkmasına vesile olan Brexit Referandumu ise, kendi içerisinde, Avrupa Birliği'nin ulusal egemenliğe adaletsiz bir şekilde müdahale etmesine ve zorlayıcı bir yolu benimsemesine bir tepki olarak gerçekleşmiştir. Avrupa Birliği siyasi yapısı gereği, önemli yaptırım yetkileri elde etmiş ve modern bir ulus-devletin temel işlevlerini üstlenmesi sebebiyle vatandaşların günlük rutinlerini etkileyen birçok alanda ayrıntılı kamu politikaları üreterek ulus-devletlerin egemenlik sahalarını işgal etmeye başlamıştır. Dolayısıyla kamu politikası kavramının üzerinde durulması, Brexit Referandumunu doğru analiz etmek için elzemdir. Baumgartner ve Jones (1993), halkın politika inşa sürecindeki dahlini anlamak açısından faydalı bir araç olarak kullanılabilecek bir tanım sağlamıştır. Baumgartner ve Jones (1993), köklü politika değişikliklerinin yaşandığı dönemlerin belli bir soruna olan genel ilginin arttığı dönemler olduğuna dikkat çekmiştir. Dolayısıyla politika inşa süreciyle halkın kayıtsızlık derecesinde yaşanan değişimler arasında bir bağ olduğunu söylemek mümkündür. Halkın artan ilgisi, değişiklik arzulayan siyasi elitler için uygun bir ortam sağlamaktadır. Baumgartner ve Jones (1993), medyanın da bu süreçte bir payı olduğunu savunmuşlardır. Onlara göre medyanın davranışı, göçmen akışının yoğunluğuyla uyumlu olacak şekilde değişmekte ve konuyu bir “odak noktası” haline getirme amacıyla hem dramatize hem de politize etmektedir (Baumgartner, Jones, 1993). Medyanın değiştirici ve yönlendirici potansiyelinin siyasiler tarafından da kabul edilmesi bir araç olarak kullanılmasına uygun bir zemin hazırlamıştır.

Özellikle iletişim yollarında yaşanan devrim sonrasında değişen medya dünyası, bireylerin hem iş hem de ev hayatının her noktasını etkiler hale gelmiştir (Blair, 1996: 203). Ayrıca geleneksel değerler hızla evrensel medya ile yer değiştirmektedir (Blair, 1996: 205). Politika inşası sürecinde de odak noktası haline gelmesi için seçilen ve politize edilen konu, daha sonra medyatize edilmektedir. Siyasi elitlerin medya araçlarına ulaşımında sahip oldukları göreceli kolaylık sayesinde ele alınan konu daha görünür hale gelmektedir. Medyada yer alan siyasi söylemler de göçle ilgili verileri dillendirirken aynı dramatik ve dikkat çekici tonu kullanmış ve daha önce mümkün olduğunca kapalı kapılar arkasında, kamuoyunun dikkatini çekmeden gerçekleştirilen politika yapım süreçleri daha aleni bir hâl almıştır. Medya, problemlerin kamuoyunun düşünce dünyasında önem sırasına göre dizilmesi için bir araç olarak hizmet etmiştir ve bu sayede güçlü bir izleyici kitlesi oluşturulabilmiştir (McCombs, Shaw, 1972). Aktif bir kamuoyu, politika yapım sürecini kolaylaştırabileceği gibi zorlaştırmaya potansiyeline de sahiptir. Birleşik Krallık özelinde değerlendirmek gerekirse, medyanın göç konusunda görece düşmanca bir ton belirlemesi; ön yargıların ve ırkçılığın yeniden üretimine katkıda bulunmuş ve bu söylemler günlük hayatta yer alacak şekilde meşrulaştırılmıştır. Bu sebeple siyasi elitler kendi ajandalarını hayata geçirmek için seçmenlerin tercihlerini şekillendirme konusunda oldukça hassas davranmayı tercih ederek; kararlı politikalar izlemeye çalışmışlardır. Birleşik Krallık'ta özellikle 1997 yılından sonra değişerek çok-kültürlülüğü teşvik eden göç politikalarının izlenmesine rağmen medyanın bu konudaki dili değişmemiş ve bu dil, göç politikalarının oluşumunu etkilemeye devam etmiştir.

Bu noktada Tony Blair ve İşçi Partisi tarafından benimsenen çok-kültürlü ve liberal göç politikasının yeniden değerlendirilmesine yol açan bir olaya dikkat çekmekte fayda vardır. 2001'de Oldham ve Burnley'de göçmenlerin de dahil olduğu bir dizi ayaklanma yaşanmıştır. Daha önce de göçmen ayaklanmalarını tecrübe eden Birleşik Krallık için bu durum yabancı olmamakla beraber, ayaklanmaların ardından benimsenen tavırlar arasında farklar bulunduğunu mutlaka dile getirmek gerekmektedir. Zira daha önce, örneğin 1958'de gerçekleşen ayaklanmalardan sonra “panik” havası vermemek için göçmenlerle ilgili herhangi bir düzenleme yapmayı -deyim yerindeyse- göze alamayan siyasi elitlerin 2001 yaşanan ayaklanmalara cevabı oldukça farklı olmuştur. Kamu düzenini tehdit eden ayaklanmalar siyasi elitlerin yapmak istedikleri köklü değişimler için eşi benzeri görülmemiş bir siyasi fırsat olarak değerlendirilmiş ve toplumsal bozulmalara yol açması ihtimali olan bu kanunsuz eylemlerin kötüleşmeden durdurulması elzem ve öncelikli bir konu olarak değerlendirilmiştir. Siyasi elitler, sert söylemlerle çok-kültürlülüğü ve göçmenleri eleştirmiş ve hemen aksiyon alınmasını önererek; İngiliz değerlerinin ön plana çıkarıldığı bir üst kimliğin oluşturulması için harekete geçilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Fakat bu noktada hükümetin sergilediği yaklaşımın farklılığına değinmekte fayda vardır. “İrk ayaklanmaları” bir dönem Lordlar Kamarası tarafından siyasi motivasyonla yoğurulmuş taşkınlıklar olarak değerlendirilmiş ve Birleşik Krallık halkının birliği için sağlıklı bir katalizör olarak

tanımlanmıştır (Honeyford, 1984: 30). Ancak her ne kadar ayaklanmalara karşı sergilenen tavrı bilhassa 11 Eylül Saldırıları sonrasında gösterilen tavırla taban tabana zıt olsa da; durumu izah etmek için seçilen “katalizör” kelimesi ayaklanmaların yakıcı ve dönüştürücü etkisinin göz önünde tutulduğuna dair bir kanıt olarak değerlendirilebilir. 2001 yılında çeşitli ayaklanmalarla karşı karşıya kalan Tony Blair ve İşçi Partisi, Birleşik Krallık’ın göç politikalarını ekonomik kazanımların sağlanması ve korunması etrafında geliştirmiştir. Fakat düzensiz göçle mücadelenin sağlanması ve sığınmacı başvurularının azaltılması noktasındaki politikaları güvenlik çerçevesi kapsamında düzenlemeyi tercih etmiştir (Migration Policy Institute, 2007).

Güvenlik çerçevesi seçimi tesadüfi değildir. Blair’in Birleşik Krallık Başbakanı olmadan çok önce bile düzensiz göçle mücadele, sığınma, güvenlik ve entegrasyon konularına ilgisinin olduğu bilinen bir gerçektir (Migration Policy Institute, 2007). Fakat Birleşik Krallık’ın göç politikalarında, özellikle 2001 sonrasında yaşanmaya başlayan değişiklikleri salt olarak Tony Blair’in kişisel ilgi alanlarına bağlamak doğru bir yaklaşım değildir. Zira aynı dönemde tüm dünyada siyasi iklim, bu değişikliklerin yapılmasına vesile olacak kadar yoğun bir güvenlik kaygısıyla yoğurulmuştur. İngiliz tebaası kavramının hâkim olduğu 1958 yılından farklı olarak 2001 yılı, dünya siyaseti için bir dönüm noktasını barındıran özel bir yıldır. Bu çalışma içerisinde daha önce 11 Eylül Saldırıları olarak anılan ve 11 Eylül 2001’de Amerika Birleşik Devletleri’nde gerçekleşen terör saldırıları, göçmenler ve terör arasında bir bağlantı kurulmasına sebep olmuş ve tüm dünyada tehdit algısının değişmesine yol açmıştır. Güvenlik konseptinin uğradığı değişim, güvenlik araçlarının da değişmesine yol açmış ve Soğuk Savaşın bitimini takip eden süreçte güvenliğe yönelik olası tehditlerin yeniden değerlendirildiği bir ortamda güvenlikleştirme kavramıyla tanışan göç kavramı, sonunda bir tehdit olarak değerlendirilmiştir. Kamuoyu göçmen düşmanlığıyla motive edilmiştir. Çünkü Birleşik Krallık kamuoyunda, özellikle göçmen karşıtlığıyla beslenen güruhta, Birleşik Krallık’ta yaşama ve çalışma hakkını “diğerleri” için bir ayrıcalık olarak tanımlama ve “yerlilere” özel bir hak olarak atfetme eğilimi vardır. Bu eğilim ulus kimlik ile açıklanabilir. Çünkü Leitner (1995: 262), ulus kimliğin inşasında baskın egemen etnik toplulukların ve ideolojilerin önemli bir rol oynadığını belirtmiş ve inşa edilen kimlikle kendini tanımlayan bu egemen toplulukların, “ulusal” kimliğe kimin kabul edilip kimin kabul edilmeyeceğini de seçme hakkı olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla göçmen düşmanlığının kimlikle ilişkilendirilmesi de mümkündür. Çünkü kimlik, göç politikalarının inşası sürecinde de önemli bir aktör olarak yer almaktadır. Kimlik; insanın kendini milliyet, din, etnik köken, dil, doğum yeri, siyasi bağlılık gibi unsurlar çerçevesinde tanımlama sürecidir. Yani kimlik insanın kendini nasıl gördüğüyle bağlantılı olduğu kadar nasıl görünmek istediğiyle de bağlantılıdır (Girma, 2018). Ve bir toplumun kendini nasıl tanımladığı, o toplumun ulusal mitolojisi olarak nitelendirilmektedir (Stalker, 1994: 138). Bilhassa kriz anları, kimlik kavramının oluşumunda önemli dönüm noktalarına gebedir. Zira toplumun çökmesi

kimliğin inşa sürecinin başlamasına yol açmaktadır (Young, 1999: 164). Bu noktada kimliğin doğasıyla ilgili tartışmalara Birleşik Krallık özelinde değinmek gerekmektedir. Çalışmanın ilerleyen safhalarında kimliğe aidiyete ilişkin bazı anket sonuçları üzerinde durulacaktır. Ancak Birleşik Krallık halkı için kimliğin ne anlama geldiğini irdelemek yaşanan kriz dönemlerinin ve tehditlerin algılanış biçiminin de anlaşılmasına ve Birleşik Krallık'ta genel olarak takip edilen göç politikalarının analiz edilmesine de yardımcı olacaktır. Kimlik algısı, toplumun oluşmasını ve bir arada kamasını sağlayan anlayışlar ve inanışlar bütününden ibarettir. Toplumun ulusal mitolojisinin bir parçası olarak kabul edilen “destansı” olaylar, öz değerlendirmenin de derecelerini belirlemekte ve muktedir olma ihtiyacının etrafında halkı kenetlemektedir. Ortak hafızayı oluşturan olumlu ve olumsuz olaylar bütünlüğü, halkın kendisi hakkındaki görüş ve anlayışını desteklediği ve halkın değerlerini ve olaylar karşısında benimsediği etik duruşu yansıttığı için önemlidir. Krizlerin ulusal kimliği zedelemesinin temel sebebi ise halkın hedeflerini ve iyi veya kötü standartlarını etkilemesi ve ayrıca toplumun kendini tanımlarken seçtiği özdeğerlendirme kriterlerini de sorgulamaya açmasıdır.

Blair liderliğindeki İşçi Partisi hükümetleri de kimliğe ilişkin bu tehlikeleri dikkate alarak, göç ve çok-kültürlülük etrafında kontrolü yitirmeden ulusal birliğe katkı sağlayacak biçimde şekillenen bir göç politikası izlenmesini hedeflemiştir. Özellikle 11 Eylül Saldırılarından sonra hükümet tarafından mevcut siyasi konjonktüre ve Birleşik Krallık hakkında baş gösteren güvenlik endişelerine cevap verecek şekilde “kontrollü göç” argümanı benimsenmiş; “kale Birleşik Krallık” politikasından kaçınmakla beraber, İkinci Dünya Savaşı döneminde İngiliz Milletler Topluluğu üyesi ülkelerin vatandaşı olan bireylere ve Avrupa'dan gelen mültecilere karşı izlenen politikalarda yapılanın aksine, bu defa yasal statüye sahip göçmenlerde dahi “açık kapı” politikasının izlenmeyeceği ilan edilmiştir (The Guardian, 2004). Bu noktada teknokratların tartışmalarına sıklıkla konu olan kontrollü göç kavramını kısaca tanımlamak, dönemin Birleşik Krallık hükümetinin göç politikalarını analiz ederken faydalı olacaktır. Liberal yaklaşımı benimseyen İşçi Partisi hükümetinin göç politikalarını uygularken bir regülasyon sağlamak için kontrollü göçü tercih etmesi, pragmatik bir yaklaşımdır. Kontrollü göç kavramı, göç akınlılarının etkili bir biçimde yönetilmesi veya üretkenliğe ve ekonomik büyümeye en fazla katkıda bulunacak göçmenlerin seçilmesi olarak tanımlanmaktadır (Boswell, Geddes, Scholten, 2011: 3). Burada amaç Birleşik Krallık'ın karşı karşıya kaldığı göç hareketlerini düzenlerken; ulusal çıkarları öncelemesi ve en yüksek faydayı sağlamasıdır. Bu sayede, 11 Eylül Saldırıları sonrasında tüm dünyada değişmeye başlayan terör ve güvenlik perspektifi Birleşik Krallık'ın göç politikaları özelinde yeniden değerlendirilmeye başlanmış ve Birleşik Krallık'ın göç politikalarının geleceği hem ulusal hem de uluslararası düzeyde, Birleşik Krallık'ın çıkarlarını ve güvenliğini koruyacak şekilde yeniden dizayn edilmiştir. 2001 yılı itibarıyla, IPSOS tarafından aylık periyotlarla düzenli olarak hazırlanan ve Birleşik Krallık halkının “önemli bir sorun” olarak atfettiği konuları tespit etmeyi amaçlayan anketlerde de

güvenlik algısında ve perspektifinde yaşanan değişikliklerin izlenebildiğini söylemek mümkündür. 2001 yılının Ağustos ayında, 11 Eylül Saldırılarından kısa bir süre önce yapılan ankette “savunma/dış ilişkiler/uluslararası terörizm” başlığının Birleşik Krallık için en önemli sorun olduğunu söyleyenlerin oranı yalnızca yüzde iki ile sınırlı kalmıştır. Ancak Eylül ayında bu oran ani bir şekilde yüzde altmışa yükselmiştir (IPSOS, 2006). Dolayısıyla 11 Eylül Saldırılarının Birleşik Krallık siyaseti ve kamuoyu üzerinde doğrudan bir etkisi olduğunu söylemek yanlış bir ifade olmayacaktır. 11 Eylül Saldırılarının ardından siyasi elitler tarafından, suiistimallere açık olduğu söylemler aracılığıyla kamuoyunun dikkatine sunulan mevcut göçmenlik sisteminde reform yapılması ve sistemin sıkılaştırılması gündeme gelmiştir. Ancak göç politikasında gerçekleştirilecek değişikliklere meşru bir zemin sağlanması için bir “günah keçisi” arayışı da devam etmiştir. Kriz anları zor kararların alınması ve hayatın olağan akışı içerisinde uygulanması insan hakları veya uluslararası hukuk açısından tartışmalı olacak bazı uygulamaların hayata geçirilebilmesi için uygun siyasi söylemlerin oluşmasına zemin hazırlamaktadır. 11 Eylül’de Amerika Birleşik Devletleri’nde gerçekleşen saldırılar, genel olarak devletlerarası bir konu olarak kalan terör eylemlerini gündelik hayata indirgemiş ve sıradan bireylerin uygun başa çıkma mekanizmalarından yoksun olduğu bir durumun gündeme gelmesine de yol açmıştır. Gündelik hayatlarını kendi rutini içerisinde, her zaman yaptığı şekilde sürdüren bireylerin ani bir şekilde daha önce karşılaşmadıkları bir tehditle karşılaşması; bu bireylerin sahip oldukları “güvende olma” hissinin de ortadan kaybolmasına neden olmuştur. Güvende olma hissinin kaybolmasından doğan tedirginlik ve savunma ihtiyacı, mevcut iktidar erkine ve devlete olan güvenin de sarsılmasına yol açmıştır. Ayrıca tehdidin daha önce karşılaşılmayan bir kaynaktan, tanımlanamayan bir biçimde gelmesi bu saldırılarla birlikte büyüyen öfkenin yönlendirilebileceği ortak bir düşmanın da sunulmasını gerektirmiştir. Bu ortak düşman, saldırıların ardından zarar gören “ulusal birliktelik” hissinin yeniden inşasında da kullanılabilecektir. 11 Eylül 2001 tarihinde gerçekleşen saldırılar, “günah keçisi” seçimini kolaylaştırmıştır. Çünkü, bu ortak düşman ya da günah keçisi, korkulanın aksine hâkim ve ayrıcalıklı sınıfın bir üyesi değildir. Aksine saldırıların failleri, saldırıların gerçekleştiği ülkenin dili, kültürü ve gelenekleri gibi birçok birleştirici unsuruna hiçbir bakımdan ait olmayan “yabancılar”dır.

Bu değerlendirmelerin ışığında, 7 Temmuz 2005 Londra’da gerçekleşen terör saldırılarına da Birleşik Krallık’ın tarihi ve siyaseti üzerinden değinmekte fayda vardır. Zira bu saldırılar Birleşik Krallık’ın göç ve güvenlik politikalarını, 11 Eylül Saldırılarından daha fazla ve daha yoğun bir şekilde etkilemiştir. Dolayısıyla bu saldırıların doğasını ve saldırılar sonrasında siyasi elitlerin seçtiği söylemleri çalışma boyunca ilgili kısımlarda incelemek, ayırt edici veriler elde edilmesini sağlayacaktır.

7 Temmuz’da gerçekleşen terör saldırıları, büyüklükleri ve zamanlaması itibarıyla Birleşik Krallık’ın 11 Eylül’ü olarak anılan ve Birleşik Krallık hakkında derin travma yaratan saldırılardır. Blair hükümetinin göç ve çok-kültürlülük politikalarını gözden geçirmesini -deyim yerindeyse- zorunlu kılan

saldırılarından bir süre sonra Başbakanlık Ofisinde bir basın toplantısı düzenleyen dönemin Başbakanı Tony Blair, hem Birleşik Krallık topraklarındaki çok-kültürlülüğün geleceğini incelemek hem de ülkenin yasalarından ve kültüründen “kasıtlı” olarak uzak durmayı tercih eden aşırılık yanlılarını topluma entegre etmek için bir komisyon kurulacağını ilan etmiştir. Blair, çok uzun yıllardır Birleşik Krallık’ta bulunmasına rağmen henüz İngilizce dahi konuşamayan insanlar olduğunun altını çizmiş ve bu durumun neredeyse sağlıksız sayılabilecek bir toplumsal ayrım yarattığını da ifade etmiştir (Wintour, 2005). Başbakan Tony Blair, 2006 yılının sonlarına doğru yaptığı bir başka konuşmada ise saldırıları gerçekleştiren bireylerin Birleşik Krallık’ta yaşamasına veya Birleşik Krallık sınırları içerisinde büyümesine rağmen, Birleşik Krallık’ın değerlerini yansıtmadıklarının altını çizmiştir. Bununla beraber Başbakan Blair bu konuşmasında, bu durumun Birleşik Krallık’ın çok-kültürlü yapısının “keskin” doğasını yeniden sergilenmesi için bir fırsat olduğunu da ifade etmeyi tercih etmiştir. Blair (2006) çok-kültürlülüğü önceleyen ve olumlayan konuşmasında dahi, bazı sınırların çizilmesi gerektiğini kabul ederek şu ifadeleri kullanmıştır: “(...) İnsanlar iki duyguyu anlamlandırmak isterler: Meşru olarak ortak tuttuklarımızı ve meşru olarak farklı tuttuklarımızı tanımamız (...)”. Tony Blair (2006), şu ifadeyi de sözlerine eklemiştir: “Çeşitliliğimizi seviyoruz”. Başbakan Blair’in bu konuşması, Başbakanın Birleşik Krallık’ın çok-kültürlü doğasına olan inancının tazelenmesi için saldırıların üzerinden geçen sürenin yeterli olduğunun bir işareti olarak görülebilmektedir.

Blair’in 2006 yılında yaptığı konuşmanın aksine, 7 Temmuz da gerçekleşen saldırılardan hemen sonra basın toplantısıyla kamuoyuna sunduğu söylemlerin halkta ve siyasi elitlerde karşılıksız kalmadığı söylenebilir. 2006 yılında sarfettiği “Çeşitliliğimizi seviyoruz” ifadesi ise oldukça tartışmaya açık ve desteklenmesi -hem siyasi elitler hem de halk açısından- kolay olmayan bir söylemdir. 2005’te gerçekleşen saldırıların veya zamanında önlenemeyen başka saldırı girişimlerinin ardından farklı zamanlarda hem Birleşik Krallık içerisinde hem de yakın coğrafyalarda gerçekleşen terör saldırılarının çoğunlukla o ülkenin vatandaşı olan veya o ülkeye gelerek göçmenlik haklarından faydalanan fakat köken olarak farklı kültürlerle ait bireyler tarafından gerçekleştirilmesi ve faillerinin kökenlerinin siyasette olduğu kadar medyada da ayırt edici bir özellik olarak servis edilmesi “çeşitliliği” sevmeyi zorlaştırmakta, hatta neredeyse imkansız kılmaktadır. Brexit Referandumu sırasında Avrupa Birliği’nden ayrılmayı talep eden kampanyaların en büyük destekçilerinden olan dönemin Adalet Bakanı Micheal Gove da Blair’in 2005 yılında kullandığı “toplumsal ayrım” ifadesini kendi açıklamalarında kullanmış; Türkiye ve Arnavutluk gibi potansiyel aday ülkelere gelecek göç dalgasının kamu hizmetlerinin üzerinde yaratacağı baskının yanı sıra sosyal uyum için de doğrudan ve ciddi bir tehdit olduğunun altını çizmiştir (Khomami, 2016). Dolayısıyla, Blair’in vurguladığı faydalı çeşitlilik Birleşik Krallık’ın tüm aktörlerince kabul edilen bir unsur değildir. Bu bağlamda, 2005’te gerçekleşen saldırılar sonrasında benimsenen yeni göç politikalarında, Tony Blair liderliğindeki İşçi

Partisi'nin özellikle iktidara geldiği ilk dönemde yalnızca göç politikalarında değil, tüm politika alanlarında takip etmeyi tercih ettiği “ırksal eşitlik” ilkesine aykırı bir duruş sergilendiği ifade edilebilir. Ancak yine aynı iktidar erki tarafından özellikle düzensiz göçün doğrudan bir güvenlik çerçevesine oturtulduğu ve sığınma başvurularının sıkı bir denetim altına alındığı göz önüne alındığında, Blair'in açıklaması tutarlı bir hale gelmektedir. Özellikle 2001'den sonra değişen güvenlik anlayışı ve artış göstermeye başlayan Birleşik Krallık yönlü göç hareketleri, politika inşası sürecinde aktif rol alan siyasi elitler için bir “politik fırsat penceresi” oluşturmuştur. Değişim zamanlarında güvenliğin sağlanması ise, modern demokrasilerin sıklıkla üzerinde durduğu bir konu olagelmıştır (Blair, 1996: 205).

İKİNCİ BÖLÜM

BİR TEHDİDİN İNŞASI: BREXIT REFERANDUMUNDA GÖÇ KAVRAMININ YERİ VE GÜVENLİKLEŞTİRİLEN GÖÇ KAVRAMI

1. Brexit Kararının Kaynağı Nedir?

Birleşik Krallık eski Başbakanı Tony Blair 2 Mayıs 1997 tarihinde başladığı görevinden istifa ettiğini 10 Ağustos 2007 tarihinde kamuoyuna duyurmuş ve bir veda konuşması yapmıştır. Blair bu veda konuşmasında, görevinden ayrılırken bıraktığı Birleşik Krallık'ın “(...) *sürekli tehlikeyle karşı karşıya ve kaygı içinde değil; [aksine] fırsatlar karşısında heyecan duyabilen bir ülke*” olduğunu ifade etmiştir (Reuters, 2007). Ancak Blair'in istifası sırasında sergilediği iyimser yaklaşım, ulusal güvenliğe ilişkin kaygıların yeniden yükseldiği bir ortamda karşılıksızdır ve Brexit Referandumuna giden sürecin de başlamasına katkı sağlamıştır. Çünkü, Birleşik Krallık'ın göç ve güvenlik politikalarına ilişkin tartışmaların yeniden gündeme geldiği noktada siyasi elitler tarafından uygun bir araç olarak kullanılması olası bir “politik fırsat penceresi” de açılmaktadır. Politika inşası sürecinde; bir problemin teşhis edilmesi, kamu yönetimi sınırları içerisinde bir çözümün geliştirilmesi, bir siyasi değişimin yaşanması ve tüm bu bileşenlerin bir araya gelmesi için herhangi güçlü bir engel bulunmaması halinde ortaya çıkan durum Kingdon (1984: 174) tarafından “politik fırsat penceresi” olarak tanımlanmıştır. Brexit Referandumu, politik fırsat penceresinin doğru değerlendirilmesi sonucunda bir vaat olarak ortaya çıkmış ve yerine getirilmiştir. Referandum esnasında yürütülen ayrılıkçı kampanyalar, birçok sosyal sınıftan, farklı yaş ve farklı cinsiyetten insanı bir araya getirmeyi ve tek bir amaç etrafına birleştirmeyi başarmış gibi görünmektedir. Bu başarı, başlı başına bir araştırma konusudur. Avrupa Birliği'nden ayrılma arzusunun neden bu denli kuvvetli bir şekilde dile getirildiğini incelerken Birleşik Krallık ve Avrupa Birliği arasındaki etkileşime de ayrı bir başlık açmak gerekmektedir. Bu noktada, politika inşası ve analizine -bu çalışma özelinde kamu politikalarının inşası ve analizine- teorik açıdan eğilmek; oy verenlerin profili ışığında Birleşik Krallık ile Avrupa Birliği arasındaki ilişkinin doğasının bu süreçteki yerini ve Referandumun başarısını değerlendirmek için önemli bir adım olacaktır.

1.1. Bir Seçim Vaadi Olarak Brexit Referandumu ve Brexit Referandumuna Giden Süreçte Siyasi Elitlerin Rolü

Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden ayrılarak egemenliğinin yanı sıra Avrupailaşan yasama alanında da özerkliğini geri kazanacağı argümanı, uzun süredir devam eden tam kontrol arzusunun karşılamaya yöneliktir. Bu tam kontrol yalnızca yasama alanını değil; sınırlar ve ticaret gibi

alanları da kapsamaktadır. Bu geniş kapsam dolayısıyla Referandum döneminde bazı gazeteciler ve siyasi elitler tarafından yapılan “bağımsızlık savaşı” yakıştırmasını görmezden gelmek doğru olmayacaktır. Zira dış etki ve kontrolden kurtularak kendi kaderini tayin etme isteği, Brexit sürecinin doğuşuna vesile olmuştur. Tarih boyunca gerçekleştirilen bağımsızlık savaşları tipik olarak, Brexit sürecinde kullanılan argümanlara benzer bir şekilde, dış kontrolden veya hâkim bir güçten kurtulma, kendi çıkarlarını koruma ve kendi kaderini tayin etme mücadelesi ile karakterize edilmektedir. “Savaş” kelimesi ise genel olarak silahlı çatışmayı çağrıştırmaktadır. Fakat bağımsızlık bağlamında özyönetim ve egemenlik için verilen bir mücadeleyi de temsil edebilme kapasitesine sahiptir. Bağımsızlık savaşı dendiğinde de akla ilk olarak askeri mücadeleler gelmektedir ancak bu savaş siyasi veya ideolojik motifler de içerebilmektedir. Brexit süreci de geleneksel bağımsızlık savaşları gibi bir silahlı çatışmayı içermemekle beraber; Avrupa Birliği’nden ayrılarak bağımsızlık kazanma yolunda gerçekleştirilen ekonomik ve siyasi bir mücadele olarak değerlendirilebilir. Çünkü bu ayrılık, Birleşik Krallık’ın kendi çıkarları doğrultusunda karar alma yeteneklerine ket vuran ulus-üstü kısıtlayıcı ve kontrol edici bir varlık olarak algıladığı Avrupa Birliği’nden “kurtulması” anlamına gelmektedir. Ancak unutulmamalıdır ki, Birleşik Krallık aslında tarihsel olarak Avrupa Birliği’nin bir parçası olmayı “tercih” etmiştir ve bu tercihten vazgeçtiğini Referandum gibi demokratik bir yol aracılığıyla ilan ederek bir bağımsızlık savaşında görülenin aksine yeni bir ulus kurmaktan ziyade, yeniden bir ulus-devlet haline geleceğini ilan etmiştir. Ayrıca Brexit süreci, sarf edilen sert söylemlere rağmen başından sonuna kadar -her ne kadar zorlayıcı geçse de müzakere süreçleri de dahil olmak üzere- barışçıl ve diplomatik bir süreç olarak ilerlemiştir. Bu yönleriyle Brexit Referandumunu ve ona bağlı olarak ortaya çıkan gelişmeleri güvencileştirici bir söyleme uygun olacak şekilde kullanılan geleneksel bir bağımsızlık mücadelesi olarak tanımlamak tartışmalı ve uzlaşından uzak bir anlayışı temsil etmektedir. Bununla beraber bu durumun ayırdına varan ve bu ifadeyi Brexit Referandumu özelinde kullanmakta ısrarcı davranan aktörler bir hareketin “ulusal bağımsızlık hareketi” olarak değerlendirilebilmesi için genel olarak mevcut durum karşısında gelişen şikayetler, ayırt edici bir ulusal kimliğe ilişkin bir aidiyet, ulusal geçmişe dair paylaşılan bir bellek, kendi kendini yöneten bir toplumun oluşturduğu “dahaiyye” yönelik vizyon ve sahneye çıkmayı bekleyen yeni bir elit gibi unsurlara sahip olması gerektiğini belirtmiştir (O’Toole, 2016). Ancak şunu vurgulamakta fayda vardır: Birleşik Krallık’ın Avrupa Birliği’nden ayrılma kararı bağımsızlık arayışından, egemen bir güçten kurtulma arzusundan ziyade Avrupa Birliği ile olan ilişkisini yeniden tanımlama meselesidir. Brexit Referandumunun ayrılık yanlıları için müspet sonuçlanması, Avrupa Birliği ve Birleşik Krallık arasındaki dinamikleri önemli ölçüde dönüştürmüş; yerleşik normların ve kurumların radikal bir değişim süreciyle karşı karşıya kalmasına sebep olmuş ve belirsizlikle yoğrulan bir dönemin başlamasına yol açmıştır.

Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği ile olan ilişkisini yeniden tanımlama isteği içsel bir kökeninde sahiptir. Ancak Brexit Referandumunun öncesini ve sonrasını kapsayan uzun süreç, karmaşık yapısıyla bu içsel kökeni tartışmaya açmıştır. Ayrıca bu içsel köken, dışsal faktörlerin yönlendirmesine ihtiyaç duymaktadır. Dışsal bir faktör olarak değerlendirilmesi mümkün olan siyasi elitlerin sürece müdahalesinin, bu içsel kökenin yüksek sesle dile getirilmesine vesile olduğu kabul edilebilir.

Nitekim Brexit Referandumu, David Cameron tarafından bir seçim vaadi olarak dile getirilmiştir. Birleşik Krallık eski Başbakanı 2013 yılında, Muhafazakâr Parti'nin bir sonraki genel seçimlerden başarıyla çıkması halinde 2017 yılının sonuna kadar yapılacak bir referandum ile Birleşik Krallık halkının Avrupa Birliği'yle olan ilişkisinin geleceği hakkında söz sahibi olacağını ilan etmiştir (BBC News, 2013). 2015 yılında gerçekleşen genel seçimlerden zaferle çıkan Cameron, zafer konuşmasında bu seçim vaadinin yerine getirileceğini kamuoyuyla paylaşmış ve “(...) Avrupa'daki geleceğimizle ilgili bu giriş-çıkış referandumunu gerçekleştireceğiz (...)” ifadelerini kullanmıştır (BBC News, 2015). Çalışma içerisinde daha fazla ilerlemeden ve David Cameron'ın çeşitli ifadelerine değinmeden evvel, Başbakanın Brexit Referandumu karşısındaki pozisyonuna ilişkin bir açıklama yapmak gerekmektedir. Çünkü Cameron'ın sürecin öncesini ve sonrasını da kapsayacak şekilde kamuoyuyla paylaştığı bazı söylemler, Birleşik Krallık Başbakanının Brexit Referandumu ve genel olarak Avrupa Birliği hakkındaki görüşlerinin anlaşılmasını zorlaştırmaktadır. Brexit Referandumunun David Cameron tarafından verilen bir seçim vaadi olması ve Cameron'ın 2015 seçimi sonrasında bu vaadin yerine getirileceği yönünde müspet bir konuşma yapması, Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden ayrılmasının Başbakanın arzusuyla uyumlu olduğuna ilişkin bir algının oluşmasına sebep olmaktadır. Ancak David Cameron yıllar içerisinde sarf ettiği söylemlerde toplumun isteklerine uygun şekilde değişen bir dil benimsemesine rağmen, Brexit Referandumu bir vaat olmaktan çıkıp gerçeğe dönüştüğünde Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nde kalması yönündeki kampanyaların bir parçası olmayı tercih etmiştir. Cameron'ın referandum yapılmasına ilişkin kararını, Avrupa şüpheciliğinin yükselişi karşısında bir önlem olarak değerlendirmek mümkündür. Dahası bu karar, çalışmanın giriş kısmında belirtildiği gibi esas olarak popülist bir karardır. Mevcut siyasi konjonktürde David Cameron'ın, kendi entelektüel bagajı ve görüşüyle uyumlu olmadığı halde, siyasi gücünü korumak adına attığı radikal bir adımdır. Ancak Cameron'ın Referandumun ayrılık yanlıları lehine sonuçlanmasından sonra istifa etmesi, Referandumun Cameron'ın beklediği şekilde sonuçlanmadığı yorumunun yapılmasına imkân sağlayabilir. Çünkü Başbakan uzun bir süre boyunca, Avrupa Birliği'nden ayrılmaktan ziyade Avrupa Birliği'nin mevcut varlığında bir reform gerçekleştirilmesini önermiş ve Birleşik Krallık'ın da bu reformun bir parçası olması gerektiğini söylemiştir. Bu durum her ne kadar yoğun bir çelişki taşıyormuş gibi görünse de, çalışma içerisinde Başbakan ile ilişkilendirilen söylemleri, bu gerçeği akılda tutarak okumak yerinde olacaktır. Cameron'ın Avrupa Birliği'ne ilişkin duyduğu

sempati, söylemlerinin Birleşik Krallık halkının oyunu ve desteğini kazanacak şekilde değişmesini engelleyememiştir. Fakat çalışmanın da iddiası gereği, bu kararı ve söylemleri popülizm kavramı üzerinden değerlendirmek yerine kararın verilmesine yol açan süreci kamu politikası analizi ile yorumlamak daha verimli olacaktır.

Muhafazakâr Parti'nin seçim zaferi, Birleşik Krallık'ın geleceğiyle ilgili belirsizlikleri ve yoğun tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Zira, ayrılıkçı siyasi elitler Avrupa Birliği'nden ayrılmanın güvenlik ve hukuk gibi çeşitli konularda söz sahibi olma, kontrolü geri kazanma veya birçok alanda hareket serbestisine sahip olma gibi avantajları beraberinde getireceğini dile getirirken; Referandumu bir seçim vaadi olarak sunan Başbakanı David Cameron, beklenenin aksine, Avrupa Birliği'nden ayrılmanın Birleşik Krallık'ın güvenliği için öngörülemez sonuçlar doğurabileceğini ifade etmiştir. *British Museum* içerisinde 9 Mayıs 2016'da bir konuşma gerçekleştiren Cameron, Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nde kalmasının “vatanseverlikle” ilgili bir mesele olduğunu dile getirmiştir. David Cameron ülkesini seven, ülkesinin gücünü ve ayrıca Birleşik Krallık halkının da güvenliğini muhafaza etmesini isteyen herkesin Avrupa Birliği'ni bunu gerçekleştirmek için kullanılabilecek araçlardan biri olarak görmesi gerektiğini belirtmiştir. Başbakan hem ulusal hem de uluslararası alanda güçlü ve güven içinde olmanın ön koşulunun Avrupa içerisinde muktedir olmak olduğunu vurgulamıştır. Birleşik Krallık'ın karşı karşıya kaldığı uluslararası tehditlerle mücadele edebilmesi için Avrupalı komşularıyla yakın bir iş birliği içerisinde olmasının bir zorunluluk olduğuna dikkat çeken Başbakan; ülkenin modern terörist ağlardan gelecek saldırılardan ve sınırları artarak geçen ciddi suçlardan korunabilmesi için Avrupa içerisindeki ülkeler arasında güvenlik alanında güçlü bir ortaklık kurulması gerektiğini ifade etmiştir. Cameron ayrıca Avrupa Birliği üyeliğinin, NATO ve Birleşmiş Milletler üyeliğine benzer bir şekilde, Birleşik Krallık'ın istediklerini elde edebilmesi için bir yardımcı araç görevi gördüğünü ve ülkenin gücünü arttırdığını da sözlerine eklemiştir (Cameron, 2016).

Cameron'ın Avrupa Birliği'nde kalmanın faydalarına ilişkin sunduğu söylemler, bölgesel bir aktör olarak alt sistemler arasında yer alan Avrupa Birliği'nin güvenlik alanındaki öneminin altını çizmektedir. Dolayısıyla Cameron'ın konuşmasında değindiği uluslararası güvenlik kavramı, bu çalışma özelinde görünür hale gelmiştir. Buzan, Waever ve de Wilde (1998: 21) uluslararası güvenlik kavramına geleneksel askeri-politik güvenlik konsepti çerçevesinden bakıldığında kavramın, en basit tabirle, “hayatta kalmak” anlamına geldiğini ifade etmiştir. Hayatta kalma ihtiyacı, mücadele refleksini de beraberinde getirmektedir. Ancak bu mücadele refleksi, karşısında karşılaşılabileceği bir “düşman”, bir “tehdit öznesi” aramaktadır. Çünkü, gündeme alınacak konunun belirlenmiş bir referans nesnesine karşı varoluşsal bir tehdit olarak tanımlanması, bu tehditle başa çıkmak için kullanılacak her türlü olağanüstü önlemin kullanılması için meşrulaştırıcı bir ortam oluşturmaktadır (Buzan, Waever, de Wilde, 1998: 21). Brexit Referandumu özelinde bu tehditlerden biri, göçtür. Korku ile beslenen

belirsizlik hali, söylemlerde kendine sıklıkla yer bulmuş ve ayrılık yanlısı siyasi elitlerin ikna kabiliyetini yükseltmiştir. Kuvvetli hayatta kalma isteği, oy verenlerin ikna olma kapasitesini de etkilemiştir. Ancak burada netleştirilmesi gereken nokta şudur: Hayatta kalmak yalnızca fiziksel bütünlük içerisinde varlığını sürdürmek olarak anlaşılmamalıdır. Ayrılıkçı kampanyalar bu hayatta kalma halini, İngiliz kültürünün ve yaşam tarzının korunmasına bağlamış ve Birleşik Krallık'ın refah içerisinde varlığını sürdürebilmesi için göçün ve göçe bağlı sorunların ortadan kaldırılması gerektiğini sıklıkla vurgulamıştır. Margaret Thatcher'ın "*World in Action*" programında dile getirdiği gibi korku, farklı ülkelerden ve farklı kültürlerden gelen insan sayısındaki artıştan doğan tepki ve düşmanlıktan ileri gelmekte (Thatcher, 1978) ve bu korku, göçün bir tehdit öznesi olarak söylemlerin merkezine oturtulmasını kolaylaştırmaktadır. "Farklılık" ve bu farklılık karşısında savunmasız kalınması, hayatta kalma içgüdüsünü tetiklemektedir. Birleşik Krallık'ta yaşama ve çalışma hakkının birçoklarıncı çeşitli vesilelerle bir "ayrıcalık" olarak değerlendirilmesi ve bu fikrin sıklıkla vurgulanması, farklılıklardan duyulan endişeyi anlaşılabilir kılmaktadır. Zira bu ayrıcalık, bir kimlikle bağlantılıdır ve mutlak suretle korunmalıdır. Powell'ın "önlenebilir kötülük" ifadesi hatırlandığı takdirde, göçün güvenlik şemsiyesi altında bir tehdit olarak nasıl yer aldığını anlamak da kolaylaşacaktır. Powell'ın gerçekleşen ve gerçekleşecek göç akınlarını bir "işgal" olarak değerlendirmesi ve entegrasyonu "tehlikeli bir sanrı" olarak tanımlaması (Powell, 1968); Brexit Referandumu ve Referandum kampanyaları üzerinden yapılacak bir okumada, "varoluşsal tehdit" haline gelen göçün "önlenebilir kötülük" kategorisinde değerlendirilmesine vesile olacaktır. Fakat Hilgartner ve Bosk (1988: 55) tarafından yapılan belirli bir konunun kamuoyunun dikkatini tamamen üzerinde toplayarak gündemde kendisine uzun soluklu yer bulmasının zor olduğuna dair uyarıyı dikkate almakta fayda vardır. Göçün uzun yıllar boyunca çeşitli vesilelerle gündeme getirildiği ve kamuoyunun önüne sürüldüğü düşünüldüğü takdirde, bu uyarının kendi siyasi ajandalarını hayata geçirmek için harekete geçen siyasi elitlerce kulak arkası edilmediğini söylemek yanlış olmayacaktır. Bu noktada Buzan, Waever ve de Wilde'ın (1998) güvenlik alanlarını sınıflandırırken kullandığı sektörlerden olan siyasi sektör başlığını ele almak yerinde olacaktır. Varoluşsal bir tehdit olarak görülen göçün tehlikeye attığı referansnesnesi, Avrupa Birliği'nden ayrılma yanlısı siyasi elitlerce egemenlik olarak belirlenmiştir. Egemenlik ise siyasi sektörün altında kendisine yer bulmaktadır. Egemenlik devletin kurucu ilkesi olarak ele alınmıştır ve varlığını, meşruiyetini veya otoritesini sorgulayan herhangi bir unsur onun karşısında varoluşsal bir tehdit olarak tanımlanacaktır (Buzan, Waever, de Wilde, 1998: 22). Ayrılıkçı siyasi elitler, oldukça kırılgan bir yapıya sahip olan egemenlik kavramının politik bir baskı unsuru olarak kullanılan göçün karşısında hayatta kalma mücadelesi verdiğini tekrar tekrar vurgulamışlardır.

Söylemlerde göçün, Birleşik Krallık'ın çok-kültürlü yapısına aykırı bir şekilde, farklılık ve yabancılıkla bağdaştırılması, yasal yollardan gelen ve yine yasal bir statüye sahip olarak ülkede bulunan

yabancıların da tehdit olarak algılanmasına sebep olmuştur. Bu bağdaştırma temelsiz değildir. Göç ile ilgili yapılan çalışmaların önemli bir kısmı, kavramı ekonomik veya kültürel bir tehdit olarak tanımlamış ve insan hareketliliklerinin göç alan ülkelerde göç karşıtı tavırları tetiklediğini ifade etmiştir. Bu bağlamda, bu çalışma boyunca düzensiz göç de dahil olmak üzere her türlü insan hareketliliğini tanımlamak için göç kavramının bir çatı ifade şeklinde kullanılması da bilinçli bir tercihtir. Her ne kadar özellikle Brexit Referandumu sonuçlandıktan ve Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden ayrılma süreci müzakereler ve anlaşmalar sonrasında nihayete erdirildikten sonra, Birleşik Krallık'ın temel kaygı ve mücadele öznesinin her daim düzensiz göç olduğu ifade edilse de Brexit Referandumu süreci genel olarak tüm göç hareketlerini ve türlerini kapsayan farklı argümanlar üzerinden ilerlemiştir. Referandumdan sonra Manş Denizi'ni kullanarak Fransa üzerinden Birleşik Krallık'a giriş yapan düzensiz göçmenler başta olmak üzere tüm düzensiz göçmenlerin “durdurulacağı” ve düzensiz göçün sona erdirilmesi için katı ve tavizsiz önlemler alınacağı sıklıkla siyasi elitler tarafından ifade edilmiştir. Bununla beraber Brexit Referandumu sırasında yürütülen ayrılıkçı kampanyalarda sürekli tekrarlanan göç temelli argümanlar, yasal düzenlemelere tabi olarak gerçekleşen (veya gerçekleşme ihtimali bulunan) insan hareketliliklerini ve uzun dönem kalışları da kapsayacak şekilde inşa edilmiş ve bu hareketlilikleri de mücadele edilmesi gereken tehditlerle aynı sınıfa yerleştirilmiştir. Bu sınıflandırma ile çerçevelenen göç ve göçmenler, ulusal çıkarların korunması refleksinin tetiklenmesinde de rol oynamıştır. Zira çerçevelenerek güvenlikleştirilen göçmenler devletin kaynaklarını tüketen, kamu hizmetlerinin aksamasına sebep olan ya da istihdam piyasasında rekabet oluşturan bir yük olarak görülmüştür veya farklılıkları sebebiyle ulusal bütünlüğe karşı bir “meydan okuma” olarak algılanmışlardır (Harell, Soroka, Iyengar, 2017: 247).

Söylemlerin sağladığı çerçeve ile desteklenen bu algı güvenlik alanları arasında yer alan “toplumsal sektörü” doğrudan ilgilendirmektedir. Çünkü bu sektörün referans nesnesi, büyük ölçekli kollektif kimliklerdir ve bu kimlikler, devletten bağımsız olarak değerlendirilmeye müsaittir (Buzan, Waever, de Wilde, 1998: 23). Kimliklerin bulanıklığı ve türlü etkenlerle şekillenmeye müsait olması, kimlik kavramını tehditlere açık hale getirmiştir. Göç ve göçmenler, bir varoluşsal tehdit olarak, bu sektör altında ele alınmıştır. Çünkü, farklı kimliklere sahip yabancıların varlığı, bir istila veya sapkınlık olarak görülmeye müsaittir. Buzan, Waever ve de Wilde (1998: 23) tarafından vurgulandığı üzere, muhafazakâr bir doğaya sahip olan kimliklerin karşısında göç kaynaklı meydan okumalar ve değişiklikler her zaman bir tehdit olarak resmedilebilir. “Bizim” zedelenmesi veya kaybolması ihtimali, toplumsal sektörde de hayatta kalma güdüsünü canlandırma etkisine sahiptir. Ve bu hayatta kalma refleksiyle beraber göçmenlere karşı duyulan hoşnutsuzluğun zamanla tepenoktaya ulaşması, Studlar'ın (1977) da belirttiği gibi, ırksal bir düşmanlığı tetikleyerek toplumsal bir kırılma noktasının ortaya çıkmasına vesile olabilmektedir. Bu noktada, güvenlikleştirilen unsurun göçmenler mi yoksa rakip

olarak görülen diğer kimlikler mi olduğunu belirleyebilmek için tehdide maruz kaldığını düşünen kimliklerin mevcut durumu da göz önüne alınmalıdır (Buzan, Waeever, de Wilde, 1998: 23). Hâkim kimliğe mensup oy verenlerin ikna edilebilmesi için benimsenen sert söylemlerin belirsizliği pekiştirmesi, Brexit Referandumu kampanyalarının büyüyerek daha geniş kitlelere ulaşması için elverişli bir alan oluşturmuştur. Artan hoşnutsuzluk sebebiyle ortaya çıkacak olası huzursuzluklar, siyasi sektörü tehdit eden bir güvenlik sorunu olarak görülebilmektedir. Bu durumun bir güvenlik sorunu olarak ele alınması, tehdidi daha da derinleştirmiştir. “İrksal rahatsızlıkların” çok uzun yıllardır Birleşik Krallık halkı ve hükümetleri için bir endişe konusu olduğu gerçeği göz önüne alındığında, güvenlikle kurulan sıkı bağlantının ayrılıkçı kampanyalar için verimli bir argüman haline geldiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Brexit Referandumu sırasında, özellikle ayrılık yanlısı kampanyalar içerisinde güvenlik endişeleriyle birçok farklı tema üzerinden bir bağ kurulmuş ve söylemler bu bağ üzerinden ilerletilmiştir. Ancak göç, “sıradan insanların” hayatına kolayca dokunabilen ve gündelik yaşam içerisinde rahatça teşhis edilebilen insan odaklı bir durum olması sebebiyle bu temalar arasında en belirginini olmuştur.

Yirminci yüzyılın ortalarına kadar çoğunlukla küçük ölçeklerde gerçekleşen Birleşik Krallık yönlü göçlerin, genellikle demografik bir değişiklik yaratacak etkiye sahip olmadığı düşünüldüğünde, mevcut durumda göç hareketleri ile kurulan bağın soru işaretleriyle karşılanması mümkündür. Bu duruma rağmen, yine de bu göçlerin kültürel ve ekonomik etkileri her zaman tartışma konusu olmuştur. Her ne kadar göç hareketliliklerinin ekonomik boyutu daha hızlı ve kolay ölçülebilir etkiler doğursa da; bilhassa ulusal kimlikle bağdaşan, ölçülmesi ve tanımlanması görece zor olan ve içsel kökeni daha ağır basan kültürel meseleler Birleşik Krallık’ın Avrupa Birliği’nden ayrılmasıyla sonlanan süreçte daha fazla dikkat çekmiştir.

Brexit süreci, açık bir şekilde göçmenlere ve etnik azınlıklara karşı hoşgörüsüzlükle bağlantılıdır. *Future of England Survey* tarafından 2011 yılında yapılan bir analiz, Birleşik Krallık’ta Avrupa Birliği’ne ilişkin tutumun ulusal kimlik algısıyla doğrudan bağlantılı olduğunu ortaya koymuştur. Birleşik Krallık’ta Avrupa Birliği’nden rahatsızlık duyan birçok insan, Birleşik Krallık’ın Brüksel’in tehdidi altında olduğunu düşünmelerine rağmen Avrupa Birliği’ne karşı sergiledikleri olumlu tavırlarından ödün vermemişlerdir. Ancak kendini “İngiliz” olarak tanımlayan Birleşik Krallık vatandaşları, Brüksel’in düşmanca tavırlarda bulunduğu inanmışlardır. İngiliz milliyetçiliğinin yeniden canlanması, politikacıların veya aşırılık yanlılarının elini güçlendirmiş ve 2016 yılında gerçekleştirilen Brexit Referandumundan ayrılık kararının çıkmasını sağlamıştır. Birleşik Krallık’ta gözlemlenen göç karşıtlığının kimlik -bilhassa Avrupalı kimliğinin kabul edilmemesi- ve güvenlik kaygıları bağlantılı olduğu ifade edilebilir. Ancak yapılan çalışmalar, Birleşik Krallık halkı için

travmatik bir etki yaratan 2004 genişlemesi sonrası yaşanan Doğu Avrupa kaynaklı göç dalgasının suç oranları üzerinde kayda değer bir etkisi olmadığını da ortaya koymuştur (Bell v.d., 2013). Bunun yanı sıra Brexit Referandumu sırasında yürütülen ayrılık yanlısı kampanyalarda dönemin genel havasını etkileyen bir diğer konu ise Suriye’de yaşanan iç savaşın ardından Avrupa Birliği’ne doğru başlayan göç dalgası ve bunun sonucunda ortaya çıkan Avrupa Birliği’nin etkili bir göç politikasının olmadığı iddiasıdır. Avrupa Birliği sınırlarında yasal olarak ikamet etme hakkına sahip olan mülteci ve sığınmacıların, Birleşik Krallık’ta yaşama veya çalışma hakkı olmadığı göz önüne alındığında; bu kişilerin Birleşik Krallık’a yasal yollardan ulaşma olasılığının oldukça düşük olduğu söylenilebilir. Ayrıca dönemin Birleşik Krallık hükümeti, 2016 yılından itibaren beş yıl içerisinde yalnızca yirmi bin mültecinin ülkeye kabul edileceğini ilan etmiştir. Buna karşın, düzensiz göçün yoğun bir şekilde artış göstermesi, düzensiz göç ile Birleşik Krallık’a ulaşan kişilerin doğal geliş rotasının Avrupa Birliği üyesi ülkelerden geçmesi, dolayısıyla bu ülkelerin güvenli üçüncü ülke statüsüne sahip olmaya uygun olmalarına rağmen bu ülkelerden geçen bireylerin bazen Avrupa Birliği üyesi ülkelere kaynaklanan sebeplerle sığınma başvurusu yapmayıp buralarda kalmayarak Birleşik Krallık’a ulaşmayı tercih etmeleri Birleşik Krallık’ta Avrupa Birliği üyeliğinin işlevinin tartışmaya açılmasına yol açmıştır. Avrupa Birliği üyesi ülkelere geçerek Birleşik Krallık’a ulaşan düzensiz göçmenlerin çoğunlukla kayıt dışı piyasalarda yer alarak istihdamı Birleşik Krallık vatandaşlarının aleyhine etkilemesi, Birleşik Krallık’ta yaşanan çeşitli başka zorluklarla birleşmiş ve gerek ekonomide gerek sağlık sisteminde gerekse güvenlik alanında karşılaşılan birçok olumsuzluğun kaynağı aranırken göç olgusunun da uğrak bir sebep haline gelmesine yol açmıştır. Brexit Referandumuna giden yola döşenen taşlar benzerliklerine karşın aynı değildir; çeşitlilik arz etmektedir. Bu sebeple Referandumun ayrılık yanlıları açısından 23 Haziran 2016’da başarı ile sonuçlanmasının nedenlerini değerlendirirken geniş bir perspektifi benimsemek gerekmektedir.

Yoğun Avrupa şüpheciliğiyle bilinen ve Birleşik Krallık’ın Avrupa Birliği’nden ayrılması için çok uzun yıllardır çeşitli girişimlerde bulunan ve Brexit kararının mimarlarından birisi haline gelen dönemin Birleşik Krallık Bağımsızlık Partisi (UKIP) lideri Nigel Farage, Referandumdan yalnızca iki gün önce, 21 Haziran 2016’da *Daily Express* için bir yazı kaleme almış ve Avrupa Birliği’ni “(...) *modern dünyadaki sorunların hiçbirisi için çözüm üretemeyen modası geçmiş bir organizasyon* (...)” olarak tanımlamayı tercih etmiştir. Farage, Brexit Referandumu sayesinde Birleşik Krallık’ın “(...) *bir felaket bölgesi haline gelmiş olan başarısız siyasi birlikten* (...)” çıkma şansı elde edeceğinin altını çizerek; bu ayrılık vaadi başarılı olduğu takdirde Birleşik Krallık’ın sınırlarının ve demokrasisinin kontrolünü geri alıp bağımsız bir ulus olarak heyecan verici bir geleceğe başlama fırsatı elde edeceğini ifade etmiştir (Farage, 2016b).

Avrupa Birliği'nin göç ve Avro kriziyle karşı karşıya kaldığına dikkat çeken Nigel Farage; mevcut durumun korunmasının “*daha ucuz hizmet sunan bebek bakıcıları veya şoförler*” için bir sorun arz etmeyeceğini belirtmekle beraber bunun sıradan İngiliz işçilerin çıkarlarına uygun olmadığını da özellikle vurgulamıştır. Dönemin UKIP liderinin Avrupa Birliği'ne ilişkin eleştirileri, İngiliz işçilerin çıkarlarına ilişkin ifadeleriyle birlikte İngiliz kimliği ve Avrupa şüpheciliği arasında kurulan bağ üzerinden okunduğunda varoluşsal tehdidin inşasına ilişkin izlenen adımlar net bir şekilde görünür hale gelmektedir.

Resmî kampanya dönemi başlamadan önce *The British Election Study* tarafından 14 Nisan 2016 ile 4 Mayıs 2016 tarihleri arasında gerçekleştirilen yirmi beş ayrı anketten oluşan serinin yedincisi otuz bin sekiz yüz doksan beş katılımcıyı kapsayacak şekilde gerçekleştirilmiştir (British Election Study, 2023). Katılımcılara “*Avrupa Birliği referandumunda nasıl oy kullanacağınıza karar verirken sizin için en önemli olan şey nedir?*” sorusu açık uçlu bir şekilde sorulmuş ve katılımcılar kendilerince önemli olan unsurları paylaşmışlardır. Cevapların önemli bir kısmı, ekonomik istikrar ve kendi kendini yönetebilme becerisi üzerinde yoğunlaşırken; anketle ilgili paylaşılan çalışmada açık uçlu sorulara verilen cevaplar “kelime bulutu” olarak gruplanmış ve ayrılma yanlıları, kalma yanlıları ve kararsızlar için ayrı değerlendirmeler yapılmıştır. Ayrılık yanlısı seçmenlerin kelime bulutu, Referandum kampanyası boyunca siyasiler tarafından seçilen temalarla uyumludur. Cevaplarda yoğun olarak kendisine yer bulan ilk kelime “göçtür”. Göçü; sınırlar, egemenlik, kontrol, yasalar, özgürlük, bağımsızlık ve demokrasi kelimeleri takip etmektedir (Prosser, Mellon, Green, 2016). Resmî kampanya süreci henüz başlamadan önce bahse konu kelimelerin seçmelerin zihninde yer ettiğini görmek, mevcut koşulların yanı sıra söylemlerin de başarısına bağlanabilir. Referandum hamlesi, sıkça Birleşik Krallık halkının kendi kendilerini savunmaları olarak tanımlanmış ve bağımsız bir Birleşik Krallık için verilen mücadelenin parçası olarak değerlendirilmiştir (O'Toole, 2016). Buna karşın kalma yanlıları Referanduma ilişkin fikirlerini ekonomi, ticaret, istihdam, iş, işçi, insan, güvenlik, gelecek ve hareket kelimeleri etrafında şekillendirmişlerdir. Ayrıca bu kelime bulutu içerisinde “göç” de görünür haldedir. Ankette kendisine yer bulan kararsız seçmenlerin seçtiği kelimeler, her iki grubun cevaplarını özetler niteliktedir. Ekonomi, göç, gelecek, güvenlik, haklar ve kontrol kelimeleri açık bir şekilde göze çarpmaktadır (Prosser, Mellon, Green, 2016). Dolayısıyla her ne kadar farklı argümanların konusu haline gelse de göç, Brexit Referandumunun tüm tarafları için de ilgi çekici bir öznedir.

Birleşik Krallık'ta politika inşa sürecinde siyasi elitlerin ve halkın etkisinin hangi oranda geçerli olduğu, hangi aktörün bir diğerine baskın geldiğine ilişkin sorular Brexit Referandumundan çok önce Birleşik Krallık siyasetinde kendisine yer bulmuştur. Özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde Birleşik Krallık'ın yeniden inşası sürecinde İngiliz Milletler Topluluğu üyesi ülkelerin vatandaşlarından yararlanılmasını öngören ve bu vatandaşların Birleşik Krallık içerisinde serbestçe

yaşama ve çalışma haklarını düzenleyen yasalara bağlı olarak göç politikaları özelinde ortaya çıkan tartışmalar, politika yapım süreçlerinde esas olarak dikkate alınacak iradenin halktan mı yoksa siyasi elitlerden mi ileri geldiğine dair belirsizliği tekrar gündeme getirmiştir. İngiliz Milletler Topluluğu'nun bir parçası olan bireyler için tanınan bu serbesti, daha sonra oldukça katı bir biçimde kısıtlanmıştır. Ancak bu kısıtlanmanın saiki hakkındaki tartışma baki kalmıştır.

Messina (2001: 265-266), politika değişikliğinin kaynağını tartışırken iki ana başlık üzerinde durmayı tercih etmiştir. İlk kaynak doğrudan siyasi elitlerdir. Siyasi elitler, bir maliyet hesabı yaparak ilerlemeyi tercih etmişlerdir. İngiliz Milletler Topluluğu'nu ilgilendiren göç politikalarına ilişkin gerçekleşen değişiklikler özelinde dönemin siyasi elitleri, halk nezdinde büyüyen yabancı düşmanlığını görmezden gelmişlerdir. Bununla beraber Birleşik Krallık'ın yeniden inşası sürecinde sağlanacak potansiyel ekonomik faydaların peşine düşmek ve Birleşik Krallık halkını göç ve göçe ilişkin problemlerden kurtarmanın sağlayacağı siyasi popülerliğe sahip olmak arasında bir seçim yapmak durumunda kalmışlardır. Politika değişikliğinin getirisine ilişkin muhasebe, siyasi elitler tarafından, siyasi elitleri ilgilendiren konular üzerinden, siyasi elitlerin çıkarlarını koruyacak şekilde yapılmıştır. İkinci kaynak ise halktır. Bu sefer halk, siyasi elitlerin muhasebesinin bir aktörü olarak görülmüştür. Doğrudan siyasi elitlerin göçe ilişkin görüşleriyle şekillendirilen söylemler, siyasi elitlerin tercih ve görüşlerini meşru kılmak için halkın desteğini almak üzere kullanılmıştır. Sistemik ve bilinçli olarak icra edilen bu yöntem ile ekonomik veya sosyal bir konu olması beklenen İngiliz Milletler Topluluğu kaynaklı göç hareketleri siyasallaştırılmış ve Birleşik Krallık halkının ekonomik ve kültürel “güvenliği” de tartışmaların konusunu haline getirilmiştir.

Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden ayrılmasına ilişkin gerçekleştirilen birçok tartışmada, halktan ziyade siyasi elitlerin sesi daha yüksek çıkmıştır. Bu sebeple Avrupa Birliği'nden ayrılmayı “tüm kalbiyle” isteyen Birleşik Krallık halkı mı yoksa Birleşik Krallık'ın siyasi elitleri mi olduğu sorusu karşımıza çıkmıştır. Bu soruyu cevaplamak, Brexit Referandumu kampanyaları sırasında verilen vaatlerin Referandum sonrasındaki akıbetini izlemek açısından da faydalı olacaktır. Kampanya sürecinde verilen sözlerin büyük bir çoğunluğu, kamu politikalarının inşasıyla ilgilidir. Göç politikaları da kamu politikası olarak tanımlanmakta ve değerlendirilmektedir. Bu sebeple bu süreçte dile getirilen taleplerin kaynağının belirlenmesi hem siyaset içi hem de siyaset dışı aktörlerinin politika inşasındaki rolünü anlamaya da yardımcı olacaktır. Çünkü bu talepler farklı gruplar için farklı anlamlara gelmektedir. Siyasi elitler bu farklılığın farkında olarak söylemlerini buna göre çeşitlendirmeyi hedeflemektedirler. Ancak siyasi elitlerin ait oldukları ideolojik yapının yanı sıra sahip oldukları kültürel ve sosyal arka plan da bu süreçte yoğun bir etkiye sahiptir. Bu sebeple kamu politikalarının inşasında halk kadar siyasi elitler de incelenmeye değer aktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Brexit Referandumu sırasında verilen vaatler Referandumun ayrılık yanlısı siyasi elitler için başarıyla

sonuçlanmasını sağlayan kullanışlı araçlar olarak yorumlanabilmekle beraber, aynı zamanda, Referandum sonrası süreçte siyasi elitlerin hareket alanını daraltan ve verilen vaatlerden geri dönüş ihtimallerini neredeyse yok eden ve halkın gözünde bağlayıcı ve tutulması elzem olan sözlerdir. Vaatlerin siyasal alana taşınması, onları halkın desteğine muhtaç kılmış ve halkın iradesiyle denetlenebilir hale getirmiştir. Dahası, konunun Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden çıkması gibi uzun vadede sonuçları tecrübe edilmeye muhtaç bir adıma bağlanması, göç politikaları da dahil olmak üzere her türlü politika değişikliğinin kamuya açık bir şekilde yapılmasını da zorunlu kılmıştır. Referandum kararı siyasi elitlere ait olsa da, Referandumun meşruluğu, doğrudan halktan gelmektedir.

Göç ve göçe bağlı tehditlere ilişkin geliştirilen söylemler, siyasi elitlerin günlük dilinin bir parçası haline gelmiştir. Öyle ki, bu söylemler geliştirilirken yabancı karşıtlığı normalleştirilmiş ve çok-kültürlü Birleşik Krallık imajı da tartışmaya açılmıştır. Özellikle muhafazakâr gelenekten gelen siyasi elitler, çok-kültürlülük kavramının getirdiği toplumsal uzlaşmayı bir kenara itmekte beis görmemişlerdir. Bununla beraber, Birleşik Krallık'ın halihazırda tecrübe ettiği tüm “kötülüklerin” kaynağını da yabancılarda, dolayısıyla çok-kültürlülük kavramında aramaktan çekinmemiş ve Avrupa Birliği'nden çıkıldığı takdirde, kamu kurumlarına baskı yaparak bürokrasinin ağırlaşmasına sebep olan yüklerin ortadan kalkacağını, sıklıkla üzerinde durulan demokratik erozyonun sona ereceğini ve Birleşik Krallık'ın hem iç hem de dış politikada kendi haklarını savunma yeteneğini geri alacağını sıklıkla tekrar etmişlerdir. Brexit Referandumu ise tüm bu problemlere sunulabilecek en basit çözümdür. Tek bir oy ile Birleşik Krallık, “şanlı” İmparatorluk günlerinden kalma güçlerini küreselleşen dünyada geri alacak ve Avrupalı “elitler” tarafından idare edilmekten kurtulacaktır.

Avrupa Birliği'nden ayrılma yanlılarının benimsediği “tehdit” ve “güvenlik” temelli politik söylemler söylem analizi teorisi ışığında hâkim anlatı olarak tanımlandığı takdirde, Avrupa Birliği'nde kalma yanlısı aktörler tarafından kabul edilen politik söylemleri de ayrılık yanlılarına karşıt olarak değerlendirmemiz mümkündür. Zira politik söylemi kuran aktörler tarafından kabul edilen anlatılar, politik söylem analizinin tek ögesi değildir. Roe (1994: 3) tarafından da belirtildiği üzere, anlatıların yanı sıra; anlatı olmayanlar, karşıt anlatılar ve üst-anlatılar da politik söylem analizinin konusunu oluşturmaktadır. Bu noktada politik söylem analizi yapılırken, baskın politika anlatılarının karşısında yer alan anlatıların türünü belirlemek de büyük önem taşımaktadır. Fakat türü belirledikten sonra bu anlatıların üzerine yoğunlaşmak bir tercih meselesidir. Bu çalışmada ise daha önce belirtildiği üzere, karşıt söylemlere yoğun bir şekilde yer verilmesi tercih edilmemiştir. Bu söylemlerin çalışma içerisindeki varlığı ancak ayrılık yanlısı söylemler konu olduğunda anlamlı hâle gelmektedir.

Referandum kampanyaları sırasında politika inşasında güç sahibi olan siyasi aktörler tarafından Avrupa Birliği'nden ayrılmanın “mükemmel çözüm” olarak sunulduğu görülmektedir. Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nde kalmasının daha iyi olacağını ifade eden Avrupa Birliği yanlısı

siyasiler ise bu mükemmel çözümün “gerçek dışı” olduğu konusunda diretmiş ve iddia edilenin aksine Birleşik Krallık’ın göç de dahil olmak üzere birçok politika alanı üzerinde zaten kontrol sahibi olduğunu belirtmişlerdir. İskoç Parlamenter Ruth Davidson, ayrılık yanlısı kampanyaların genel olarak değinmeyi tercih etmedikleri bir konuya değinmiş ve Birleşik Krallık’ın hali hazırda kontrol sahibi olduğu politika alanlarını dile getirmiştir. “Avrupa bize ne yapacağımızı söylemiyor” diyen Davidson, Birleşik Krallık’ın Avro Bölgesinde ve Schengen Bölgesinde yer almadığını belirtmiş ve Birleşik Krallık’ın kendi para biriminden, faiz oranlarından, vergilerden, sağlık hizmetlerinden, eğitimden ve bunlara benzer her türlü harcamadan zaten sorumlu olduğuna dikkat çekmiştir. Davidson ile aynı münazarada söz alan dönemin Londra Belediye Başkanı Sadiq Khan da, ayrılma yanlısı siyasi elitlerin aksine bir konuşma gerçekleştirmiştir. Londra Belediye Başkanı Sadiq Khan, Avrupa Birliği’nden ayrılmayı teşvik eden kampanyaların iddia ettiğinin aksini savunarak göçün Birleşik Krallık’a ekonomik, kültürel ve sosyal olarak fayda sağladığını ifade etmiş ve ayrılık yanlısı kampanyaların göçü merkezine alan bir nefret projesi haline geldiğini belirtmiştir (Wright, 2016).

Hem Avrupa Birliği’nden ayrılma hem de Avrupa Birliği’nde kalma yanlısı kampanyaların göç hareketlerinin kamu politikalarıyla olan ilişkileri üzerinde ısrarla durması, Garvin ve Eyles tarafından kamu politikalarına atfedilen önem ışığında okunabilir. Garvin ve Eyles (1997) kamu politikalarının bir sorun karşısında yaşanan çaresizliği arttırmaktan ziyade o sorunu insan eylemlerine uygun hale getirmekle ilgili olduğunu öne sürmüştür. Bu bağlamda tüm bu söylemlerde göç ve göçmenler bir tehdit olarak öne sürülse de bu söylemlerin yapıcı bir kamu politikasının izlerini taşıdığı da söylenebilir. Çünkü bu durumda esas konu göç karşıtlığından ziyade, politikaların inşası ve uygulanmasıyla ilgilidir. Her iki taraf da Avrupa Birliği’nden ayrılmanın Birleşik Krallık halkını bir şekilde etkileyeceğini iddia etmiştir. Bu sebeple, başarılı olan taraf fark etmeksizin, tüm söylemlerde Referandum sonrasında kaderi belirlenecek politikalara ilişkin izlere rastlamak mümkündür. Fakat, her ne kadar bu türden sorunların çözümünün ancak Referandum sonrasında gerçekleştirilecek politika değişikliklerine bağlı olduğu kabul edilse de Avrupa Birliği’nden ayrılma yanlısı diğer siyasi elitler Avrupa Birliği’nden gelen yoğun göçmen akınının eğitim, sağlık ve barınma hizmetleri üzerinde bir baskı oluşturduğunu iddia etmeye devam etmiştir. Emekliler, düşük vasıflı ve daha az eğitilmiş mavi yakalı işçiler ve uçlara itilmiş gruplar gibi bazı toplulukların şüpheli ve tepkisel davranmaya daha çok meyilli olduğu düşünüldüğünde, siyasi elitlerin hem ekonomik hem de kültürel olarak hak ettiği yeri Avrupa Birliği’nde bulamadığına inanan bu grupların kurtuluşunu Brexit Referandumunun başarıya ulaşmasına bağlaması oldukça yerinde bir vaattir denilebilir.

Davidson’un ve Khan’ın söylemleri kampanyaları takip eden seçmenlere bazı hatırlatmalar yapmakla beraber, süreç içerisinde bir başka önemli noktanın da vurgulanmasını sağlamaktadır. Siyasi aktörlerin sıklıkla dile getirmeyi tercih ettikleri politik söylemler kadar dile getirmedikleri de önemlidir.

Bachrach ve Baratz (1962) tarafından belirtildiği üzere, bir konuyu gündem dışında bırakmak; en az gündeme almak kadar önemlidir. Dolayısıyla bazı konuların, bilinçli olarak, siyasi aktörler tarafından politik söylemlere konu edilmediğini söylemek mümkündür (Radaelli, 1998: 14). Ayrılıkçı kampanyalar tarafından politik söylemlere konu edilmeyen bazı hususlar, Başbakan David Cameron gibi Birleşik Krallık halkına ulaşabilmek için devletin imkanları kullanma kapasitesine sahip bir siyasi elit tarafından hatırlatılmıştır. Başbakanlık Ofisinden 6 Nisan 2016 tarihinde *“Bu kitapçık 23 Haziran 2016 tarihinde yapılacak Avrupa Birliği referandumu hakkında önemli bilgiler vermektedir”* açıklamasıyla bir yayın paylaşılmıştır (Cabinet Office, 2016). Bu yayın *“Hükümet neden Avrupa Birliği’nde kalma yönünde oy kullanmanın Birleşik Krallık için en doğru karar olduğuna inanmaktadır?”* başlığını taşımaktadır. Kitapçık esas olarak Avrupa Birliği’nde kalma yanlısı olan siyasi elitlerin farklı zamanlarda dile getirdikleri tüm söylemleri içerisinde barındırmaktadır. Bu sebeple, bu çalışma içerisinde özellikle yer verilmesi gereken bir yayındır. Kitapçık yedi ayrı başlıktan oluşmaktadır. Bu başlıklar şu şekilde sıralanabilir:

- Birleşik Krallık için önemli bir karar,
- Güçlü bir ekonomi,
- Hayat kalitemizi iyileştirmek,
- Ayrılıksak ne olur?,
- Göçün kontrol edilmesi ve sınırlarımızın güvenliği,
- Avrupa Birliği üyeliğinin avantajları,
- Bir nesilde bir defa verilecek karar.

Bu başlıklardan da görüleceği üzere, Başbakanlık Ofisi tarafından yayınlanan ve Avrupa Birliği’ne sempati ile yaklaşan bu yayın, ayrılma yanlısı siyasi elitlerin söylemleriyle karşıt bir tonda ilerlemesine rağmen ortak temaları kapsamaktadır. Özellikle *“Bir nesilde bir defa verilecek karar”* ifadesi, ayrılma yanlısı siyasi elitlerin dönüşüm veya devrim söylemleriyle yoğun bir benzerlik içermektedir. Kitapçıkta ayrıca, Avrupa Birliği’nden ayrılma yanlısı kampanyaların iddia ettiğinin aksine, Avrupa Birliği’nin Birleşik Krallık’ın sınırlarının korunmasında önemli bir rol oynadığı belirtilmiştir. Bu rol ise, iş birliği çerçevesinde tanımlanmıştır. Bu iş birliğinin, Birleşik Krallık’ın Avrupa Birliği üyesi diğer yirmi yedi ülke ile yaptığı istihbarat paylaşımını veya bu ülkeler aracılığıyla toplanan biyometrik verilere kolay erişimi kapsadığı kamuoyuyla paylaşılmıştır (Cabinet Office, 2016). Kısaca ifade etmek gerekirse, kalma yönünde oy kullanılmasının belirsiz bir geleceği ortadan kaldıracığı ve Birleşik Krallık’ı güvence altına alacağı ifade edilmiştir.

Siyasi elitlerin söylemlerinin her durumda halkta karşılık bulduğunu söylemek doğru bir yaklaşım değildir. Bazı söylemlerin etki alanı daha geniştir ve bu söylemler halka daha yakinken, bazı söylemlerin gerçeğe uzaklığı ikna ediciliğini düşürmektedir. Bu söylemler, yapılan eylemleri

meşrulaştırmak için harcanan çabalarla da uyumludur. Bu noktada atılacak en önemli adım, dinleyicilerin isteklerine ve profillerine uygun söylemler geliştirebilmektir.

1.2. Brexit Referandumunda Oy Verenlerin Profili ve Birleşik Krallık'ta Avrupa Birliği Algısı Üzerine Bir Değerlendirme

Brexit Referandumunun gerçekleştirildiği 23 Haziran 2016 tarihinde on iki bin üç yüz doksan altı kişinin katılımıyla bir anket gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara Referandumda oy verdikten hemen sonra sahada yapılan anket, Avrupa Birliği'nden ayrılmak isteyen seçmenlerin profiline ilişkin veriler sunmaktadır. İlgili ankette Avrupa Birliği'nden ayrılma yönünde oy kullanma tercihinde bulunduklarını beyan eden seçmenlerin yüzde kırk dokuzu, bu yönde karar almalarındaki en büyük etkenin *“Birleşik Krallık ile ilgili kararların Birleşik Krallık'ta alınması”* gerekliliği olduğunu savunurken; yüzde otuz üçü, temel sebebin *“Birleşik Krallık'ın göç politikaları ve kendi sınırları üzerindeki kontrolünü yeniden kazanması için [Referandumun] en iyi şansı sunması”* olduğunu belirtmiş, seçmenlerin yüzde on üçü kararlarını Avrupa Birliği'nin genişleme politikalarına ve üye ülkeler üzerinde artan yetkilerine bağlamış ve yüzde altısı ise iktisadi sebeplere eğilerek *“Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nin bir parçası olmak yerine [Avrupa Birliği'nin] dışında olduğu takdirde daha fazla fayda sağlayacağını”* vurgulamıştır (Ashcroft, 2016).

Avrupa Birliği üyesi ülkeler arasında vatandaşları “Avrupa şüpheciliğiyle” meşhur olan Birleşik Krallık ile Avrupa Birliği arasında “garip” olarak tabir edilebilecek bir ilişkiden bahsetmek mümkündür (Richardson, 2018: 118). Birleşik Krallık'ın Avrupa Ekonomik Topluluğu üyeliğinden itibaren bu oluşumla olan ilişkisi ve geleceği her zaman tartışmaların odağı olmuş ve aynı zamanda belirsizliğini de korumuştur. Avrupa Birliği'nin belirsiz geleceğinin yanı sıra uyum ve küresel etkisini sürdürme kabiliyeti hakkındaki endişeler de Birleşik Krallık'ta yoğun olarak yükselen şüpheciliğin temelinde yer almıştır. Avrupa Birliği'nin sürekli genişleyen ve değişen dinamik yapısının Birleşik Krallık için bir tehlike arz ettiği kabul edilmiştir. Avrupa Birliği ve Birleşik Krallık arasındaki ilişki, taraflar arasındaki mevcut siyasi dinamikler, siyasi ideolojiler, ekonomik çıkarlar ve ulusal gurur gibi çeşitli faktörlerden etkilenmiştir. Bu ilişkiyi tanımlarken tercih edilen “garip” ifadesi, tarafların çıkarlarını koruyacak ve istikrarlarını sağlayacak karşılıklı faydaya dayanan bir ilişkiyi sağlamak için ortak bir zemin kurulamamasından ileri gelmektedir. Buna karşın yadsınamayacak derecede karışık ve zaman içerisinde defalarca evrim geçirmiş olan bu ilişkiyi salt “garip” olarak nitelendirmek, taraflar arasındaki kendine has diyalogu da aşırı derecede basitleştirecektir. Zira Birleşik Krallık ve Avrupa ülkeleri; özellikle ticaret, güvenlik ve diplomasi gibi alanlarda yalnızca Avrupa Birliği ile sınırlandırılmayacak kadar uzun ve çok yönlü bir geçmişe sahiptir. Her ilişkide olduğu gibi Birleşik

Krallık ve Avrupa Birliği arasındaki ilişkide de karmaşık ve zorlukları yansıtan taraflar olduğu kadar olumlu taraflar da vardır.

Siyasi elitlerin bu ilişki içerisinde söylem gibi etkili bir aracı elinde bulundurduğu bilinmekle beraber halk da bir baskı unsuru olarak oy verme hakkını seçimler vasıtasıyla kullanmakta ve mevcut ilişkilere ve politikalara ilişkin iradesini ortaya koymaktadır. Referandumlar, halk iradesinin ve desteğinin açıkça ve doğrudan ortaya konulabileceği eylem alanları arasındadır. Halkın desteğini sağlamak siyasi elitlerin iktidar erkini ellerinde bulundurmalarını garanti altına alacak yegâne unsurdur. Zira modern demokrasilerde siyasi elitlere ve politikalara asıl meşruluk sağlayan, halk iradesidir. Avrupa Ekonomik Topluluğu üyeliğinin gündeme gelmesinin ardından Avrupa çapında gerçekleştirilen kırk üç referandumun çoğunda uzun süredir görevde olan hükümetlerin kaybetme eğiliminde olduğu görülmüştür. Dolayısıyla referandumların, oy verenler tarafından mevcut hükümete “mesaj” vermek aracılığıyla kullanıldığını söylemek mümkündür.

Avrupa Birliği içerisinde de -Birleşik Krallık’ta olduğu gibi- küreselleşmenin getirdiği açıklığı ve uluslararası iş birliklerini savunanlar olduğu kadar; Avrupa bütünleşmesinin kısıtlanması gerektiğine inan ve aynı zamanda göçmen sayısının sınırlandırılacağı kapalı sınırları savunan görüşler de mevcuttur (Hobolt, 2016: 1272). Avrupa Ekonomik Topluluğu ve akabinde Avrupa Birliği üyeliği, yeni dünya düzeninde yerini almak isteyen Birleşik Krallık’ın stratejik bir hamlesi olarak değerlendirilse de; üyeliğin getirdiği bazı yükümlülüklerin ülkenin ulusal politikalarıyla uyuşmadığı açıktır. Avrupa Birliği’ne karşı toplum nezdinde gelişen tutumu doğrudan şekillendirme kapasitesine sahip olan bu yükümlülüklerin, ulusal politikalarla uyumlu olmadığı haldeneden kabul edildiği sorusu açık bir şekilde ortada durmaktadır. Birleşik Krallık’ın çok uzun yüzyıllar boyunca bir imparatorluğun, mevcut durumda İngiliz Milletler Topluluğu’nun ve Avrupa Birliği’nin parçası olduğu ve “yalnız” kalmadığı düşünüldüğünde bu soru, daha fazla incelenmeye değer hâle gelmektedir. Bu soruyu incelerken, Referandumda oy verenlerin profiline değinmekte fayda vardır. Oy verenlerin profiline değinmek bu alanda yapılacak değerlendirmelerin esasında bir kesinlik arzedemeyeceğini, dolayısıyla Referandumun ayrılıkçılar açısından başarısını, kalma yanlıları açısından ise başarısızlığını belirli bir oy veren grubuna mâl etmenin doğru bir yaklaşım olmayacağını da ortaya koymak açısından değerli olacaktır.

Bazı anketlerde Brexit yanlılarının kimi zaman “kayıp bir imparatorluk arayışındaki nostalgikler” olarak nitelendirilmesiyle uyumlu veriler göze çarpmaktadır. Avrupa Birliği’nden ayrılmak yönünde oy kullanan seçmenlerin yüzde elli sekizi Birleşik Krallık’ın otuz yıl öncesine kıyasla “daha kötü” bir durumda olduğunu düşünmektedir. “Daha kötüye gitme” hâlinin yanı sıra seçmenlerin büyük bir kısmı; çok-kültürlülük, feminizm, küreselleşme ve göç gibi kavramları da “kötü” olarak nitelendirmiş ve yüzde yetmiş biri yaşam standartlarının ekonomik ve toplumsal değişimlerle ortaya çıkan durumların tehdidi altında olduğunu beyan etmiştir (Ashcroft, 2016). “Kötü” olarak nitelenen ve

sıralanan olgular incelendiği zaman, her birinin esas olarak bir kimliği oluşturan temel unsurları da içerisinde barındırdığı görülmektedir. Bu bağlamda, Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'yle olan geleceğine ilişkin referandumda oy verenlerin profili incelenirken kimlik kavramına da geri dönmek gerekmektedir.

Kimliklerin temel olarak uluslar ve dolayısıyla ulus-devlet etrafında şekillendiği kabul edilmekle beraber, bu kabulün sınırlarının bulanık olması Birleşik Krallık içerisinde kimlik özelinde yapılacak bir değerlendirmeyi de kısmen zorlaştırmaktadır. Ancak yine de *Future of England Survey* isimli anket serisinin 2011 ve 2012 yıllarında paylaşılan sonuçları kimlik kavramı üzerinden okunabilir. Bu anketler kimlik bağlamında, Avrupa Birliği ve milliyetçilik arasında doğrudan bir ilişki kurmuştur. Anketin sonuçlarına göre Britanyalı kimliğinden ziyade İngiliz kimliğiyle bir ilişki kurmuş olan seçmenler Avrupa Birliği'ni Britanya ve Britanyalı kimliği için bir tehdit olarak görmüş ve İngiliz kimliğiyle olan sıkı bağlarını öncelemişlerdir (Henderson vd., 2016: 194). Kimlik ile kurulan sıkı bağ göz önüne alındığında ulus-üstü bir kurum olan Avrupa Birliği'ne sağlanacak her türlü entegrasyon ve bu entegrasyona bağlı yapılması muhtemel her değişiklik, ulus-devletin temelini oluşturan kuralların, normların ve kurumların yanı sıra hâkim kimliğin de bir tehditle karşı karşıya kalması için bir sebeptir. Referandum tartışmaları gündeme gelmeden uzun bir süre önce 2011 yılında *YouGov* tarafından Birleşik Krallık genelinde altmış dört bin üç yüz üç kişiyi kapsayan bir anket yapılmış ve katılımcılara milliyetçiliğe ilişkin eğilimlerini sorgulayan birçok soru yöneltilmiştir (YouGov, 2011). Bu sorulardan biri katılımcıların “Britanyalı olmaktan ne kadar gurur duyduklarına” ilişkindir. Soruları sıfırdan ona kadar puanlayarak değerlendiren katılımcıların yüzde yirmi üçü bu soruya on puan vererek; kendilerini Britanyalı olarak tanımlamaktan “çok gurur duyduklarını” ifade etmiştir. Beş ve üzerinde puan verenlerin oranı ise yüzde seksen beştir. Bir diğer soru ise katılımcıların kendilerini genel olarak ne kadar “vatansever” hissettiklerine ilişkindir. Soruyu yanıtlayan katılımcıların yüzde on dokuzu bu soruya on puan vererek kendilerini “çok vatansever” olarak tanımlarken; beş ve üzeri puan verenlerin oranı ise yüzde seksen üçtür. Birleşik Krallık'ın günümüz dünyasında oynadığı role ilişkin sorulan soruya verilen cevaplar ise, diğer cevaplara nazaran daha az olumludur. Bu soruyu cevaplayanların yalnızca yüzde altısı olumlu bir görüş belirtmiş ve beş ve üzeri puan verenlerin oranı yüzde altmış sekiz ile sınırlı kalmıştır. Birleşik Krallık toplumundaki farklı etnik ve sosyal gruplara uygulanan muameleye ilişkin soruda da benzer oranlar gözlemlenmiştir. Katılımcıların yine yüzde altısı bahse konu muameleyi olumlu olarak değerlendirirken; beş ve üzeri puan verenlerin oranı yine yüzde altmış sekiz olarak belirlenmiştir (YouGov, 2011).

Her ay bir kere olmak üzere 2016 yılı içinde on iki kere tekrarlanan *IPSOS* anketlerinde “ırksal ilişkiler/göç/düzensiz göç” konularını Birleşik Krallık'ın en önemli sorunu olarak tanımlayan katılımcıların oranı yüzde iki ile sekiz arasında değişmiştir (IPSOS, 2022). Göç ve göçle ilişkili konuları

oldukça az oranda önceleyen katılımcılara karşın, Brexit Referandumu boyunca sürdürülen ayrılık yanlısı kampanyalar çoğunlukla göç ile ilişkilendirilmiş ve Birleşik Krallık'ın karşı karşıya kaldığı en önemli problemin göç ve göçmenlerden kaynaklanan konulardan ibaret olduğu, hatta, göçün Birleşik Krallık'ın bağımsızlığı ve egemenlik hakları üzerinde dahi olumsuz bir etkisinin bulunduğu sıklıkla söylemlerde kendisine yer bulmuştur. Göç ve göçmen karşıtlığı, Birleşik Krallık'ın ulus-üstü aktörlerin, baskı ve çıkar gruplarının tahakkümünden kurtulması için bir çözüm olarak sunulmuş ve vatanseverlik ve milliyetçilik olguları dahi bu durumla ilişkilendirilmiştir. Referandumun gerçekleştiği dönem itibarıyla popülist ideolojilerin güvenlik kaygısıyla ilişkilendirildiği ve buna bağlı olarak aidiyet duygusunun ateşleyicilerinden olan milliyetçilik olgusunun da yükselişe geçtiği açıktır. Korunma içgüdüsü, Buzan, Waever ve de Wilde (1998) tarafından vurgulanan ve daha önceki bölümlerde değinilen varoluşsal tehditlerle canlandırılmaya oldukça müsaittir. Fintan O'Toole (2016), Birleşik Krallık'ın *"tarihin en tuhaf milliyetçi devrimlerinden birinin eşiğinde"* olduğunu dile getirmiştir. Herhangi bir konunun belirli ölçüler içerisinde normal kabul edilen tanımının değiştirilerek siyasette veya güvenlik alanında bir tehdit olarak ifade edilmesi halinde siyasi elitlerce inşa edilen bahse konu tehdidin ortadan kaldırılması zaruri hale gelmektedir. Güvenikleştirilen konunun doğrudan tehdit ettiği egemenlik ve kimlik gibi referans nesneleriyle toplumların kurduğu bağ; bu referans nesnelere yönelen -veya siyasi elitlerce yöneldiği söylenen- bazı tehditlerin ne derecede içselleştirildiğini de belirlemektedir. Bu noktada milliyetçilik olgusuna değinmek; bu içselleştirme ve tepki gösterme süreçlerinin işleyişini anlamlandırmak, mevcut Avrupa şüpheciliğinin milliyetçilik ile bağlantısının tahlil etmek ve Brexit Referandumunu başarıya ulaştıran sebepleri analiz edilebilmek açısından faydalı olacaktır. Dolayısıyla Brexit Referandumunun "başarısının" olası sebeplerini geniş bir perspektiften ele alırken milliyetçilik olgusundan bahsetmeksizin göçten veya egemenlik isteğinden bahsetmek mümkün değildir. Zira milliyetçilik, aidiyet duygusuyla ve kimlikle ilgilidir.

Bu anketlerin ışığında, Referandum gerçekleştirilmeden önce gözlemlenen mevcut sosyal atmosferin milliyetçilik mefhumunu yoğun bir şekilde barındırdığı söylenebilir. Bu bağlamda medya araçlarında kullanımı tercih edilen "bağımsızlık savaşı" ifadesi ile yoğunlaşan mücadele hissi, bu atmosferle uyumludur. Bu milliyetçi atmosferin azalmakla beraber kalıcı hale geldiğini söylemek de mümkündür.

Avrupa bütünleşmesi fikrine ve dolayısıyla Avrupa Birliği'ne karşı çıkan Birleşik Krallık vatandaşlarının büyük oranda kendilerini İngiliz olarak tanımladıklarını, siyasi olarak en fazla hayal kırıklığına uğrayan grubu oluşturduklarını, sıklıkla göç alan bölgelerde yaşadıklarını ve ekonomik olarak geride kalmış toplulukları da aralarında barındırdıklarını söylemek mümkündür. Ayrılık yanlısı kampanyalar bu seçmen gruplarını hedef alırken; kalma yanlısı kampanyalar ise Avrupa Birliği hakkında daha olumlu görüşlere sahip olan genç seçmenlerin oylarının peşine düşmeyi tercih etmiştir.

Brexit Referandumu öncesinde gerçekleştirilen anketlerde on sekiz ile otuz dört yaş aralığında kalan genç seçmenlerin Avrupa Birliği üyesi olarak kalma yönünde daha olumlu bir tavır sergiledikleri tespit edilmiştir (IPSOS, 2016). Genç seçmenleri kazanmanın öneminin ayırdına varan Avrupa Birliği'nde kalma yanlısı siyasi elitler, oy verme hakkının on altı yaş kapsayacak şekilde genişletilmesini talep etmişlerdir. Ancak bu görüş ayrılma taraftarları tarafından kabul görmemiştir. Brexit için “evet” oyu veren ve Avrupa Birliği'ni Birleşik Krallık siyasi yaşamının normal bir parçası olarak kabul etmeyen daha yaşlı gruplar oy kullanmayı bir zorunluluk olarak görürken; genç seçmenler, memnuniyetsizliklerini sandık gününde evde kalıp pasif bir direniş göstererek daha fazla dile getirmektedirler. Bu sebeple kalma yanlılarının uygulamaya geçirilmeyen bu önerisinin Brexit Referandumunun sonuçları üzerindeki olası etkileri belirsiz kalmıştır. Oy verenlerle ilgili bir diğer tartışma ise, İngiliz Milletler Topluluğu vatandaşlarının Brexit Referandumunda oy kullanması konusudur. Ayrıca -her ne kadar Muhafazakâr Parti seçim manifestosunda bu kuralın kaldırılacağı vaadini verse de- on beş yıldan fazla süredir Birleşik Krallık dışındaki bir Avrupa Birliği ülkesinde ikamet eden Birleşik Krallık vatandaşları da referandumda oy kullanamamıştır.

Kirby Swales (2016) tarafından ayrılma tercihini beyan eden seçmenlerin profiline ilişkin yapılan bir çalışmada oy verenler beş ana grupta toplanmıştır:

- Finansal olarak kendisini ve bakmakla yükümlü oldukları kimseleri geçindirmekte zorlananlar veya sadece geçinecek kadar kazanç sağlayanlar,
- Birleşik Krallık'ın son on yıl içerisinde çok daha kötüye gittiğine inananlar,
- Mevcut durumun diğer insanlardan ziyade yalnızca kendileri için daha kötüye gittiğini düşünenler,
- Kendilerini işçi sınıfı olarak tanımlayanlar,
- Kendilerini Britanyalı kimliğinden ziyade İngiliz kimliğiyle tanımlayanlar veya bir Britanyalıdan daha fazla İngiliz olduğunu düşünenler.

The British Election Study tarafından yapılan bir başka çalışma, Swales tarafından da ortaya konulan yaşam standartlarına yönelen tehdit halinin geçerli bir sebep olduğunu görmek açısından yardımcı bir unsur olarak kabul edilebilir. Seçmenleri oy vermek için güdüleyen “yabancılaşma” duygusu; kontrol eksikliği, sosyal sermayeye sahip olma isteği ve uzmanlara duyulan güvensizlik ile birleşmiş ve geçmişe duyulan özlem bu vesile ile körüklenmiştir (British Election Study, 2016). Ancak bu noktada sadece, birçok siyasi elit tarafından sıklıkla vurgulanan bir seçmen grubu olan “geride bırakılanlara” veya başka bir deyişle maddi veya sosyal imkânlar açısından dezavantajlı olan gruplara odaklanmak kısıtlı bir bakış açısı olacaktır. Ayrılma yanlısı seçmenlerin içerisinde mavi yakalılar ve dar

gelirliilerin yanı sıra hane kazançları ortalamasının üzerinde olanların da bulunduğunu söylemek mümkündür. Maddi olarak iyi durumda olan ve kendilerini “orta sınıf” olarak tanımlayan seçmenlerin yüzde kırkı Avrupa Birliği’nden ayrılmayı tercih etmiştir (Swales, 2016: 7). Orta sınıfın kararı fazlasıyla incelenmeye değerdir. Orta sınıf olarak kendisini tanımlayan grupların alışkanlıklarına, kültürel değerlere ve geleneklerine sıkı sıkıya bağlı olduğunu söylemek mümkündür. Bu grubun bağlı oldukları değerler ve sembollerle kendilerini tanımlaması, kararlarının tamamen yaşam standartlarını korumaya yönelik olmasına yol açmaktadır. Bu standartlar kimi zaman kültürel kimi zaman ise ekonomik olabilir. Bu noktada önemli olan standartların niteliğinden ziyade ait olunan değeri ve grubu koruma duygusudur. Bu sebeple orta sınıf İngiliz kimliği için bir bayrak taşıyıcısıdır. Dolayısıyla orta sınıf olarak tanımlanan grup, Brexit Referandumu sürecinde Avrupa Birliği’ne karşı en katı tavrı gösteren gruplar arasında yer almıştır.

Bilindiği gibi göçe karşı sergilenen tutum ile Avrupa Birliği hakkındaki düşünceler arasında negatif bir korelasyon vardır (Portes, 2016). Yani göç hareketlerinin yoğunluğu, oy verenlerin farklı ülkelerde farklı tarihlerde gerçekleştirilen referandumlarda Avrupa Birliği’nde kalma yönünde oy kullanması ihtimalini düşürmektedir. Brexit Referandumunun da temel dayanaklarından biri bu korelasyondur. Bahse konu negatif korelasyon, siyasi elitlerin Referandum sonucundan “neredeyse” emin olmasını sağlamış ve her ne kadar ekonomik hassasiyetlerle harmanlanmış olsa da çoğunlukla vaatlerin göç ve göçün tehdidi altında kalan sektörlere yoğunlaşmasına vesile olmuştur. Bu “eminliğin” kaynağının yalnızca birçok çalışmaya konu olan bu korelasyona bağlamak indirgemeci bir yaklaşım olacaktır. Bu sebeple, Avrupa Birliği’nden ayrılmayı “büyük bir istekle” destekleyecek oy verenlerin profili de kendine has bir unsur olarak Referandum sürecinde yerini almıştır.

Ayrılıkçılar tarafından yürütülen Referandum kampanyaları “geride bırakılmışlık” hissiyle mücadele eden beyaz işçi sınıfını bilhassa hedef almıştır. Tüm dünyada olduğu gibi Birleşik Krallık’ta da ülke içinde yaşanan derin sosyal ve ekonomik değişimlerden kalifiye olmayan ve eğitim seviyesi görece düşük olan işçi sınıflarının -ya da daha doğru bir tabirle mavi yakalıların- daha çok etkilendiği bir gerçektir. Bir ankete göre brüt hane geliri otuz bin sterlinin üzerinde olan ve ekonomik olarak daha rahat olan seçmenler, Avrupa Birliği’nden ayrılma yönünde oy kullanan toplam seçmenlerin yüzde otuz beşini oluşturmaktadır. Aynı çalışmada brüt hane geliri otuz bin sterlinin altında kalan ve ayrılma yönünde oy kullanan toplam seçmenlerin yüzde yirmi altısını oluşturan elli beş yaşın altındaki seçmenler, ekonomik olarak yoksun genç seçmenler şeklinde ifade edilmiş; elli altı yaş ve üstünde olup brüt hane geliri otuz bin sterlinin altında kalan ve ayrılma yönünde oy kullanan toplam seçmenlerin yüzde otuz dokuzunu ise ekonomik olarak yoksun yaşlı seçmenlerin oluşturduğu kamuoyuyla paylaşılmıştır (Surrridge, 2021). Her ne kadar ayrılma yanlısı seçmenlerin yarısından fazlasının ekonomik olarak yoksun kimselerden oluştuğu anket çalışmalarıyla ortaya konulsa da, Referandumun

sonucunu salt olarak ekonomik kaygıların belirlediğini söylemek -bu verilerden de görüleceği üzere- eksik bir değerlendirme olacaktır. Ancak ekonominin önemini göz ardı etmek de eşit derece de tehlikeli bir yaklaşımdır. Zira ekonomik kaygılar; göç ve egemenliğe ilişkin soru işaretlerinden önce gelmiş ve seçmenlerin yüzde yirmi biri ayrılma yönünde oy kullanmalarının ana sebebinin ekonomiyle ilişkili gelişmeler olduğunu ifade etmiştir. Ana sebep olan ekonomiyi yüzde yirmi ile göç ve yüzde on yedi ile egemenlik takip etmiştir (Swales, 2016: 13). Oy verme davranışını yönlendiren temaları Tablo 3 içerisinde toplu halde görmek, çalışmanın devamını okumak açısından faydalı olacaktır:

Tablo 3: Oy verme davranışını yönlendiren temalar

Tema	Yüzde
Ekonomi	%21
Göçmenlik	%20
Egemenlik / AB bürokrasisi	%17
Kampanya / sonuç adaleti	%7
Kozmopolitizm	%5
Dış politika	%5
Hakların korunması	%4
AB harcamaları / düzenlemeler / maliyet	%3
Diğer istikrar veya belirsizlik endişesi	%2
İngiliz / Britanya kimliği	%2
Aile	%2
Sosyal kimlik / partizanlık	%2
AB entegrasyonu / istikrar	%1

Kaynak: Swales, 2016: 13.

Küresel güçlerin de etkisiyle Avrupa Birliği içerisinde hem ekonomik hem de kültürel olarak hak ettiği yeri bulamadığına inanan emekliler, kalifiye olmayan veya daha az eğitilmiş mavi yakalı işçiler ve uçlara itilerek marjinalleşen gruplar gibi birbirinden farklı kaygılar taşıyan bazı topluluklar genel olarak şüpheliğe ve tepkisel davranışlar gerçekleştirmeye daha çok meyillidir. Margaret Thatcher önderliğindeki Muhafazakâr Parti'nin işçi sınıfının yeniden inşası sürecine öncülük etmesiyle başlayan sürecin sonunda her ne kadar işçi sınıfı farklı etnik kökenlerin dahliyle yeniden doğacakmış gibi düşünülse de; bu girişim bir yıkımla sonuçlanmış ve olası alternatif sınıfsal direniş çerçeveleri de ortadan kaybolmuştur (Virdee, McGeever, 2018: 1810). Alternatif sınıfsal direniş hareketlerinin hayatta kalmayı

başaramaması, bahse konu tepkisel davranışların başka bir kaynağa yönlendirilmesini de gerekli kılmıştır.

Sosyal ve ekonomik değişimleri yakalayamayan veya değişim süreçlerinde geride bırakılan gruplar bir savunma mekanizmasını devreye sokarak; Avrupa şüpheciliği ve göç karşıtlığı gibi radikal ideolojilerin çekiciliğine kapılmış ve bu tartışmalı konularda geliştirdikleri hassasiyetleri sebebiyle toplumun geri kalanından farklı bir konuma yerleşmişlerdir. Bu grupların oy verme davranışlarını tema fark etmeksizin çoğunlukla kontrolü ele almak üzerinden şekillendirilen tartışmalar, çalışmanın önceki kısımlarında değinilen korunma içgüdüsüyle bağdaştırılmaya müsaittir. Çünkü kişiler gerek sosyal gerekse ekonomik tehditlerden sakınmanın en makul yolunun kontrolü ele almak olduğunu düşünmüştür. Ancak bu tehditlerin içsel mi yoksa dışsal mı algılandığı, oy verenlerin tepkilerini değiştirmektedir. “Kontrol odağı” olarak adlandırılan bu içgüdü, bir durumun ortaya çıkışının nedenlerinin hangi kaynağa bağlı olduğunu önemsemektedir (Harell, Soroka, Iyengar: 247). Kontrol odağı, bireyin hayatındaki olayları ne ölçüde kontrol edebileceğine dair inancını ifade eden psikolojik bir kavramdır. İç kontrol odağına sahip kişiler, eylemlerinin ve kararlarının sonuçları önemli ölçüde etkilediğine inanırken, dış kontrol odağına sahip kişiler olayları dış faktörlere veya şansa bağlamaktadır. Bu tanımlar ışığında kontrol odağı kavramı ve göç, özellikle korunma içgüdüsü ve korku ögeleri kullanılarak ilişkilendirilebilir. Dışsal kontrol odağına sahip bireyler göç korkusunu daha yüksek düzeyde yaşayabilmektedir. Bu dışsal kontrol atfı, göçle ilgili değişiklikleri kendi etkilerinin ötesinde güçler olarak algılamalarına yol açarak potansiyel olarak kaygı veya endişeyi tetikleyebilmekte; korku, ekonomik, sosyal veya kültürel çevreleri üzerinde algılanan kontrol eksikliğinden de kaynaklanabilmektedir. Bu durum bireylerin göçün yaşamları üzerindeki etkisine ilişkin endişelerini artırabilmektedir.

Hem anketlerde hem de bu çalışma özelinde bireylerin kontrol odağını anlamak, göçe verilen çeşitli tepkileri politika ve kamu algısı üzerinden incelikli bir şekilde tartışmaya vesile olmaktadır. Dolayısıyla Referandum kampanyalarında hedef kitlenin beyaz işçi sınıfı olarak belirlenmesi şaşırtıcı bir durum değildir. Değişen dünyada etkili, rasyonel ve müreffeh bir aktör olarak kalmayı hedefleyen Birleşik Krallık tarafından gerçekleştirilen ve daha önceki bölümlerde değinilen göç düzenlemeleri göz önüne alındığında, zaman zaman kısıtlamalar getirilse dahi, göç hareketlerinin iş gücü ihtiyacını karşılamak amacıyla çeşitli kademelerde düzenli olarak teşvik edildiği söylenebilir. Dönemin Birleşik Krallık Sınır ve Göç Bakanı Liam Byrne 2008 yılında gerçekleştirdiği bir konuşmada, aynı dönemde uygulamaya geçen puana dayalı göç sisteminden bahsederken Birleşik Krallık’ın iş dünyasının ihtiyaç duyduğu yetenekleri yurtdışından temin edebileceğini ifade etmiş ve bu sayede Birleşik Krallık’ın dünya çapındaki tüm kalifiye elemanlar için küresel bir merkez haline geleceğini ilan etmiştir (Mulvey, Davidson, 2019: 284). Bu teşvik hali ve belirli dönemlerde gözle görülür bir şekilde

artış gösteren göçler özellikle işçi sınıfının tehdit algısını pekiştirmiş ve Birleşik Krallık eski Başbakanı Gordon Brown'ın telaffuz ettiği “*Britanyalı işçiler için Britanyalı işler*” (BBC News, 2007) sloganı daha sık duyulur hale gelmiştir. İş olanaklarının azalması, çalışma koşullarının kötüleşmesi ve maaşlarının “yabancılar” tarafından ele geçirilmesi ihtimaliyle karşı karşıya kalan işçilerin korkuları siyasi elitlerce beslenmiş ve bu gruplar Brexit Referandumu için ikna edilmeye elverişli bir oy deposu olarak görülmüşlerdir. Özellikle ayrılıkçı kampanyalar, Birleşik Krallık'ın karşı karşıya kaldığı “yabancı” akınını Avrupa Birliği'nin etkili bir göç politikası olmamasına ve göçe kaynaklık eden bölgelerdeki çatışmaları ve krizleri engelleyememesine bağlamıştır. Pozitif korkudan beslenerek inşa edilen Avrupa Birliği'nin yine bir korku teması vesilesiyle işlevsizlikle suçlanması -deyim yerindeyse- ironiktir. Bununla beraber olası bir sosyal çöküşü tetikleme ihtimaline karşı Brexit Referandumu sırasında temel düşmanın Avrupa Birliği ve göçmenler olarak belirlenmesi ve ayrılıkçı tavırların çoğunlukla beyaz işçi sınıfıyla ilişkilendirilmesi (Dorling, 2016) oldukça mantıklıdır. Çünkü sosyal çöküşlerden ilk etkilenen sınıflar dezavantajlı ve ekonomik zorluklarla karşı karşıya olan gruplardır (Blair, 1996: 208).

The British Election Study tarafından yürütülen yirmi beş anketten oluşan serinin dokuzuncusu, Brexit Referandumunda kullanılan oy ile demografik özellikler arasında kayda değer bir bağlantı kurmuştur. Anket otuz bin otuz altı kişiyi kapsayacak şekilde, 24 Haziran 2016 ve 4 Temmuz 2016 tarihleri arasında yürütülmüştür (British Election Study, 2023). Anket tarih itibarıyla Referandumun bir izdüşümüdür. Referandumun hemen ertesi günü başlatılan anket, gerek kampanyaların etkilerinin devam etmesi gerek Referandum sonrasında yapılan tartışmalarla konunun hâlâ görünür olması gerekse nispeten kısa bir sürede tamamlanması sebebiyle anlamlı veriler sunmaktadır.

The British Election Study tarafından yürütülen çalışma Referandumun yaş, eğitim düzeyi ve gelir demografik unsurları üzerinde detaylı bir veri sağlasa da; Swales (2016:7), bu “zaferi” kimlik meselelerine ve özellikle ulusal kimlik duygularına ve dirençle karşılanan değişim anlayışına bağlamıştır. Bireylerin ulusuyla güçlü bir şekilde özdeşleşmesi ve ulusun kendine has özelliklerine ve çıkarlarına olan inancını kuvvetli bir şekilde taşıması göçe yönelik tutumların şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Güçlü bir milliyetçilik duygusuna sahip bireyler, göçmen akınını uluslarının kültürel, sosyal veya ekonomik dokusuna yönelik potansiyel bir tehdit olarak görebilmektedir. Engellenme hissi, mücadele ihtiyacını da beraberinde getirmektedir. İrlandalı gazeteci Fintan O'Toole *The Guardian* için 19 Haziran 2016'da kaleme aldığı yazısında Brexit'in arkasındaki mantığın “İngiliz milliyetçiliğinden” ileri geldiğini söylemiş ve Referandum ile ortaya çıkacak sonucu “*Kanal ve Tweed ile sınırlanmış yeni bir ulus-devletin doğuşu*” olarak nitelendirmiştir. O'Toole milliyetçiliğin evrensel bir değer olduğunu ifade etmiş ve Birleşik Krallık'ın da milliyetçi olmak hususunda en az diğer ülkeler

kadar “hak sahibi” olduğunun altını çizmiştir (O’Toole, 2016). Ancak kapsamlı bir anket olan *British Social Attitudes* anketine göre kendisini “İngiliz” olarak tanımlayan bireylerin oranı 1999 yılında yüzde otuz bir iken 2020’de bu oran yüzde yirmi ikiye düşmüştür (The Economist, 2023).

Geride bırakılmışlık hissiyle mücadele eden kitlelerin manipölasyonunu yalnızca Brexit Referandumuyla ilgili kampanyalara atfetmek doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Birleşik Krallık eski Başbakanı Theresa May, Brexit Referandumunun sonuçlanmasından birkaç ay sonra gerçekleştirdiği bir konuşmasında “bir ulusa ait olmakla” ilgili bazı açıklamalarda bulunmuştur. Brexit Referandumunu “(...) bir dönüm noktası (...)” ve Referandum sonuçlarını Birleşik Krallık ulusunun “(...)yönünü sonsuza dek değiştirmek için bir kez gelen bir şans (...)” olarak tanımlayan May sözlerine devam etmiş ve “Sadece üç ay önce ülkemizde meydana gelen sessiz devrim nedeniyle değişim de gelmek zorunda (...) milyonlarca yurttaşımızın ayağa kalktığı ve artık göz ardı edilmeye hazır olmadıklarını söylediği bir devrim” diyerek Brexit Referandumunu yorumlamıştır. Bununla beraber Theresa May, Avrupa Birliği’nden ayrılmayı talep eden “sıradan” insanların aksine Brexit Referandumunda Avrupa Birliği’nde kalınması lehine oy kullanan “(...) güçlü konumdaki pek çok insanın gündelik hayatta muhatap oldukları, yanlarında çalıştırdıkları, sokaktan geçerken karşılaştıkları insanlardan ziyade uluslararası elitlerle ortak noktaları varmış gibi davrandıklarını (...)” ifade ederek (May, 2016b); hayatlarını sürdürmek için çaba sarf eden sıradan insanlarla elitler arasına kalın bir çizgi çekmiştir. May bu “sessiz devrimin” köklerinin çok derinlere indiğini de belirtmiş ve istenilen değişimin gelmemesi halinde bu durumun toplumsal uyumun bozulmasına sebep olacağını vurgulamak amacıyla, “kızgınlıkların artacağını” ve “bölünmelerin kökleşeceğini” iddia etmiştir. Theresa May ayrıca, sıradan insanların elitlerin karşısında bulunduğu durumu tasvir etmek için “(...) hayalleri başkalarının hizmetine feda edilmiş gibi” hissettiklerini ifade etmiştir. Aynı konuşma içerisinde sıradan insanların elitler ve göç sebebiyle karşı karşıya kaldığı zorlu koşullar ise şu söylemle tasvir edilmiştir: “(...) mali çöküşten sonra en büyük fedakârlığı yapanlar zenginler değil, sıradan, işçi sınıfı aileleriydi. Ve eğer siz de işini kaybeden, işte kalan ama çalışma saatleri azalan, ev faturaları artarken maaşı kesilen ya da - ve biliyorum ki pek çok insan bunu kabul etmekten hoşlanmıyor - düşük vasıflı göçmenlik nedeniyle kendini işsiz ya da daha düşük maaşla bulan insanlardan biriyseniz, hayat size hiç de adil gelmiyor (May, 2016b).”

Bu tavır “görünmezlikten” mustarip olan “sıradan” insanların oy tercihlerinin söylemler aracılığıyla nasıl yönlendirildiğini anlamak için önemli bir örnektir. Tasvirlerle çerçevelenen bu söylemler Brexit Referandumu sırasında ayrılma yönünde oy kullanan seçmenlerin, Referandumu ve sonuçlarını meşrulaştıracak argümanları kendileri ile özleştirmelerine yardımcı olmuştur denilebilir. May’in “uluslararası elitler” çıkışı da, Brexit Referandumunda kullanılan argümanların Avrupalı elitler

ve kurumların tartışmalı kararları ve İngiliz istisnacılığının üzerine inşa edildiği gerçeği göz önüne alındığında, oldukça dikkat çekicidir.

Sosyal çöküş ihtimaliyle yüz yüze olduğu vurgulanan Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden ayrılması, “kontrolü ele almak” için uygun bir yol olarak sunulmuş ve yoğun göçün iş güvencesine, yaşam kalitesine veya adil ücret hakkına zarar vereceğini düşen birçok insan tarafından çölde görülen bir vaha sevinciyle karşılanmıştır. Ancak unutulmamalıdır ki, Avrupa Birliği ile temelde yaşanan fikir ayrılıklarının kaynağı aslında egemenlik çatışmasına dayanmaktadır. Egemenlik çatışması, Referandum sonrasında gerçekleştirilen açıklamalarda da kendisine yer bulmuş ve Birleşik Krallık'ın Avrupa'dan değil; Avrupa Birliği'nden ayrılacağının altı kalın çizgilerle çizilmiştir (The Guardian, 2016). Daha önce ulus-devleti ilgilendiren bazı kamu politikalarının oluşturulması sürecindeki karar verme yetkisinin Avrupa Birliği'ne devri, tüm üye ülkeleri ilgilendiren ortak konularda yapılan düzenlemelerin yukarıdan aşağıya empoze edilmesine sebep olmuştur. Bu yetki devriyle Avrupa Birliği'nin yekpare bir egemen devlet davranışı sergilemesi, kilit konularda görmezden gelindiğini ve geride bırakıldığını düşünen gruplar için tetikleyici bir unsur olarak ortaya çıkmıştır. Brexit Referandumunun kimilerince “yeni bir ulus-devletin inşası” olarak da tanımlandığı düşünüldüğünde, yetki devri fazlaca problematik hale gelmektedir (O'Toole, 2016).

2. “Tehlikeli” Söylemlerin ve Meşruiyet Çabalarının Gölgesinde Brexit Referandumu

Egemen devletlerin gerek sınai gerek askeri gerekse siyasi kapasitelerini arttırmak veya kuvvetlendirmek amacıyla bölgesel alt sistemlere dâhil olmayı tercih ettiği söylenebilir. Ancak, bu başlık altında güvenlikleştirme kavramıyla devam etmeden önce, bu tercihin devamlılığını “egemenlik” üzerinden sorgulamak da çalışmanın bütünlüğü açısından faydalı olacaktır. Çünkü Avrupa Birliği özelinde, yetki devrinden doğan egemenlik kaybına ilişkin tartışmalar Birleşik Krallık'ın ayrılık kararı almasında önemli bir rol oynamıştır. Bu sebeple bahse konu yetki devrini “Avrupalaşma” kavramı üzerinden kısaca değerlendirmek; Brexit Referandumu sürecinde Avrupa Birliği'ne atfedilen rolü kavramaya yardımcı olacaktır.

2.1. Avrupa Birliği ve Birleşik Krallık İlişkisinin Dinamikleri: Avrupa Şüpheliği ve Avrupalaşma Kavramı

Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'yle olan “garip” ilişkisine ve Avrupa Birliği'nin genişleme süreçlerinin bu ilişkiye olan etkilerine değinmeden önce Brexit Referandumu sırasında hem ayrılık yanlısı kampanyalar tarafından hem de kalma yanlısı kampanyalar tarafından takip edilen ortak bir tema olduğunu belirtmek gerekmektedir. Her iki amacın destekleyicileri, farklı açılardan bakmakla beraber, göçün kontrolü ve göç politikalarının gözden geçirilmesiyle ilgili pratikleri gündemine almıştır

(Mulvey, Davidson, 2019: 272). Bununla beraber Brexit Referandumuyla ilgili kampanyalara ilişkin çalışmaların birçoğunda ön kabul, Birleşik Krallık toplumunun göçmenlere ve diğer azınlıklara yoğun bir tepki ve mesafe koyma isteğiyle yaklaştığı yönündedir. Bu sebeple göç, kontrol edilmesi ve sınırlandırılması gereken bir olgu olarak gündelik hayatta siyasi elitlerin söylemlerinde sıklıkla yer bulmaya başlamıştır. Ayrıca her ne kadar Avrupa Birliği üyeliğiyle ilgili değerlendirmelerde ortak para birimi, serbest dolaşım ve ortak göç politikaları gibi tartışmalı konular gündeme gelse de birçok ülke egemenliğin devri ve daha fazla bütünleşme gibi konularda sahip oldukları olumlu yaklaşımı korumaya devam etmiştir. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin yıkılmasından sonra küresel siyasi iklimde yaşanan değişiklikler, güvenlik sağlama ihtiyacını kısmen kaldırmış ve zaman içerisinde Avrupa Birliği'ne karşı gösterilen muhalefetin ana nedenlerinden biri haline gelmiştir.

4 Şubat 2016 tarihinde *“İngiltere için kim konuşacak?”* manşetiyle çıkan *Daily Mail* gazetesinde yayınlanan editoryal mektup da benzer bir vurguyla bezenmiştir. Editoryal mektupta *“Biz; bu kitlesel göç çağında kendi sınırlarını kontrol etme özgürlüğüne sahip, kendi seçtiği tarafla ticaret anlaşması imzalama hakkını taşıyan, memnun olmadığı takdirde yöneticilerini ve yasa yapıcılarını değiştirebilen yani kendi kendini yöneten bir ulus mu olacağız? Yoksa özgürlüğümüz, güvenliğimiz ve refahımız Brüksel'deki devletçi, seçimsiz başa gelen bir bürokrasi tarafından baskılanırken; hesap verme yetkinliğinden yoksun yargıçların iradesini kabul edip, kaderimizi -Almanya ve Yunanistan gibi- birbirinden farklı ülkeleri bir araya getirmeye çalışan katı bir Avrupa'ya mı emanet edeceğiz?”* (Daily Mail, 2016) sorusu sorulmuş ve uzun süredir Birleşik Krallık için “biz” kotasında kendine yer bulan Avrupa, aleni bir şekilde mücadele edilmesi gereken bir hedef olarak kamuoyunun dikkatine sunulmuştur.

Artık “Britanyalı” olarak tanımlanamayan küreselleşmiş bir dünyada yaşayan bazı bireylerin “İmparatorluk” nostaljisinden doğan kontrol ihtiyacı, Avrupa Birliği üyeliğinin getirdiği uzlaşılı haliyle uyuşmamaktadır. Birleşik Krallık'ın bilhassa İkinci Dünya Savaşı sonrasında, hoşgörü ve sağduyunun erdemleriyle donatılmış insanların yaşadığı liberal demokratik ve değişimden uzak yekpare bir devlet olarak tanımlanması (Taylor, 2019: 58); ve bu algının sıklıkla göç politikalarına da sirayet etmesi, Avrupa Birliği üyeliğinden ileri gelen çeşitliliğin ve hareket serbestisinin olumsuz bir durum olarak algılanmasına sebep olmuştur. Bunun yanı sıra İmparatorluk döneminin birçok seçmenin zihninde “altın çağ” olarak kodlanması bir nostalji hissinin doğuşuna kaynaklık etmiş ve kendi kaderi üzerinde söz sahibi olan, dolayısıyla sınırlarının da kontrolünü elinde tutan bir güce duyulan ihtiyaç da bu süreçte ortaya çıkmıştır. Avrupa Birliği'nin Birleşik Krallık'taki birçok tartışmanın fitilini ateşleyen ve kişilerin serbest dolaşımını da tartışmaya açan genişleme hamlelerinin yanı sıra, Birleşik Krallık'ın da bazı Avrupa ülkelerine gösterdiği “dolaşım hoşgörüsünü” incelemek gerekmektedir. Örnek vermek gerekirse, genel kanının aksine, 2004 genişlemesiyle Avrupa Birliği'ne katılan ve daha sonra göçle ilgili

birçok olumsuz değerlendirmenin odak noktası haline gelen Polonya vatandaşlarının Birleşik Krallık'taki yerleşim ve dolaşımla ilgili ayrıcalıkları, Avrupa Birliği'nin genişleme hamlesinden çok öncesine dayanmaktadır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında hükümetin tasarrufuyla Birleşik Krallık sınırları içinde yerleşmelerine yasal zemin sağlanan Polonyalılar için daha sonrasında Yeniden Yerleştirme Yasası dahi hazırlanmış ve devlete bu yerleşimlerden kaynaklanan bazı sorumluluklar yüklenmiştir. Kanundan elli yedi yıl sonra gerçekleşen 2004 genişlemesinin bir travma haline gelmesi, Birleşik Krallık tarafından Polonya'dan gelen göçmenlere verilen özel önem göz önüne alındığında daha ilgi çekici hale gelmektedir.

Avrupa Birliği'ne katılan ve Birleşik Krallık'a doğru büyük bir akın gerçekleştiren Doğu Avrupa ülkelerinin vatandaşları, Avrupa tarihinde, barış zamanında görülen en büyük yer değiştirme hareketini gerçekleştirmiştir (Goodhart, 2018). Bu dönemde, Birleşik Krallık'ın aksine birçok Avrupa Birliği ülkesi, asimetrik ekonomik yapılarından kaynaklanan bir şoka maruz kalmamak için serbest dolaşıma -geçiş dönemini kapsayan- bazı kısıtlamalar getirmiştir. Daha önce işçilerin serbest dolaşım hakkını kısıtlamayı tercih eden Birleşik Krallık ise bu genişleme dönemlerinde farklı bir tavır takınmayı tercih etmiştir. İngiliz hükümetinin farklılaşan bu kararı üç argümana dayanmaktadır (Portes, 2016):

- **Daha geniş jeopolitik etki alanı:** Birleşik Krallık, muhtemel müttefik olarak gördüğü eski Doğu Bloğu ülkelerinin Avrupa Birliği'ne üyeliği için uzun süre çaba harcamıştır. Bu üyelik sürecinin en güçlü savunucusu olan Birleşik Krallık, serbest dolaşım hakkını engellemeyerek, öncelikle Polonya ile olan ilişkilerini güçlendirmeyi hedeflemiştir.
- **Daha geniş bir ekonomik alana ve iş gücü pazarına erişim şansı:** Serbest dolaşım ile daha eğitilmiş, daha kalifiye ve çalışma motivasyonu daha yoğun işçilerin Birleşik Krallık'a gelmesi amaçlanmıştır. Gelen işçilerin hâlihazırda çalışmaya devam eden mevcut işçilere zarar vermeden, Birleşik Krallık ekonomisini canlandırması planlanmıştır.
- **Birleşik Krallık'ın iş gücü piyasasının düzenlenmesi:** Avrupa Birliği'ne üye ülkelerin vatandaşlarının vizesiz giriş ayrıcalığını engelleme hakkına sahip olmayan Birleşik Krallık'ın çalışmaya gelen işçileri engellemesinin tek yolu, yasal çalışma haklarını ellerinden almaktır. Yasal çalışma hakkının engellenmesinin kayıt dışı çalışmayı cazip hale getirmesi ihtimali, Birleşik Krallık tarafından çekici bir alternatif olarak görülmemiştir.

Tüm bu varsayımlara karşın, 2004 genişlemesi döneminde iktidarda olan İşçi Partisi'nin Birleşik Krallık'a gelecek göçmenlerin sayısı ile ilgili öngörüsü doğru çıkmamıştır. İşçi Partisi, yıllık net göç artışının beş bin ile on üç bin arasında olacağını hesaplamıştır. Ancak bu tahminler isabetli değildir. Birleşik Krallık'ın serbest dolaşımı sınırlamaması ve dünyanın her yerinden parlak ve ucuz

işçileri çekerek ekonomisini güçlendirme isteği, Birleşik Krallık yönlü göçü dramatik bir şekilde arttırmıştır.

Bu noktada, Birleşik Krallık içinde Avrupa Birliği'ne ilişkin algının yıllar içerisinde nasıl değiştiğine de değinmekte fayda vardır. Maastricht Antlaşması'ndan önce doğan ve o süreçte büyüyen İngiliz vatandaşlarıyla, Maastricht Antlaşması sonrasında doğan ve büyüyen İngiliz vatandaşları arasında siyasi sosyalleşme açısından çeşitli farklılıklar vardır. Maastricht Antlaşmasından önce doğanlar ve büyüyenler Avrupa Birliği üyeliğine daha fazla karşı çıkmaktadırlar (Ford, Goodwin, 2010). *Eurobarometer* tarafından düzenli olarak yapılan bir anket, bu Avrupa algısının ölçülmesi için önemlidir. Avrupa Birliği ile ilgili tutumun ölçülmesi için yapılan bu anket ile “Avrupa Birliği ülkeniz için iyi mi, yoksa kötü mü?” sorusu sorulmuştur. Birleşik Krallık'ın 1973 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğu'na üye olarak başladığı Avrupa macerasında sırasında sürekli tekrarlanan bu sorunun cevabı, 1979 yılına kadar “iyi” şeklinde olurken 1979 yılından 1983 yılına kadar geçen dönemde “kötü” şeklinde olmuştur. “Kötü” cevabının tekrar eder hale gelmesi, 1979 genel seçimlerinden sonra takip edilen kemer sıkma politikaları ve bu politikalardan bağımsız olarak “yukarıdan aşağıya” dikte dilen Avrupa politikalarının uyandırdığı düzen karşıtlığının bir eseri olarak değerlendirilebilir. 1983 yılına gelindiğinde ise Avrupa Ekonomik Topluluğu'na ilişkin toplum algısı olumlu yönde değişmeye başlamıştır. 1990'lara kadar bu olumlu hava devam etmiştir. Bunun sebebi, 1980'lerde Avrupa bütünleşmesinin sağladığı başarı olarak görülebilir. 1990'larda Avrupa Para Sistemi dâhilinde yer alan Döviz Kuru Mekanizmasından sterlinin çıkartılması ve daha sonra Maastricht Antlaşması'ndan duyulan memnuniyetsizliklerle bağlantılı olarak, Birleşik Krallık halkının Avrupa'yla ilgili sahip olduğu “iyi” algısı bozulmaya başlamıştır (Richardson, 2018: 119). 2004 ve 2007 genişlemeleri, olumsuz yönde bozulan algıyı pekiştirmiştir.

Avrupa çok uzun yıllar boyunca, Birleşik Krallık için “biz” kotasında kendine yer bulurken, Avrupalı olmayanlar “öteki” olarak adlandırılmıştır (Mulvey, Davidson, 2019: 282). İşçi Partisi iktidarı döneminde göçle ilgili sorunlar tartışılırken Avrupa Birliği vatandaşları genelde dışarıda bırakılmıştır. Yalnızca Avrupa Birliği dışından gelen kişiler birer sorun olarak görülmüş ve katı kısıtlayıcı önlemler onları hedef alarak hazırlanmıştır. Birleşik Krallık'ın Avrupa Ekonomik Topluluğu'na üyeliğinden sonra göç ve vatandaşlıkla ilgili uygulamaya konulan yasal düzenlemelerde de aynı ayrımı görmek mümkündür.

Daha önceki bölümlerde değinilen ve *Daily Mail* tarafından yayınlanan editoryal mektupta sorulan soru, Referandumda sorulan “Birleşik Krallık, Avrupa Birliği üyesi olarak mı kalmalı, yoksa Avrupa Birliği'nden çıkmalı mı?” sorusuna referans olarak görülebilir. Zira, gazetede yer alan bu soru -neredeyse- Brexit kampanyasının tüm argümanlarını içinde barındırmakta ve kampanyanın kontrole odaklanan sloganına da atıf yapmaktadır. Oy verenleri etkileyen bir diğer unsur ise sorunun soruluş

şeklidir. Cevaplar arasında olumlu ifadelerin yer alması ile o ifadelere verilen yüksek oy arasında bir bağlantı olduğunu söylemek mümkündür. Bu avantaj, Brexit Referandumu için seçilen nötr cevaplarla kaybedilmiştir (Qvortrup, 2016). Referandum sürecini etkileyen bir diğer unsur, hükümetlerin uzun süre iktidarda olmasıdır. Referandumların “mesaj” verme amacıyla kullanıldığının farkında olan dönemin Başbakanı David Cameron, Referandumun gerçekleştirileceği tarihi seçerken oldukça dikkatli davranmıştır. Referandum kararı, hukuki değil siyasi bir karardır. Dolayısıyla Başbakan’ın tarihi dilediği gibi belirleme özgürlüğü vardır. David Cameron, Referandum tarihinin bölgesel ve yerel diğer seçimlerle -özellikle 2017 yılında hem Almanya hem de Fransa’da gerçekleştirilecek seçimlerle- aynı dönemde olmamasına dikkat etmiştir.

Daily Mail (2016) tarafından “birbirinden farklı ülkelerin bir araya getirilmesi” olarak ifade edilen süreçlerden birisi -Avrupa Birliği’nin de en kapsamlı genişlemesi olarak isimlendirilen- 2004 yılında gerçekleşen Doğu Avrupa genişlemesidir. Komünizm “tehdidi” karşısında Avrupa bütünleşmesi oldukça cazip görülmüş ve halk kitleleriyle siyasi elitlerin büyük bir bölümünün desteklediği “*müsamahakâr bir fikir birliği*” olarak tezahür etmiştir (Rohrschneider, Whitefield, 2015: 139). Çek Cumhuriyeti, Slovenya, Slovakya, Polonya, Romanya, Macaristan, Estonya, Letonya ve Litvanya gibi eski Doğu Bloğu ülkelerinin Avrupa Birliği’ne katılım noktasında daha istekli ve kararlı olduklarını söylemek mümkündür. Çünkü Avrupa Birliği’nin bir parçası haline gelmek, Doğu Avrupa ülkeleri için aynı zamanda “Avrupa’ya dönüş” anlamına gelmektedir. Doğu Avrupa ülkelerinin coşkuyla karşıladığı bu katılım hamlesi, Birleşik Krallık için oldukça travmatik anılara kaynaklık etmiş ve Doğu Avrupa ülkelerinin Avrupa Birliği’ne katılmasının ardından Avrupa Birliği’nden Birleşik Krallık’a doğru gerçekleştirilen göç hareketlerindeki artış da dikkat çekici bir hale gelmiştir.

2004 genişlemesiyle Avrupa Birliği içinde neredeyse üç katına çıkan göç hareketliliğinin itici gücünün ekonomi olduğunu söylemek mümkündür. Göç eden insanlar bireysel düzeyde ya daha yüksek ücretler ya da daha iyi iş fırsatları nedeniyle bulundukları yerlerden ayrılmışlardır. Yerleşmeye karar verdikleri ülkelerin seçimini ise kimi zaman kültürel faktörler kimi zaman ise ilişkiler ağı etkilemektedir (Galogski v.d., 2009). Yoğun göç hareketi Brexit kampanyalarının kullanışlı bir argümanı olmuştur. Ancak bu argümanın Referandum sonrasında hemen terkedildiğini söylemek mümkün değildir. Öyle ki, dönemin Başbakanı Theresa May Referandumdan birkaç ay sonra, 31 Ağustos 2016’da bir açıklama yaparak Avrupa Birliği’yle gerçekleştirilecek her türlü müzakeredeki yegâne kırmızı çizginin “göç” olacağını dile getirmiştir (The Guardian, 2016). 2004’te on Doğu Avrupa ülkesinin Avrupa Birliği’ne katılmasının ardından hız kazanan göç hareketleri 2007’de yaşanmaya başlayan ekonomik kriz sebebiyle azalış trendine girmiştir. Ekonomik kriz ve ardından yaşanan durgunluk ile Birleşik Krallık yönlü göç hareketi, 2008 ve 2012 yılları arasında geçici olarak sekteye uğramıştır. Küresel ekonomik kriz, yalnızca göçü değil Birleşik Krallık’taki iş güvencesini ve

ücretlerdeki düşüşü de etkilemiştir. Ancak 2013 sonrasında Birleşik Krallık iş gücü piyasasında görülen toparlanma, Avro Bölgesindeki ekonomik zorlukların devam etmesi ve Bulgaristan ve Romanya vatandaşlarına uygulanan geçici kısıtlamaların kaldırılması Avrupa Birliği vatandaşlarının yeniden Birleşik Krallık topraklarına sığınmasına sebep olmuştur. 2000’li yılların başından 2016’ya kadar geçen süreçte üç milyondan fazla Avrupa Birliği vatandaşı Birleşik Krallık’a yerleşmiş ve 2012 ve 2016 yılları arasında iki milyon kişiden fazlası iş gücü piyasasına entegre olmaları için mutlak suretle gerekli olan Birleşik Krallık Ulusal Sigorta ağına kaydolmuşlardır (Portes, 2016).

Bu noktada, Birleşik Krallık Ulusal İstatistik Ofisinin Brexit Referandumunun gerçekleştirildiği 2016 yılında yayınladığı göç istatistikleri ilgi çekici bir veri olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira bu istatistiklere göre, Avrupa Birliği kaynaklı göçmenlerin bir kısmı istihdam edilme ihtiyacıyla ilgili sebeplerle gelmişken; büyük bir kısmı eğitim görme veya aile birleşimi gibi sebeplerle Birleşik Krallık topraklarına gelmiştir. Gelen göçmenler, yerel servis ve hizmetlerden yararlanırken bu yararlanma talepleri, yeni hizmet ve servis alanlarının yaratılmasına da yardımcı olmuştur. Buna karşın, göçmenlerin kamu hizmetleri üzerinde bir yük olduklarına inanılmış ve katma değer yaratmaksızın kamu hizmetlerinden yalnızca karşılıksız bir şekilde faydalandıkları sıklıkla vurgulanmıştır. Avrupa Birliği’nden Birleşik Krallık’a gelen göçmenler, ülkenin mali açık verdiği dönemlerde bile kamu maliyesine önemli ölçüde katkıda bulunmaya devam etmişlerdir (Dustmann, Frattini, 2014). Ayrıca Birleşik Krallık nüfusundaki artışa karşın, işsizlik oranı neredeyse sabit kalmıştır. Bu durumda Birleşik Krallık’a gelenlerin işsizliğe sebep olduğunu söylemek doğru olmayacaktır. Avrupa Birliği kaynaklı göç hareketlerine ve genel olarak Avrupa Birliği’ne gösterilen tepkinin göçmen nüfusundaki artıştan ve ekonomik sebeplerden ziyade başka bir çıkış noktası olduğunu düşünmek gerekmektedir.

23 Ocak 2013 tarihinde dönemin Birleşik Krallık Başbakanı David Cameron tarafından yapılan bir konuşma (Cameron, 2013), Avrupa ve Birleşik Krallık arasındaki ilişkinin karmaşık doğasının adlandırılmasına yardımcı olmuş ve Referandum ihtimali henüz tartışılmazken, Avrupa Birliği’nden ayrılma yanlılarının heyecanlanmasına sebebiyet vermiştir. David Cameron konuşmasına *“Yetmiş yıl önce Avrupa, bir nesil içindeki ikinci feci çatışmayla parçalanıyordu. Avrupa şehirlerinin sokaklarının molozla dolu olduğu bir savaş... Londra semaları her gece alevlerle aydınlandı. Ve dünya çapında barış ve özgürlük için verilen savaşta milyonlarca insan öldü”* sözleriyle başlamıştır. Savaşın yarattığı kaotik durumla başladığı konuşmasının Avrupa’nın geleceğini ilgilendirdiğine dikkat çeken Cameron sözlerine devam etmiş ve *“(…) Avrupa’da savaştan kalıcı barışa geçişin nasıl gerçekleştiğini de hatırlamalıyız. (...) Nesiller boyunca devam eden kararlı çalışmalar sayesinde oldu. Dostluğa bağlılık ve o karanlık geçmişi bir daha asla ziyaret etmemek kararlılığı (...)”* diyerek; Avrupa’nın mevcut barış içindeki hâlinin kararlı çalışmaların, dostluklara sunulan bağlılıkların ve karanlık geçmişe bir daha dönmeme kararlılığının bir eseri olduğunu ifade etmiştir. Eski Başbakan, daha önceleri yalnızca uzun

sürekli bir barış sağlamak amacıyla bir araya gelen Avrupa Birliği üyesi ülkelerin günümüzdeki amacının, mevcut refahı güvence altına almak olarak yeniden şekillendirildiğini belirtmiş ve küreselleşen dünyasında geleceğin zenginliğine ulaşmak için sarf edilen her çabanın ve istihdam pazarında süregelen her yarışın Avrupa Birliği'nin çeşitli yerlerindeki vatandaşları doğrudan etkilediğine dikkat çekmiştir. Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği üyesi ülkeler arasında tartışmacı ve iradeli bir üye olarak yer aldığını belirten Cameron, Birleşik Krallık'ın bir ada ülkesi olmasının getirdiği bağımsızlık, açık sözlülük ve egemenlik düşkünlüğü gibi karakteristik özelliklerinin Avrupa Birliği'ne duygusal olmaktan ziyade “gerçekçi” bir şekilde yaklaşılmasına olanak sağladığını belirtmiştir. Ayrıca eski Başbakan Avrupa Birliği'ni Avrupa içinde ve sınırlarının ötesinde refahın, istikrarın, özgürlüğün ve demokrasinin çapası olarak nitelendirmiş ve Avrupa Birliği'nin amaca giden bir araç olduğunun altını çizmiştir (Cameron, 2013).

David Cameron'ın Avrupa Birliği'nin geleceğini uzunca bir şekilde tartıştığı konuşmasının, Brexit Referandumuna ilişkin söylemler oluşturulurken takip edilen çerçeveleme teorisi uyarınca, ayrılıkçı kampanyalar için bir odak noktası olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Zira konuşmanın üzerinden yaklaşık üç yıl geçmiş olmasına rağmen Cameron'ın ifadeleri, Brexit Referandumu sırasında ayrılık yanlısı siyasi elitlerin itirazlarında kendisine yer bulmaya devam etmiştir. Cameron'ın konuşması ayrılık yanlısı kampanyaların önde gelenlerinden Boris Johnson'ın da söylemlerinde kendisine yer bulmuştur. Cameron'ın 2013 yılındaki konuşmasında Avrupa Birliği'nde temel ve kapsamlı bir değişim yapılması yönündeki isteğini hatırlatan Johnson, aradan geçen üç yıla rağmen Avrupa Birliği cephesinde hiçbir değişiklik olmadığını ifade etmiştir. Avrupa Birliği'nin, üzerine kurulduğu yüksek ideallere rağmen, eski bir anlayışı temsil ettiğini de dile getiren Johnson, Brexit Referandumunun Avrupa liberalizminin büyük projesi olarak ortaya çıktığını iddia etmiştir (Asthana, 2016). Boris Johnson'ın konuşmasında, Avrupa Birliği'ne ve dönemin Başbakanı Cameron'a getirdiği eleştirilerin yanında, dikkat çeken iki husus daha vardır. Bu hususlardan ilki kendisine yöneltilen yabancı düşmanlığı suçlamasıyla ilgilidir. Johnson bu suçlamalar karşısındaki düşüncelerini, “(...) *Zar zor bir yabancı dil konuşabilen insanlar tarafından dar görüşlü yabancı düşmanı bir gruba ait olduğumun söylenmesi saldırgan, aşağılayıcı, alakasız ve kesinlikle aptalca (...)*” diyerek ifade etmiştir. Bir diğer nokta ise Avrupa Birliği'nde reform tartışmaları üzerinden mevcut hükümetin durumuna ilişkin getirdiği yorumdur. Boris Johnson, Cameron'ın konuşmasından yola çıkarak; hükümet tarafından vaat edilenleri ve yerine getirilen vaatleri düşünerek mevcut hükümetin Avrupa Birliği'nden ayrılma yönündeki kampanyalara katılması gerektiğini iddia etmiştir. Johnson, Muhafazakâr Parti'nin 2010 yılında gerçekleşen genel seçimlerdeki net göç sayısını on binlerce azaltma taahhüdünü de hatırlatmış ve bu taahhüdün bir türlü yerine getirilememesinin Birleşik Krallık halkının demokrasiye olan güvenini derinden sarstığını da sözlerine eklemiştir (Asthana, 2016). Politik söylem analizinin, araçsallaştırılan

anlatıların mevcut politikaların oluşumu sürecinde gerçekleşen tartışmalarının tonunu ve yönünü belirlemedeki işlevselliği göz önüne alındığında, Brexit yanlılarının David Cameron'ın 2013 tarihli konuşması üzerindeki ısrarı anlaşılır hâle gelecektir.

Avrupa Birliği'nin ulus-üstü yapısına ilişkin devam eden tartışmalarda Avrupa Komisyonunun gerekçeli ikna yolunu kullanarak sağladığı kavramsal yenilikleri üye ülkelere kabul ettirebileceği de bazı çalışmalarda kabul edilmiştir (Radaelli, 1998: 1). Dolayısıyla bu noktada, Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nin politikalarının uygulanması hususunda vereceği kararların karşılıklı çıkarların tartılması sonucunda uygulamaya geçirilmesi ihtimali doğmaktadır. Cameron tarafından benimsenen yaklaşım, hükümetin politik ajandasında yer alacak alternatif durumların yorumlanmasında ve sorunlu noktalara ilişkin alınacak inisiyatiflerin etkin bir şekilde düzenlenmesinde önemli bir rehberdir.

Birleşik Krallık eski Başbakanı David Cameron tarafından tercih edilen söylem, Avrupa Birliği'nden ayrılma yanlısı siyasi elitlerin söylemleriyle taşıdığı benzerlikler açısından da incelemeye değerdir. Cameron'ın bağımsızlık, egemenlik, refah gibi noktalara değinmesinin tesadüfi olduğunu söylemek doğru olmayacaktır. Siyasi söylem analizinin çalışma alanı dahilinde değerlendirilecek ve dinleyicilerin zihninde yerecek bu ifadeler, Avrupa Birliği üyesi olarak kalmanın Birleşik Krallık için ne anlama geldiğinin anlamlandırılmasına da yardımcı olacaktır. Çünkü siyasi söylemler, bilişsel yapının önemli bir parçasıdır. Egemenlik ve muktedir olmak bir şarta bağlanmıştır. Bu bağlamda 2015 yılında gerçekleşen genel seçimlerden önce Brexit Referandumuna ilişkin kararı ilan eden David Cameron'ın Avrupa Birliği'nin geleceğine ilişkin yaptığı değerlendirmeleri incelemek önem arz etmektedir denilebilir. Zira Cameron tarafından 2013 yılındaki konuşmasının ilerleyen safhalarında Avrupa'yı başarısızlığa sürükleyecek sorunlar bütünü ayrıntılı bir şekilde dile getirilmiş ve bu durumun Birleşik Krallık'ı Avrupa Birliği'nden ayrılmaya teşvik edeceğinin altı da özellikle çizilmiştir. Başbakan, her ne kadar konuşması içerisinde Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği üyesi olarak kalmasından doğabilecek çeşitli olumsuzluklara arka arkaya yer verse de, esas arzusunun Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği içinde kalması olduğunu da özellikle ifade etmiştir. Cameron'ın Avrupa Birliği'ne ilişkin söylemleri, kendi içerisinde çelişkili olarak tanımlanabilir. Çünkü aynı konuşma içerisinde bir yandan Avrupa Birliği üyeliğinin yarattığı sorunlara dikkat çekilirken bir diğer yandan ise Avrupa Birliği üyeliğinin korunmak istenmesi Cameron'ın söylemlerini belirli bir düzlemde analiz etmeyi zorlaştırmaktadır. Ancak eski Başbakan David Cameron'ın Avrupa Birliği'nin kendi başına bir "amacı" temsil etmediğinin özellikle altını çizmesi, Avrupa Birliği'nin ve Birleşik Krallık'ın ortak geleceğini ilgilendiren üç temel zorluğu da gündeme taşımasına vesile olmuştur. Bu zorluklar, Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği içerisindeki yerinin ve rotasının da teşhisi için bir araç olarak değerlendirilebilir. Cameron'ın dile getirdiği zorlukların ikisi doğrudan Avro Bölgesindeki sorunlar ve

rekabet krizi gibi ekonomik kökenli endişelere dayanırken; üçüncü büyük zorluk ise, kendisi tarafından, Avrupa Birliği ile vatandaşlar arasındaki “büyük uçurum” olarak ifade edilmiştir. “(...) *Avrupa Birliği ile vatandaşları arasında son yıllarda önemli ölçüde büyüyen bir uçurum var (...)*” diyen Cameron; özellikle Avrupa Birliği üyesi bir ülke olan Birleşik Krallık’taki durumu “(...) *yoğun bir şekilde hissedilen demokratik sorumluluk ve rıza eksikliğinin temeli (...)*” olarak nitelendirilmiştir. Cameron aynı konuşma içerisinde Avrupa Birliği’nin sorunlarını çözmesini umduğunu ifade ederken, Avrupa’ya her daim eşsiz katkılarını sunan Birleşik Krallık’ın Avrupa Birliği’ne yardım elini uzatmaya hazır olduğunun da altını çizmiştir. (Cameron, 2013). Bir araç olarak değerlendirilen ve sorunlu bir yapıya sahip olduğu dönemin Başbakanı tarafından kabul edilen Avrupa Birliği’ne ilişkin bu söylemler Brexit Referandumu sırasında tekrar gündeme gelecektir.

Cameron ayrıca, Avrupa Birliği fikrine şüpheyile yaklaşan ayrılıkçılara benzer bir şekilde, Avrupa Birliği’nin Birleşik Krallık’taki gündelik yaşamı etkileyen bazı kararlar alma kapasitesine sahip olduğunu ifade ederek; amacı sorgulanmaya açık gereksiz kural ve düzenlemelerle “milli hayatlarına” müdahale ettiğinin altını çizmiştir. Cameron; “*İnsanlar, Avrupa Birliği’nin asla kabul etmedikleri bir yöne doğru ilerlediğini düşünüyor. Gereksiz gördükleri kural ve düzenlemelerle milli hayatımıza müdahale edilmesine içerliyorlar. Ve tüm bunların amacının ne olduğunu merak ediyorlar*” beyanında bulunmuştur. Avrupa Birliği kamuoyundaki hayal kırıklığının tüm zamanların en yüksek seviyesinde olduğuna dikkat çeken David Cameron, Avrupa Birliği’nin kendi vatandaşları tarafından kabul edilmeyen bir rota takip ettiğini de sözlerine eklemiştir (Cameron, 2013). Cameron’ın açıklamaları, uzun süredir Avrupa Birliği’nden ayrılmayı talep eden kimselerce olumlu karşılanmış ve Brexit Referandumu için bir işaret fişeği görevi görmüştür.

Bu noktada Nigel Farage’ın 2014 yılında gerçekleştirilen Avrupa Parlamentosu seçimlerine adaylığı esnasında katıldığı bir münazarada sarf ettiği bazı sözler, Avrupa Birliği ve Birleşik Krallık arasında var olan ilişkinin girift ve karmaşık yapısını anlamaya yardımcı olacaktır. Değişim olmaksızın sürekliliğini sürdüren bir Avrupa Birliği’nin “hiç hoş olmayan” bir hale geleceğini ifade eden Farage; Avrupa Birliği yanlılarını ve yönetimi suçlayarak şu ifadeleri kullanmıştır: “(...) *Ülkemizin ve demokrasimizin kontrolünü ne ölçüde devrettiğimiz hususunda İngiliz halkına bile bile yalan söylüyorsunuz ve bunu yapmaya çalışmanız beni gerçekten şok etti ve şaşırttı* (Chorley, 2014)”.

Cameron ve Farage tarafından farklı zamanlarda, benzer temalar üzerinden sarf edilen söylemler temel olarak 1990’lı yıllardan itibaren yükselişe geçen Avrupalılaştırma kavramıyla ilgilidir. Avrupa Birliği uzun yıllar süren tartışmaların ardından kendine özgü bir kurumsal ve hukuksal bir yapı ve Avrupa Birliği’ne ait ortak bir kimlik gibi özelliklerini oluşturmaya çalışmıştır. Avrupa Birliği’nin bu kurumsallaştırma çabası ile birlikte Avrupalılaştırma kavramı da ortaya çıkmış ve sıklıkla Avrupa Birliği ile birlikte anılarak kendine geniş bir saha bulmaya başlamıştır. Bu bağlamda aday ve üye ülkelerde

yaşan her türden değişim Avrupa Birliği faktörüne ve Avrupalılaşma kavramına bağlanmıştır. Birleşik Krallık'ta göç politikalarının kısıtlılığına veya etkisizliğine ilişkin getirilen eleştirileri de bu bağlamda değerlendirmek gerekmektedir. Çünkü Birleşik Krallık'ın sınır kontrolünün Avrupa Birliği tarafından yönlendirildiğine ilişkin söylemler dillendirilirken iç politika koşulları ya da uluslararası gelişmeler gibi etkenler çoğunlukla göz ardı edilmiştir. Bununla beraber, Avrupa Birliği üyeliğinin Birleşik Krallık'ın sınırları üzerindeki kontrolünü kısıtladığı ve bu alanda üretmek ve uygulamak istediği politikaların da Avrupa Birliği'nin denetiminde olduğu ayrılık yanlısı siyasi elitler tarafından sıklıkla vurgulanmıştır. Hatta bu durum, Birleşik Krallık'ın iç mevzuatının Avrupalılaşarak ulusal çıkarlardan uzaklaşması olarak söylemlere yansımıştır. Avrupa Birliği ve Birleşik Krallık arasındaki ilişkinin garip ve kırılgan doğası göz önüne alındığında, ulusal politikalarda gerçekleşen veya gerçekleşmesi muhtemel Avrupa Birliği'ne bağlı her değişikliğin -olumlu veya olumsuz etkilerine bakılmaksızın- yoğun bir tartışmanın konusu haline geleceğini öngörmek zor değildir. Ayrıca Avrupalılaşma kavramının üzerinde uzlaşılan tek bir tanıma sahip olmaması ve kavram ile Avrupa Birliği arasında kurulan aşırı sıkı bağ, bu tartışmaların körüklenmesi için uygun bir ortamın oluşmasında rol oynamıştır. Tony Blair'in liderliğinde kabuk değiştiren İşçi Partisi'nin gözettiği Avrupa Birliği yanlısı politikaların da bu tartışmalar için kullanışlı olan argümanların ortaya çıkmasına yardımcı olduğunu söylemek mümkündür.

Blair hükümeti ile Birleşik Krallık'ın ulusal politikalarının Avrupalılaşması gözlemlenmeye başlanırken; Avrupalılaşma kavramının bazı tanımlarına mutlaka değinmek gerekmektedir. Kavrama ilişkin ilk tanımlardan birini Robert Ladrech (1994) yapmıştır. Ladrech (1994: 69) Avrupalılaşmayı; Avrupa topluluğunun siyasi ve ekonomik dinamiklerinin ulusal politika ve siyasa oluşturma örgütsel mantığının bir parçası haline gelen, siyasetin yönünü ve şeklini yeniden yönlendiren aşamalı bir süreç olarak tanımlamaktadır. Bu sürecin Birleşik Krallık'ın ulusal politikalarının inşasında kendisine yer bulması Avrupalılaşmanın, Avrupa Birliği'ne ve buna bağlı olarak geliştiği iddia edilen "egemenlik kaybına" ilişkin birçok siyasi elit tarafından getirilen eleştirilerin ana konusu olarak benimsenmesine sebep olmuştur. Avrupa Birliği'nden ayrılma yanlısı olan siyasi elitler Referandum kampanyaları süresince Birleşik Krallık'ın ulusal politikalarında karar alma hakkının Avrupa Birliği tarafından elinden alındığını defalarca dile getirmiş ve Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği üyesi olması sebebiyle Avrupa Birliği tarafından belirlenen ve Birleşik Krallık'a kendi iç politikalarında empoze edilen göç politikalarını uygulamak zorunda kaldığını iddia etmiştir. Bu zorunluluğun, kamu hizmetlerine büyük bir yük bindirdiği ve göçün özellikle emek yoğun sektörlerde istihdam alanında yoğun bir rekabet yaratarak hem işsizliği arttırdığı hem de emek karşılığında verilen ücretlerin haksız bir şekilde düşmesine sebep olduğu da Referandum kampanyalarında dile getirilmiştir. Bu durum için sunulan en ideal çözüm olarak ise, Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden ayrılmasıdır. Zira bu ayrılık sayesinde

sınırların kontrolü yeniden kazanılacak ve ÷lkeye giren göçmen sayısı da belirli bir sebep gösterme zorunluluğu olmaksızın sınırlanabilecektir.

Kamu kaynaklarının kullanımına ilişkin problemlerin siyasi elitler tarafından göç hareketlerine bağlı olarak gelişen harcamalarla bağlantılandırılması ve bu durumun yine siyasi elitler tarafından görünür hale getirilmesi yeni bir durum değildir. Özellikle 1950’li yıllarda gerçekleşen ırk bağlantılı olaylar neticesinde dönemin hükümeti, göçmen sayısındaki artışın konut sektöründe ve iş gücü piyasasında kıtlığa yol açtığını kamuoyuyla paylaşmıştır. Aradan geçen yaklaşık altmış yıl içerisinde göç ve kamu kaynakları arasında kurulan ters orantının değişmediğini söylemek yerinde olacaktır. Kurulan bu bağlantılar, Claudio Radaelli’nin Avrupalılaşıma tanımıyla beraber okunduğunda daha da anlamlı hale gelmektedir. Zira Radaelli (2001), Avrupalılaşımanın Avrupa Birliği’yle beraber anılan bir süreç olduğunu özellikle vurgulamıştır. Radaelli’ye benzer bir şekilde Börzel ve Risse (2009) de kavramın Avrupa Birliği’yle olan ilişkisine dikkat çekmiştir. Radaelli (2001)’ye göre Avrupalılaşıma; Avrupa Birliği’nde siyasa ve kamu politikası yapım süreci içinde oluşturulan resmî ve resmî olmayan kuralların, prosedürlerin, politika paradigmalarnın, tarzların, işleri yapma yollarının ve ortak değerlerin devletlerin ulusal söylemlerine, siyasi yapılarına ve siyasetlerine entegre edilmesi, politika üretilmesi, yayılması ve kurumsallaştırılması sürecidir. Börzel ve Risse (2009) ise kavramı Avrupa düzeyinde belirgin bir yönetim yapısının oluşumu ve gelişimi şeklinde ifade etmiş ve süreci “Avrupa’ya uyum” olarak değerlendirmiştir. Bu tanımlar vesilesiyle Avrupalılaşıma kavramının özellikle Avrupa Birliği üyesi ulusların politikalarının inşası sürecinde etkin bir rol oynadığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Avrupalılaşıma kavramı, Sarel ve Palier (2007) tarafından Avrupa inşası sürecine bağlı olarak hem Avrupa düzeyinde hem de ulusal düzeyde oluşturulan kurumsal, stratejik ve normatif uyum süreçlerinin bir sonucu olarak tanımlanmıştır. Kavramın bir inşası süreci olarak değerlendirilmesi, bu tanımın Avrupa Birliği’ne üyelikle bağlantılı olarak hem aday hem de üye ÷lkelerde gerçekleşen örgütsel değişimlerin ve ulusal düzeyde gerçekleşen değişikliklerin dinamiklerinin değerlendirilmesinde faydalı bir araç olmasına vesile olmuştur. Avrupalılaşıma süreci ve buna bağlı ortaya çıkan değişimlerin dinamikleri Sarel ve Palier (2007) tarafından üç boyutta ele alınmıştır. Buna göre Avrupalılaşıma yukarıdan aşağıya, aşağıdan yukarıya ve yatay olarak gerçekleşebilmektedir. Avrupa Birliği üyesi ÷lkelerin politik yapılarında ve mevzuatlarında gerçekleşen değişiklikler her üç şekilde de gerçekleşebileceği gibi genel olarak yukarıdan aşağıya gerçekleşen Avrupalılaşıma süreçlerinde, ulusal düzeyde gerçekleşen politika değişiklikleri Avrupa Birliği tarafından doğrudan empoze edilirken sürece dâhil olan ÷lke, kendi politikalarını, idari, siyasi ve kanuni yapılarını ve kurumlarını bu doğrultuda değiştirmeye başlamıştır. Özellikle üye ÷lkelerin sahip olduğu bir ayrıcalık olan aşağıdan yukarıya gerçekleşen Avrupalılaşıma modelinde ise, üye ÷lkeler ulusal çıkarlarını ve politik yapılarını korumak adına Avrupa Birliği politika yapıcılara etki etme kapasitesine sahiptir.

Surel ve Palier'in tanımı, bu üç Avrupalılaşıma modeli göz önüne alındığında Brexit Referandumunun yorumlanmasına yardımcı olacaktır. Çünkü bu tanımdan anlaşılacağı üzere, üye ülkeler Avrupa Birliği tarafından gelen değişiklik taleplerine cevap vermek durumunda olmakla beraber, aynı zamanda politika yapım süreçlerinde Avrupa Birliği'ni etkileme ve yönlendirme hakkına da sahiptir. Yasama süreçlerinde temsilcileri vesilesiyle aktif bir rol oynama hakkına sahip olan üye ülkelerin bu şansı, Brexit Referandumu kampanyalarında sıklıkla vurgulanan Avrupa Birliği baskısı ve engellemelerine ilişkin söylemlerin yerindeliliğinin tartışılması için geçerli bir argüman olarak değerlendirilebilmektedir. Brexit yanlılarının dile getirdikleri önemli argümanlardan birisi, Birleşik Krallık'ın politika inşası sürecinde Avrupa Birliği üyeliği sebebiyle ulusal ihtiyaçlarını gözeterek daha isabetli kararlar verme ve uygulama kabiliyetine sahip olmamasıdır. Bu "hakkın" geri kazanılması, Brexit Referandumunun sonuçlanmasıyla elde edilen önemli kazanımlardan biri olarak ifade edilmiş ve bir fırsat olarak sunulmuştur.

Boris Johnson'ın ayrılıkçı kampanyayı destekleyen bir birey olarak kendisini ve diğer destekçilerini tanımlamak için konuşmasında seçtiği sıfatlar da eşit derece de dikkat çekicidir. Johnson (2016), kendisinin yanı sıra David Owen ve Gisela Stuart, Nigel Lawson, John Longworth gibi bazı politikacıları da anarak; bu isimlerin tamamını, kendisi de dâhil, "*Avrupa'yı seven*" ve Avrupa'dan bahisle kendilerini "*evinde*" hisseden fakat, zaman zaman Avrupa Birliği projesine karşı tutumları sertleşen insanlar olarak tanımlamıştır. Johnson'ın "*proje*" kelimesini seçmesi tesadüf değildir. Boris Johnson bu noktada, ortak değerlere sahip olan bir insan topluluğunun Referandum sürecinde bir hedef olmadığını vurgulayarak; yürütülen kampanyanın esas amacının, daha önce birçok defa farklı siyasi figürler tarafından dile getirildiği üzere, Avrupa Birliği'ni bir amaç dâhilinde araçsallaştıran elitler olduğuna dikkat çekmiştir denebilir. Ayrıca Johnson, Avrupa'yı bir bütün olarak eleştirmekten ziyade Avrupa Birliği'nin eylemlerini eleştirmeyi tercih etmiştir. Avrupa Birliği tarafından atılan adımları "anti-demokratik" saçmalıklar olarak değerlendirmiş ve Avrupa Birliği üyeliğinin ekonomik bir vasfı taşımadığının özellikle altını çizmiştir. Yaşanan demokrasi erozyonunun İngiltere'nin bağımsızlığını tehlikeye attığını iddia eden Johnson; kendisinin "mücadelesinin" de tam olarak bu temel demokratik sorun sebebiyle başladığını dile getirmiştir (Johnson, 2016).

Johnson (2016) konuşmasında, göçün Birleşik Krallık'a olan maliyetine ayrı bir önem vermiştir. Bu çalışmanın daha önceki bölümlerinde de değinilen ve 2010 yılında gerçekleştirilen genel seçimler esnasında Muhafazakâr Parti tarafından verilen net göç sayısını on binlerce azaltma taahhüdüne atıfta bulunarak sözlerine "*Birleşik Krallık siyasetçilerinin her yıl halka göçü on binlere indirebileceklerini söylemesi ve ardından hedeflerini yüzbinlerce farkla kaçırdıklarını fark etmesi, demokrasiye olan popüler güveni derinden yıpratmakta*" ifadeleriyle devam etmiştir. Boris Johnson yerine getirilmeyen bu vaat yüzünden her yıl Newcastle şehrinin nüfusu kadar insanın Birleşik Krallık

sınırlarına girdiğini ifade etmiştir. Artış gösteren bu insan nüfusunun sağlık hizmetlerinin yanı sıra birçok kamu hizmetine de malî olarak öngörülemeyen yoğun bir baskı oluşturduğunu dile getiren Johnson, konuşmasının ilerleyen kısımlarında kontrolsüz göç akınlarından kaynaklanan maliyetin yalnızca “maddi” olmadığını da özellikle vurgulamıştır.

Roe’nun (1994: 72) politika yapım sürecine dâhil olan aktörler tarafından tercih edilen hikâyelere ilişkin yaptığı tespiti tam bu noktada değinmekte fayda vardır. Siyasi söylemlerin konusu haline gelen hikayelerin içeriğine dikkat çeken Roe, siyasi elitlerin söylemlerinin konusu haline gelen politika öykülerinin pragmatik araçlar olduğunu ifade etmiştir. Bu sebeple bu hikâyelerin içeriğinin doğruluğundan ziyade söylemlerin ikna ediciliğinin yüksek olması ve siyasi elitlerin en güçlü araçlarından olan siyasi söylemlerin doğru problemleri kamuoyunun dikkatini yönlendirecek doğru çerçevelerle görünür hale getirmesi daha önemlidir. Brexit Referandumu sırasında gerçekleştirilen tartışmalarda dahi bu durum gündeme gelmiştir. İskoçyalı siyasetçi Ruth Davidson, Avrupa Birliği’nden ayrılma yanlısı siyasetçilerden bahsederken şu sözleri dile getirmiştir: *“Cuma günü geri dönüşü olmayan bir karar vermeniz isteniyor, bunu değiştiremezsiniz ve bir yalana inandırılıyorsunuz. Avrupa’nın [Avrupa Birliği’nin] maliyeti hakkında yalan söylediler, Türkiye hakkında yalan söylediler, Avrupa ordusu hakkında yalan söylediler. Bunları broşürlerine koydular ve bu [sizin için] yeterince iyi değil. Gerçeği hak ediyorsunuz. Gerçeği hak ediyorsunuz! (Wright, 2016)”*. Davidson’un bu sözlerini, Roe’nun tespitleri ile birleştirmek mümkündür. Zira Referandum sonuçlarından açıkça görülebileceği üzere, hikâyenin gerçekliğinden ziyade doğru çerçeve içerisine yerleştirilmesi ikna ediciliğini arttırmak açısından önemlidir.

Roe ayrıca, siyasi söylemlerin işlevinin hedef kitlenin belirsiz durumlar karşısında karar vermesini kolaylaştıracak bazı varsayımları onların önüne sunarak onaylamalarını sağlamak olduğunu belirtmiş ve bu sayede politika öykülerine istikrar kazandırıldığını ifade etmiştir (Roe, 1994: 36-37). Boris Johnson’un konuşmasında Birleşik Krallık sınırlarında görülen göç hareketlerine ilişkin değerlendirmelerini Roe’nun siyasi söylemlere atfettiği işlevle beraber okumak yerinde olacaktır. Zira sonuçları itibarıyla oldukça belirsiz bir duruma işaret eden Brexit Referandumuna ilişkin anketlerde dahi siyasi elitlerin söylemlerinin doğruluğundan emin olunamadığının ve siyasi elitlerin bu bağlamda güvenilir bulunmadığının açıkça görülmesi, bir politika inşa süreci olarak okunabilecek Referandumun yönlendirmeye oldukça açık bir doğaya sahip olduğuna da işaret etmektedir.

Johnson (2016), kontrolsüzce artış gösteren göçmen sayısı ve yerine getirilmeyen sözler sebebiyle Birleşik Krallık toplumunun demokrasiye olan inancının zedelendiğine dikkat çekmiş ve malî külfetten kaynaklanan sorunları gidermek için belirlenen “umutsuz” hedeflere ulaşmak için atılan adımları “çaresizlik” olarak tanımlamıştır. Yine kamuoyunun dikkatine sunulmak üzere çerçevelenen olgu göçtür ve göç, doğrulanmaya ihtiyaç duyan bir şekilde Birleşik Krallık halkının refahının ve

mutluluğunun önünde bir engel olarak durmaktadır. Ve hatta Johnson'a göre bu "yabancıların" varlığından doğan problemlerden yalnızca Birleşik Krallık halkı değil; İngiliz Milletler Topluluğu da payını almaktadır. Boris Johnson, Avrupa Birliği üyesi ülkelerden herhangi bir iş imkânı olmadan veya uygun nitelikleri taşımadan gelerek Birleşik Krallık sınırlarını geçen göçmenler üzerinde herhangi bir kontrole sahip olunmadığının altını çizmiş ve buradaki kontrolsüzlük durumunu gidermek için İngiliz Milletler Topluluğu'ndan gelmek isteyen "parlak" öğrencilerin uzaklaştırıldığını belirtmiştir. Johnson'ın ifadeleri Roe'nun vurguladığı prensiplerle beraber okunduğu takdirde dikkat çekici bazı noktalara ulaşılacaktır. Zira çalışmanın daha önceki bölümlerinde de değinildiği üzere, İngiliz Milletler Topluluğu'ndan Birleşik Krallık'a doğru gerçekleşen göç hareketleri uzun yıllar boyunca yoğun tartışmaların odak noktası olma özelliğini korumuştur. Özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında İngiliz Milletler Topluluğu'ndan gelen göçmenlerin sayısının ve geliş şekillerinin kontrol altına alınması konusunun birçok Birleşik Krallık hükümeti tarafından öncelikli olarak ele alınması gereken bir "tehdit" gibi algılandığı göz önüne alındığında, Boris Johnson'ın konuya ilişkin yorumu bir nebze daha dikkat çekici hale gelmiştir denilebilir. Johnson'ın "parlak öğrencilere" ilişkin ifadelerini üzerinde konuşmaya değer kılan bir başka husus ise eski Başbakan Tony Blair'in kontrollü göçe ilişkin görüşleridir. Johnson'ın kontrollü göçün Birleşik Krallık için verimli bir unsur haline gelebileceğini dile getiren Blair ile benzer görüşleri paylaştığını söylemek yanlış bir yorum olmayacaktır. Çünkü Johnson bahse konu konuşmasında, *"Ben göçten yanayım; ama aynı zamanda kontrolden ve politikacıların olan bitenin sorumluluğunu üstlenmesinden yanayım ve bence bir devletin bu en temel gücünün -ülkenizde kimin yaşama ve çalışma hakkına sahip olduğuna karar verme [gücünün]- [devletin] elinden alındığını ve [bu hakkın] şimdi Brüksel'in elinde olduğunu [politikacıların] söylemesi insanları şaşırtıyor."* ifadelerini kullanarak temel olarak göçe karşı olmadığını özellikle altını çizmiştir (Johnson, 2016). Johnson'ın ifadeleri kendi içerisinde tutarlıdır. Münazaralarda da göçe inandığını ifade etmekten çekinmeyen Johnson, bu olgunun kontrol altında tutulması gerektiğine dair söylemlerini de sürdürmekten çekinmemiştir. Hatta yine Avrupa Birliği'nden Birleşik Krallık'a doğru gelen göçe değinmiş ve *"Geçen yıl Avrupa Birliği'nden gelen net yüz seksen dört bin kişinin, yetmiş yedi bini iş teklifi bile almadan gelmiştir ve bu gibi rakamlara ulaştığınızda, kontrolü geri almanın zamanı gelmiş demektir"* açıklamasını yapmıştır (Wright, 2016).

Johnson'ın konuşması ve münazaradaki açıklamaları arasındaki dikkat çekici ayrım Johnson'ın "Avrupa Birliği üyesi ülkeler" vurgusundan ileri gelmektedir. Johnson'ın İngiliz Milletler Topluluğu'na ve oradan gelen öğrencilere ilişkin pişmanlık içeren yorumu Muhafazakârlar ve Liberal Demokratlarca kurulan koalisyonu sırasında görev yapan David Cameron tarafından Avrupa Birliği dışından gelen göçü düşürmek amacıyla bir dizi önemli ve kısıtlayıcı reforma bir atıftır. Öğrenciler de bu düzenlemeden etkilenmiş ve yabancı öğrencilerin eğitim seçenekleri ve İngiltere'deki istihdam

şansları sınırlandırılmıştır. Bunun yanı sıra, aile birleşimi sebepli göçün kurallarında da değişiklikler yapılmış ve Avrupa Birliği dışından Birleşik Krallık'a göç etmek isteyen işçilere verilen çalışma izinleri kısıtlanmıştır (Fernández-Reino, 2020). Bu noktada bilmek gerekir ki siyasi söylemlerin gerçeği temsil etmek gibi bir zorunluluğu yoktur. Fakat bu zorunluluğa sahip olmaması, anlatıcılar tarafından kapsamlı bir şekilde inşa edilmelerine, zaman içerisinde gelişmelerine ve varlıklarını sürdürmelerine engel değildir (Roe, 1994:51). Bu bağlamda Johnson'da Brexit Referandumuyla ilgili söylemini göç ile ilişkilendirerek kontrol kapasitesi ve politikacıların sorumluluğu üzerine inşa etmeyi tercih etmiştir. Boris Johnson, bir devletin topraklarında kimin yaşama ve çalışma hakkına sahip olacağına ilişkin karar verebilmesinin esas güç olduğuna dikkat çekerek, bu gücün mevcut durumda "Brüksel'e" ait olduğunu dile getirmiştir.

Johnson'ın Avrupa Birliği'ne karşı benimsediği göç ve ekonomi odaklı bu politik söylem çerçeveleme teorisi aracılığıyla incelenmeye uygundur. Zira Johnson, Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nde kalmasının doğru bir karar olarak değerlendirebilmesi için ivedi olarak yanıtlanması gerektiğini ifade ettiği bazı sorular sormuştur. Boris Johnson'ın bu hamlesi çerçeveleme teorisinin tanımıyla tutarlıdır. Politik söylemleri analiz ederken tercih edilen çerçeveler; bir sorunu bilmek, analiz etmek, hedef grubu ikna etmek ve hedef grubun harekete geçmesi için kılavuzlar oluşturmak amacıyla karmaşık bir gerçekliği seçerek, düzenlemek, yorumlamak ve anlamlandırmak gayesini taşımaktadır (Radaelli, 1998: 3). Johnson'ın seçtiği sorular, Avrupa Birliği'nden ayrılma sürecinde seçmenlerin dikkatinin nereye çekildiğine ve nereye çekileceğine dair bir kılavuz görevi görmektedir. Boris Johnson tarafından dönemin Başbakanına ve Avrupa Birliği'nde kalma yanlısı kampanyaları yürütenlere yöneltilen sorular aşağıdaki gibidir (Johnson, 2016):

- *Avrupa Birliği'nden İngiltere'ye doğru gerçekleşen göçü nasıl kontrol altına alabilirsiniz?*
- *İngiltere'de belirlenen asgari geçim ücretine dair politikanız mükemmel bir politika, ancak bu ücretin diğer Avrupa Birliği ülkelerindeki asgari ücretlerden çok daha yüksek olduğu göz önüne alındığında, bunun Avrupa Birliği'nden gelmesi muhtemel bir kontrolsüz göç dalgası için büyük bir çekici faktör hâline gelmesini nasıl engelleyeceksiniz?*
- *Avrupa Adalet Divanının göç, iltica, insan hakları gibi sözde Tek Pazar olarak adlandırılan organizasyon ile ilgisi olmayan her türlü konuya daha fazla müdahale etmesini nasıl önleyeceksiniz?*
- *Birleşik Krallık'ın mali ve siyasi birliği ilgilendiren kararlar üzerindeki veto hakkından neden vazgeçtiniz?*
- *Bizi bir yerlere sürüklenmekten ve bazı bedeller ödemeye zorlanmaktan nasıl kurtarabilirsiniz?*

Johnson’ın sorularının tamamının, bu çalışmanın da özellikle vurguladığı üzere, güvenlik ve kontrol endişeleriyle doğrudan bağlantılı olduğunu söylemek mümkündür. Johnson ayrılıkçı kampanyaların amacına uygun bir söylem benimseyerek kamuoyunun dikkatini belirli temalara çekmeyi amaçlamıştır. Boris Johnson, Brexit Referandumunun ayrılıkçılar lehine sonuçlanması halinde Birleşik Krallık’ın güvenlik, terörle mücadele, dış politika ve savunma politikası gibi alanlarda kontrol sahibi olacağını ifade etmiş ve bu alanlarda yürütülecek her türlü faaliyetin hükümetler arası bir anlaşma veya Avrupa Adalet Divanının mecburi kıldığı yasal araçlar olmadan gerçekleştirilebileceğini de sözlerine eklemiştir. Ancak şu noktaya da dikkat çekmek gerekmektedir, Johnson; çevre, göç, bilim ve teknoloji gibi alanların yine çeşitli iş birliklerine konu olabileceğini belirtmiştir (Johnson, 2016).

2.2. Güvenlikleştirme Kavramının Brexit Referandumu Sürecindeki Rolü

Buzan, Waeber ve de Wilde (1998) tarafından literatüre kazandırılan güvenlikleştirme kavramı, çoğunlukla askeri tehditlere odaklanarak devleti merkezine alan geleneksel güvenlik anlayışının aksine insanlara odaklanmış ve devletlerden ziyade insanların güvenliklerini etkileyen beş ana kategoriye varoluşsal tehdit teması altında değerlendirerek güvenliğin nesnesi haline getirmiş yani “güvenlikleştirmiştir”. Buzan, Waeber ve de Wilde (1998: 7) güvenlik alanlarını askeri, siyasi, ekonomik, çevresel ve toplumsal olarak beş sektöre ayırmıştır. Buzan, Waeber ve de Wilde’nin sınıflandırmasına göre askeri sektör kuvvet kullanımına dayalı zorlayıcı ilişkilerle, siyasi sektör otorite, yönetim statüsü ve tanınmayla ilintili ilişkilerle, ekonomik sektör üretim, ticaret ve finans bağlantılı ilişkilerle, çevre sektörü insan etkinliği ile gezegen biyosferi arasındaki ilişkilerle tanımlanırken; toplumsal sektör ise kolektif kimlik ilişkileriyle tanımlanmaktadır (Buzan, Waeber, de Wilde, 1998: 7). Toplumsal sektörün ve buna bağlı tehditlerin kolektif kimlik ilişkileriyle ilişkilendirilerek tanımlanması, güvenlikleştirme kavramının göç özelinde Brexit Referandumu esnasında yürütülen ayrılık yanlısı kampanyalardaki yerini anlamak açısından faydalı olacaktır.

Kopenhag Okulunun tehdit ve güvenlik bağlamındaki bu katkısı, güvenlik çalışmalarında genellikle göz ardı edilen insan faktörünün, güvenlik kavramını etkileyen ve kavramdan etkilenen bir aktör olarak ele alınmasını sağlamıştır. Bu sorgulama hali, Huysmans’ın da ifade ettiği üzere, yeni güvenlik referans nesnelere odaklanmayı elzem kılmıştır (Huysmans, 1998: 487). Birleşik Krallık ve Brexit Referandumu özelinde ele alınan güvenlik algısının yanı sıra uluslararası ilişkilerde çoğunlukla tercih edilen beş analiz düzeyinin aktörlerini teşhis etmek de mümkündür. Bu aktörlerin teşhisi, güvenlikleştirme kavramının siyasi elitlerin söylemlerinde kendine edindiği yerin doğru incelenebilmesi için elzemdir. Zira bu aktörler politika inşa sürecinde söylemler vesilesiyle, gözden kaçırılmayacak önemde bazı rolleri üstlenmişlerdir. Birbirine bağlı veya birbirleriyle etkileşim halinde olan en büyük kümeler olan “uluslararası sistemlerle” başlayan bu beş analiz düzeyi; uluslararası sistemlerin içinde

karşılıklı bağımlılıklarının getirdiği yoğunluk veya özel yapı ile sistemin tamamından ayrılabilen grupları ifade eden “uluslararası alt sistemler” ile devam etmektedir (Buzan, Waeever, de Wilde, 1998: 6-7). Avrupa Birliği, bir uluslararası alt sistemdir. Brexit Referandumu sürecinde kurtulunması gereken bir düşman gibi oy verenlerin önüne sürülen Avrupa Birliği’nin giderek artan karşılıklı bir etkileşim şemasına sahip olan uluslararası alt sistemler düzeyinde değerlendirilmesi, bu düzeyi çalışmanın tamamı için önemli kılmaktadır.

Uluslararası alt sistemleri, farklılaşarak daha yüksek seviyelerde varlıklarını sürdürebilmek için uyumlu ve bağımsız hale gelen “birimler” takip etmektedir. Birim düzeyinde var olan alt gruplar; çeşitli kuruluşları, toplulukları veya kişileri bünyesinde barındırarak devletler ve ulus ötesi şirketler gibi oluşumlar arasında devamlı hale gelme amacı taşımaktadırlar. Birimlerin davranışlarını etkileme kapasitesine sahip olan örgütlü birey grupları ise “alt birim” adı verilen düzeyi oluşturmaktadır. Beşinci analiz düzeyini oluşturan “bireyler” ise tüm aktörlerin özünü oluşturmaktadır (Buzan, Waeever, de Wilde, 1998: 5-6). Bu veriler ışığında Brexit Referandumunu uluslararası bir alt sistem olan Avrupa Birliği’yle alt birim ve bireyler arasında gerçekleşen bir etkileşim olarak ele almak yerinde olacaktır.

Avrupa Birliği’nin bölgesellik özelliği Brexit Referandumunu etkileyen unsurlardan biridir. İki kutuplu dünya olgusunun terk edilmesiyle birlikte daha görünür hale gelen bölgesel güçler, değişen güvenlik algısının yeniden inşası sürecine etki etmiştir. Küresel düzeyde hâkim bir gücün eksikliğinden doğan rekabete açık ortamda güçlenen bölgesel aktörler, doğası gereği kendi çıkarlarını savunmaya meyilli olan devletlerin egemenlik sahalarına da sirayet etmiştir. Her ne kadar bahse konu devletler ve bir alt sistem olan Avrupa Birliği gibi bölgesel aktörler arasında uzun soluklu avantajlar göz önüne alınarak kurulan siyasi angajmanlardan söz etmek mümkün olsa da; nihai olarak bir egemenlik çatışmasının da kaçınılmaz olarak gözlemlenebileceğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Tonu ne olursa olsun göçü ve dolayısıyla yabancıları konu edinen söylemlerin sıklaşması ve medyada daha da görünür hale gelmesinin bazı sonuçları olmuştur. “Yabancı nefreti” uzun süredir bir arada yaşayan ve çok-kültürlü Birleşik Krallık’ın bir parçası olarak varlıklarını sürdüren topluluklar arasında “normal” karşılanmaya başlamıştır. Referandumdan sonra “hemen” Birleşik Krallık’ı terk etmesi beklenen topluluklara yoğun saldırılar başlamış ve 2016 yılının Haziran ayında ırk kaynaklı işlenen nefret suçlarında 2015 yılının Temmuz ayına kıyasla yaklaşık yüzde kırk bir oranında bir artış gözlemlenmiştir (Rzepnikowska, 2019: 61). Bu veri Max Viskanec tarafından gerçekleştirilen bir çalışmadan çıkan sonuç ile birleştirildiği takdirde daha anlamlı gelecektir. Birleşik Krallık içindeki Polonyalı nüfusa odaklanan Viskanec (2017: 2), ülkedeki Polonyalı sayısında göç yoluyla gerçekleşen her yüzde birlik artış için, göçü Birleşik Krallık’ın gördüğü en büyük sorun olarak nitelendirenlerin sayısında yüzde beşlik bir artış gözlemlendiğini ifade etmiştir.

Toplumu endişeye sevk eden göçün yanı sıra, kültüre ve geleneklere karşı bir tehdit olarak görülen Müslümanların Birleşik Krallık'taki varlığı genel seçimlerde sıklıkla göze çarpan konulardandır. Zaman zaman İngiliz İç İstihbarat Teşkilatı (MI5) gibi önemli kurumların yüksek düzeyli yetkilileri tarafından yapılan bazı açıklamalar, bu endişelerin artış göstermesinde önemli bir rol oynamaktadır. Teşkilatın yöneticisi konumundaki Andrew Parker tarafından 2015 yılında yapılan bir açıklama bu duruma uygun bir örnek olarak değerlendirilebilir. Birleşik Krallık'ın Irak-Şam İslam Devleti tarafından son dönemlerde yoğun bir şekilde hedef alındığını ifade eden Andrew Parker, mevcut terör tehdidinin kendisinin otuz iki yıllık kariyeri boyunca gördüğü en yüksek seviyede olduğunu belirtmiştir (Farmer, 2015). Parker'ın açıklamasında dikkat çekici bir diğer nokta ise tehditlerin kaynağı olmuştur. Parker, Birleşik Krallık'taki bazı bireylerin çevrim içi ortamlarda oldukça hızlı bir şekilde radikalleştigiğine dikkat çekmiş ve özellikle ülkenin kendi içinden çıkan “cihatçılardan” gelen tehditlerin artarak devam ettiğini sözlerine eklemiştir (Farmer, 2015).

Brexit Referandumunun öncesi ve sonrasında güvenlik ihtiyacını tetikleme kapasitesi yüksek konuların siyasi elitlerce söylemler aracılığıyla çerçevelenmesi ve görünür hale getirilmesi tesadüf değildir. Bu tür konular, genellikle aşırı sağ partiler tarafından seçim propagandaları içerisinde düzenli olarak kullanılmaktadır (Ford, Goodwin, 2010). Oy verenler, değerlerini ve önceliklerini ilk sıraya koymak ve temel konular üzerindeki anlaşmazlıklarını tatmin edici bir şekilde gidermek amacıyla ideolojilerine uygun siyasi partilere meyletmektedirler. Eğer bu ideolojik eğilimleri, yalnızca tek bir siyasi ideoloji tarafından karşılanırsa marjinalleşme kaçınılmaz bir hâle gelebilmektedir. Ayrıca, bir dış gruba düşmanlık besleyen oy verenlerin, başka bir gruba daha düşmanlık besleme eğilimi oldukça yüksektir. Başka bir deyişle göçmenlerden hoşlanmayanlar, aynı zamanda ırksal azınlıklardan ve Avrupa Birliği'nden ayrılma yanlısı kampanyaların vurguladığı üzere İngiliz siyasetini Brüksel'den yönlendiren “yabancılarından” da hoşlanmama eğilimindedir.

Göçün, siyasi ve toplumsal sektörlerde egemenlik ve kimliğe karşı varoluşsal bir tehdit olarak tanımlanmaya uygun olması Brexit kampanyaları sırasında da güvenlikle ilintili argümanlarda yer bulmasını kolaylaştırmıştır. Bu bağlantıyı anlamlandırmak için Kopenhag Okulunun uluslararası ilişkiler literatürüne kazandırdığı ve geleneksel güvenlik tanımını genişleten ve derinleştiren güvenlikleştirme kavramını göç üzerinden okumak yardımcı olacaktır. Güvenlik kavramının muğlak doğası, kavramın tanımını da tartışmaya açık hale getirmiştir. Güvenliğin tanımının sevgi, güç, adalet, barış kavramlar gibi öznel bir yapıya sahip olduğunu iddia eden Barry Buzan, kavramın yeniden tanımlanmasına katkıda bulunmuş ve Waever ve de Wilde ile beraber güvenlikleştirme kavramının oluşması için zemin hazırlamıştır. Güvenlik kavramının bir tehdidin varlığına bağlı olduğunu belirten Ole Waever ise, bahse konu bu tehditlerin güvenlikleştirici aktörler sayesinde bir tehdit haline geldiğine dikkat çekmiştir.

Buzan, Waever ve de Wilde *Security A New Framework for Analysis* isimli kitapta güvenlik ve güvenlikleştirme kavramlarını şöyle tanımlamayı tercih etmişlerdir: “*Güvenlik, politikaları yerleşik kuralların ötesine taşıyan ve bir konuyu özel bir politika çeşidi veya politika üstü olarak çerçeveleyen bir girişimdir. Dolayısıyla güvenlikleştirme, siyasallaştırmanın aşırı bir versiyonu olarak tanımlanabilir (Buzan, Waever, de Wilde, 1998: 23).*”

Bu tanıma göre güvenlikleştirme kavramının, hâlihazırda mevcut olan kamusal herhangi bir konuyu ele alarak gündemdeki yerini güvenlik kavramı çerçevesinde belirlediğini söylemek mümkündür. Yani bir konu siyasi elitlerin tercihlerine bağlı olarak, bilinçli bir şekilde kamuoyunun dikkatini çekecek tartışmaların nesnesi haline getirilerek siyasallaştırılabileceği gibi tartışmalardan uzak tutularak siyasallaşması engellenebilir. Ayrıca siyasi elitler, belirli bir konuyu acilen müdahale edilmesi gereken varoluşsal bir tehdit olarak sunup siyasi prosedürlerin normal sınırları dışında gerçekleştirilecek eylemler için de meşruiyet zemini hazırlayabilirler (Buzan, Waever, de Wilde, 1998: 22-23). Bu tanım çalışmanın izlediği yöntemin ipuçlarını içinde barındırmaktadır.

Söylemler aracılığıyla tetiklenen güvenlik endişesi ve buna bağlı ortaya çıkan kaygı hali bulaşıcıdır. Duygular, dolayısıyla güvenlik endişesi ve korunma içgüdüsü gibi kaygılar, insandan insana aktarılabilir. Korunma içgüdüsünün ilkel bir temeli olduğunu söylemek mümkündür. Bu tetiklenen kaygı halleri sosyal bulaşma adı verilen yolla toplum arasında artarak yayıldıkça siyasi aktörler de söylemlerinin büyümesi ve kabul görmesi için yeni vasatlar bulmuşlardır. Brexit Referandumu sırasında yürütülen ayrılıkçı kampanyalar özelinde de durumun bu olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bilinmeyenle karşılaşmak, insan beyninin bir alarm durumuna geçmesine sebep olmaktadır. Bu durum karşılaşılan yeni ve bilinmez meselenin güvenli olup olmadığının öngörülememesinden ileri gelmektedir. Kontrolsüz bir kaygı halinin yayılmasına vesile olan güvenlik endişesi, korunma içgüdüsünün tepe noktasına ulaşmasına sebebiyet verirken politika inşa süreçlerinde aktif rol oynayan aktörler tarafından bir tetikleyici olarak kodlanmaktadır.

Birleşik Krallık halkının göçe gösterdiği tepki, güvenlik endişeleriyle kurulan bağ yüzünden katlanarak büyümektedir. Ancak bu tepkinin kaynağını söylemlerin yanı sıra, tarihsel bağlamda da aramak mümkündür. Daha önceki bölümlerde değinildiği üzere, 11 Eylül 2001 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri’nde gerçekleşen terör saldırıları dünya siyaseti için bir dönüm noktası olmuştur ve saldırganların etnik kökenleri sebebiyle göçmenler ve terör arasında kurulan bağlantı tüm dünyada tehdit algısının değişmesine yol açmıştır. Ancak bu algının Birleşik Krallık özelindeki durumunu doğru değerlendirebilmek için 7 Temmuz 2005 tarihinde Londra’da gerçekleşen terör saldırılarına tekrar değinmekte fayda vardır. Çünkü bu çalışma içerisinde daha önceki bölümlerde çok-kültürlülük kavramı bağlamında değerlendirilen bu terör saldırılarının yabancıların bir güvenlik tehdidi olarak algılanmasına sebep olacak şekilde güvenlikleştirme kavramı içerisinde de değerlendirilmesi mümkündür. Londra’da

gerçekleşmesine karşın tüm Birleşik Krallık'ı derinden sarsan ve kolektif hafıza içerisinde travmatik bir anı olarak kendisine bir yer edinen bu terör saldırıları, Londra'nın İkinci Dünya Savaşı sonrasında gördüğü en ölümcül saldırılar olarak değerlendirilmektedir. Dört canlı bomba tarafından eş zamanlı olarak gerçekleştirilen saldırılar, elli iki kişinin ölümüne ve yedi yüzden fazla kişinin yaralanmasına sebep olmuştur. Saldırganların Müslüman olması ve saldırıların sorumluluğunun, 11 Eylül Saldırılarına benzer bir şekilde, El-Kaide tarafından üstlenilmesi Birleşik Krallık'taki Müslümanların kamuoyu ve hükümet nezdinden bir tehdit ve şüphe nesnesi haline gelmesine sebep olmuştur. Bununla beraber Avrupa'nın ve Birleşik Krallık'ın çeşitli yerlerinde yaşayan Müslüman gruplar saldırıları kınamıştır. Fakat bu kınama, bahse konu şüphenin ve tehdit algısının mevcudiyetini değiştirmemiştir. Aksine çok-kültürlülük kavramının bir kez daha tartışma konusu haline gelmesine yol açmış ve Birleşik Krallık'ın “düzgün” vatandaşlarının hayatlarının “yabancılar” tarafından tehdit edildiği algısını kuvvetlendirmiştir. İşçi Partisi'nin ve bizzat dönemin Başbakanı Tony Blair'in görüşlerine aksi bir uygulama olmasına rağmen, 1960'lardan itibaren çok-kültürlülük kavramının kabulüyle başlayan ve 11 Eylül Saldırıları sonrasında sekteye uğrayan sosyal uyuma odaklanan yeni göç politikaları 7 Temmuz 2005'te gerçekleşen saldırılar sonrasında neredeyse tamamen askıya alınmıştır. Bazı siyasi elitler çok-kültürlülüğün göçmenlerin ülkeye “aidiyetlerini” imkânsız kıldığını iddia ederek, göç politikalarını etkisi altına alan bu kavram sebebiyle aşırılıkların gündelik hayatta sıklıkla görülür hale geldiğini iddia etmişlerdir.

Başbakan Blair'in çizdiği çok-kültürlü ve uyumlu Birleşik Krallık imajına karşın önce 7 Temmuz 2005'te gerçekleşen, daha sonra ise 21 Temmuz 2005'te Londra'daki toplu taşıma ağını hedef alması planlanan ancak başarıya ulaşamayan saldırılarla ilişkilendirilenlerin bir kısmının Birleşik Krallık doğumlu olması, diğerlerinin ise başka yerlerde doğmalarına rağmen daha sonra Birleşik Krallık vatandaşlığına geçmiş olması, mevcut göç politikalarının tartışmaya açılmasında önemli bir tetikleyici olmuştur. Tartışmalar özellikle güvenlik, vatandaşlığa kabul ve göçün kontrolü üzerine yoğunlaşmıştır.

7 Temmuz 2005'te, saldırıların hemen sonrasında dönemin Birleşik Krallık Başbakanı Tony Blair konuya ilişkin bir açıklama yapmış ve saldırıları korkunç ve trajik bir vahşet olarak tanımlamıştır (The Guardian, 2005). Blair, saldırın sıcaklığıyla yaptığı açıklamada “korku” ve “değer” kavramları üzerinde durmayı tercih etmiştir. Bahse konu terör eyleminin Birleşik Krallık halkına “korku” salmak amacıyla gerçekleştirildiğinin altını çizen Blair, eylemi gerçekleştirenlerin bu vesileyle ancak ve ancak kendi “değerlerini” ifade ettiklerini dile getirmiştir. Bu eylemler karşısında Birleşik Krallık halkının da kendi değerlerini göstereceğini belirten eski Başbakan, yıldırıcı girişimler karşısında yaşam biçimlerini muhafaza edeceklerini ve kararlılıklarını koruyacaklarını da sözlerine eklemiştir. Tony Blair konuşmasında bu üzücü saldırıya rağmen İngiliz yaşam tarzının korunacağını da belirtmiş ve Birleşik Krallık topraklarında yaşayan Müslüman halkın büyük çoğunluğunun “namuslu” ve “yasalara uyan” vatandaşlar olduğunu da özellikle vurgulama ihtiyacı hissetmiştir (The Guardian, 2005).

7 Temmuz 2005 tarihinde Londra’da gerçekleşen ve 11 Eylül Saldırılarıyla benzer bir şekilde, bir dönüm noktası olma özelliği taşıyan saldırılardan kısa bir sonra dönemin Başbakanı Tony Blair çok-kültürlü Birleşik Krallık’ın geleceğine ilişkin değerlendirmeleri de barındıran bir konuşma yapmıştır. Birleşik Krallık tarihi için büyük bir öneme sahip olan ve tazeliğini hâlâ koruyan bu terör saldırılarına oldukça yakın bir tarihte, 8 Aralık 2006’da gerçekleşen “Ulusumuzun Geleceği” başlıklı konuşmada tercih edilen ifadeler çetrefilli tartışmaların da önünü açmıştır. Ancak göç politikalarının değişmesine yol açacak bir süreci başlatma gücüne sahip bir siyasi elit olan Blair’in konuşmasında tercih ettiği çok-kültürlülüğü öven ifadeler üzerindeki ısrarı, bazı siyasi elitlerle beraber halkın genelinde çok-kültürlülüğe karşı güvenlik kaygıları üzerinden gelişmeye başlayan direncin, kayda değer bir karşılık bulamayacağını bir göstergesi olarak değerlendirilmelidir. Zira Başbakan Blair, 2012 yılındaki Yaz Olimpiyat Oyunlarının Londra’da oynanmasına ilişkin kararı dahi Birleşik Krallık’ın çok-kültürlü yapısına bağlamış ve *“gururlu, istekli ve kendi değerleriyle [birlikte bir] rekabet içerisinde yer alabilen”* Birleşik Krallık’ın *“farklı ırklar, dinler ve kültürlerle barışık bir ülke”* olarak *“ilgi çekici ve modern bir vizyon”* sunduğunu ifade etmiştir. Bunun yanı sıra Tony Blair, farklılıklara “hoşgörü” ile yaklaşma isteklerinin belirli gruplarca suistimal edildiğini belirtmiş ve gerçekleşen saldırıları İşçi Partisi’nin göç politikalarına bağlamak yerine, çok-kültürlülüğü önceleyen politik yaklaşımının korumayı tercih etmiştir. Çok-kültürlülük politikasının düzgün bir biçimde işlediğinin altını çizmeyi tercih eden Başbakan, Birleşik Krallık içerisindeki farklı kültürlerle ait toplulukların kendi topluluk ve kültürlerine ait kurallara uygun bir şekilde “ayrı” ama “yerleşik” bir hayat yaşadığını belirterek bu yaşam biçimini benimseyen bireylerin ve toplulukların *“(...) hiç kimse için bir tehdit oluşturmadığını (...)”* konuşmasında beyan etmiştir (Blair, 2006).

Blair’in bu ifadeleri, çalışmanın daha önceki bölümlerinde de değinilen anlayışla oldukça uyumlu ve Blair’in 2005 yılından sonra Başbakanlığı sırasında çok-kültürlü Birleşik Krallık’a ilişkin sarf ettiği söylemlerle de tutarlıdır. Her ne kadar Başbakan Tony Blair, çok-kültürlü ve farklılıkların barış ve uyum içerisinde yaşadığı bir Birleşik Krallık’a ilişkin oldukça olumlu bir tablo çizerek söylemlerini kamuoyunu rahatlatmak üzerine kurmayı tercih etse de saldırılar sonucunda Birleşik Krallık halkının zarar gördüğünü ve tedirgin olduğunu da kabul etmiştir. Birleşik Krallık Başbakanı, 7 Temmuz’da yaşanan saldırılar sonrasında yaptığı açıklamayla benzer bir şekilde, *“(...) birçok kültüre ev sahipliği yapmanın gururunun bize karşı kullanılmasından dolayı bir tedirginlik, bir kaygı, hatta yer yer kırgınlık var (...)”* ifadelerini kullanmayı tercih etmiştir (Blair, 2006). Bununla beraber eski Başbakan, uzun süredir, göçün ve göçten doğan kültürel çeşitliliğin Birleşik Krallık’a olan faydalarını kamuoyunun dikkatine sunmak için yoğun bir çaba sarf etmektedir. Bu sebeple “İngiliz değerlerine” odaklanırken çok-kültürlülüğü de korumaya çalışması tutarlı kabul edilebilir. Ancak Blair’in düzensiz göçle mücadele, sığınma, güvenlik ve entegrasyon konularına olan ilgisini, bu saldırıları değerlendirme

biçiminden de ayırmak gerektiği bir gerçektir. Yine de göçün güvenlikleştirilmesi sürecinde, kavramın söylemler aracılığıyla çerçevesi sırasında -bilinçli veya bilinçsiz olarak- farklı kültürlerle ve değerlere ait olmayı vurgulaması ve hatta bu farklılıkların Birleşik Krallık'ı ve Birleşik Krallık halkını korkutmak ve incitmek için bir araç haline getirildiğini çeşitli vesilelerle tekrarlaması Brexit Referandumuna giden süreçte göçün güvenlikleştirilmesine önemli bir katkı sağlamıştır.

Tüm bu veriler ışığında “2005 yılında bizzat Birleşik Krallık vatandaşlığına sahip “yabancılar” tarafından gerçekleştirilen bu saldırılar, Brexit Referandumuna giden süreçte bir dönüm noktası olarak kabul edilebilir mi?” sorusu, cevaplanmaya muhtaç bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Birleşik Krallık'ın kalkınma ve refah yolunda teşvik edici göç politikalarıyla kol kola yürüyeceğine ilişkin yoğun sinyaller veren dönemin Birleşik Krallık Başbakanı Tony Blair'in 6 Ağustos 2005'te, saldırılardan yaklaşık bir ay sonra, yaptığı basın açıklaması bu sorunun cevabının verilmesini kolaylaştıracaktır. Çünkü Başbakanlık Ofisinde özel bir basın toplantısı gerçekleştiren Blair, “*oyunun kurallarının değiştiğini*” ifade etmiştir (Wintour, 2005).

Londra'nın maruz kaldığı terör eylemleri, diğer saldırı girişimleri ve bu güvenlik tehditleri karşısında siyasi elitlerin ve kamuoyunun gösterdiği yoğun tepki, Blair'in Birleşik Krallık'ın değerlerini ayrı tuttuğu ve çok-kültürlüğü korumaya devam ettiği söylemlerinin de değişmesini mecbur kılmıştır. Politika yapıcı siyasi elitlerden biri olan dönemin Başbakanının yaşadığı söylem değişimi doğal olarak Birleşik Krallık politikalarını da yönlendirici bir etkiye sahiptir. Geleneksel politik söylem analizine ait argümanlar, politika anlatılarının kullanılma ve okunma şeklinin söylemin hedef aldığı topluluğun yöneticilerinin ideolojileriyle ilintili olduğunun altını çizmektedir (Roe, 1994: 12-13). Fakat baskı gruplarının etkisi de kamu politikalarının inşası sürecinde yadsınmaz bir etkiye sahiptir. Tony Blair'in 6 Ağustos 2005'te yaptığı konuşma bu bağlamda okunmaya değerdir. Ülkeye “dışarıdan” gelenleri uyaran Blair aşırılık yanlısı çevrim içi sitelere, kitapçılara ve ilgili kuruluşlara aktif olarak iştirak eden yabancı uyrukluların tespiti halinde sınır dışı edileceklerini kamuoyuyla paylaşmıştır. Eski Başbakan zulümden kaçan veya daha iyi bir yaşam ümidiyle Birleşik Krallık topraklarına sığınmayı tercih eden yabancı uyrukluların gelişinin bir “hak” olmadığına dikkat çekmiş ve bu topraklarda bulunmak için yerine getirmeleri gereken sorumluluklar olduğunun altını çizmiştir (Wintour, 2005). Blair'in bu ifadesi, daha önce verdiği demeçlerle tutarlıdır. Daha önce çeşitli vesilelerle partisinin ve hükümetinin göç politikalarını değerlendiren eski Başbakan, Birleşik Krallık'ta yaşama ve çalışma hakkını bir ayrıcalık olarak nitelendirmiş ve göçmen topluluklarının bu ayrıcalıkların getirdiği yükümlülükleri tanıması gerektiğini belirtmiştir (The Guardian, 2004). Aşırılık yanlılarının İngilizlerin iyi doğasını ve hoşgörüsünü suistimal ettiğini sözlerine ekleyen Blair, İngiliz halkını ve İngiliz halkının yaşam biçimini tehdit eden herkesin gitmek zorunda olduğunu da dile getirmiştir (Wintour, 2005).

Tüm bu veriler ışığında, Brexit Referandumu öncesinde deyim yerindeyse “barış içinde” hayatlarını sürdüren bir topluluğun yoğun bir agresyon göstermesine sebep olan söylemleri ve koşulları incelemek; göçün, bu süreçte nasıl bir itici güç ve korku unsuru haline geldiğini anlamak için oldukça yerinde bir çaba olacaktır.

Referandum kampanyası sürecinin önemli bir kısmında Londra Belediye Başkanı olarak görev yapan Boris Johnson gerek kampanya esnasında, gerekse Referandum sonrasında sırasıyla Birleşik Krallık Dışişleri Bakanı, Birleşik Krallık Başbakanı ve Muhafazakâr Parti Genel Başkanı olarak icra ettiği görevler esnasında sarf ettiği söylemlerle hem ayrılıkçı kampanyaların yönünün belirlenmesinde hem de Avrupa Birliği’nden ayrılmaya karar veren Birleşik Krallık’ın Referandum sonrasında izlemesi gereken yolun inşasında önemli bir rol üstlenmiştir. Ayrılıkçı kampanyaların ana aktörlerinin bir kısmının muhafazakâr gelenekten gelmesi dikkat çekicidir. Çünkü Birleşik Krallık’ın Avrupa Birliği yolundaki ilk adımları yine muhafazakâr gelenekten gelen Margaret Thatcher tarafından başlatılmıştır. Bununla beraber yine bir başka muhafazakâr, Boris Johnson Birleşik Krallık’ın önce Avrupa Ekonomik Topluluğu ve daha sonra ise Avrupa Birliği üyeliğiyle devam eden ilişkilerinin, İmparatorluk bakiyesi olan ülkeler ve müttefiklerle olan diğer ilişkilerinin yok olmasına sebep olduğunu söylemiştir (Johnson, 2016). Ve Johnson, Birleşik Krallık’ın Avrupa Birliği’yle kurduğu tarihi bağın koparılması için yoğun bir çaba sarf etmiştir. Ayrılıkçı kampanyaların argümanlarının postkolonyal melankoli ve yitirilen İmparatorlukla beraber Birleşik Krallık’ın düşüşe geçen uluslararası prestijinin bir eseri olduğunu söylemek bu noktada yanlış bir yorum olmayacaktır (Virdee, McGeever, 2018: 1806).

Bu bağlamda, Referandum sürecine doğru ilerlerken tercih edilen söylemleri incelemek ve bir muhafazakârdan bir başka muhafazakârın kontrolüne geçen Avrupa macerasına ilişkin izlenen politikaların inşasını da anlamlaştırmayı kolaylaştıracaktır. Bilginin ulaşılabilir olmadığı belirsizlik durumlarında anlatılar arasında beliren uyumsuzluk ve çatışma hali, politika yapım süreçlerinde de bir güç çatışmasına dönüşmektedir. Radaelli (1998: 2) çıkarların, fikirleri harekete geçiren ve inşa edilen politikaları belirleyen güçlü ve tartışmasız bir husus olduğuna dikkat çekmiştir. Radaelli gibi Roe da (1994), siyasi söylem analizinde bilgi ve güç kavramları arasındaki ilişkiye değinmiştir. Belirsizlikle yoğurulmuş tartışmalarda asimetrik söylemler hakkında sahip olunan her bilginin bir güç kaynağı olduğuna dikkat çeken Roe, asimetrik söylemlerin güç ilişkilerini somutlaştırdığını ifade etmiştir (Roe, 1994: 72). Dolayısıyla Brexit Referandumu sürecinde devam eden ayrılıkçı kampanyalarca tercih edilen söylemler incelenirken, bu söylemlerin gün yüzüne çıkmasına vesile olan çıkarları da göz önünde bulundurmak gerekmektedir.

Vote Leave kampanyasının lideri konumunda olan Boris Johnson, 5 Mayıs 2016 tarihinde yapılan yerel seçimler sonrasında Londra Belediye Başkanlığı görevinin sonlanmasını müteakiben Referandum sürecinin gidişatına ilişkin bir açıklama yaparak ayrılıkçı girişimlerin ana temasına bir kez

daha dikkat çekmiştir (Johnson, 2016). 9 Mayıs 2016’da gerçekleştirdiği konuşmasında Avrupa Birliği’nin “anti-demokratik” saçmalıklarının, hâlihazırda ayrılıkçı kampanyalara destek veren ve yoğun bir şüpheyile yoğurulan siyasilerin dikkatini uzun süredir cezbedtiğini ifade eden Johnson (2016) bu durumu şöyle ifade etmiştir: *“Şu anda son derece şüpheli olan birçoğumuz için, evrim kabaca aynı oldu: Avrupa Birliği’nin anti-demokratik saçmalıklarını sorgulamaya onlarca yıl önce başladık. Ardından reform için kampanyalar yürütmeye başladık ve 2013’te Başbakanın Bloomberg Konuşmasıyla heyecanlandık ve konuşmanın ardından hiçbir reform gelmediği için sessizce umutsuzluğa kapıldık. Ve sonra David Cameron tarafından bu ülkeye vaat edilen referandum sayesinde önümüzde sihirli bir şekilde bir kapının aralandığını görüyoruz.”*

Johnson’ın açıklamasında, dönemin Birleşik Krallık Başbakanı David Cameron’ın 23 Ocak 2013’te Avrupa’nın geleceğine ilişkin yaptığı konuşmanın yarattığı heyecanın büyüklüğüne değinmesi oldukça önemlidir. Burada şu noktaya dikkat çekmek gerekmektedir. Roe (1994: 72), siyasi söylemlerin yalnızca “kimin daha iyi bir hikâyeyi anlattığıyla” ya da “kimin daha makul bir kanıt sunduğuyla” ilgili olmadığının altını çizmiştir. Bu noktada Roe, dikkat edilmesi gereken esas unsurun anlatıcı olan siyasi elitler arasında kimin kamuoyu üzerinde daha etkili olduğunun anlaşılması olduğunu belirtmiştir. Yani siyasi söylemlerin inşası ve bu söylemlerin karar verici hedef kitle ile paylaşımı esnasında söylemlerin içeriği anlatıcının kimliği kadar büyük bir öneme sahip değildir. Brexit Referandumu gerçekleştirilmeden bir hafta önce 16 Haziran 2016 tarihinde yayınlanan IPSOS anketinde yer alan sorulardan birisi hem ayrılık yanlısı hem de kalma yanlısı kampanyalarda benimsenen “hikâyelerin” özüne ilişkindir. IPSOS tarafından yapılan ankette katılımcılara, her iki kampanyada oy verenlerin dikkatine sunulan argümanların güvenilirliğine dair sahip oldukları kanat sorulmuştur. Kampanyalarda siyasi elitler tarafından söylemlere konu edilen argümanların ve bu argümanlara bağlı olarak geliştirilen vaatlerin “yalan” veya “doğru” olup olmadığına ilişkin doğrudan sorulan soruya katılımcıların yüzde kırk altısı her iki kampanya grubunda yer alan siyasi elitlerin “yalan söylediği” cevabını verirken; yüzde on dokuzu ise siyasi elitlerin “çoğunlukla doğruyu söylediği” cevabını vermiştir (IPSOS, 2016).

Brexit Referandumu kapsamında özellikle güvenlik çerçevesi içerisinde şekillendirilen göç ile ilgili politik söylemler, siyasi aktörlerin hedef grup için mevcut olan belirsizlik ve çatışma koşullarını gözetenek oluşturulmuştur denilebilir. Bu süreçte özellikle yazılı basın ve bu basın organlarının çevrim içi siteleri politik söylemlerin hedef gruplara ulaştırılması noktasında önemli bir rol üstlenmişlerdir.

4 Haziran 2013’te Sky News tarafından yayınlanan özel bir ankette, yaklaşık üç yıl sonra bütün Birleşik Krallık’a sorulması planlanan bir soru sorulmuş ve bu anketin sonuçları kamuoyuyla paylaşılmıştır. “Birleşik Krallık’ın Avrupa Birliği üyesi olarak kalması gerektiğini düşünüyor musunuz?” sorusuna, ankete katılanların yüzde kırk dördü “evet” yanıtını verirken, yüzde kırk beşi “hayır”, yüzde on biri ise “kararsızım” yanıtını vermiştir (Thrasher, 2013). Ayrıca katılımcılara “Gerçek

bir referandumda bu şekilde oy kullanacağınızdan ne kadar eminsiniz?” sorusu da yöneltmiştir. Katılımcıların yüzde elli biri bu soruya “fikrinin kesinlikle değişmeyeceği” cevabını verirken, yüzde kırk beşi ise “fikrinin muhtemelen değişmeyeceği” cevabını vermiştir (Thrasher, 2013). 23 Haziran 2016’da gerçekleştirilen Brexit Referandumuna katılanların yüzde elli ikisinin Birleşik Krallık’ın Avrupa Birliği’nden ayrılması lehinde oy kullandığı dikkate alınırsa, Sky News tarafından yapılan bu anketin isabetli sonuçlar doğurduğu görülecektir. Anketin katılımcılarına “Brüksel’den” geri alınması istenen yetkilere ilişkin bir soru yöneltildiğinde, katılımcıların yüzde altmış beşi “Avrupa Birliği üyesi ülkeler arasında gerçekleşen göçün kontrol altına alınmasına ilişkin yetkilerin” Avrupa Birliği’nden alınarak Birleşik Krallık’a iade edilmesi gerektiğini belirtmişlerdir (Thrasher, 2013). Peki, katılımcıların fikirlerinin yaklaşık üç yıl içerisinde bu denli sabit kalmasının sebepleri nelerdir? Bu soruyu cevaplamak için, bu çalışma içerisinde yapıldığı gibi, Referandumdan kısa bir süre öncesine ve sonrasına ait haberlerin incelenmesi iyi bir yöntem olacaktır. Sky News tarafından yayınlanan anketin de ana endişe noktalarından biri olan göç, tüm bu haberlerin de odak noktasını oluşturmaktadır. Avrupa Birliği’nden ayrılınması yönünde yürütülen kampanyalar için aktif olarak bir itici argüman haline gelen göçü ve göçe bağlı gelişecek güvenlik sorunlarını konu edinen metinleri ve söylemleri incelemek, Referandum sürecini anlamlandırmaya yardımcı olacaktır.

Brexit Referandumu gerçekleşmeden birkaç ay önce BBC’den Andrew Marr’a konuşan dönemin İçişleri Bakanı Theresa May’in bazı beyanları, ayrılma yanlısı kampanyanın öncü aktörleri tarafından deyim yerindeyse sevinçle karşılanmıştır. May, emeğin serbest dolaşımına ilişkin Avrupa Birliği tarafından tanımlanan ve Birleşik Krallık’ın da takip etmek zorunda kaldığı kuralların göçü kontrol etmeyi zorlaştırdığını kabul ederken “(...) *Evet, serbest dolaşım, göçü kontrol etmeyi zorlaştırıyor, ancak göçü kontrol etmeyi imkânsız kılmıyor (...)*” ifadelerini kullanmıştır. Yani May, yine de bu kuralların göçü kontrol etmeyi imkânsız kılmadığını kabul etmiştir. Dönemin İçişleri Bakanı sınır kontrolü ve göç politikasının birbirinden farklı şeyler olduğunun altını çizirken Birleşik Krallık’a farklı ülkelere gelen göçmenlerin, yerleşik halkın yapmak istemediği işleri yaptığını da özellikle vurgulamıştır ve bu durumu şöyle ifade etmeyi tercih etmiştir: “(...) *Açıkçası ulusal yaşam ücreti artıyor ve insanlar ne zaman hareket edeceklerine ne kazanacaklarına bakıyorlar. Ama tabii ki şu anda Birleşik Krallık’taki insanların yapmadığı işleri yapmak için gelen göçmenleri görüyoruz. Ve elbette, artan yaşam ücretinin bir etkisi, daha fazla insanın ülkeye gelerek Birleşik Krallık’ta bu [istenmeyen] işlerden bazılarını yapmaya talip olması olabilir (...)*” (Belfast Telegraph, 2016).

Avrupa Birliği’nden ayrılma yanlısı eski Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlarından Iain Duncan Smith, May’in Avrupa Birliği’nin politikalarını eleştiren bu açıklamasını karşılıksız bırakmamış ve Birleşik Krallık’ın göçün kontrolünü sağlayabilmesi için Avrupa Birliği’nden ayrılması gerektiğini savunmuştur. Smith, sonucu ancak Referandumun sonucuna bağlı olan bir politika üzerinde

ısrar etmiştir. Böylece uzun vadeli etkileri belirsiz olan bir politik söylemi baskın bir hikâye haline getirerek politik kesinliğe çevirmeye çalışmıştır (Garvin, Eyles, 1997). Eski Bakan, Birleşik Krallık'ın ayırım yapmaksızın kapısını çalan tüm göçmenleri -daha önce çeşitli suçlara karışmış olanlar dâhil- sınırdan içeri almak zorunda olduğunu iddia ederek; sabıka kaydı olan veya Birleşik Krallık içerisinde suça karışan kimseleri sınır dışı etmek için mutlak suretle Avrupa Adalet Divanının iznine ihtiyaç duyulduğunu ifade etmiştir. Bu kimselerin Birleşik Krallık'a girme taleplerini reddetmenin tek yolunun ise, bu kişilerin ülke için tehdit oluşturduğunun Birleşik Krallık tarafından kanıtlanması olduğunu iddia etmiştir. Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden ayrıldığı takdirde “kontrollü göç” için bir politika oluşturma şansı olacağını ifade eden Iain Duncan Smith, arzu edilen bu kontrollü göç durumunun göçü sonlandırmaktan ziyade ihtiyaç duyulan, kalifiye insanların Birleşik Krallık'a çekilmesiyle ilgili olduğunu da belirtmiştir (Khomami, 2016).

Başbakanlık Ofisinden yapılan bir açıklamada ise, Fransa ve Birleşik Krallık arasında yapılan Le Touquet Anlaşmasına atıfta bulunulmuş ve Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden ayrılması halinde bu anlaşmanın yanı sıra Avrupa Birliği üyesi başka ülkelerle yapılan diğer düzenlemelerin de sorgulamaya açık hale geleceği ilan edilmiştir. Ofisten yapılan açıklamada, Birleşik Krallık sınırlarına girmek isteyenlere uygulanan sınır kontrollerinin Birleşik Krallık'ta bulunan Dover kenti yerine Fransa'da bulunan Calais kentinde yapılmasını sağlayan Le Touquet Anlaşmasının Fransa ile sahip olunan olumlu ve güçlü ilişkiyi gözler önüne serdiği de vurgulanmış ve Avrupa Birliği'nden çıkılması ve anlaşmanın sonlanması halinde, Fransızların sınır kontrollerine son verebileceği ihtimali dile getirilmiştir (Dominiczak, Wilkinson, 2016). Bir diğer uyarı ise Birleşik Krallık Hudut Muhafaza Dairesinin eski yöneticisi Rob Whiteman'dan gelmiştir. Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden ayrılması halinde Fransa'nın Le Touquet Anlaşmasından ayrılmasının neredeyse kesin olduğunu dile getiren Whiteman; anlaşmanın hâlihazırda Fransa'nın omuzlarına büyük bir yük yüklediğini belirtmiştir. Rob Whiteman ayrıca, anlaşma sayesinde Fransa topraklarında yakalanan düzensiz göçmenlerin Birleşik Krallık'a sığınmayı talep etme hakları olmadığını hatırlatarak; anlaşma öncesinde bu yolla Birleşik Krallık'a giren düzensiz göçmen sayısı senede seksen binken, bu sayının anlaşma sonrasında otuz bine kadar düştüğünü de sözlerine eklemiştir (Dominiczak, Wilkinson, 2016).

Başbakanlık Ofisi ve Birleşik Krallık Hudut Muhafaza Dairesinin eski yöneticisi Rob Whiteman tarafından yapılan açıklamalara, ayrılma yanlılarının tepkisi gecikmemiştir. Avrupa şüpheciliğiyle bilinen Brexit müzakerelerinden sorumlu eski Devlet Bakanı ve İşçi Partisi üyesi Milletvekili David Davis, kalma yanlısı siyasileri “çaresizce felaket tellallığı” yapmakla suçlamıştır. Davis, “(...) Avrupa Birliği'nden ayrılmanın bizim sınırlarımız üzerindeki kontrolümüzü azaltacağı fikri akıl almaz (...)” diyerek; Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'ne sağladığı maddi katkıların bütçeye dönmesi halinde zaten buradan sağlanacak tasarrufların küçük bir kısmının sınır kontrollerinin

geliştirilmesine ve etkili bir şekilde çalışmasına harcanması gerektiğini ifade etmiştir. David Davis ayrıca, Calais kentinde mevcut bulunan mülteci kampının başlı başına Avrupa Birliği'nin göç politikasının başarısızlığının bir nişanesi olarak durduğunu da sözlerine eklemiştir (Dominiczak, Wilkinson, 2016). David Davis'in keskin argümanlarını, ayrılıkçı kampanyanın ana aksını oluşturan *Leave.EU* kampanyasının kurucu ortağı Arron Banks da takip etmiştir. Banks, David Cameron'ın 23 Ocak 2013'te Avrupa Birliği'nin geleceği üzerine gerçekleştirdiği konuşmaya atıfta bulunarak; Başbakanı bu konuşmada vaat ettiği reformları gerçekleştirmede başarısız olduğu için “felaket tellallığı” yapmakla suçlamıştır. Arron Banks, Le Touquet Anlaşmasının Avrupa Birliği'yle değil Fransa'yla yapıldığına dikkat çekerek, Avrupa Birliği'nden ayrılınması halinde anlaşmanın sonlanması için ortada herhangi bir sebep olmayacağını söylemiştir. *Leave.EU* kampanyasının kurucu ortağı, Avrupa Birliği'nden ayrılma isteğinin doğrudan sınır kontrolünün geri kazanılmasıyla ilgili olduğunu belirtmiş ve Birleşik Krallık'ın güvenli bir ülkeden gelen göçmenleri kabul etmek zorunda olmadığını altını çizmiştir (Dominiczak, Wilkinson, 2016). Avrupa Birliği'nden ayrılma yanlılarının politik söylemleri hâkim anlatı olarak kabul edildiği takdirde, bu söylemler karşısında kalma yanlıları tarafından üretilen argümanların niteliği de bu politik söylemler üzerinden değerlendirilebilir hâle gelmektedir. Ayrıca ayrılıkçı kampanyaya ait politik söylemlerin ısrarla sabit bir tema etrafında şekillendirildiği de gözden kaçmamaktadır.

Dönemin Başbakanı David Cameron'ın ayrılık yanlılarına benzer şekilde göçü bir tehdit unsuru olarak kullanması ve buna bağlı gelişen tepkiler özellikle üzerinde durmaya değerdir. Birleşik Krallık'ın Brexit Referandumu sonucunda Avrupa Birliği'nden ayrılması halinde Fransa'nın Calais kentinde bulunan ve zorlu koşulları ile bilinen mülteci kamplarının benzerlerinin Birleşik Krallık'ta kurulacağı ihtimali Avrupa Birliği'nden kalma taraftarı olan siyasi elitler tarafından özellikle dile getirilmiştir. Çünkü bu anlatılar, ayrılık yanlısı siyasi elitlerin söylemlerini aynalamakta ve oy verenlerin dikkatini çekecek unsurları benzer bir şekilde içermektedir. Ancak tarafların göç politikaları ve göçmenler etrafında şekillendirmeyi tercih ettikleri “korku”, “tehdit” ve “güvenlik” temaları söylemler için birbirlerini suçladıkları da bir gerçektir. Politik söylemlerin analizi noktasında hâkim anlatı ve onun karşısında duran anlatıların birlikte değerlendirilmesi önemli adımlardan biridir. Politik söylemleri araç olarak kullanmayı tercih eden taraflar, tartıştıkları konuların belirsiz ve karmaşık doğasını ve karşı karşıya geldikleri çatışma alanlarının varlığını doğal olarak kabul etmektedir (Roe, 1994: 10).

Avrupa Birliği'nden ayrılmayanlısı olan Birleşik Krallık'ın eski Savunma Bakanı Liam Fox tarafından yapılan açıklamalar da bu kapsamda incelenmelidir. Fox, dönemin Başbakanı David Cameron'ın Avrupa Birliği'nin ulusal güvenliği iyileştirdiği yönündeki açıklamaları “gülünç” olarak değerlendirmiş ve seçmenleri Brexit Referandumunda Birleşik Krallık'ın sınırlarını korumak için oy vermeye ve “egemenliğini” geri kazanmaya çağırmıştır. Avrupa Birliği üyeliğinin devam etmesi halinde

başka bir üye ülkeden vatandaşlık almaya hak kazanan insanların doğal olarak Birleşik Krallık’a girmeye hakkına sahip olacağını belirten Liam Fox, Avrupa Birliği vatandaşlığından doğan bu serbesti sayesinde ülkeye giren insanların ne amaçla geldiklerini anlamının mümkün olmadığını özellikle ifade etmiştir. Liam Fox “(...) *Bu insanların gerçekten mülteci mi, sığınmacı mı, ekonomik göçmenler mi yoksa bu kisveler altında faaliyet gösteren teröristler mi olduklarına dair bir bilgi olmadığını* (...)” da sözlerine eklemiştir. Eski Adalet Bakanı kullandığı güvenlik temelli söylemlere rağmen kendisine yöneltilen “felaket tellallığı” suçlamalarını da reddettiğini de kamuoyuyla paylaşmış; aksine Başbakanlık Ofisinin “korku projesi taktiklerini” kullandığını iddia etmiştir (Ross, 2016). “Korku projesi” ve “felaket tellalı” ifadeleri hem Avrupa Birliği’nden ayrılma yanlısı siyasi elitler tarafından hem de Avrupa Birliği’nde kalma yönünde kampanya yürüten siyasi elitler tarafından -deyim yerindeyse- cömertçe kullanılan bir ifadedir. Liam Fox gibi Brexit yanlısı olduğu açıkça bilinen bir siyasi elitin yanı sıra Birleşik Krallık’ın Avrupa Birliği’nden ayrılma kararını hem Referandum kampanyaları sırasında hem de sonrasında sıklıkla eleştirdiği bilinen dönemin Londra Belediye Başkanı Sadiq Khan da “korku projesi” ifadesini söylemlerinde kullanmayı tercih etmiştir. Khan, Brexit Referandumundan hemen önce gerçekleşen bir münazarada Avrupa Birliği’nden ayrılma yanlısı kampanyaların en önemli figürlerinden olan Boris Johnson ile karşı karşıya gelmiş ve Johnson’ı gerçekleşme ihtimali uzak olan durumlar üzerinden bir korku iklimi yaratmakla itham etmiştir. Başkan Khan bu ifadesini desteklemek için, Görsel 1’de yer alan ayrılıkçı kampanya görsellerinden biri üzerinden ilerlemeyi tercih etmiştir. Sadiq Khan, Boris Johnson’a hitaben “*Bu bir korku tacirliği Boris, utanmalısın. Ayrılma yönünde oy kullanmaları için insanları korkutmak amacıyla Türkiye’yi kullanıyorsunuz*” sözlerini kullanmıştır (Wright, 2016).

Görsel 1: Vote Leave kampanyasında kullanılan propaganda görseli örneği (Drainville, 2016).

Khan'ın “korku projesi” ifadesi, ayrılık yanlısı kampanyaların belirli durumları daha görünür hale getirmek için yanıltıcı argümanlar kullanarak bir meseleyi çerçevelemesi ve güvenlik tehdidi haline getirmesiyle ilgilidir. Görsel 1’de yer alan kampanya afişinde yer alan Türkiye Cumhuriyeti, aslında kara sınırlarında sekiz ülke ile komşudur. Bu ülkeler ise Bulgaristan, Yunanistan, Gürcistan, Ermenistan, Azerbaycan, İran, Irak ve Suriye olarak sıralanmaktadır. Her ne kadar Türkiye Cumhuriyeti coğrafi konumu gereği bölgesel krizlerin ortasında kalsa da, ülkenin diğer komşularını saymaksızın yalnızca yoğun bir göç akınına ve siyasi krizlere konu olan iki ülkenin afiş üzerinde vurgulanması ve ifade edilmesi, göçün çerçevelenerek bir tehdit unsuru haline getirilmesi noktasında uygun bir örnektir. Fakat bu çerçeveleme durumu yeni değildir ve Brexit Referandumu özelinde kökeni göçün güvenikleştirilmesi sürecine dâhil edilen birçok farklı söyleme dayanmaktadır.

Ulusal krizlerin, politik söylemlerin post-yapısalcı bir düzlemde birleşik bir şekilde okunması için verimli bir zemin oluşturduğunu ifade etmek mümkündür. Politik söylemler bu zeminde analiz edildiği takdirde aktörlerce kullanılan anlatıların kamu politikalarının oluşum sürecindeki yerleri de teşhis edilebilecektir (Roe, 1994: 33). Ayrıca yine Roe tarafından ifade edildiği üzere söylemlere konu edilen sorunların aşırı belirsiz bir zeminde olması, argümanların nesnel olarak zayıf bir temele sahip olmasına rağmen asimetrik anlatılara konu edilerek bu belirsiz politika meselelerini anlamlandırmak için kullanılmasına olanak sağlamıştır (Roe, 1994: 72). Brexit Referandumu sürecinde göç, belirsiz bir politika meselesi olarak politika inşa süreçlerinde kullanılan söylemlerce kendine biçilen rolü yerine getiren bir aktör olmuş ve dönemin Adalet Bakanı Micheal Gove tarafından gerçekleştirilen bir konuşmada da bu doğrultuda hedef kitlenin dikkatine sunulmuştur. *Vote Leave* kampanyası tarafından sosyal medyada dolaşıma sokulan bir reklam videosunun malzemesi haline getirilen konuşmada Gove, Türkiye Cumhuriyeti’nin yanı sıra dört ülkenin daha 2020 yılında Avrupa Birliği’ne üye olabileceği ihtimalini dillendirmiştir (Mason, 2016). Türkiye Cumhuriyeti ve Türkiye Cumhuriyeti’nden geleceği öngörülen “yoğun göç dalgası”, kampanya süresince devamlılığını koruyan tehditlerden biridir. Gove, kampanyalara konu olan beş aday ülkenin Avrupa Birliği’ne üye olması halinde yaklaşık 5,2 milyon kişinin Birleşik Krallık’a göç edeceğini iddia etmiştir (Mason, 2016). İskoçya’nın nüfusuyla eş olan ve boyutu kulağa korkutucu gelen bu sayının gerçekliği de sorgulanmaya muhtaçtır. Olası göçlere ilişkin sağlanan verilerin yanı sıra, ayrılıkçı kampanyalarda kendisine sıklıkla yer bulan Türkiye Cumhuriyeti’nin Avrupa Birliği’ne katılımı temelli “tehditleri” de bu çalışmanın çerçevesini oluşturan teoriler temelinde ayrıca değerlendirmekte fayda vardır. Çünkü ayrılık yanlısı siyasi elitler tarafından Türkiye Cumhuriyeti’nin olası üyeliği, üzerinde ayrıca bir rapor hazırlanacak kadar dikkate değer bulmuştur. Zira, Roe (1994: 74) tarafından da belirtildiği gibi, eleştiriler ancak söyleme konu olan politika anlatılarının muğlaklığını arttırmaya yaramaktadır.

Ayrılıkçı kampanyalar, Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nde kalması halinde insanların serbest dolaşımının devam edeceğini vurgulamaktan çekinmemektedir. *Vote Leave* kampanyası tarafından göçle bağlantılı olarak ayrılıkçı kampanyaların en temel argümanları arasında yer alan Türkiye Cumhuriyeti'nin olası Avrupa Birliği üyeliği etrafında şekillendirilen raporda göç ve göçmenler öncül tehditler olarak yerlerini almıştır. “*Paving the road from Ankara’: the EU, immigration and the NHS*” (Gove, 2016) isimli raporda yoğun göç dalgasından korunmak ve bu insan akınıyla kamu hizmetlerinin üzerine binecek mali yükü engellemek için seçmenlerin ayrılma yönünde karar vermelerinin daha “güvenli” olacağının defalarca vurgulanmıştır. Bu sayede seçmenlerin yeniden kontrolü ele alabileceklerinin de altı tekrar çizilmiştir.

Rapor dört ana başlık altında düzenlenmiştir:

- Serbest dolaşım ve Birleşik Krallık üzerindeki güncel etkileri,
- Gelişmekte olan ülke kategorisinde olan bazı ülkelerin 2020 yılında gerçekleşecek Avrupa Birliği üyeliği,
- Avrupa Birliği'nden Birleşik Krallık'a 2030 yılına kadar gerçekleşecek net göçün modellenmesi,
- Öngörülen net göçün Ulusal Sağlık Sistemi (NHS) üzerindeki etkisi.

Her ne kadar özellikle nüfusu ve “Avrupalı olmamasıyla” diğer aday ülkelerden farklı olan Türkiye Cumhuriyeti, Birleşik Krallık için çok önemli bir tehdit olarak lanse edilse de aslında Türkiye Cumhuriyeti'ni konu alan söylemlerde dahi ayrılıkçı kampanyaların asıl olarak ısrarla üzerinde durduğu nokta kişilerin serbest dolaşımıdır. Zira raporun diğer başlıkları, tamamıyla serbest dolaşım sebebiyle “kontROLSÜZCE” Birleşik Krallık'a geleceği iddia edilen yabancıların yaratacağı sorunlara adanmıştır. Dolayısıyla ayrılıkçılar nezdinde bütün problemlerin çıkış noktasının serbest dolaşım hakkı yani Avrupa Birliği olduğunu söylemek yanlış bir teşhis olmayacaktır.

Bu noktada serbest dolaşım hakkının, Birleşik Krallık'ın Avrupa Ekonomik Topluluğu'na girişinden itibaren gündemde olduğunu hatırlatmakta fayda vardır. Ancak şunu da unutmamak gerekir, daha önceki bölümlerde de değinildiği üzere, bu hak zaman zaman kısıtlamalara tabi tutulmuştur. Bununla beraber, *Vote Leave* kampanyası tarafından hazırlanan raporda kişilerin serbest dolaşımının Avrupa Birliği'nin temel ilkelerinden biri olduğu ifade edilmiş ve bu hak, kamu hizmetleri üzerinde nasıl bir baskı oluştursa oluştursun Birleşik Krallık tarafından yönetilemeyen bir “yasa” olarak nitelendirilmiştir (Gove, 2016: 1).

Dönemin ayrılma yanlısı siyasetçilerinin bazı söylemleri, *Vote Leave* kampanyasına dayanak noktası oluşturmuştur. Ayrılık yanlısı kampanyaların Türkiye Cumhuriyeti'nin ve diğer aday

Ülkelerin Avrupa Birliği'ne olası yeliğine dayanarak ürettikleri argümanları incelerken bu kampanyaları destekleyen siyasetçilerin söylemlerini değerlendirmek faydalı olacaktır. Brexit kampanyası sürecinde Silahlı Kuvvetler Bakanlığı görevini yürüten Muhafazakar Parti yesi Penny Mordaunt katıldığı bir yayında Türkiye Cumhuriyeti'nin olası Avrupa Birliği üyeliğiyle ilgili çeşitli açıklamalarda bulunmuştur. Türkiye Cumhuriyeti'nin Avrupa Birliği'ne katılması halinde yaklaşık sekiz milyon kişinin Birleşik Krallık'a geleceğine ilişkin iddiaların katıldığı bir programda dile getirilmesi zerine Mordaunt, bu g akının olasılık dahilinde olduğunu ifade etmiş ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ve diğer aday ülkelerin tam yeliği halinde, bu durumun mevcut g krizinin daha da hızlanarak derinleşmesine yol açacağını belirtmiştir. Bakan ayrıca, Türkiye Cumhuriyeti ve güç arasındaki ilişki üzerinde hem kalma hem de ayrılma yanlılarının bir görüş birliği içerisinde olduğunun altını çizmiştir (BBC News, 2016). Bununla beraber Penny Mordaunt, Boris Johnson ile benzer bir yol izleyerek, diğer siyasetçilerin söylemlerini kendilerine karşı kullanmayı tercih etmiş ve dönemin İçişleri Bakanı Theresa May'in sözlerine atıfta bulunmuştur. Theresa May'in Avrupa Birliği'nin genişlemesinin getireceği "faydalardan" bahsettiği konuşmasını tartışmalı bulduğunu belirten Bakan Mordaunt, aynı konuşma içerisinde May'in Türkiye Cumhuriyeti'nin Avrupa Birliği'ne ye olması halinde, Avrupa Birliği'nin sınırlarını Suriye, Irak ve İran'a kadar uzanacağını söylediğini hatırlatmıştır (BBC News, 2016). Roe (1994: 73), kamusal alanda karşı karşıya gelen anlatıların kendi senaryoları, kendi argümanları ve kendi risk tahminleri olması gerektiğini açıkça ifade etmiştir. Ancak Roe, aynı söylemi benimsemeyi tercih eden karşıt tarafların söylemlerini benzer bir anlatı düzeyinde bir araya getirdiklerinde ortaya çıkan belirsizliği ve karmaşayı azaltarak g kazandığını da vurgulamıştır. Bu kapsamda, aynılık yanlısı kampanyaya destek veren siyasetçilerin kendi argümanlarını desteklemek için diğer siyasetçilerin söylemlerine geri dönmeleri makul bir çözüm olarak ortaya çıkmaktadır.

Sözü tüm dünyaca dinlenen Birleşik Krallık hayalini canlı tutan ayrılık yanlılarının tercih ettikleri bu söylemlerin kimi zaman bilinç dışı bir eylem olduğu da iddia edilebilir. Özellikle kültürel ve siyasi üstünlük özleminden doğan bu girişimler, Brexit yanlılarının "kayıp bir İmparatorluk arayışındaki nostaljikler" olarak etiketlenmesine de sebep olmuştur (Financial Times, 2016). Bakan Penny Mordaunt'un "(...) Biz takip eden bir millet değil, liderlik eden bir millet olacağız (...)" ifadeleri de ayrılma yanlılarının egemenlik isteklerine ilişkin açık bir kanıt olarak görülebilir (BBC News, 2016). Bu sebeple ayrılıkçı kampanyaların "Türkiye Cumhuriyeti" şerhini bu bağlamda okumakta fayda vardır. Bakan Penny Mordaunt genişleme politikası güden Avrupa Birliği'nin, ye devletlerin bu genişleme hamlesi sebebiyle karşı karşıya kalabilecekleri güvenlik risklerini azaltma ihtiyaçlarını reddederek dürüst olmayan bir tavır sergilediğini ifade etmiştir. Bakan sözlerini desteklemek amacıyla yine dönemin İçişleri Bakanı Theresa May'in bir konuşmasından örnek vermiştir. May'in konuşmasında terörle ve organize suçla ilgili olumsuzlukların, adaylığı veya yeliği tartışma konusu olan ülkelerden

geldiğine ilişkin bir söylem benimsediğini dile getirmiştir (BBC News, 2016). Bu sayede halihazırda muğlak olan bir konunun muğlaklığı daha da arttırılmış, söylemin ikna edici olması için başka kaynaklara da atıf yapılmış ve söylemin hedefi olan grubun risk algısında bir değişim sağlanması hedeflenmiştir. Siyasi elitler, Referandumun ajandasını göç temelli söylemler üzerinden inşa ederken yalnızca çerçeveleme teorisinden destek almamış; aynı zamanda, değişen güvenlik algısını tanımlamak için güvenlikleştirme teorisinden de yardım almıştır. Siyasi aktörlerin tercih ettikleri politika anlatıları, anlaşılması zor söylemlere konu edildiğinde risk ve belirsizlik duygusunun artmasına hizmet edebilmektedir.

Artan risk ve belirsizlik hali, Brexit Referandumu sürecinde olduğu gibi, karar verme davranışlarıyla da doğrudan ilintilidir. Bu sebeple, ayrılma yanlısı siyasetçilerin söylemlerinde bu algıları etkileyecek söylemler kullanması oldukça yerindedir. Penny Mordaunt da sonuçları ancak uzun vadede anlaşılacak bu “belirsizlik hâli” üzerinden söylemlerini kurgulamaya devam etmiştir. Hatta Avrupa Birliği’nin kendi emniyetlerini sağlamak niyetindeki üye ülkelerin elinden aldığı araçları geri kazanmak ve bu konuda söz sahibi olmak için Birleşik Krallık’ın elindeki son şansın Brexit Referandumu olduğunu özellikle vurgulamıştır (BBC News, 2016). Bakan Mordaunt, belirli konularda söz sahibi olma konusu üzerinde tekraren durmuştur. Aralarında Türkiye Cumhuriyeti’nin de bulunduğu aday ülkelerin üyeliği sürecinde Birleşik Krallık’ın herhangi bir etkisi olmayacağına dikkat çeken Bakan, bu ülkelerin kesinlikle Avrupa Birliği’ne üye olacağını iddia etmekten de çekinmemiştir (BBC News, 2016).

Dönemin Silahlı Kuvvetler Bakanı Penny Mordaunt’un Türkiye Cumhuriyeti’ne ilişkin tercih ettiği söylemler, hem Birleşik Krallık hükümetinde işgal ettiği koltuk hem de medya görünürlüğü sebebiyle incelenmeye değerdir. Bu noktada siyasi söylem analizinin yanı sıra bu çalışma kapsamında tercih edilen bir diğer kavrama, çerçeveleme teorisine dönmek yerinde olacaktır. Çerçeveleme teorisi, siyasi söylemlerin inşasında olduğu gibi, seçme ve ikna etme olgularından ileri gelmektedir. Bu olguların medya aracılığıyla, belli bir yönünün seçilerek algılanan gerçekliğin değerlendirilmesi veya yeniden inşası sürecine girilmesi ayrılıkçı kampanyaların argümanlarını sunuş biçimlerinde kolaylıkla görülebilmektedir. Mordaunt’un söylemleri de bu bağlamda okunabilir. Zira medya görünürlüğü, kolaylıkla haksız bir avantaja dönüşebilir. Bakan Mordaunt’un Avrupa Birliği üyesi ülkelerin katılım sürecinde veto hakkına sahip olmadığını ifade etmesi, bu haksız avantaj iddiası için uygun bir örnektir.

Mordaunt’un belirttiğinin aksine, Avrupa Birliği üyesi ülkelerin aday ülkelerin katılım süreçlerinde veto hakkı vardır. Bizzat Birleşik Krallık hükümetince hazırlanarak 14 Nisan 2016’da yayınlanan “*Rights and obligations of European Union membership*” başlıklı politika belgesinde de bu hak açıkça belirtilmiştir. “Avrupa Birliği’ne katılım ve ayrılma” başlığı altında ele alınan bu hak, politika belgesinde; “(...) Halihazırda Avrupa Birliği üyesi olan her devletin, Avrupa Birliği’ne yeni katılacak

herhangi bir ülkenin katılması, katılma koşulları ve ayrıca müzakerelerin hızı konularında veto hakkı vardır (...)” şeklinde belirtilmiştir (UK Government, 2016a: 16). Ve bu hakka ilişkin üç temel nokta aşağıdaki şekilde sıralanmıştır:

- *Aday ülkenin üyeliğe uygunluğuna ilişkin karar oybirliği ile kabul edilmelidir. Bu kabulün ardından Avrupa Komisyonu, aday ülke ile gerçekleştirilecek müzakere sürecine rehberlik edecektir.*

- *Avrupa Birliği Liderler Zirvesi, oybirliğiyle aday ülkenin Avrupa Birliği’ne katılmasına ilişkin nihai kararı verir. Ancak bu karar, müzakere sürecinde açılan sayısı otuz beşi bulabilen fasılların tamamlanmasına bağlıdır ve hem Avrupa Birliği Liderler Zirvesi hem de Avrupa Birliği üyesi devletler her bir faslın yine oybirliğiyle açılmasında veya geçici olarak kapatılmasında söz sahibidir.*

- *Her Avrupa Birliği üyesi ülke, kendi ulusal gereksinimlerine uygun olarak, aday ülkeyi Avrupa Birliği üyesi haline getirecek anlaşmayı onaylamalıdır* (UK Government, 2016a: 17).

Birleşik Krallık hükümeti tarafından hazırlanan bu politika belgesinde de vurgulandığı üzere, aday ülkelerin katılım süreçlerinde üye ülkelerin ve Avrupa Birliği’nin çeşitli kurumlarının veto hakkı mevcuttur. Bununla beraber üyelik müzakerelerinin uzun yıllar boyunca devam ettiği de bir gerçektir. Ancak Bakan Mordaunt ve benzer siyasi elitler, bu süreçlere karşın Türkiye Cumhuriyeti’nin Avrupa Birliği’ne kısa sürede üye olacağını iddia etmeye devam etmiştir. Ve bu “tehlike” karşısında en kesin çözümün, Avrupa Birliği’nden ayrılmak olduğunu da ifade etmişlerdir. Benzer bir şekilde, Boris Johnson da Avrupa Birliği’nden ayrılmanın Birleşik Krallık’ın eski gücüne kavuşması ve kontrolü ele alması yönünde önemli bir kavşak görevi gördüğüne dair inancını korumaktadır. Johnson, Avrupa Birliği’nin hiç olmadığı kadar merkezîyetçi, müdahaleci ve anti-demokratik bir hâle geldiğini iddia ederek bu durumun, Birleşik Krallık’ın bağımsızlığını tehlikeye attığını dile getirmiştir (Johnson, 2016)

Dönemin Birleşik Krallık Bağımsızlık Partisi (UKIP) lideri Nigel Farage da Avrupa Birliği hususunda *Vote Leave* kampanyasına benzer fikirleri paylaşmaktadır. *Leave.EU* kampanyasına liderlik eden Farage, 16 Haziran 2016’da sosyal medya üzerinden bir paylaşım yaparak “*Avrupa Birliği hepimizi hayal kırıklığına uğrattı*” mesajını yayınlamıştır (Farage, 2016a). Farage’ın mesajına Görsel 2’de yer alan poster eşlik etmektedir.

“*Kırılma Noktası*” ana başlığıyla yayınlanan kampanya posterinde, yine kontrol vurgusu vardır. “*Avrupa Birliği’nden kendimizi kurtarmalı ve sınırlarımızın kontrolünü geri almalıyız*” alt başlığına sahip olan posterde, yürüyüş halindeki erkek ağırlıklı bir grubun görseli kullanılmıştır. Görsel ve slogan seçimi, ayrılma yanlısı kampanyaların süregelen söylemleriyle tutarlıdır. Kullanılan görselin ve sloganın sertliği Farage’ın yoğun eleştirilere maruz kalmasına sebep olmuştur. Ancak Farage’a yöneltilen eleştiriler dahi ayrılıkçı kampanyaların argümanlarının yayılmasına vesile olmaktadır. Çünkü

yöneltiren eleştiriler yoğun bir şekilde kitle iletişim araçları ve sosyal medyada yer alarak, bahse konu poster ve slogandan haberi olmayan topluluklara da ulaşmaktadır. Bu yer alma halinin seçmen gruplarının tutumları üzerindeki etkisi tartışılmakla beraber, sonuçları siyasi elitlerin politika inşası sürecindeki çabalarının bir tezahürü olarak görülebilir. Bu süreçte kullanılan araçlar ise, Gormley tarafından aktarıldığı ve Cohen'in ifade ettiği üzere, hedef gruplara ne düşüneceklerini söylemekten ziyade ne hakkında düşüneceklerini söylemekte şaşırtıcı derecede başarılıdır (Gormley, 1975: 304). Böylece sıradan anlatılar, politika inşasında belirleyici bir rol oynamaya aday olan baskın politik anlatılara dönüşmektedir.

Görsel 2: “Breaking Point” poster (Farage, N. 2016).

Farage’ın yabancıların Birleşik Krallık üzerinde potansiyel bir tehdit oluşturduğu algısından Türkiye Cumhuriyeti de nasibini almıştır. Birleşik Krallık Bağımsızlık Partisi liderliğini yürütmesinin yanı sıra Avrupa Parlamentosunda da Birleşik Krallık’ı temsil eden Nigel Farage, 17-18 Mart 2016’da gerçekleştirilen Avrupa Birliği-Türkiye Cumhuriyeti Zirvesine ilişkin 9 Mart 2016 tarihinde Avrupa Parlamentosunda açılan oturumda bir konuşma gerçekleştirmiş ve Brexit Referandumu ile Türkiye Cumhuriyeti’nin Avrupa Birliği üyeliği arasında doğrudan bir bağ kurmuştur (Stone, 2016). Türkiye Cumhuriyeti’nin göç kartını oynayarak Avrupa Birliği’ne şantaj yaptığını iddia eden Farage, Türkiye Cumhuriyeti’nin daha önce teklif edilen üç milyar avroluk mali kaynağı yetersiz bularak daha fazlası için geri geleceğini iddia etmiştir. Farage, Avrupa Birliği-Türkiye Cumhuriyeti Zirvesi sonrasında varılacak mutabakatın da içeriğine değinerek dönemin Almanya Başbakanı Angela Merkel’in yaptığı “tarihi hata” sebebiyle ortaya çıkan karmaşada, Türkiye Cumhuriyeti’nin yapılacak bir anlaşmayla Avrupa Birliği’ne maddi kazanç için şantaj yapmaya niyetlendiğini iddia etmiştir. Farage konuşmasında ayrıca, Türkiye Cumhuriyeti’ne sığınan yabancıların sayısı arttıkça Türkiye Cumhuriyeti’nin bu durumu

lehine çevirerek taleplerini arttırdığını belirtmiş ve bu artıştan etkilenmemek için Türkiye Cumhuriyeti'ne bir servet ödendiğine dikkat çekmiştir (Stone, 2016).

Dönemin Birleşik Krallık Bağımsızlık Partisi lideri olan ve Brexit Referandumunun Avrupa Birliği'nden ayrılınması yönünde sonuçlanması gerektiğini defaten ilan eden Nigel Farage, bu tutumunu Avrupa Parlamentosunun karşısında sergilemekten de çekinmemiştir. Farage, Brexit Referandumunda da sıklıkla vurgulanan serbest dolaşım hakkına ve vize serbestisine de Türkiye Cumhuriyeti özelinde ayrı bir başlık açmış ve “sıkı bir pazarlık” yapan Türkiye Cumhuriyeti'nin vatandaşlarının sığınmacılar vesilesiyle vize serbestisi elde ederek Avrupa Birliği içerisinde doksan gün boyunca serbestçe dolaşabileceklerine dikkat çekmiştir. Ancak Farage'ın “endişeleri” Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının anlaşma vesilesiyle kazanacağı serbest dolaşım hakkıyla sınırlı değildir. Zira Nigel Farage, vize serbestisi ile gelecek Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının birçoğunun Avrupa Birliği içerisinde “ortadan kaybolacağını” veya “aile birleşimi” talebinde bulunacağını iddia etmiş ve bu gelişmelerin -Farage'ın deyimiyle- Avrupa Birliği'ndeki ülkelerin tamamından daha fakir olan Türkiye Cumhuriyeti'nin Avrupa Birliği'ne tam üye olma sürecini hızlandıracağını sözlerine eklemiştir. Farage'ın bu söylemleri, genel siyasi tutumuyla uyumludur. Nigel Farage, Türkiye Cumhuriyeti'nin Avrupa Birliği'ne tam üye olmasına karşı olduğunu çok uzun yıllar boyunca her türlü platformda dile getirmekten çekinmemiş ve bu üyeliğin gerçekleşmesi halinde Birleşik Krallık'ın Irak, İran ve Suriye gibi Ortadoğu ülkeleriyle sınırı olan ve bunun yanı sıra “İslamcı” ve “otoriter” bir hükümet tarafından yönetilen bir ülke ile aynı siyasi birlik içerisinde yer alacağına dikkat çekmiştir (Stone, 2016). Nigel Farage gibi ayrılık yanlısı diğer siyasi elitlerin de Brexit kampanyalarının tamamında vurgulanan ekonomi ve güvenlik temelli problemleri gündeme getirmesi tesadüf değildir.

Brexit Referandumunun 23 Haziran 2016 tarihinde gerçekleştirilmesiyle, devam eden tüm tartışmaları temel alacak yeni bir dönem başlamıştır. Referandumun hemen ertesi günü, 24 Haziran 2016'da kamuoyunun karşısına çıkan dönemin Birleşik Krallık Başbakanı David Cameron görevinden istifa ettiğini ilan etmiştir. Cameron'ın seçim vaadi olarak başlayan Brexit Referandumu süreci, yine Cameron'ın istifasıyla son bulmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BREXIT REFERANDUMU SONRASINDA BİRLEŞİK KRALLIK'IN GENEL DURUMUNA İLİŞKİN BİR DEĞERLENDİRME

Her ne kadar bu çalışmakonusu itibarıyla Brexit Referandumunun göç kavramıyla ilişkisine odaklanıyor olsa da çalışmayı yalnızca Referandumun göç kavramıyla olan etkileşimi ve göç politikalarına olan etkileri üzerinden değerlendirmek çalışmanın araştırma sorusunun cevaplanmasını zorlaştıracaktır. Bu sebeple, Referandum sonrası süreçte Referandumun sonuçları üzerinden bir sınıflandırma yapmak, çalışmanın odağını dağıtmadan kapsamını genişletmeyi ve zenginleştirmeyi sağlayacaktır. Brexit Referandumu sonrasında, -beklentilerin aksine- kısa sürede sona ermesi teknik olarak imkânsız bir süreç başlamıştır. Birleşik Krallık'ın çıkarlarını korumak için yapılan bu Referandum sonrasında çabasız bir şekilde girift regülasyon bağlarının sonlanabileceği düşünülmüşse de, süreç neredeyse tam aksi bir yönde devam etmiştir. Çünkü Referandum sonrasında Birleşik Krallık halkının ve hükümetlerinin önünde iki seçenek kalmıştır: Bir anlaşma yapıp Avrupa Birliği'nden Birleşik Krallık'ın gelecekteki ticari ve siyasi ilişkilerini düzenleyerek ayrılmak veya anlaşma yapmaksızın ayrılarak zaten belirsiz olan geleceği daha fazla karanlıkla karşı karşıya bırakmak. Bu iki olasılık birlikte göz önüne alındığında sürecin karmaşık doğası daha açık bir şekilde görülmeye başlanmıştır.

23 Haziran 2016 tarihinde gerçekleştirilen Brexit Referandumunda oy veren seçmenlerle hemen Referandum günü gerçekleştirilen bir ankette Avrupa Birliği'nden ayrılma yönünde oy verdiğini ifade eden seçmenlerin yüzde altmış dokuzu Brexit'in gerçekleşmesi durumunda ülke olarak daha iyi veya daha kötü bir duruma gelmelerinin her ikisinin de ihtimal dahilinde olduğunu ifade etmiş; ancak *“(...) her iki durumda da muhtemelen fazla bir şey olmayacağını (...)”* düşündüklerini dile getirmişlerdir (Ashcroft, 2016). Oy verenlerin Avrupa Birliği'ne ilişkin bu kanısı, Referandumun yalnızca Birleşik Krallık üzerindeki etkisiyle sınırlı kalmamıştır. Oy verenler, bireysel hayatları üzerinde de Avrupa Birliği'nin etki sahibi olduğuna dair bir inanç taşımaktadır. Bu inanç, seçim öncesi sonuçlandırılan anketlerde de görünür haldedir. IPSOS tarafından gerçekleştirilen bir ankette, katılımcıların yüzde on sekizi Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden ayrılmaması halinde gelecek beş yıl içerisinde kişisel yaşamlarının daha iyi durumda olacağını ifade ederken; yüzde yirmi sekizi daha kötü bir durumda olacaklarını öngördüklerini belirtmiştir. Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden ayrılması halinde ise kişisel yaşamlarının beş yıl içerisinde daha iyi bir durumda olacağını öngörenler yüzde otuz bir gibi görece yüksek bir oranla temsil edilmiş, aksine daha kötü bir durumda olacağını öngörenlerin ise yüzde

otuz iki oranında olduğu görülmüştür. Bununla beraber Avrupa Birliği'nde kalmanın kendileri için hiçbir fark yaratmayacağını ifade edenlerin oranı yüzde kırk beş olurken; tam aksi şekilde Avrupa Birliği'nden ayrılmanın kişisel yaşamları özelinde hiçbir fark yaratmayacağını söyleyenlerin oranı ise yüzde yirmi üçte kalmıştır (IPSOS, 2016). Bu anketler ışığında, ayrılık yanlılarının zaferiyle sonuçlanan Brexit Referandumunun tam olarak hangi sebeplerle bir “zafer” olarak adlandırıldığını analiz etmek, bu çalışmanın bütünlüğü için önemli bir adımdır. Bu sebeple, Referandum sürecinin kendisi kadar bu zaferin doğasını ve daha sonrasını da tartışmak gerekmektedir.

Çalışmanın üçüncü analiz düzeyini oluşturan bu başlığın altında, Brexit Referandumu sonrası sürece odaklanılacaktır. Esas olarak bir politika inşa sürecinin çıktısı olduğu iddia edilen Brexit Referandumunun günümüze kadar uzanan süreçte gösterdiği sonuçları analiz etmek Referandum süreci kadar, bu sürece hâkim olan söylemlerin de başarısını değerlendirmeyi sağlayacaktır. Bununla beraber bu çalışma kapsamında, Brexit müzakerelerine ilişkin uzun bir değerlendirme yapılmayacaktır. Çünkü, bu türden değerlendirmeler halihazırda literatürde defalarca yapılmış ve taraflar arasındaki müzakereler ve sonrasında ortaya konulan anlaşma her bakımdan ele alınmıştır. Bu sebeple bu çalışma içerisinde, Brexit Referandumunu takip eden müzakereler esnasında siyasi elitler tarafından kamuoyunun dikkatine sunulan söylemler Referandum sırasında bir tehdit olarak çerçevelenen göç kavramı üzerinden analiz edilecektir. Bu sayede sürecin yasal boyutundan ziyade siyasi elitlerin söylemlerinin, Brexit Referandumu kampanyalarında yer verilen söylemlerle olan uyumu üzerinde durulacaktır. Böylece, çalışmanın üzerinde durduğu önemli noktalardan birisi olan Brexit Referandumunun başarısına ilişkin belirsizliğin de azaltılması hedeflenmektedir.

Bu bağlamda bu bölüm içerisinde politika inşa sürecinin tamamlanıp tamamlanmadığına ilişkin hipotezler, güvenlikleştirme ve söylem analizi kavramları ışığında incelenecektir.

1. Siyasi Elitlerin ve Halkın Gözünden Brexit Referandumunun Maliyeti ve Değişen Göç Politikalarının Analizi

Uzun vadeli sonuçları deneyime de muhtaç bir süreç olan Brexit Referandumu, Birleşik Krallık için yeni bir dönem başlangıcı olmuştur. Bu yeni dönem Birleşik Krallık'ın yalnızca Avrupa Birliği'yle veya Avrupa Birliği üyesi ülkelerle kurduğu ilişkileri değil, aynı zamanda Birleşik Krallık'ın iç siyasi düzenini ve kamu politikalarını da etkilemiştir. Brexit Referandumunun gerçekleştiği 23 Haziran 2016'dan 31 Aralık 2023 tarihine kadar geçen sürede Birleşik Krallık'ta tamamı Muhafazakâr Parti'den olmak üzere yedi kez yeniden hükümet kurulmuş ve beş kez başbakan değişmiştir. Referandum sonuçlarının açıklanmasını takiben, 2015 yılında gerçekleşen genel seçimlerde Referandumu bir seçim vaadi olarak kamuoyuyla paylaşan dönemin Birleşik Krallık Başbakanı David Cameron görevinden istifa ettiğini açıklamıştır. 2013 yılında yaptığı konuşma da dâhil olmak üzere

birçok konuşmasıyla Avrupa Birliği karşıtlarının argümanlarına etki eden ve Avrupa şüphecilerinden farklı saiklerle de olsa ülkeyi Referanduma götürmeyi bir seçim vaadi olarak sunan Cameron'ın istifa kararı, Referandumu izleyen sürece ilişkin görülen belirsizliğin bir tezahürü olarak değerlendirilebilir.

Bir maliyet hesabı yapmak, Referandumdan başarıyla çıkan ayrılık yanlılarının vaatlerinin durumunu da değerlendirmeyi kolaylaştıracaktır. Bu değerlendirme söylemlerde bir ikna aracı olarak kullanılan ve halk nezdinde de karşılık bulduğu rahatlıkla söylenebilen “büyük” vaatlerin durumunun saptanmasını da sağlayacaktır. Bu sayede David Cameron'un istifasıyla Birleşik Krallık'ta başlayan politik istikrarsızlık dönemi içerisinde Brexit Referandumunun nerede konumlandırıldığı da görülebilecektir.

1.1. Brexit Müzakereleri ve Geciken Vaatlerin Tezahürü

Brexit Referandumu sonrasında Birleşik Krallık üzerine çalışırken, Referandumun birçok açıdan Birleşik Krallık için bir dönüm noktası olduğunu kabul etmek gerekmektedir. Bu dönüm noktası özelliği, siyasi elitler tarafından da vurgulanmakta ve açıklamalarda Referanduma referans verilirken, Birleşik Krallık halkının “değişim” için oy verdiği farklı bağlamlarda ifade edilmektedir. Gerçekten de kimi zaman bir “bağımsızlık savaşı” olarak nitelenecek kadar yoğun bir ideolojik desteğe sahip olan ve savunma ihtiyacına bağlanabilen Referandum sonucu itibarıyla, özellikle İmparatorluk nostaljisi yaşayanlar için bir sevinç ve gurur kaynağı olmuştur. Bu aşırı istek ve heves hali, Referandum sonrasında başlaması neredeyse mecburi olan müzakere sürecinin de her alanda egemenliğin ve kontrolün geri kazanılması gayesiyle başarıya ulaştırılan Referandum süreci kadar hızlı ve kesin sonuçlanacak bir girişim olarak değerlendirilmesine zemin hazırlamıştır. Ancak müzakere sürecinin başlaması dahi tahmin edilenden daha çok vakit almış ve hemen ardından ayrılık kararının kesinleşmesi için atılan yasal ve siyasi adımlar da beklenen sürede, arzu edilen kazançla sonuçlanamamıştır. Uzun müzakereler ve Referandum sürecinde siyasi elitler tarafından her alanda kazanç vaat edilmesine rağmen müzakereler sırasında birçok alanda verilen tavizler, ekonomik memnuniyetsizliklerle de birleşerek Brexit Referandumunun başarısını da tartışmaya açmıştır. Referandum sonrasında Birleşik Krallık için başlayan süreç daha fazla bilinmezlikle dolu, karışık bir süreçtir. Çok uzun yıllar boyunca, özellikle yasal düzenlemelerin hazırlanmasında gerek resmî gerekse içtihadî bir etkiye sahip olan ve yetki devriyle bazı konularda söz sahibi olması sağlanan ulus-üstü bir kurumla olan girift ilişkiyi sonlandırmak uzun müzakere süreçleri gerektirmektedir. Bu müzakere süreçleri, yasal gerekliliklere bağlı olduğu gibi söylemlerden de etkilenmekte ve müzakerelerin tonu ve yönü bu söylemlere bağlı olarak değişebilmektedir. Bu sebeple, çalışma içerisinde Brexit Referandumu sonrasında başlayan müzakere sürecine ilişkin yapılacak bir analizde, çalışmanın bütünüyle uyumlu olacak şekilde siyasi elitlerin söylemlerine odaklanılması gerekmiştir. Ancak müzakere süreci doğası gereği birden çok tarafı

barındırdığı için yalnızca Birleşik Krallık'ın siyasi elitlerine yer vermek, yine kısıtlı bir yaklaşım olacaktır. Dolayısıyla müzakere süreçleri söz konusu olduğunda, Avrupa Birliği'nden gelen tepkileri de değerlendirmek gerekmektedir.

Theresa May, Brexit Referandumunu bir seçim vaadi olarak sunan dönemin Birleşik Krallık Başbakanı David Cameron'un istifasının ardından 13 Temmuz 2016 tarihinde göreve gelmiştir. May görevi devralmasının ardından, Avrupa şüpheciliği ile bilinen ve Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden ayrılması için yürütülen kampanyaları açık bir şekilde destekleyen David Davis'i Avrupa Birliği'nden Ayrılmadan Sorumlu Devlet Bakanı olarak atamıştır (UK Government, 2016c). May'in ilk icraatlarından birisinin Avrupa Birliği'nden ayrılma sürecini yürütecek olan departmanın oluşturulması ve yöneticisinin de seçilmesiyle ilgili olması, Brexit vaatlerinin hayata geçirilmesi noktasında Avrupa Birliği'nde kalma yanlısı olduğu bilinen David Cameron'dan oldukça farklı ve hızlı bir yol izleyeceğinin de işareti olmuştur.

Başbakan May, David Davis'i Avrupa Birliği'nden Ayrılmadan Sorumlu Devlet Bakanı olarak atamasının ardından Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden mümkün olan en kısa sürede ve en fazla kazançla ayrılabilmesi için hızlı bir şekilde Avrupa Birliği üyesi ülkeler ile ikili temaslara başlamıştır. Başbakanın ilk yurtdışı ziyareti, yine Brexit süreci ile alakalı olmuştur. Göreve gelişinin henüz ilk haftasında, 20 Temmuz 2016 tarihinde önce Almanya'da, sonra Fransa'da temaslarda bulunmak üzere Birleşik Krallık'tan ayrılan Theresa May, seyahatinden önce bir açıklama yaparak bu ziyaretlerin amacını açık bir şekilde kamuoyuyla paylaşmıştır. May Birleşik Krallık Başbakanlığı görevini yürüttüğü sürede tekrar tekrar vurgulayacağı üzere, bu konuşmasında da, Avrupa Birliği'nden ayrılma sürecini başarıya ulaştırma konusunda kararlı olduğunu ilan etmiştir. Bununla beraber May, bu çalışma içerisinde de vurgulandığı üzere, müzakerelerin zorlu olacağını kabul etmiş ve müzakerelerin başarıya ulaşabilmesi için karşılıklı olarak açık ve dürüst bir iletişim benimsenmesi gerektiğini ilan etmiştir (UK Government, 2016d).

Başbakanın ilk yurtdışı ziyaretlerini bir uzlaşma zemini aramak üzere Avrupa Birliği üyesi iki önemli ülkeye gerçekleştirmesi, Brexit Referandumu kampanyaları boyunca kendisinin de sıklıkla başvurduğu "Brüksel'deki siyasi elitler" tasviriyle Birleşik Krallık halkının önüne sunulan düşman figürü düşünüldüğünde tartışmalı olarak kabul edilebilir. Fakat Brexit Referandumunun sonuçlarının birçoklarınınca bir sürpriz olarak karşılandığı göz önüne alındığında, Avrupa Birliği ile Brexit öncesi mevcut olan ilişkilerin sürdürülmesi için bazı yolların aranması makul bir yaklaşım olarak da görülebilir. Buna karşın zamana ihtiyaç duyduğu açıkça görülebilen bu makul yaklaşımın, Avrupa Birliği'nde bir karşılık bulup bulmadığı konusu da tartışmaya açıktır. Theresa May'in Fransa'ya ziyareti sırasında gerçekleştirilen basın toplantısında dönemin Fransa Cumhurbaşkanı François Hollande, Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden ayrılma kararının Birleşik Krallık'ın sorumluluğunda olduğunu ve bu

sürecin erken sonuçlandırılmasının ortak çıkarlar için en iyisi olduğunu ifade etmiştir. Bununla beraber, müzakere süreci başlamadan önce bir “ön müzakere” yapılamayacağını da altını çizmiştir (UK Government, 2016e).

Brexit Referandumunun sonuçlanmasından yaklaşık üç ay sonra Muhafazakâr Parti Konferansındaki konuşmasında sürece ilişkin açıklamalar yapan Birleşik Krallık Başbakanı Theresa May, Birleşik Krallık’ın Avrupa Birliği’nden ayrılmasına ilişkin adımın en geç 2017 yılının Mart ayına kadar gerçekleştirileceğini açık bir şekilde ilan etmiştir. Sözlerine kendi kendisine sorduğu “*Brexit için bir planımız var mı?*” sorusuyla başlayan May, Birleşik Krallık’ın Avrupa Birliği’nden ayrılmasına ilişkin vizyonunu bu konuşma içerisinde ortaya koyacağını ifade etmiştir. Theresa May, 23 Haziran 2016’da gerçekleşen Brexit Referandumunda oy verenlerin “değişim” amacı güttüğünü belirtmiş ve Referandumun yalnızca Avrupa Birliği’nden ayrılmakla değil, aynı zamanda Avrupa Birliği’nin temsil ettiği “şeylerle” de ilgili olduğuna dikkat çekmiştir. Başbakan, Avrupa Birliği’nden ayrılırken varılacak anlaşmanın doğasına ilişkin bir tespitte bulunmak için henüz erken olduğunu ifade etmiş ve bununla beraber, taraflar arasında zorlu bir müzakere gerçekleşeceğini de sözlerine eklemiştir. May, bu müzakerelerin içeriğine ilişkin istek ve beklentilerini de aynı konuşmada paylaşmıştır. Başbakan May’in konuşmasında belirttiği, müzakere ve anlaşma zeminini hazırlayacak noktalar aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- “*Avrupalı dostlar*” ile sahip olunan güçlü ve olgun ilişkinin anlaşma içerisinde yansıtılması,
- Kolluk kuvvetleri ve terörle mücadele alanlarında iş birliğini içermesi,
- Birleşik Krallık menşeli şirketlere Avrupa Tek Pazarı içerisinde ticari faaliyetlerini sürdürmesi konusunda azami özgürlük tanınması,
- Avrupa Birliği menşeli şirketlerin ticari faaliyetlerini özgürlük içerisinde Birleşik Krallık sınırlarında gerçekleştirebilmesi.

Dönemin Başbakanı May’in Avrupa Birliği ile yapılacak bir anlaşma söz konusu olduğunda ılımlı bir tavır sergilediğini düşünmek, hatta May tarafından izlenecek yol haritasının Brexit Referandumu sırasında verilen katı ve ayrımcı vaatleri içermediğine dair bir çıkarım yapmak doğaldır. Ancak May’in konuşmasının devamında ilan ettiği ve kesin bir şekilde taviz verilmeyeceğini belirttiği iki konu, bu yanılmanın da ortadan kalkmasını sağlamaktadır. Çünkü bu iki konu Avrupa Adalet Divanı üyeliği ve göçtür. Theresa May, Birleşik Krallık’ın Avrupa Birliği’nden “*bir kez daha tam egemen ve bağımsız bir ülke olmak için*” ayrıldığını vurgulamış ve Birleşik Krallık’ın Avrupa Adalet Divanının yasama gücünün altına girmeyeceğini ve göçe ilişkin konulardaki kontrolünü elden bırakmayacağını da özellikle ifade etmiştir (May, 2016b).

May'ın Brexit müzakerelerine ve olası bir anlaşmaya ilişkin bu açıklaması, dönemin Avrupa Birliği Liderler Zirvesi Başkanı Donald Tusk tarafından memnuniyetle karşılanmıştır. Tusk, sosyal medya üzerinden konuya ilişkin paylaştığı mesajda, *“Başbakan May'ın açıklaması Brexit müzakerelerinin başlaması konusuna memnuniyet verici bir açıklık getirdi. Ellinci madde yürürlüğe konduğunda, AB 27'nin [diğer Avrupa Birliği ülkeleri] çıkarlarını korumak için harekete geçecektir”* ifadelerini kullanmıştır (Cerelus, 2016). May'ın açıklaması Almanya'da da yankı bulmuştur. Fakat Tusk tarafından ifade edilen memnuniyeti Almanya'dan yapılan açıklamalarda gözlemlemek mümkün değildir. Alman siyasetçi Gunther Krichbaum Theresa May'ın bu ifadelerini, *“Birleşik Krallık hükümeti ne yapacakları hakkında bir fikir sahibi olmadıklarını gösterdi”* diyerek yorumlamıştır. Reuters tarafından ismi paylaşılmayan bir başka üst düzey Alman siyasetçi ise *“Aylardır Brexit için kampanya yürüten politikacıların ne istedikleri konusunda hiçbir fikirlerinin olmaması, hiçbir planlarının olmaması anlaşılır gibi değil”* sözlerini kullanmıştır (Reuters, 2016). Tusk'ın mesajı ve diğer Avrupalı siyasilerin açıklamaları, Theresa May'ın çizdiği çerçeveye kıyasla daha sabırsız ve korumacı bir tona sahiptir. Bu bağlamda, Avrupa Birliği'nden ayrılma sürecinin beklenenden uzun sürede ve sancılı müzakerelerle sonuçlandırılacağı, henüz resmî girişimler yapılmadan çok daha evvel bellidir.

2017 yılı, Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden ayrılma kararının Başbakan Theresa May öncülüğünde oldukça hızlı bir şekilde yürürlüğe koyulduğu bir yıl olmuştur. Ocak ayı itibarıyla önce ayrılık için gerçekleştirilecek müzakerelerin amaçları on iki maddeye indirgenerek kamuoyuyla paylaşılmıştır. On iki maddenin tamamı ayrı ayrı Birleşik Krallık'ın geleceği için önem arz etmekle beraber, bu çalışma kapsamında üzerinde özellikle durulması gereken başlıklar *“Kendi Yasalarımızın Kontrolü”* ve *“Göçün Kontrolü”* başlıklarıdır. Zira bu iki başlık, Brexit Referandumunun bu çalışma kapsamında ele alınan vaatleriyle uyumlu olarak şekillendirilmiştir. Ayrıca özellikle yasama yetkisinin tamamen Avrupa Birliği etkisinden kurtarılmasına ilişkin başlıkta sarf edilen ifadeler ve May'ın *“Avrupa Birliği'nden ayrılmak, yasalarımızın Westminster, Edinburgh, Cardiff ve Belfast'ta yapılacağı anlamına gelecektir. Ve bu yasalar Lüksemburg'da [Avrupa Adalet Divanında] değil, bu ülkedeki mahkemelerde [bu ülkedeki] yargıçlar tarafından yorumlanacaktır”* beyanı da göreve geldikten kısa bir süre sonra Muhafazakâr Parti Konferansında yaptığı konuşma ile uyumludur (May, 2017a). Kendi içerisinde tutarlı olan ve çoğunlukla iç politikayı ve kamuoyundan gelen talepleri gözeterek yapılan bu on iki maddelik plan içerisindeki göç hareketlerinin kontrolüne ilişkin kısım da yine Referandum vaatleriyle uyumludur. İlgili kısımda nitelikli göçmenlerin çalışmak veya okumak için Birleşik Krallık'a kabulünün devam edeceğine ilişkin bir ifade bulunmaktadır ve bu durumun ulusal çıkarları koruyacak bir düzen içerisinde gerçekleştirilebilmesi gerektiğinin de altı çizilmiştir. Bu planın Brexit Referandumundan uzun bir süre önce Birleşik Krallık'ın eski Başbakanlarından Tony Blair tarafından da desteklenen politikalarla uyumlu olduğu göz önüne alındığında Referandum sonrasında dahi, göç

hareketliliklerinin kontrolüne ilişkin ifadelerde tarihsel bir etkidenden bahsetmenin mümkün olduğu söylenebilir. Ancak Başbakan May'ın konuşması genel hatlarıyla daha çok Referandum vaatlerinin gerçekleştirilmesine yöneliktir. May, özellikle son on yılda Birleşik Krallık yönlü göç hareketliliklerinin ölçüsüz bir artış gösterdiğini belirtmiş ve ayrılıkçı kampanyalarda kullanılan söylemlere benzer bir şekilde bu durumun kamu hizmetleri üzerinde bir baskı yarattığını, altyapıları yetersiz kıldığını ve istihdam piyasasında ücret rekabeti üzerinde olumsuz bir etki bıraktığını vurgulamıştır. Bu olumsuzlukları ise açık bir şekilde serbest dolaşım hakkına bağlamış ve bu hak kısıtlanmadığı sürece göçün kontrol altına alınamayacağını ilan etmiştir. Theresa May, 23 Haziran 2016'da Birleşik Krallık halkının *“Brexit, Avrupa'dan Britanya'ya gelen insan sayısının kontrol altına alınması anlamına gelmelidir”* mesajını oldukça net bir şekilde ilettiğini de sözlerine eklemiştir (May, 2017a).

16 Mart 2017 tarihinde Kraliçe İkinci Elizabeth'in onayıyla Birleşik Krallık Başbakanı Avrupa Birliği Anlaşmasının üye ülkelerin Avrupa Birliği'nden ayrılma hakkıyla ilgili olan ellinci maddesini yürürlüğe koyma hakkı verilmiştir (Legislation UK, t.y.).

Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden resmî olarak ayrılma süreci, 29 Mart 2017 tarihinde dönemin Birleşik Krallık Başbakanı Theresa May tarafından yine dönemin Avrupa Birliği Liderler Zirvesi Başkanı Donald Tusk'a gönderilen bir mektup ile başlamıştır (UK Government, 2017). Başbakan May tarafından kaleme alınan bu mektup, May'ın göreve geldikten sonra vaat ettiği üzere, Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden en kısa sürede ayrılmasını sağlamak için yürürlüğe konması gereken Avrupa Birliği Anlaşmasının ellinci maddesinden doğan “ayrılma” hakkıyla ilgilidir. May, mektubunda Avrupa Birliği'nden ayrılma sürecinin nasıl işleyeceğine dair bir çerçeve çizmiş ve bu süreçte Avrupa Birliği ile yürütülecek müzakerelerde bir prensip anlaşmasına varmak üzere bazı noktalar önermiştir. Her ne kadar bu mektubun tamamını incelemek, Brexit Referandumunu konu alan bir çalışma için cezbedici olsa da, bu çalışma bağlamında seçilen metodolojiye, kavramlara, teorilere ve siyasi elitlerin söylemlerine uygun bir şekilde daha seçici bir analiz gerçekleştirmek daha verimli olacaktır. Söz konusu mektup bu kısıtlar bağlamında incelendiğinde, taraflar arasında uzlaşmayı ve ortak çıkarları korumayı önceleyen ve Avrupa Birliği'nden ayrılma sürecini kesin ve hızlı bir şekilde sonlandırmayı hedefleyen bir yaklaşımı görmek mümkündür. Bu mektup okunduğunda Brexit Referandumu sırasında ayrılık yanlısı kampanyalarda vaat edildiğinin aksine, Avrupa Birliği'nden “tamamen kurtulmak” gibi bir niyetten bahsedilmediği görülmektedir. Çünkü May, Birleşik Krallık Avrupa Birliği'nden ayrıldıktan sonra Avrupa Birliği'nin *“(...) en yakın dostu ve komşusu (...)”* olarak kalmayı umduklarını ifade etmiştir. Ayrıldıktan sonraki ilişkilerini mektubun yazıldığı tarihte dahi “özel ortaklık” statüsünde tanımlamayı tercih etmiş ve mektup boyunca “ortaklık” ifadesini tekrar tekrar kullanmıştır. Ayrıca mektup içerisinde Avrupa Birliği'nden ayrılma müzakerelerinin sonucunda Birleşik Krallık'ın her bir parçasının *“(...) karar alma gücünde önemli bir artış (...)”* görüleceği

vurgulanmıştır. Bu ifade, Brexit Referandumu sırasında sunulan kontrolü yeniden ele almayı içeren vaatlerle uyumludur. Fakat Avrupa Birliği'nden ayrılma sürecinin resmî olarak başlaması için gönderilen bu mektupta, anlaşmasız bir ayrılığın yani Avrupa Birliği'nden hiçbir alanda destek almadan bütün ilişkilerin sonlandırıldığı bir durumun Birleşik Krallık açısından vahim sonuçlara yol açabileceğine de dikkat çekilmiştir. Bu bağlamda, müzakerelerde yol gösterici olarak izlenmesi için Birleşik Krallık tarafından aşağıdaki başlıklar Avrupa Birliği'ne sunulmuştur (UK Government, 2017):

- Yapıcı, saygılı ve samimi bir iş birliği ruhu içerisinde taraflar arasında ilişki kurulması,
- Hem Avrupa Birliği vatandaşlarına hem de Birleşik Krallık vatandaşlarına öncelik verilmesi,
- Taraflar arasında ekonomiyi ve güvenliği kapsayan derin ve özel bir ortaklığı içeren bir anlaşmanın güvence altına alınması,
- Birleşik Krallık'taki ve Avrupa Birliği üyesi ülkelerdeki yatırımcılar, işletmeler ve vatandaşlar için aksaklıkların en aza indirilmesi ve kesinlik sağlanması için iş birliği kurulması,
- Birleşik Krallık'ın İrlanda Cumhuriyeti ile olan ilişkisine ve Kuzey İrlanda'daki barışın korunmasına azami dikkat gösterilmesi,
- Büyük zorlukların ortaya çıkmasına sebep olabilecek detaylı politika alanlarına öncelik verilmesi ve teknik görüşmelerin bir an önce başlaması,
- Ortak Avrupa değerlerinin korunması ve geliştirilmesi için birlikte çalışılması.

Brexit Referandumu sırasında ayrılık yanlısı siyasi elitler, Avrupa Birliği üyeliğini kurtulunması gereken bir yük olarak sunmuş ve Avrupa Birliği üyeliğiyle bağlantılı olarak Avrupalılaştıran mevzuatın Birleşik Krallık'ın ulusal çıkarlarının korunmasını engellediğini dile getirmiştir. Bu olumsuzluklardan kurtulmak, Birleşik Krallık'a her alanda hareket serbestisi ve tam kontrol sağlamak adına Avrupa Birliği'nden ayrılmanın en isabetli karar olacağını savunan argümanların karşısında Theresa May tarafından Donald Tusk'a iletilen bu mektup daha "ılımlı" kalmaktadır. Referandum sırasında dile getirilen iddialı ve katı hava, Avrupa Birliği ile Referandum sonrasında kurulan iletişimde mevcut değildir. Aksine müzakerelerin uzun sürebileceğini kabul eden ve uzlaşya dayanan anlayışlı bir yaklaşımdan bahsetmek mümkündür. Hatta May tarafından iletilen mektupta, Birleşik Krallık'ın en kısa sürede Avrupa Birliği'nden ayrılması ve tüm sürecin öngörülen iki senelik zaman dilimi içerisinde tamamlanabilmesi için Brexit Referandumu sırasında bir problem olarak sunulan "*mevzuat yakınlığının*" bir avantaja dönüşebileceği bile iddia edilmiştir. Ve "*onlarca yıl öncesine dayanan iş birliği ruhunun*" müzakereleri "*benzersiz*" bir konumda başlattığının da altı çizilmiştir (UK Government, 2017). Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden ayrılma süreci bu mektup

bağlamında değerlendirildiğinde, Referandum sırasında kullanılan argümanların kırılabilirliği de ortaya çıkmakta ve çalışmanın iddia ettiği üzere, Brexit Referandumunun bir amaç değil, aksine politika inşa sürecinde bir sonuç aşaması olarak yer aldığı ve siyasi elitlerin çıkarları doğrultusunda şekillendirildiği görülebilmektedir.

May'ın mektubunun Avrupa Birliği Liderler Zirvesi Başkanı Donald Tusk'a takdim edilmesinin ardından Tusk bir basın toplantısı gerçekleştirmiştir. Tusk, Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden ayrılma kararının Avrupa Birliği içerisinde kalan diğer yirmi yedi ülkeyi daha kararlı hale getirdiğini ve aralarındaki birliğin daha da sıkılaşmasını sağladığını ifade etmiştir. Tusk ayrıca, açık bir şekilde Avrupa Birliği'nin ve üye ülkelerin çıkarlarının öncelikli olarak korunacağını da altını çizmiştir (Council of the European Union, 2017). Bu açıklama ışığında şu yorumu yapmak yanlış olmayacaktır: Avrupa Birliği, Birleşik Krallık'ın ayrılma kararından memnun olmamakla beraber, bu sürece daha hazırdır ve daha karardır.

Birleşik Krallık'ın doğrudan Avrupa Birliği'ni muhatap alan beyanlarında görülen ılımlı ve uzlaşmacı ton, ulusal politikayı ve seçmenleri hedef kitle olarak kabul eden söylemlerde aynı şekilde yer almamaktadır. May'ın Tusk'a hitaben yazdığı mektup, müzakerelerin tüm tarafların çıkarlarını koruyacak şekilde ilerletilmesini ve kısıtlı zamana rağmen bir anlaşma yapılmasını öncelerken, bu mektuptan yaklaşık iki ay önce Birleşik Krallık kamuoyuna hitaben sunulan on iki maddelik plan metninde ise “(...) *bir anlaşmanın yapılmaması, kötü bir anlaşmanın yapılmasından iyidir* (...) (May, 2017a)” ifadesi kullanılmıştır. Ayrıca yine çoğunlukla Birleşik Krallık'ın ulusal siyasetini etkilemesi öngörülen söylemlerde Referandum vaatleriyle daha uyumlu bir dili benimseme eğilimi vardır. Örneğin, ayrılıkçı kampanyaların tetikleyici tehditlerin en büyüğü olarak sunduğu göç hareketlilikleri doğrudan Avrupa Birliği'yle yürütülecek müzakerelere ve anlaşmalara yönelik hazırlanan belgelerde en alt düzeyde yer almaktadır. Bu duruma karşın 2017 yılında Birleşik Krallık'ta gerçekleşen bir terör saldırısı, göç ve yabancıların kamuoyunun algısındaki olumsuz yerinin olduğu gibi kalmasına ve kamuoyunun müzakerelerden bu yöndeki beklentilerinin de giderek artmasına sebep olmuştur. 3 Haziran 2017'de Londra Köprüsünde ve Borough Market bölgesinde eş zamanlı olarak terör saldırıları gerçekleşmiştir. Polisin beyanına göre “eşi benzeri görülmemiş” bir şekilde müdahale edilen (Masters ve George, 2017) bu terör eyleminin faili kesinleşmeden önce dönemin Birleşik Krallık Başbakanı Theresa May ve onun ardından İçişleri Bakanı Amber Rudd saldırın “radikal İslamcı teröristler” tarafından gerçekleştirildiğini ilan etmişlerdir (Reuters, 2017). Saldırının ardından bir açıklama yapan Başbakan May, son dönemde gerçekleşen terör eylemlerinin doğrudan olmasa da farklı şekillerde birbirleriyle bağlantılı olduklarını ifade etmiş ve bu bağın “İslami aşırılık” olduğunu vurgulamıştır. May, bu saldırıların “(...) *nefret vaaz eden, bölünme tohumları eken ve mezhepçiliği teşvik eden İslamcı aşırıcılığın tek ve şeytani ideolojisi* (...)” ile birbirine bağlandığını ve bu ideolojinin “(...) *Batılı*

özgürlük, demokrasi ve insan hakları değerlerimizin İslam dini ile bağdaşmadığını iddia eden (...)” ve saptırılmış bir gerçeklikten ibaret olan bir ideoloji olduğunu iddia etmiştir (May, 2017b). Sekiz kişinin hayatını kaybettiği bu eş zamanlı saldırılar, May’in de belirttiği gibi, Manchester Arena bombalaması ve yılın başlarında Westminster Köprüsünde meydana gelen bir başka saldırı da dahil olmak üzere Birleşik Krallık’ta 2017 yılında meydana gelen bir dizi terör saldırısının ardından gerçekleşmiştir. Yakın zamanlarda birçok saldırının arka arkaya gerçekleşmesi ve faillerinin doğrudan “yabancı” bir kültür ve din ile ilişkili olması -veya ilişkilendirilmesi- kamu güvenliğinin sağlanmasını acil bir durum haline getirmiş ve kamuoyunun dikkatinin bu noktada yoğunlaşmasına sebep olmuştur.

Saldırıların faillerinin aşırılık yanlısı inançlara yönelmelerine ve şiddet eylemiyle sonuçlanan radikalleşmenin doğuşuna katkıda bulunan ideolojik temeller, benzer tehditleri önleme ve hafifletmeyi amaçlayan kamu politikalarındaki değişikliklerin de radarına girmiştir. Ancak bu değişiklik sürecinin başarısı ve yeni politikaların kabulü, kamudan göreceği desteğe bağlıdır. Politika yapıcı görevini üstlenen siyasi elitler, müzakere için Birleşik Krallık kamuoyuyla paylaşılan on iki maddelik planda olduğu gibi, ulusal alandaki söylemlerini de bu desteği sağlamayı ve devamlı kılmayı amaçlayacak şekilde seçilmişlerdir. Çünkü bahse konu saldırılar güvenlik nosyonunun yanı sıra; toplumların dayanıklılık mekanizmalarını, sosyal uyumlarını ve travma sonrası anlatılarını şekillendirmede etkili olmakta ve kolektif hafızayı da doğrudan ilgilendirmektedir. Başbakan Theresa May’in konuşmasında daha önceki saldırılara atıfta bulunarak bu saldırının son üç ay içerisindeki üçüncü saldırı olduğunu vurgulaması ve mevcut saldırıya bir fail ararken hatırlattığı diğer saldırılarla ilişki kurması, kolektif hafızanın ve kimliğin canlı tutularak desteğin sürekli kılınması ile ilişkilendirilebilir. Çünkü 1 Temmuz 2017’de YouGov tarafından altı bin yetmiş dört kişiye “Ne kadar vatanseversiniz?” sorusu yöneltilerek yapılan ankette katılımcıların yüzde otuz ikisi “çok” diyerek cevap verirken; yüzde otuz beşi ise “biraz” cevabını vermiştir (YouGov, 2017).

Başbakanın saldırı sonrasında gerçekleştirdiği konuşmayı bu anketin sonuçlarıyla beraber değerlendirmek faydalı olacaktır. May konuşmasında yalnızca yakın zamanda gerçekleşen saldırıları hatırlatmamış; Mart ayından Temmuz ayına kadar geçen kısa sürede beş terör saldırısı girişiminin de önlendiğini ifade ederek saldırıların süreklilik arz etmesi ihtimalini kamuoyunun zihnine yerleştirmiştir. Travmaların iyileşmesi için yeterli fırsat yoktur. Başbakan May, “(...) *Bir şeylerin değişmesi gerekiyor (...)*” diyerek; toplumun bu saldırılar karşısında bir araya gelmesi gerektiğini ifade etmiştir (May, 2017b). Ancak bu birlik ve kenetlenme hali topyekûn değildir; koşulludur. Zira May toplumun, birbirine destek olmaktan ziyade “düşmanların alt edilmesi” amacıyla bir araya gelmesi gerektiğini ifade etmiştir. Ülkenin tamamının “bu aşırıcılığa karşı bir araya gelmesi gerektiğinin” ve “ayrıştırılmış topluluklardan” ziyade, “gerçek anlamda tek bir Birleşik Krallık olarak yaşamasının” elzem olduğuna dikkat çeken May; Birleşik Krallık toplumunun kendi “değerlerine” uygun bir şekilde işlemesi gerektiğini de vurgulamıştır

(May, 2017b). Bu söylem, Brexit Referandumunu sonrasında güvenliğin ve egemenliğin sağlanması isteğiyle artan beklentilerin nasıl yönetildiğini anlamak ve Referandumda söz verilen politika değişikliklerin gerçekleştirilmesi için ihtiyaç duyulan kamuoyu desteğinin sağlanması için oluşturulan zemini tanımak açısından incelenmelidir. Zira gerçekleştirilme sebebi her ne olursa olsun, Brexit Referandumunun başarıya ulaşmasını sağlayan asıl unsurlar vaatlerdir. Dolayısıyla kamuoyunun temel isteği, bu vaatlerin hızlı ve doğru bir şekilde hayata geçirilmesinden ibarettir. Hayata geçirme işi ise tamamen siyasi elitlerin sorumluluğunda olan politika yapım süreciyle ilgilidir. Bu sebeple, saldırılarla yakın bir tarihte gerçekleştirilen anketin 3 Şubat 2021 tarihinde gerçekleşen tekrarı da Brexit Referandumunun sebeplerini ve başarısını anlamak için anlamlı veriler vermeye devam etmektedir. Üç bin sekiz yüz otuz dört kişi üzerinde gerçekleştirilen bu ankette ise kendisini “çok vatansever” olarak tanımlayanların oranı yüzde yirmi iki, “oldukça vatansever” olarak tanımlayanların oranı ise yüzde otuz dokuz olmuştur (YouGov, 2021). Her ne kadar oranlar 2017’de gerçekleştirilen ankete kıyasla bir düşüş eğilimine girse de, özellikle Brexit Referandumu kampanyaları sırasında yoğun propagandalara konu olan vatanseverlik algısının tamamen kaybolmadığı açıktır. Bu algının belirli oranlarda korunması, siyasi elitlerin milliyetçilik olgusunu, kimlik algısını, aidiyet duygusunu ve güvenlik ihtiyacının sağlanmasını sıklıkla tekrarlayarak kolektif hafızayı canlı tutmasına bağlanabilir.

Birleşik Krallık’ın Avrupa Birliği üyeliğinden gelen yasal düzenlemelerin durumu, yalnızca müzakereler sırasında değil, müzakereler sonuçlandıktan sonra dahi hem Birleşik Krallık’ın hem de Avrupa Birliği’nin gündeminde kalmaya devam etmiştir. Müzakereler sonuçlandıktan ve Birleşik Krallık resmî olarak Avrupa Birliği üyeliğinden ayrıldıktan uzun bir süre Avrupa Birliği cephesinden yapılan bir açıklamayı da bu bağlamda ele almak gerekmektedir. Bu açıklamanın, Brexit müzakerelerine ilişkin hazırlanan bu analiz düzeyinin altında ele alınması Birleşik Krallık’ın Avrupa Birliği’nden ayrılmaya ilişkin kararının ayrılık yanlısı siyasi elitler tarafından vaat edildiği kadar “kârlı” veya “kolay” olmadığını da görmeye yardımcı olacaktır. Avrupa Birliği adına Brexit müzakerelerinde görevlendirilen Avrupa Komisyonu Başkan Yardımcısı Maroš Šefčovič, 7 Kasım 2022 tarihinde Brexit Referandumunun henüz sonuçlandırılmamış bir vaadine ilişkin bir açıklama yapmıştır. Maroš Šefčovič açıklamasında Birleşik Krallık’ın Avrupa Birliği mevzuatını kendi iç düzenlemelerinden tamamen ayırmaya çalışmasının yol açacağı farklılıklara dikkat çekmiştir. Bu açıklamanın Referandum vaatleriyle olan ilişkisini anlayabilmek için Birleşik Krallık’ın Avrupahlaşan mevzuatına ilişkin dile getirilen söylemlere kısaca geri dönmek faydalı olacaktır. 2014 yılında Nigel Farage, Birleşik Krallık’ın mevcut kanunlarının yüzde yedisinin doğrudan Brüksel’de inşa edildiğini kamuoyuyla paylaşmıştır (Chorley, 2014). Bu ifade Referandum kampanyaları sırasında da güncelliğini korumuştur. Hatta 21 Haziran 2016’da, Referandumdan iki gün önce gerçekleştirilen bir münazarada da bu konu gündeme gelmiştir. İskoç siyasetçi Ruth Davidson münazarada söz aldığı anda, Avrupa Birliği’nden ayrılma yanlısı

diğer siyasetçileri Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği mevzuatından etkilenen yasalarının sayısına ilişkin bariz bir şekilde yalan söylemekle itham etmiştir (Wright, 2016). Avrupalaşan mevzuata ilişkin tartışmaların Referandumu ve öncesini baskılayan önemli konulardan birisi olduğu göz önüne alındığında Šefčovič tarafından bu konuya ilişkin bir açıklama yapılması doğal hale gelmektedir. Šefčovič değişen mevzuatlardaki farklılıkların ticari faaliyetlerde maliyetleri arttıracaklarını ve taraflar arasındaki ticaretin önündeki engelleri daha da derinleştireceğini vurgulamıştır. Başkan Yardımcısı, Birleşik Krallık'ı iç hukukunda yer alan Avrupa Birliği yasalarını elimine etmemeleri yönünde uyarmıştır (Crisp, 2022). Bu uyarıya karşılık olarak bir hükümet sözcüsü ise, hükümetin Brexit'in faydalarından tam olarak yararlanmaya kararlı olduğunu vurgulayarak, Avrupa Birliği'nden devşirilen mevzuat hükümlerinin teşhisinin ve listelenmesinin uzun bir süreç olduğuna dikkat çekmiştir. Sözcü, bazı mevzuat hükümlerinin muhafaza edileceğini ifade etmiş, bazılarının da yürürlükten kaldırılacağını veya değiştirileceğini belirtmiş ve muhafaza edilenlerin ise özel statülerinin sona erdirileceğini ilan etmiştir (The Telegraph, 2022). Bu bilgiler ışığında, Birleşik Krallık'ın iç hukuk düzenlemelerinin “Avrupalaştığını” ve Avrupa şüpheci olan ayrılık yanlısı siyasi elitlerin bu bilgiyi hem Referandum öncesinde hem de Referandum sonrasında sıklıkla söylemlerinde kullandığını söylemek yerinde olacaktır. Avrupa Birliği'nden Ayrılmadan Sorumlu eski Devlet Bakanı David Davis de Avrupa Birliği mevzuatının iç hukuktan ayrılmasına ilişkin hakkı bir kazanım olarak değerlendirmiş ve hükümetin, “iyi hukuk” tesis etmekte Avrupa Birliği'nden daha becerikli olduğunu ifade etmiştir (Diver, 2023). Mevzuatın Avrupalaşmasına ilişkin tartışmaların bu kadar uzun sürmesi ve derin tartışmalara konu olması, Brexit Referandumu sırasında kontrolün geri kazanılmasına ilişkin sunulan vaatlerle ilgilidir. Çünkü Davis tarafından da ifade edildiği üzere, Birleşik Krallık hükümetinin iyi hukuk tesisi konusunda Avrupa Birliği'nin önüne geçmesi, Birleşik Krallık'ın göç politikaları da dâhil olmak üzere her türlü politika alanında egemenliğini sağlaması anlamına gelmektedir.

Brexit Referandumu, Birleşik Krallık için olduğu kadar Avrupa Birliği için de bir belirsizlik ve endişe kaynağıdır. Avrupa Birliği yetkilileri, Birleşik Krallık ile sahip olunan ilişkilerin uzun tarihine ve Avrupa Birliği'nden ayrılma kararına duyulan saygıya vurgu yapmaktadır. Ancak “(...) *belirsizlik ve aksaklık kaynağı* (...)” olan Referandumun ardından hem siyasi hem de ekonomik alanda bireyler ve ticari aktörler için kesinlik kazanması gereken noktalar olduğuna da dikkat çekmişlerdir (Council of the European Union, 2019).

29 Mart 2019'da tamamlanması planlanan Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden ayrılması süreci hem Avrupa Birliği hem de Birleşik Krallık içerisinde uzayan süreçler yüzünden ve taraflar arasında uzlaşma zeminin sağlanamaması sebebiyle beklenenden yaklaşık on ay sonra, 31 Ocak 2020 tarihi itibarıyla sona erdirilmiş ve Birleşik Krallık, resmî olarak Avrupa Birliği'nden ayrılmıştır. Ancak Birleşik Krallık için asıl zor ve karmaşık sürecin ayrılıktan sonra başladığını iddia etmek mümkündür.

Zira Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden ayrılması aslında bir sürecin sonu değil, aksine başlangıcıdır. Referandum kampanyaları boyunca vaat edildiği üzere Birleşik Krallık artık “egemenliğini geri kazanmış”, ve yasama alanında da “kontrolü ele alması” için önünde hiçbir engel kalmamıştır. Bu durumda Avrupa Birliği'nin tahakkümünden kurtulan Birleşik Krallık'ın siyasi elitlerinin önünde çok daha çetrefilli bir yapıya sahip, tatmin etmesi zor ve yaptırım gücü hayli yüksek bir değerlendirmeci vardır: Birleşik Krallık halkı.

1.2. Brexit Referandumu Sonrasında Artan Beklentiler ve Vaatlerin Muhasebesi

Bu çalışmanın hazırlandığı tarih itibarıyla Brexit Referandumunun üzerinden yaklaşık sekiz yıl, müzakerelerin sonuçlanmasının ve Birleşik Krallık'ın resmî olarak Avrupa Birliği'nden ayrılmasının üzerinden ise dört yıl geçmesine rağmen, Referandum sırasında verilen vaatler ve Referandumun birçok farklı alanı etkileyen sonuçları hâlâ mevcut siyasi yapı içerisinde tartışma konusu olma özelliğini korumaktadır. 2017 yılında gerçekleşen genel seçimler sırasında hem Muhafazakâr Parti'nin hem de İşçi Partisi'nin seçim bildirgelerinde Brexit Referandumunun sonuçlarına saygı duyacaklarını özellikle belirtmeleri ve Birleşik Krallık halkına taahhütte bulunmaları ve bu taahhütün farklı zamanlarda farklı vesilelerle oy verenlere hatırlatılması Referandumun Birleşik Krallık'ın siyasi hayatındaki etkilerini ortaya koymaktadır (May, 2019).

Brexit Referandumunda verilen vaatlerin yerine getirilmesi için, deyim yerindeyse “olağanüstü bir çaba” gerekmektedir. Çünkü Referandumun başarılı sonuçlarını sahiplenmeye hevesli olan siyasi elitler, vaatlerin yerine getirilmesi için gereken ulusal ve uluslararası çabayı göstermekten imtina etmişlerdir. Bununla beraber, Avrupa Birliği'nde kalma yanlısı siyasi elitler de sürecin dışında kalmayı tercih etmişlerdir. Sürecin tetikleyicisi olan dönemin Başbakanı David Cameron, 24 Haziran 2016 tarihinde görevinden istifa ettiğini duyururken kendisinin Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği üyesi olarak kalması yönündeki kampanyaları desteklediğini ve ülkenin Avrupa Birliği üyesiyken “(...) *daha güçlü, daha güvenli ve daha iyi durumda (...)*” olduğunu kesin bir dille ifade ettiğini hatırlatmış ve Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden ayrılmasına ilişkin sürecin -kendisinden ziyade- yeni bir başbakanın liderliğinde yürütülmesinin daha doğru olacağını ilan etmiştir (BBC News, 2016).

Referandumun üzerinden geçen uzun sayılabilecek sürede vaatlerin tam olarak yerine getirilememesi ve müzakerelerin beklenenden uzun sürmesi Birleşik Krallık halkının hem hükümetlere hem de Referanduma olan inancını ve güvenini zedelemiştir. Brexit süreci yalnızca Avrupa Birliği'yle kurulan siyasi bağı değil; ekonomi, tarım veya balıkçılık gibi birçok farklı alanı da ilgilendiren daha karmaşık ve sıkı bağları koparmak amacıyla başlatılmıştır. Bu koparma amacı özgürlük ve egemenlik isteğiyle beslenmiştir. Fakat Brexit Referandumunun başarıya ulaşması sonrasında kampanyalara konu edilen sorunların -vaat edildiği gibi- hızlıca ve tamamen sona ermemesi, aksine daha da görünür hale

gelmesi Referandumda verilen vaatlerin gerçekçiliğini ve birleştirici bir unsur olarak ortaya konan tehditleri sorgulamaya açmıştır. Siyasi elitler tarafından göç hareketleriyle birlikte Avrupa Birliği'nin de temel tehdit özneleri arasında kamuoyunun karşısına çıkarıldığı kabul edildiğinde, Referandum ile Avrupa Birliği'nden ayrılacağını beyan eden Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği üyeliğinden ileri geldiği iddia edilen sorunlarının devam etmesi bir problem haline gelmektedir. Bu problem ise Birleşik Krallık'ın başa çıkmaya çalıştığı bu sorunlar dizisinin kaynağının ulusal dinamiklerle bağlantılı olup olmadığına dair bir sorgulamanın başlamasına sebep olmuştur. Yani bu süreç Birleşik Krallık'ı özgürleştirmemiş, aksine daha derinlere iterek kendi iç dinamiklerinin içinde boğulmasına sebep olmuştur.

Her ne kadar Birleşik Krallık'ın Brexit sürecine girmesi David Cameron'un kararıyla başlasa da, resmî sürecin başlaması ve sonuçlandırılması bir sonraki Muhafazakâr Parti iktidarlarının dönemine denk gelmiştir. Avrupa Birliği'nden ayrılmak üzere gerekli müzakerelerin başlatılması için hızlıca eyleme geçen Theresa May'in, 13 Temmuz 2016 tarihinde göreve geldiğinde yaptığı konuşma Brexit Referandumu esnasında sarf edilen söylemlerle ve vaatlerle uyumludur. Brexit Referandumunun hedef kitleleri arasında yer alan ve sosyal adaletsizlikten ve istihdam piyasasında yaşanan her türlü krizden doğrudan etkilenen “sıradan insanlara” bu konuşma içerisinde de yer verilmiştir. May tam olarak, *“Sıradan bir işçi sınıfı ailesinden geliyorsanız, hayat Westminster'daki pek çok insanın fark ettiğinden çok daha zordur”* ifadelerini kullanmış ve bir kez daha siyasi elitler ve sıradan insanlar arasında bir ayrım olduğunun altını çizmeyi tercih etmiştir. Başbakan May, Brexit Referandumu sırasında kullanılan argümanlar arasında yer alan sıradan insanı koruma ve onların ihtiyaçlarını daha fazla gözetme vaatlerini de tekrarlamış ve *“Önderlik ettiğim hükümet, ayrıcalıklı azınlığın çıkarları tarafından değil, sizin çıkarlarınız tarafından yönlendirilecektir”* demiştir (May, 2016a). Bu yaklaşım oldukça halk yanlısı ve eşitlikçi görünmektedir.

May'in Brexit Referandumunda verilen vaatlerin henüz yerine getirilememesi veya müzakerelerin sonuçlandırılmamasına ilişkin söylemleri, göreve geldikten sonra yaptığı konuşmayla uyumludur. Başbakan May, Brexit Müzakerelerinin sonuçlandırılacağı öngörülen 2019 yılının başında yaptığı bir konuşmada “suçu” kendi liderliğindeki hükümetin üzerinden alabilmek için muhalif siyasi elitleri adres göstermeyi tercih etmiştir. May, Brexit sürecinin o tarihte henüz sonuçlanmamasını ve müzakerelerin istenilen yönde ilerleyememesini *“(…) Westminster'da Brexit'i geciktirmek ve hatta durdurmak isteyen ve bunu yapmak için ellerindeki her türlü aracı kullanacak olan bazı kişiler (...)”*ın varlığına bağlamış ve bu durumun Birleşik Krallık halkının iradesiyle bağdaşmadığını ifade etmiştir (May, 2019).

Brexit Referandumu sırasında verilen vaatlerin akıbetini Birleşik Krallık Başbakanı Theresa May'in ifadeleri çerçevesinde değerlendirmek mümkündür. Çünkü her ne kadar dönemin siyasi

elitlerinin Referandum sırasında sarf ettiği söylemleri ve vaatleri zaman içerisinde şeklen değişikliğe uğramak zorunda kalsa da bu süreçte özünü kaybetmeyen tek bir unsur vardır: O da, bu vaatlerin etkisi altında kalan topluluktur. Gerek Başbakan May'in gerekse onu izleyen diğer Birleşik Krallık başbakanlarının üzerinde etkisini sürdürmek istedikleri kitle, "sıradan insanlardır". Bu sebeple siyasi elitler hem Brexit Referandumunun hem de müzakerelerin sonuçlandırılmasının ardından genel olarak halktan aldıkları siyasi desteğin devamlılığını sağlayıcı söylemleri tercih etmişlerdir. Her ne kadar göç hareketliliklerinin kısıtlanmasına ve politikalarının değişmesine yönelik eylemler Brexit müzakereleri sırasında Referandum kampanyalarında vaat edildiği kadar yer bulamasa da, bu vaatlerle ilişkin talepler 31 Ocak 2020 itibarıyla ayrılık sürecinin sonlanmasının ardından iç politikada daha görünür hale gelmiştir. Bu sebeple, bu çalışma özelinde Brexit Referandumu sırasında verilen vaatlerin muhasebesini gerçekleştirirken Brexit müzakereleri sonrasındaki sürece daha yoğun bir şekilde odaklanmak gerekmektedir. Hâlihazırda bazı Avrupa şüphecisi ve Brexit destekçisi siyasi elitler tarafından başarısız olarak değerlendirilen müzakereleri takip eden süreci odağına alacak böyle bir muhasebe, Referandumun başarısına veya başarısızlığına ilişkin bir çıkarım yapılması için yardımcı olacaktır.

2023 yılının Ekim ayında *Redfield & Wilton* tarafından gerçekleştirilen bir ankette katılımcılara hemen yarın yapılacak yeni bir referandumda "*Birleşik Krallık Avrupa Birliği'ne katılmalı mı yoksa Avrupa Birliği'nin dışında mı kalmalı?*" sorusuna nasıl bir cevap verecekleri sorulmuştur. Kararsızların da dağıtıldığı bir sonuçta, katılımcıların yüzde elli beşi Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'ne tekrar katılması gerektiğini belirtmiştir (*Redfield & Wilton Strategies*, 2023). Aynı ankette katılımcılara yine hemen yarın gerçekleştirilecek bir genel seçimde oy verilecek partilerin belirli alanlarda izledikleri politikaların, kararlarına olan etkisi sorulmuş ve emekli maaşları, barınma, koronavirüs salgını, sağlık hizmetleri, Brexit, eğitim, İskoçya konusu, refah seviyesi, çevre, vergilendirme, ulaştırma, dış politika, güvenlik, göç ve ekonomi gibi on beş ayrı başlık altında toplanan bu politika alanları üzerinden katılımcıların genel siyasi algısı ölçülmeye çalışılmıştır. Ankette her başlığa ilişkin algı kendi içinde değerlendirilmiştir. Siyasi partilerin göç politikalarının seçmenlerin oy verme eğilimleri üzerindeki etkisine ilişkin soruya ankete katılanların yüzde kırk üçü "son derece" önemli cevabını vermiştir. Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden ayrılmasına bağlı olarak Birleşik Krallık yönlü göç hareketlerinin hangi yönde değiştiğine dair sorulan sorulara verilen cevaplar ise, Birleşik Krallık halkının dönemin hükümetlerinden beklentilerine ve vaatlerin gerçekleşme durumuna ilişkin bir portre çizmeyi kolaylaştıracaktır. Çünkü bu bağlamda sorulan ve birbirini takip eden iki soruya verilen cevaplar genel olarak katılımcıların göç politikaları konusundaki memnuniyetsizlikleriyle uyumludur. Katılımcıların yüzde kırkı Avrupa Birliği'nden ayrılan Birleşik Krallık'a doğru Avrupa Birliği'nden gerçekleşen göç hareketlerinin artış gösterdiğini söylemiştir. Yine anketi cevaplayanların yüzde kırk altısı Avrupa Birliği üyesi olmayan ülkelere gelen göçlerde de

benzer bir artış olduğunu belirtmiştir (Redfield & Wilton Strategies, 2023). Anket içerisinde, güncel verilerden bağımsız bir gözlemden bahsetmek mümkündür. Göç hareketlerinin bu derecede ayrıt edilebilmesi ise Birleşik Krallık'ın siyasi elitlerinin söylemleri aracılığıyla inşa ettiği güvenlik çerçevesinden ileri gelmektedir. Göçün güvenlikleştirilmesi sürecinde, göç ve göçe bağlı olarak değerlendirilebilen her türlü unsurun fazlasıyla görünür hale getirilmesi, seçmenlerin de algılarının bu yönde açılmasına ve bir farkındalık geliştirilmesine sebep olmuştur. Her ne kadar bu durum, özellikle Referandum kampanyaları sırasında ayrılık yanlısı siyasi elitler için haksız bir avantaj yaratmış olsa da, Referandum sonrasında kalıcı hale gelen politik açıdan zorlayıcı bir meydan okuma olarak Birleşik Krallık'ın ulusal siyasetinde kendine has bir konum edinmiştir. Bu kendine has konum, oy verenleri ikna edecek -veya tatmin edecek- politikaların inşası sürecini de zorlaştırmıştır. Siyasi elitlerin bu bakış açısını “düzelterek” daha fazla destek sağlayabilmek adına radikal önlemlere başvurabileceğini öngörmek yanlış olmayacaktır.

Anketin, Avrupa Birliği'ne yeniden katılıma ilişkin sonuçlarını yine aynı anket içerisinde yer alan göç hareketleriyle ilişkili sonuçlarla beraber okumak, ayrılık yanlısı kampanyaların vaatlerinin durumunu görmek açısından yine faydalı bir araç olarak değerlendirilebilir. Özellikle Referandum kampanyaları döneminde göç hareketleriyle ilgili olarak ortaya konan vaatlerin genel ve yerel seçimler de dahil olmak üzere birçok siyasi tartışmanın canlı tutulması için siyasi elitlerin söylemlerinde kullanıldığı göz önüne alındığında, bu vaatlerin Referandumun üzerinden geçen süre içerisinde yerine getirilememesi önemli bir eksiklik olarak kabul edilebilir. Bu eksikliği göz önüne alarak Redfield & Wilton tarafından gerçekleştirilen ankete bakıldığında, siyasi partilerin göç hareketlilikleri karşısındaki tutumlarına ilişkin açılan başlık dikkat çekmektedir. Katılımcılara Birleşik Krallık'taki bazı siyasi partilerin Avrupa Birliği'nden Birleşik Krallık'a doğru gerçekleşen yasal göçe ilişkin tutumları hakkındaki görüşleri sorulmuştur ve katılımcıların yüzde kırkı Muhafazakâr Parti'nin bu göç hareketlerini azaltmayı amaçladığını ifade etmiştir. Yine katılımcıların yüzde otuz biri ise -Muhafazakâr Parti'nin aksine, İşçi Partisi'nin göç hareketlerini arttırmak niyetinde olduğunu belirtmiştir (Redfield & Wilton Strategies, 2023). Bu veriler göç hareketliliklerinin, yasal düzenlemelere uygun hâlde gerçekleşmeler dahi, Birleşik Krallık'ın ulusal siyasetinde bir tartışma konusu olarak kaldığının işaretidir.

Her ne kadar özellikle göç ve göçmenlere ilişkin uygulamalar ve düzenlemeler üzerinden ilerleyen tartışmalarda kamuoyunda bir memnuniyetsizlik mevcut olsa da siyasi elitler arasında -tutarlı olmamakla birlikte- farklı tepkilerden bahsetmek mümkündür. Brexit Referandumu sırasında yoğun ve radikal bir ayrılık yanlısı kampanya yürüten Nigel Farage, 10 Haziran 2023 tarihinde *The Telegraph* için bir yazı kaleme almış ve bu yazısında Avrupa Birliği'nden ayrılan Birleşik Krallık'ın uluslararası arenada daha “dik” durduğunu belirtmiştir. Farage, hizmet sektörünün de “son derece iyi bir durumda” olduğuna dair tespitlerini ifade etmiş ve Birleşik Krallık'ın mevcut başarılarının “bağımsız bir ülke

olarak neler yapabileceğinin kanıtı” olduğunu da sözlerine eklemiştir (Farage, 2023). Farage’ın “bağımsız ülke” ifadesi, çalışmanın daha önceki bölümlerinde Referandum kampanyası sırasında bazı gazeteciler tarafından seçildiğine değinilen “bağımsızlık savaşı” ifadesiyle uyumludur. Bir ülkenin bağımsızlığını kazanabilmesi için öncelikle bir gücün esareti veya tahakkümü altında olması ve bu güce karşı giriştiği mücadeleden başarıyla çıkması gerekmektedir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde, Birleşik Krallık’ın Avrupa Birliği’nden ayrılması kararı bir savaş ilanıdır. Fakat bu savaşın başarıya ulaşır ulaşmadığına ilişkin değerlendirmelerin sonuçlandırılabilmesi henüz mümkün değildir. Çünkü Farage tarafından çizilen “başarı tablosu” ekonominin bir parçası olan aktörlerce yapılan değerlendirmeler ve beyanlarla zedelenmektedir. Hatta bir siyasi elit olan Farage dahi, kendi içerisinde tutarlı bir söylem geliştirmeyi başaramamaktadır. Nigel Farage, yazısında “dik durabilen” Birleşik Krallık’ın “son derece iyi durumda olan” hizmet sektörüne dair yaptığı tespitlere rağmen aynı yazının ilerleyen satırlarında, Brexit Referandumunun seçmenlerin üçte biri tarafından “başarısız” olarak değerlendirildiğini ilan etmiş ve küçük işletmelerin Avrupa Birliği’nden ayrılmanın getirdiği faydaların hiçbirinden “*şu ana kadar*” faydalanmadığını da ifade etmiştir (Farage, 2023). Farage’ın Brexit Referandumuna ilişkin tespitleri, ekonomiden siyasete uzanan birçok alanı kapsayacak kadar detaylı olmasına rağmen tatminkâr bir tona sahip değildir. Farage tutarlı bir yaklaşımı benimsememiştir. Ancak Avrupa Birliği’nden uzaklaşmak olarak ifade edilen nihai amacı yerine getirmesi bakımından genel olarak Brexit Referandumunu başarılı bulduğunu da belirtmiştir. Başarıdan bizzat kendisine ve kendisinin başını çektiği siyasi oluşuma pay çıkarmasına rağmen, Referandumun sonuçlarını kabul etmeye gönüllü değildir. Hatta Referandumda verilen vaatlerin yerine getirilmesine ilişkin sorumluluğu doğrudan o dönemdeki iktidarlara teslim etmiş ve bu iktidarlar içerisinde yer alan siyasi elitleri de eleştirmekten çekinmemiştir. Farage’ın birçok siyasi elite benzerlik gösteren bu eleştirel tavrı süreklilik arz etmektedir. Nigel Farage, 28 Nisan 2023 tarihinde sosyal medya üzerinden yayınladığı bir mesajda Başbakan Rishi Sunak’ı hedef alarak Brexit sürecinin henüz sona erdirilemediğini iddia etmiştir. Farage yine kendisi gibi Avrupa Birliği’nden ayrılma taraftarı olan Sunak’ı hedef alan sözleriyle dönemin Birleşik Krallık hükümetinin Birleşik Krallık’ın Avrupa Birliği’ne üye olmasından ileri gelen ve iç hukukuna adapte edilen dört bin yasaı elimine etmekte başarısız olduğunu ifade etmiş ve bu yasalardan sekiz yüzünün yürürlükte kalacağını söyleyerek Sunak’ı Brexit yanlısı olmamakla itham etmiştir (Farage, 2023).

Muhafazakâr Parti’nin Brexit Referandumunu bir seçim vaadi olarak sunması ve bu vaatle seçimi kazanması, Muhafazakâr Parti ve Brexit Referandumu arasında organik bir bağ varmış gibi değerlendirilmesine yol açmıştır. 2015 yılında gerçekleşen genel seçimi izleyen süreçte yine iktidarı Muhafazakâr Parti’nin elinde bulundurması beklentilerin yüksek düzeyde devam etmesine yol açmıştır. Dönemin Birleşik Krallık Başbakanı Theresa May’in Brexit sürecine ilişkin bir açıklamasında

Referandum sonuçlarına atıf yaparak; “*Halk bize bunları istediğini söyledi ve bu Muhafazakâr Parti hükümeti bunları yerine getirecek*” (May, 2016b) şeklinde, Referandum vaatlerini sahiplenici bir söylem geliştirmesi organik bağ algısının kuvvetlenmesine yol açmıştır. Bu sebeple Referandumu izleyen süreç Birleşik Krallık için olduğu kadar Muhafazakâr Parti için de zorlayıcı bir dönemin başlangıcı olmuştur. Birleşik Krallık’ın yalnızca uluslararası arenadaki varlığını ve ilişkilerini değil, aynı zamanda iç siyasetini de etkileyen Brexit Referandumunda başarıyı getiren vaatlerin gerçekleştirilmesi, Referandum sonrası sürecin temel odağı haline gelmiştir. Ancak geçen süre içerisinde vaatlerin Referandum esnasında ilan edildiği kadar hızlı bir şekilde yerine getirilememesi, siyasi ve ekonomik istikrarsızlıkların artması ve özellikle Referandum döneminde görünür hale getirilen ayrıştırıcı söylemlerin toplumsal zeminde bir karşılık bulması, Birleşik Krallık halkı nezdinde bir rahatsızlık dalgasının doğmasına sebep olmuştur. Bununla beraber yalnızca Referandum döneminde siyasi elitlerce verilen vaatler değil, halkın Referandum sürecinde ve sonrasında oluşturduğu beklentiler de neredeyse zorunlu olarak gerçekleştirilmesi gereken siyasi hamleler haline gelmiştir. Bu rahatsızlık hali, seçim dönemlerinde de kendini göstermiş ve genel olarak siyasi elitlere yönelen bir ısrarı ve baskıyı da beraberinde getirmiştir. Uzun bir süre boyunca Birleşik Krallık’ın tüm gündeminin yalnızca Brexit Referandumu olması ve bu Referanduma bağlı olarak gerçekleşecek vaatlerin tüm Birleşik Krallık vatandaşlarının hayatını değiştirecek bir “çözüm” gibi sunulması ideolojik kökenli tartışmalarla beslenmiş ve toplumsal uyumu da tehlikeye atmıştır. Popülist yaklaşımlardan beslenen siyasi elitler, siyasi başarılarını sağlama almak ve toplumun desteğini kaybetmemek için genel ve yerel seçim dönemlerinde dahi Brexit Referandumu sırasında verilen vaatleri kullanmaya ve kendi seçim kampanyalarını Brexit sürecini gerçekleştirmek üzerine kurmaya devam etmişlerdir.

Referandumun ardından birbirini izleyen çok sayıda hükümetin de Muhafazakâr Parti tarafından kurulması, vaatlerin yerine getirilmesini sağlayamamıştır. Buna karşın vaatlerin yerine getirilmesine ilişkin atılan adımlar aceleci ve çaresiz bir havaya bürünmeye başlamıştır. Çünkü tahmin edilen aksine, 1973 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğu ile başlayan Avrupa bütünleşmesi sürecini sonlandırmak oldukça uzun ve karmaşık bir müzakere sürecinin ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir. Egemenliğin ve her alanda kontrolün geri alınması beklenirken uzayan müzakere süreci ve kamu politikalarında yaşanan esaslı değişiklikler, Brexit Referandumunun gerçekten bir başarı nişanesi olup olmadığına ilişkin çeşitli soru işaretlerini de beraberinde getirmiştir.

Tartışmalar ve tatminsizlik doruk noktasına, Muhafazakâr Parti vekillerinden Jacob Rees-Mogg öncülüğünde Avrupa Birliği’nden kurtulmak ve egemenliği geri ele almak adına “Brexit Referandumunun fırsatları” olarak İngiliz parlamenterlere sunulan *Retained EU Law Bill* isimli yasa tasarısıyla ulaşmıştır. Bu yasa, Birleşik Krallık’ın yalnızca Avrupa Birliği’nden ayrılma sürecinin değil, Avrupalılaşıma sürecinin de sonlandırılması ve özellikle yasama alanında tüm kontrolün Birleşik Krallık

hükümetlerinin elinde toplanması açısından üzerinde durulması gereken bir yasadır. Zira bu yasa ile edinilmesi beklenen kazanımlar ve ortadan kaldırılması planlanan düzenlemeler, başlı başına, Brexit Referandumu sırasında sunulan vaatlerin temelini oluşturmaktadır.

22 Eylül 2022 tarihi itibarıyla Birleşik Krallık Parlamentosunun gündeminde *Retained EU Law Bill* ismiyle yer almaya başlayan yasa tasarısıyla Rishi Sunak'ın başbakanlık görevine gelmesinden önce bir süreç başlatılmış ve bu yasa tasarısıyla, Brexit Referandumu sırasında sıklıkla tahakküm kaynağı ve engel olarak tanımlanan ve "Avrupa Birliği yasaları" olarak ifade edilen düzenlemelerin feshi ve reformu öngörülmüştür. Yasa tasarısında 2023 yılı sonuna kadar Avrupa Birliği kaynaklı ikincil mevzuatın Birleşik Krallık'ın ulusal yasal düzenlemelerinden temizleneceği ifade edilirken; doğrudan Avrupa Birliği mevzuatının ise muhafaza edileceği belirtilmiştir (UK Government, 2023b). Sunak başbakanlık görevine gelmeden önce bu süreci yüz gün içerisinde nihayete erdireceğini ilan etmiştir. Şu noktayı belirtmekte fayda vardır; muhafaza edilecek Avrupa Birliği yasalarının mevcut iç hukuk kuralları içerisindeki geleceği de bu yasa tasarısında ele alınmıştır. Yasa tasarısının amacı tanımlanırken muhafaza edilecek Avrupa Birliği mevzuatının Birleşik Krallık'ın ulusal mevzuatı gözetilerek yorumlanacağı ve bu sayede diğer yasalarla olan ilişkilerine dair bir hüküm verileceği belirtilmiş ve bu hüküm sonrasında bazılarının değiştirileceği, bazılarının düzenleneceği ve bazılarının ise güncelleneceğinin altı çizilmiştir. Dolayısıyla muhafaza edilmesi planlanan Avrupa Birliği mevzuatının Birleşik Krallık'ın ulusal çıkarlarını gözetmeden değerlendirileceğini söylemek doğru olmayacaktır. Ancak, yürürlükteki yasaların iç hukukla olan girift yapısı ve tamamını gözden geçirmek için öngörülen sürenin oldukça kısa olması ve konuyla ilgili bakanlarca yapılan çalışmalardan sonra ilk aşamada *Retained EU Law Bill* isimli yasaya konu edilmesi planlanan iki bin dört yüz Avrupa Birliği mevzuatına bin dört yüz yeni mevzuatın daha dâhil edilmesi bu vaadi gerçekleştirmeyi neredeyse imkânsız kılmıştır. Ticaret Bakanı Kemi Badenoch, kaldırılması planlanan Avrupa Birliği yasalarıyla ilgili Muhafazakâr Parti'nin Avrupa şüphecisi milletvekillerine 24 Nisan 2023 tarihinde bir brifing vermiş ve Sunak yönetimindeki mevcut hükümetin sene sonuna kadar yürürlükteki yasaların yalnızca yüzde yirmisini ortadan kaldıracabileceğini ifade etmiştir (Hope, 2023).

Ancak her durumda kabul edilmesi gereken bir gerçek vardır. Hem Avrupa Birliği hem de Birleşik Krallık için bu Referandumun ne ifade ettiğinin anlaşılabilmesi ve her iki tarafın da bu süreçte beklenti ve isteklerinin ne olduğuna ilişkin bir karara varılması için zamana ihtiyaç duyulmaktadır.

2. Vaatlerin ve Değişimlerin Birleşik Krallık'a Maliyeti ve Bir Paradoksu Çözmek

Değişim isteğiyle başlayan Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden ayrılması sürecinin maliyeti hem kısa vadede hem de uzun vadede araştırılması gereken bir konudur. Müzakereler sonrasında anlaşıldığı üzere, Birleşik Krallık ve Avrupa Birliği arasındaki bu ayrılık tahmin edilenden

daha maliyetli olmuş ve bu maliyet yalnızca maddi olmamıştır. Ayrılık sonrasında, özellikle göç politikalarında başlayan değişim yeniden oluşturulmaya çalışılan politika çıktılarının karşılığının olup olmadığına ilişkin soruları da gündeme getirmiştir. Toplumsal yaşam üzerindeki belirgin etkilerin yanı sıra, hem istihdam piyasasında hem de üretim sahalarında dikkat edilmesi gereken durumlar ve istekler baş göstermiştir. Bu bağlamda bu başlık altında, Birleşik Krallık'ın değişen siyasi ortamı, göçe ilişkin vaatler üzerinden değerlendirilecek ve ardından Birleşik Krallık'ın yeni ve tartışmalı göç politikalarına ilişkin örnekler sunulacaktır.

2.1. Brexit Referandumu Sonrasında Birleşik Krallık'ta İstikrarsız Siyasi Ortamın Vaatler ve Göç Politikaları Bağlamında Değerlendirilmesi

Brexit Referandumu sonrasında başlayan süreç, Referandumun tüm aktörleri için zorlayıcı bir süreçtir. Referandum boyunca verilen vaatlerin yerine getirilmesi talebinden doğan sorumluluk bir yana, aynı zamanda, özellikle ayrılık yanlısı siyasi elitlerin çerçeveleyip sıklıkla tekrar ettiği argümanların devamlılığını sağlamak gibi bir zorunluluktan da bahsetmek mümkündür. Söylemlerin devamlılığının sağlanması, Avrupa Birliği'nden ayrılmaya ilişkin desteğin de devam etmesi ve yapılacak yasal düzenlemelerin meşruluğunun inşa edilmesi için önemlidir. Bu bağlamda, Referandum esnasında kampanyalarda kullanılan söylemler günlük siyasi dilde de kendisine yer bulmuş ve canlı tutulmuştur. Özellikle dönemin Birleşik Krallık Başbakanı Theresa May'ın *“Yasalarımız Brüksel’de değil Westminster’da yapılır”*, *“Yargıçlarımız Lüksemburg’da değil, ülkenin dört bir yanındaki mahkemelerde görev yapacak”*, *“Avrupa Birliği hukukunun bu ülkedeki otoritesi sonsuza kadar sona erdi”* gibi (May, 2016b) kesin söylemleri, süreç içerisinde beklentilerin çok daha fazla yükselmesine sebep olmuştur. Beklentilerin yükselmesi, hem talep eden taraf için hem de taleplere cevap vermek durumunda kalan taraf için olumlu bir durum değildir.

Brexit Referandumunun ardından Birleşik Krallık siyasetinde başlayan siyasi istikrarsızlık belirsizlik ve kararsızlık ile bağdaştırılabilir. David Cameron'ın Birleşik Krallık Başbakanlığını bırakmasının ardından başlayan süreçte dört başbakan daha göreve gelmiştir. Ve bu siyasilerin üçü başbakanlık görevinden istifa ederek ayrılmak durumunda kalmışlardır. 13 Temmuz 2016 ve 24 Temmuz 2019 tarihleri arasında görevde kalan Theresa May, Brexit Anlaşması taslağının üç kez Birleşik Krallık Parlamentosu tarafından reddedilmesi sebebiyle görevinden istifa etmiştir. Brexit Referandumunda verilen kararı hayata geçirmek için göreve gelen May'ın ayrılışı, yine doğrudan Referandum ile bağlantılı olan bir sebepten olmuştur.

Theresa May'ın ardından görevi, Brexit Referandumunda aktif olarak görev alan ve ayrılık yanlısı kampanyaların en bilindik simalarından olan Boris Johnson devralmıştır. Johnson ise 24 Temmuz 2019 ve 6 Eylül 2022 tarihleri arasında görevde kalabilmiştir. Johnson da istifa ederek

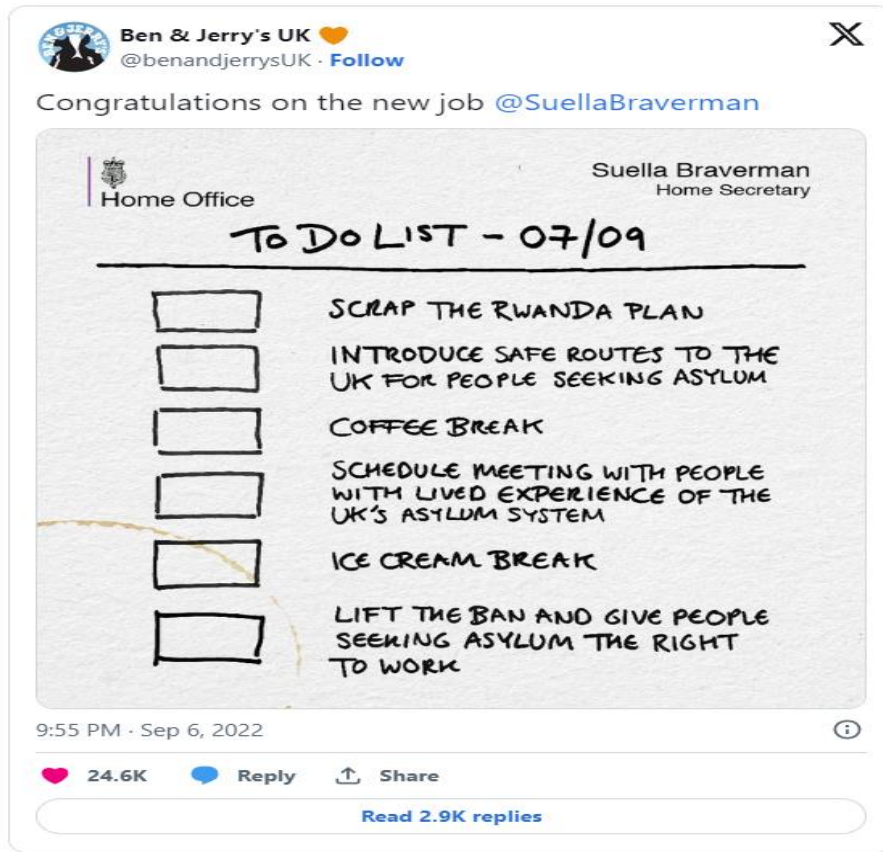
ayrılmıştır. Boris Johnson istifasını ilan ettiği konuşmasında, bazı siyasi elitlerin “(...) *Brexit’in intikamını almak ve (...) Referandum sonucunu tersine çevirmek için bir cadı avı* (...)” başlattığını ve başbakanlık görevinden ayrılması için yürütülen tartışmaların da bu “*cadı avıyla*” bağlantılı olduğunu düşündüğünü ifade etmiştir (BBC News, 2023). May ve Johnson’ın istifa ederken gerçekleştirdikleri konuşmalar göz önüne alındığında, Brexit Referandumunun ve Referandumda verilen vaatlerin siyasi elitler üzerindeki ağırlığının hafife alınamayacak derecede görünür olduğunu ifade etmek yanlış olmayacaktır.

Brexit Referandumunun siyasi elitler üzerinde yarattığı baskı ve beklenti, yalnızca Avrupa Birliği’nden ayrılmaya ilişkin değildir. Bir politika inşa sürecinin sonucu olduğu bu çalışma boyunca iddia edilen Referandum sonrasında değişmesi beklenen kamu politikalarının, özellikle de göç politikalarının, beklentiyi karşılayacak bir değişime uğramaması (veya uğrayamaması) yalnızca halkın değil; Birleşik Krallık’ın ulusal siyasetinin ve ekonomisinin bazı aktörlerinin de dikkatini çekmiştir. Beklenen ve vadedilen değişimin boyutunun oldukça büyük olması, karşılanmasını da zor hale getirmiştir. Bununla beraber yapılan ve yapılacak geniş kapsamlı her düzenleme, mutlaka belirli kesimlerce memnuniyetsizlikle karşılanacaktır. Nitekim Brexit Referandumu öncesinde ve Referandum sırasında da dikkate değer bir role sahip olan Nigel Farage, Birleşik Krallık’ın Avrupa Birliği’nden ayrıldığı tarihe referans vermiş ve “(...) *Ancak o zamandan bu yana, olayların gidişatından dolayı yalnızca hayal kırıklığı ve öfke hissediyorum*” diyerek, sürecin beklentileri karşılamada yetersiz kaldığını açıkça ifade etmiştir (Farage, 2023).

Çalışmanın önceki bölümlerinde belirtildiği üzere Avrupa Birliği’nden ayrılmanın Birleşik Krallık için beklenenden daha büyük bir maliyet çıkardığı göz önüne alındığında, yalnızca Referandumun gerçekleşmesinde önemli bir rol oynayan siyasi elitlerden değil; farklı alanlarda söz sahibi olan aktörlerden de Referandum sonrasında değişmeye başlayan konjonktüre dair bazı yorumlar gelmesi doğal kabul edilebilir. Siyasetin ve ulusal politikaların yanı sıra, pazar daralması ve istihdam kaybı gibi tehlikeler sebebiyle ekonominin aktörlerinin de Referandumun sonuçlarından etkilenmesi, olumsuzluklarla karşı karşıya kalan farklı sektörlerden öncü firmaların şikâyetlerini dile getirmeleri için uygun bir zemin hazırlamıştır.

Piyanın aktörleri yalnızca Birleşik Krallık’ta yaşanan ekonomik krizden etkilenmemiştir. Aynı zamanda siyasi istikrarsızlıktan da rahatsızlık duymuşlar ve bu rahatsızlığı açık bir şekilde kamuoyuyla paylaşmayı tercih etmişlerdir. Amerika Birleşik Devletleri merkezli *Ben & Jerry’s* isimli bir dondurma firması tarafından İçişleri Bakanı Suella Braveman’ın göreve geldiği gün sosyal medya platformu *Twitter* üzerinden paylaşılan bir mesaj, Birleşik Krallık’ın değişen konjonktürde yeniden inşa edilen göç politikalarının yarattığı karmaşayı ve siyasi istikrarsızlığın yarattığı geniş müdahale alanını da gözler önüne sermektedir. 6 Eylül 2022’de *Ben & Jerry’s* firması tarafından paylaşılan mesajda

Bakan Suella Braverman tebrik edilmiş ve mesaja ek olarak bir görsel paylaşılmıştır. Görselin içeriği ise İçişleri Bakanına hitaben, bizzat İçişleri Bakanı tarafından hazırlanmış gibi sunulan bir yapılacaklar listesini içermektedir. Liste Birleşik Krallık İçişleri Bakanlığına ait antetli bir kâğıt üzerinde, Bakanın ismi de yer alacak şekilde görselleştirilmiştir. Bu listede ise kahve ve dondurma molasıyla beraber “Ruanda Planını ortadan kaldırmak”, “Sığınma talep eden insanların Birleşik Krallık’a ulaşmaları için güvenli yollar sunmak”, “Birleşik Krallık’ın sığınma sistemini tecrübe eden insanlarla bir toplantı ayarlamak” ve “sığınma talep eden insanlara uygulanan yasağı kaldırarak çalışma izni vermek” gibi istekler yer almıştır (Bkz. Görsel 3).

Görsel 3: Ben & Jerry's firması tarafından sosyal medyada paylaşılan mesaj (Ben & Jerry's UK, 2022)

Ben & Jerry's firması daha önce de Birleşik Krallık'taki politika inşa sürecine dahil olma girişiminde bulunmuştur. 11 Ağustos 2020 tarihinde yine Twitter üzerinden bir mesaj dizisi paylaşılmış ve bu sefer dönemin Birleşik Krallık İçişleri Bakanı Priti Patel muhatap olarak seçilmiştir. “Hey @PritiPatel biz asıl krizin savaştan, iklim değişikliğinden ve işkenceden kaçanlardan esirgenen insanlığa yaraşır yaklaşımdan ibaret olduğunu düşünüyoruz. Sizin için [konuya ilişkin] bir dizi hazırladık...” mesajı ile başlayan dizi yedi mesajdan oluşmaktadır (Ben & Jerry's UK, 2020a). Her bir mesajda Birleşik Krallık'ın mevcut göç politikasının yetersiz kaldığı noktalara değinen farklı gazete haberlerine yer verilirken, dönemin İçişleri Bakanı Priti Patel'e hitaben bazı mesajlar paylaşılmıştır. Bu

mesajları ele almak, Brexit Referandumu sonrasında yeniden şekillendirilmeye başlanan göç politikalarının halk veya siyasi elitlerle beraber, ekonomiye ve politikaya yön verme kapasitesine sahip diğer aktörlerce nasıl algılandığını anlamaya da yardımcı olacaktır. Ben & Jerry's tarafından paylaşılan mesajlar aşağıdaki gibidir:

- “İnsanlar başka seçenekleri olsa tehlikeli yolculuklar yapmazlardı. Birleşik Krallık, Mart ayından bu yana hiçbir mülteciyi yeniden yerleştirmede ancak savaşlar ve şiddet devam ediyor. İhtiyacımız olan daha güvenli ve yasal yollar (Ben & Jerry's UK, 2020b).”
- “İnsanlar yasadışı olamaz. Ayrıca, 1951 Mülteci Sözleşmesinde de sınırı ‘yasadışı’ bir şekilde geçmenin sığınma talebinin durumuna etki etmemesi gerektiği belirtiliyor (Ben & Jerry's UK, 2020c).”
- “‘Daha güçlü’ sınırlar çözüm değil ve yalnızca daha fazla hayatı riske atıyor. (...) (Ben & Jerry's UK, 2020d)”
- “Unutmayalım ki hepimiz insanız ve hangi ülkede doğmuş olursak olalım aynı yaşam haklarına sahibi (Ben & Jerry's UK, 2020e).”
- “Ve bir kez daha: İNSANLAR YASADIŞI OLAMAZ (Ben & Jerry's UK, 2020f)”.

Baumgartner ve Jones'un (1993) belli bir soruna olan genel ilginin arttığı dönemlerin, köklü politika değişikliklerini beraberinde getirdiğine ilişkin savı düşünüldüğünde Ben & Jerry's tarafından tekrarlanan mesaj paylaşma alışkanlığının yerinde bir girişim olduğunu söylemek mümkün hâle gelmektedir. Zira bu mesajların zamanlaması, Birleşik Krallık'ın özellikle göç politikalarının inşası sürecinde yaşadığı sancılı dönemlere veya hükümet krizlerine denk gelmektedir. Ancak özellikle 2022 yılında gerçekleştirilen, sektörün taleplerini içerdiği ön kabulüyle değerlendirilebilecek paylaşım Muhafazakâr Parti vekillerinden John Hayes'in sert tepkisine konu olmuştur. Hayes, “Dondurma satın almak istiyorsanız bir dondurma şirketine gidersiniz, kamu politikası istiyorsanız gitmezsiniz.” diyerek (Carr, 2022); kamu politikalarının yapımı sürecine belirli çıkarları temsil etmesi sebebiyle dahil olma kapasitesine sahip olan baskı gruplarının etkisini göz ardı etmeyi tercih etmiş ve bu tercihinin medya araçları yoluyla kamuoyuyla da paylaşmıştır. Bu paylaşım politika yapım süreçlerinde ortaya çıkan rekabet duygusu ile ilişkilendirilebilir. Kendi çıkarlarını korumak isteyen siyasi elitler, sürecin doğrudan yapım aşamasına dâhil olarak veya geri dönüşler sağlayarak etki edebilecek farklı grupların fikirlerini önemsizleştirerek baskılamayı ve bunları sürecin dışına çıkarmayı tercih edebilirler. Ancak her durumda, Birleşik Krallık ekonomisi ve siyasetinde yaşanan istikrarsızlığın politika yapım süreçlerinde yaşanan rekabeti etkilediği ve istikrarsızlıktan doğan güç kaybının bazı aktörlerin “cüretkâr” hamleler yapmasına uygun bir ortamın oluşmasına vesile olduğu ifade edilebilir. Bu durum karşısında iktidar erkinin gücü yeniden kendisinde toplama çabasıyla girişimlerde bulunması ve her alanda daha tavizsiz politikalar inşa etmeye ve izlemeye karar vermesi kaçınılmaz hale gelebilmektedir. Bu karar, Brexit

Referandumu söz konusu olduğunda, özellikle Muhafazakâr Parti üyesi aktörlerin cephesinden meşruymuş gibi algılanabilir. Çünkü Referandumun üzerinden geçen uzun zamana ve birbirini takip eden Muhafazakâr Parti hükümetlerine rağmen Brexit Referandumu sırasında verilen vaatlere ilişkin somut adımlar atılamamış veya atılan adımlar ise çoğunlukla “yetersiz” kalmıştır. Üstelik bu durum yalnızca Birleşik Krallık halkının değil, diğer siyasi elitlerin de dikkatini çekmiş ve ulusal siyasi arenada sıklıkla dile getirilmiştir. Oluşturulan veya oluşturulacağı ilan edilen göç politikalarının yetersizliği, bu söylemi dile getiren siyasi elitlerce kimi zaman ekonomik, kimi zaman siyasi, kimi zaman ise insani alanlarda değerlendirilmiştir. Yetersizlik algısına ilişkin yakın zamanlı bir örnekten bahsetmek mümkündür. Birleşik Krallık’a düzenli veya düzensiz göç yoluyla ulaşan ve ulaştıktan sonra yasal olarak Birleşik Krallık’ta kalabilmek için sığınma başvurusunda bulunan bireylere sağlanan ödeneklerde kesintiye gidilmesi gündemdedir. Bu kesinti sayesinde Birleşik Krallık’ın üstlendiği ekonomik yükün azaltılması hedeflenmiştir. Ancak, bu düzenleme hükümetin görmeyi beklediği olumlu tepkileri uyandırmamıştır. Aksine kesinti kararı da yetersiz bulunan göç politikaları arasında değerlendirilmiştir. Bu düzenlemeye hem bazı Muhafazakâr Parti üyeleri hem de Brexit Referandumunun da önemli isimlerinden olan Nigel Farage yoğun bir tepki göstermiştir. Öyle ki bu düzenlemenin düzensiz göçü teşvik edebilecek bir “çekme faktörü” haline gelebileceği bile iddia edilmiştir. Farage, bu düzenlemeye ilişkin sert eleştirisini şu şekilde ifade etmiştir: *“Bu bir felaket. İnsan kaçakçıları iş ilanı verip ücretsiz yemek sunabildiğinde, daha da fazlası gelmek isteyecektir. Bununla karşılaştırıldığında Ruanda’nın [Planının] hiçbir önemi yok (Hymas, 2024).”*

Farage’ın ve diğer siyasi elitlerin söylemleri, göç politikalarında göçmenler lehine yapılacak her türlü iyileştirmenin hoş karşılanmayacağına dair bir izlenim oluşmasına da sebep olmaktadır. Bu izlenim ise, özellikle iş gücü açığı bulunan bazı sektörler tarafından olumsuz olarak değerlendirilmektedir. Birleşik Krallık’ın değişen göç politikaları, Avrupa Birliği kaynaklı iş gücünün de azalmasıyla birlikte bir istihdam açığı oluşmasına sebep olmuştur. Bu açığın en yoğun hissedildiği alanlardan birisi sağlık sektörüdür. Sağlık sektöründe gözlemlenen iş gücü açığı, diğer sektörlerle kıyasla daha derin bir dikkatle incelenmesi gereken bir durumdur. Zira Brexit Referandumu sırasında oy verenleri ayrılma yanlısı kampanyalara çekmek için göç ile beraber sık kullanılan bir diğer argüman ise “ulusal sağlık sisteminin iyileştirilmesidir”. Ulusal sağlık sistemiyle ilgili argümanların Referandum sonuçlarına etkisi “dolaylı” olarak betimlenebilir. Ancak Brexit Referandumu ve Referandum esnasında siyasi elitlerin benimsediği ayrımcı söylemler, ulusal sağlık sisteminin selametine ve işleyişine doğrudan etki etmiştir.

Birleşik Krallık Parlamentosu için hazırlanan bir raporda, ulusal sağlık sisteminde yaşanan istihdam açığının sebepleri irdelenmiştir. Raporda sebepler sıralanırken, ilgili başlığın altında açık bir şekilde *“Brexit’in Avrupa Birliği’nden gelen personel sayısında kayba yol açması”* ifadeleri de yer

almıştır. Raporda ayrıca, Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden ayrılmasının doğrudan ulusal sağlık sistemi üzerindeki sonuçlarına değinen bir başka çalışmaya atıf yapılmış ve anestezi, kardiyo-toraksik cerrahi, pediatri ve psikoloji gibi dört önemli uzmanlık alanının etkilenme derecelerine ilişkin veriler de paylaşılmıştır. Avrupa Birliği ve Avrupa Serbest Ticaret Birliğinden gelen çok sayıda “yabancı” doktor olduğunu vurgulayan bu verilere göre, “*kesin olmamakla birlikte*” özellikle 2015 yılı itibarıyla başlayan istihdam açığının Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden ayrılmasıyla ilgili olabileceği belirtilmiştir (Waitzman, 2022). Avrupa Birliği kaynaklı göçmen sayısında yaşanabilecek düşüşün bu rapordan daha önce Birleşik Krallık hükümeti tarafından öngörüldüğünü söylemek mümkündür. 11 Temmuz 2016 gibi Brexit Referandumunun sona ermesine oldukça yakın bir tarihte, Birleşik Krallık'ta ikamet eden Avrupa Birliği vatandaşlarının durumuna ilişkin bir açıklama yapılmış ve bu açıklamada “*Avrupa Birliği vatandaşlarının Birleşik Krallık'ta ikamet etme haklarında ve dolayısıyla bir kişinin Birleşik Krallık'tan sınır dışı edilmesine ilişkin koşullarda herhangi bir değişiklik olmamıştır*” ifadesi kullanılmıştır (UK Government, 2016b). Oldukça hızlı sayılabilecek bu açıklamanın, Brexit Referandumunun niyetiyle ve doğasıyla çeliştiğini söylemek mümkündür. Ancak bu açıklamanın genel olarak Avrupa Birliği vatandaşlarını rahatlatmak ve sakinleştirmek amacıyla yapıldığı varsayıldığında, dönemin Birleşik Krallık hükümetinin Referanduma bağlı olarak ortaya çıkması olası problemlerin farkında olduğunu ve hızlı aksiyon alma taraftarı olduğunu da söylemek mümkündür.

Bu veriler bağlamında bir değerlendirme yapıldığında, Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden ayrılması kararının önemli sebepleri arasında gösterilen göç hareketliliklerinin kısıtlanması ve yasal statüsü fark etmeksizin göçmenlerin haklarının yeniden düzenlenmesi durumunun, Referandum öncesinde dahi, kalifiye elemana ihtiyaç duyan sektörleri zor durumda bıraktığı söylenebilir. Bu açıdan Brexit Referandumunun sonuçlarının uzun vadede bilinmezlikle dolu olduğu hipotezi, kendini doğrulamaktadır. Ulusal sağlık sisteminde derinleşen kalifiye personel krizi de Referandumun Birleşik Krallık'ın ihtiyaçları ve politikalarıyla olan uyumunun sorgulanması için yeterli bir argüman sağlamaktadır. Yine aynı raporda, personel ihtiyacının karşılanması noktasında sunulan çözümler arasında göç yoluyla istihdam konusuna değinilmiştir. “*Hükümet personel eksikliğini gidermek için ne gibi önlemler aldı?*” başlığı altında değerlendirilen bu çözüme ilişkin açıklamada, 2021 yılının Mart ayında, sağlık ve bakım alanındaki mesleklerin “eksik meslekler listesine” eklendiği ve puana dayalı göçmenlik sistemi içerisinde daha yüksek bir puanla değerlendirileceği ifade edilmiştir (Waitzman, 2022). Bu noktada eski Başbakan Theresa May'in göç politikalarının kontrolüne ilişkin yaptığı bir açıklamada değindiği, ülkeye giriş yapan bireylerin geliş sebeplerinden ziyade ülkeye sunabilecekleri becerileri baz alan bir sistem kurulması vaadini hatırlamak yerinde olacaktır (May, 2019). Fakat her durumda, Brexit Referandumu sırasında göç hareketlilikleriyle beraber baskın propaganda unsurlarından birisi olarak kullanılan ulusal sağlık sisteminin personel ihtiyacının karşılanabilmesi için

puana dayalı göçmenlik sisteminde sağlık personeline bir çeşit ayrıcalık ve kolaylık tanınması, ironik olarak nitelendirilebilir. Ancak aslında Avrupa Birliği'nden ayrılma yanlısı siyasi elitler dahi kalifiye personel istihdamına ihtiyaç duyan sektörlerde yaşanabilecek sorunların ayırındadır. Referandumdan yalnızca iki gün önce gerçekleşen bir münazaraya katılan Avrupa Birliği'nden ayrılma yanlısı kampanyaların baskın figürlerinden Boris Johnson, puana dayalı göçmenlik sistemini Birleşik Krallık'ın göç politikalarının kontrolünü geri kazanması için bir çözüm önerisi olarak sunmuştur (Wright, 2016). Fakat ironik olarak değerlendirilebilecek nokta şudur: 21 Haziran 2016 tarihinde gerçekleşen münazarada Birleşik Krallık'a gelen yabancıların sayılarını kısıtlamak için bir çözüm olarak sunulan sistemin, Birleşik Krallık'ın ihtiyaçları doğrultusunda bu kez yabancıları ülkeye çekmek için kullanılması gerekmiştir.

Bu bağlamda 23 Haziran 2016'da gerçekleştirilen Brexit Referandumu sonrasında söz verildiği üzere göç politikalarında gerçekleştirilen her türlü değişikliğin yalnızca Referandum kampanyaları sırasında verilen vaatlerle uyumu değil; aynı zamanda Birleşik Krallık'ın mevcut durumu ve ihtiyaçlarıyla olan uyumunun da incelenmesi gerekmektedir. Bu yönde çalışmanın bütünlüğü içerisinde yeni göç politikalarına ilişkin gerçekleştirilecek bir inceleme, Avrupa Birliği'nden ayrılma yönünde sonuçlanan Brexit Referandumunun bir başarı olarak görülüp görülemeyeceğine ilişkin sorunun da cevaplanmasına yardımcı olacaktır.

2.2. Referandumun Ardından Birleşik Krallık'ın Değişen Göç Uygulamaları ve Artan Güvenlik İhtiyacı

Birleşik Krallık eski Başbakanı Theresa May, Avrupa Birliği ile ayrılma müzakereleri devam ederken Brexit Referandumu esnasında verilen vaatler ile uyumlu bir göç politikası takip edileceğinin işaretlerini vermiştir. May, Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden ayrılması halinde göç politikalarına ilişkin karar verme yetkisinin yeniden Birleşik Krallık halkı tarafından seçilen siyasilerin eline geçeceğini ve sınırların kontrolü üzerindeki egemenliklerini tesis edeceklerini ifade etmiştir (May, 2019). Theresa May ve daha sonrasında görevi devralan siyasi elitler, toplumun desteğini kaybetmemek için göç politikalarını kapsayan vaatleri yerine getirmeye çalışmışlardır. Fakat bu çaba sırasında insan haklarıyla çatışan düzenlemeler de gündeme alınmış ve hem uluslararası hem de ulusal düzeyde yükselen itirazlara rağmen bu düzenlemelerin hayata geçirilmesi onaylanmıştır. Fakat onaylanmalarına rağmen, birçok sivil toplum kuruluşu ve uluslararası organizasyon yeni göç politikalarını insan haklarına aykırı olmakla itham etmeye devam etmiştir.

Birleşik Krallık'ın yeni göç politikaları genel olarak, insan haklarıyla ve göç hareketlerini güvenli bir şekilde gerçekleştirme ihtiyacıyla ters düşmektedir ve daha çok ulusal güvenliğin sağlanması üzerine inşa edilmiştir. Kısıtlayıcı doğası ilk bakışta dahi göze çarpan yeni düzenlemelerin hem Birleşik

Krallık kamuoyu hem Birleşik Krallık'ın siyasi elitleri hem de uluslararası toplum tarafından kabul edilebilmesi için, göç politikalarında yapılacak her değişikliğin bir ihtiyaç olduğu algısına gerek duyulmuştur. İhtiyaç algısı, politikaların yalnızca bir Referandum veya seçim vaadi olarak ilgili siyasi elitlere avantaj sağlayacak bir araç olarak görülmesini engelleyecek ve girişimleri meşrulaştıracak bir olgudur. Zira ortada değişikliğe ihtiyaç olduğuna dair bir algının olması, önceliklerin de değişmesi için uygun bir sebeptir.

Liz Truss'ın Boris Johnson'ın istifasının ardından Birleşik Krallık Başbakanlığı görevini üstlenmesiyle birlikte 6 Eylül 2022 tarihinde kurulan yeni kabinede İçişleri Bakanı olarak görev yapmaya başlayan Suella Braverman, göreve başladıktan sonra bir araya geldiği İçişleri Bakanlığı personeline hitaben yaptığı açıklamasında Birleşik Krallık'ın göç politikalarının gideceği yöne dair ipucu vermiştir. Braverman'ın tercih ettiği ifadeler, göç politikalarının bir ihtiyaca cevaben değişeceği ve bu değişikliklerin meşru kabul edilmesi için uygun bir zeminin oluşturulacağı izlenimini uyandırmıştır. Braverman'ın göç politikalarının gidişatına dair ifadelerini, daha önce Muhafazakâr Parti liderliği için adaylığını açıkladığında yaptığı bir açıklama ile birlikte okumak Birleşik Krallık'ın göç politikalarını tarihsel süreç içerisinde değerlendirmeyi de mümkün kılacak ve çok-kültürlülüğü önceleyen göç politikalarının uzun vadeli sonuçları hakkında da yorum yapmayı kolaylaştıracaktır. Çünkü bir seneden fazla bir süre boyunca Birleşik Krallık'ın İçişleri Bakanı olarak görev yapan ve özellikle düzensiz göçün önlenmesine ilişkin oldukça katı bir anlayışı benimseyen Braverman, göçmen bir ailenin çocuğudur. Braverman'ın Hindistan kökenli ailesi 1960'lı yıllarda, çok-kültürlülük kavramının daha görünür hale gelmesine ve ırksal ilişkilerin düzenlenmesinin teşvik edilmesine rağmen “sıfır göç” politikasının da temellerinin atılmaya başlandığı bir dönemde, Birleşik Krallık'a göç etmeyi tercih etmişlerdir. Braverman ise 1980 yılında Londra'da dünyaya gelmiştir. İçişleri Bakanı, Muhafazakâr Parti'nin liderliği için adaylığını açıkladığında köklerine ve aile geçmişine vurgu yapmış ve siyasi rakiplerince de sık sık dile getirildiği üzere göçmen bir ailenin çocuğu olduğunu bizzat kendisi ifade etmiştir. Ailesinin Birleşik Krallık'a “hiçbir şeyi olmadan” geldiğini belirten Braverman, şu ifadeyi de sözlerine eklemiştir (Morris, 2023): “(...) onlara umut, güvenlik ve fırsat sağlayan Birleşik Krallık'tı (...)”

Suella Braverman'ın Birleşik Krallık İçişleri Bakanı olmadan önce sarf ettiği bu sözler, Birleşik Krallık'ın göç tarihine ve göç politikalarına ilişkin izler taşımaktadır. Braverman ve ailesi - Birleşik Krallık'a geliş ve kalışlarının yasal durumundan bağımsız olarak- güvenlik içerisinde, manen ve madden gelişme imkânı bulmuş ve Birleşik Krallık'ta bir hayat inşa etme edebilmişlerdir. Bu şans, doğrudan Birleşik Krallık'ın göçe karşı benimsediği çok-kültürlü ve hoşgörüyeye açık yaklaşımla bağdaştırılabilir. Braverman'ın göç geçmişi olan bir ailenin Birleşik Krallık'ta doğmuş ilk nesli olarak geçmişini benimsemesi, aynı zamanda göçün Birleşik Krallık'a birçok alanda sağlayabileceği potansiyel değeri ve katkıları da görmek için bir fırsat olarak değerlendirilebilir. Bununla beraber Braverman'ın

göreve geldikten sonra göçe ve uygulanacak göç politikalarına ilişkin tercih ettiği ifadeler, göç hareketlerinin uzun vadede topluma yapabileceği katkıların görmezden gelindiğine ve popüler ihtiyaçlara cevap vermenin daha öncelikli görüldüğüne dair bir işaret olarak da değerlendirilebilir.

Rishi Sunak, 24 Ekim 2022 tarihinde Liz Truss'tan başbakanlık görevini devraldıktan sonra Başbakanlık Ofisinin hemen önünde yaptığı ilk konuşmada Birleşik Krallık halkına seslenirken, “ihtiyaç” ifadesine konuşmasında yer vermeyi tercih etmiştir (Sunak, 2022a): “(...) Ülkemizi geleceğe taşımaya hazır bir şekilde, ihtiyaçlarınızı siyasetin üstünde tutmak, size ulaşmak ve partimin geleneklerini temsil eden bir hükümet kurmak için karşınızda duruyorum. Birlikte inanılmaz şeyler başarabiliriz (...)”

Rishi Sunak liderliğindeki bir diğer Muhafazakâr Parti hükümetinde, Liz Truss döneminde başladığı İçişleri Bakanlığı görevini bir kez daha üstlenen Braverman bu görevi üstlendiği ilk günden itibaren, göç politikalarında yapılacak değişikliklerin öncelik verdiği önemli alanlar arasında yer aldığını açıkça ifade etmiştir (Elsom, Hussey, 2022).

Bununla beraber Brexit Referandumu sonrasında iktidara gelen hükümetler göç politikalarında yapılacak değişikliklerin yalnızca Birleşik Krallık'ın ulusal sınırları içerisinde kalmasının, yeniden kontrolü ele almak için yetersiz bir hamle olacağını öngörmüştür. Birleşik Krallık yönlü düzensiz göç hareketlerinin önemli bir kısmının ülkeye giriş rotası, Manş Denizi'dir. Manş Denizi'ni göç rotası içerisinde tercih eden düzensiz göçmenlerin geçiş ülkesi ise Avrupa Birliği üyesi bir ülke olan Fransa'dır. Bu sebeple Birleşik Krallık, Avrupa Birliği'nden sınırlarının kontrolünü kazanmak niyetiyle ayrılmasına rağmen hem maliyetleri hem de coğrafi zorluk sebebiyle göçün kontrolüne ilişkin düzenlemeler söz konusu olduğunda Avrupa Birliği'yle veya en azından Avrupa Birliği üyesi olan bir ülke ile uzlaşmak ve anlaşmak zorundadır. Bu nedenle Birleşik Krallık'ın özellikle Brexit Referandumu sonrası süreçte tercih ettiği yaklaşım göç kontrolünü dışsallaştırmak ve maliyeti paylaşmak olmuştur.

Bu noktada Birleşik Krallık'ın ulusal göç politikalarındaki değişikliklere değinmeden önce Fransa ile derin bir tarihe sahip olan ilişkisine göç olgusu özelinde ayrıca yer ayırmakta fayda vardır. Taraflar arasında tarihsel bağlamda belirli dönemlerde rakip veya müttefik olarak devam ettirilen köklü bir ilişkiden bahsetmek mümkündür. Brexit Referandumu bağlamında ise Birleşik Krallık'ın Fransa ile olan ilişkisi genel olarak göç politikaları ve sınır kontrolü üzerinden ilerlemiştir. Avrupa Birliği üyeliğinin getirdiği ortaklığın ortadan kalkmasıyla beraber ikili anlaşmalar daha önemli hale gelmiştir. Hatta Birleşik Krallık Başbakanı Theresa May, göreve geldikten sonra gerçekleştirdiği ilk yurtdışı ziyaretinde Almanya'yla beraber Fransa'da da temaslarda bulunmuştur. May, dönemin Fransa Cumhurbaşkanı François Hollande ile birlikte gerçekleştirdiği basın toplantısında Birleşik Krallık'ın

Avrupa Birliği'nden ayrılmasıyla beraber Birleşik Krallık ve Fransa arasındaki ilişkinin seyrinin ne olacağına dair bazı açıklamalarda bulunmuştur. May'ın Avrupa Birliği'nin önemli üye ülkelerinden olan Fransa'ya ziyareti, yalnızca Avrupa Birliği'nden ayrılma süreciyle ilgili değildir. Zira konuşmasında da bu yaklaşım açıkça görülmektedir. May basın toplantısında, Birleşik Krallık'ın Fransa ile ortak değerleri paylaştığını ve Avrupa Birliği'nden önce olduğu gibi beraber çalışmaya devam edeceğinin altını çizmiştir. François Hollande ise aynı basın toplantısında Touquet Anlaşmasına atıf yaparak, Fransa ve Birleşik Krallık'ın beraber çalışmaya devam edeceğini ifade etmiştir (UK Government, 2016e).

Fakat bu ikili anlaşmalar, mali bir külfeti de beraberinde getirmektedir. Mali külfet ise kamuoyuna hesap sorma “hakkını” vermekte ve hükümetler üzerinde bir baskı oluşmasına sebep olmaktadır. Bu baskı, göç hareketliliğinin kısıtlanması ile alakalıdır. Baskıya bağlı olarak ikili anlaşmaların tarafları, kendi ülkelerinde oy verenlerin desteğini kaybetmemek adına, bir sorumlu arayışının başlamasına da vesile olmaktadır.

Sorumlu arayışı, Birleşik Krallık ve Fransa arasındaki ilişkide de gözlenebilmektedir. Zira ulusal çıkarların öncelenmesi, egemenlik hakkını korumak isteyen devletler için doğal bir reflekstir. Bu bağlamda, göç kontrolüne ilişkin politikalarını dışsallaştırmayı değerlendiren Birleşik Krallık, Manş Denizi'nde 2021 yılının Kasım ayında yaşanan ve çok sayıda insanın hayatını kaybetmesiyle sonuçlanan facia için Fransa'yı suçlayarak Birleşik Krallık tarafından yapılan elli beş milyon sterlin değerindeki mali desteğe karşın yürütülen operasyonların yeterli olmadığını ilan etmiştir. Fransa İçişleri Bakanı Gérald Darmanin ise “*Fransa'nın Birleşik Krallık'ın iltica politikasının sonuçlarına katlandığını (...)*” iddia etmiştir (Henley, 2023). Sorumluluğun kime ait olduğuna ilişkin tartışmalar devam ederken, Birleşik Krallık ve Fransa arasında 14 Kasım 2022 tarihinde yeni bir uzlaşma gerçekleşmiştir. Birleşik Krallık, ülke yönlü göç hareketlerinin düzenlenmesine ilişkin gerçekleştirilecek girişimleri desteklemek için adına 2022-2023 döneminde Fransa'ya 72,2 milyon avro tutarında bir yatırım gerçekleştireceğini kamuoyuna duyurmuştur (Le Monde, 2022). Ancak bu anlaşmanın Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden resmî olarak ayrılmasından sonra düzensiz göç ile mücadele için taraflar arasında oluşturulan ilk düzenleme olmadığının altını da ayrıca çizmek gerekmektedir. Bu anlaşma, Birleşik Krallık ve Fransa arasında, Calais kenti üzerinden Manş Denizi'ni geçerek Birleşik Krallık'a ulaşan düzensiz göçmenlerin sayısını azaltmak ve bu yolu uluslararası hukuka uygun bir yöntemle kontrol altına almak için ortak bir strateji oluşturulmasını önermektedir. “Düzensiz Göçe Karşı İş Birliğinin Güçlendirilmesi” adıyla kamuoyunun dikkatine sunulan ortak açıklamada, tarafların “*entegre ve etkili bir yaklaşımın hayata geçirilebilmesi için önemli ve yenilikçi adımlar atmasını*” öngören bu anlaşma ile “derhal” hayata geçirileceği ifade edilen on iki temel nokta üzerinde durulmuştur. Bu noktalar şöyle sıralanabilir (Le Ministère de l'Intérieur et des Outre-mer, 2022):

1. “Ortak İstihbarat Biriminin” genişletilmesi vesilesiyle istihbarat değişiminin derinleştirilmesi ve suç örgütleriyle mücadele için ilave soruşturmalar yürütülmesi,
2. Fransa sahillerindeki devriyelerde yapılacak görevlendirmelerin gelecek beş ay içerisinde yüzde kırk oranında arttırılması,
3. Sahada yapılacak gözlemler aracılığıyla ortak anlayışın güçlendirilmesi, göçmenlerin sorgulanması esnasında kullanılan yöntemlerin ve bilgi alışverişinin iyileştirilmesi,
4. İnsan kaçakçılığıyla mücadele için alınacak önlemler kapsamında süreci Fransa’ya ulaşmadan sekteye uğratabilmek için çevre ülkelerle ortak bir çalışma yaklaşımı benimsenmesi ve bu kapsamda bakanlar düzeyinde “Calais formatında” bir toplantı düzenlenmesi,
5. Birleşik Krallık ve Batı Avrupa ülkelerine yasadışı göç yolları üzerinden ulaşan Arnavutluk vatandaşlarının bu hareketliliğinin engellenmesi ve bu yollar üzerinden faaliyet gösteren organize suç örgütlerinin artışıyla mücadele etmek amacıyla bir çalışma grubu oluşturulması,
6. Düzensiz göç ile mücadelede bilgi alışverişini ve koordinasyonu sağlayan Fransa’daki komuta merkezi ile operasyonel iş birliğinin arttırılması,
7. Kaçakçılık faaliyetlerini engellemek amacıyla istihbarat faaliyetlerinin arttırılması,
8. Düzensiz göçmenlerin geçişlerini daha hızlı teşhis edilmesi ve engellenmesi için en yeni gözetim teknolojilerine yatırım yapılması,
9. Düzensiz göçmenlerin yasadışı geçişlerini engellemek için limanlarda bulunan dedektör köpeklere fon sağlanması,
10. Birleşik Krallık ve Fransa arasındaki sınır boyunca kilit geçiş noktası olarak görülen noktalara gözetleme için kameraların yerleştirilmesi ve liman güvenliğinin altyapısına yatırım yapılması,
11. Fransa’nın güneyindeki kabul merkezlerine yapılacak yatırımlar vesilesiyle tehlikeli bir yolculukla Manş Denizi’ni geçmek isteyen düzensiz göçmenlere daha güvenli alternatifler sunulması,
12. Geri gönderme merkezlerine yatırım yapılması ve uygun koşullar olduğu takdirde kaynak ülkelere gönüllü geri dönüşlerin sağlanması.

Birleşik Krallık İçişleri Bakanı Suella Braverman’ın ve Fransa İçişleri Bakanı Gérald Darmanin’in imzasını taşıyan ortak açıklamanın her bir maddesindeki yoğun iş birliği vurgusuna rağmen tarafların taviz vermediği bir nokta vardır: Egemenlik. Yenilikçi yaklaşımlar arasında üçüncü sırada yer alan saha ve sorgulama hususlarındaki iş birliğine ilişkin adımın temel rezerv noktası

egemenliktir. Bu adımla ilgili detaylar verilirken, gerçekleştirilecek operasyon ve gözlemlerde “her iki ülkenin de egemenliğine zarar getirilmemesi” vurgusunun altının çizilmesi, iş birliğinin yadsınmaz gerekliliğine rağmen egemenlik hakkının vazgeçilemez bir unsur olduğunu ortaya sermiştir. Ayrıca “dışsallaştırma” birçok adımda kendini göstermektedir. Bu noktada, Brexit kampanyalarında da sıklıkla vurgulandığı üzere, Birleşik Krallık için öncelik; düzensiz göçü kendi sınırlarına ulaşmadan durdurabilmektir. “*Calais Grubunun*” ortak bildirisi de bu çerçevede değerlendirilebilir.

Tarafların söylemleri anlaşma ile birlikte okunduğunda, ortaya çıkan önemli bir nokta vardır: Birleşik Krallık açısından “kontrolü ele almanın” maddi ve manevi külfeti, tahmin edilenden daha yüksektir.

Rishi Sunak, görevi devralmasından kısa bir süre sonra 13 Aralık 2022’de Avam Kamarasında “düzensiz göç” konulu bir konuşma yapmıştır. Sunak, “(...) *Mevcut haliyle küresel sığınma çerçevesi geçerliliğini yitirmiştir (...)*” demiş ve mevcut göç politikalarına olan bakış açısını özetlemiştir. Düzensiz göç ve onunla ilgili yapılacak her türlü girişimin “karmaşık bir ahlaki boyuta” sahip olduğunun altını çizen Sunak, “(...) *Zor durumdaki insanlara destek olma görevimiz ile sınırlarımızı gerçek anlamda kontrol etme sorumluluğumuzun dengelenmesi, anlaşılabilir bir şekilde güçlü duyguların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır (...)*” diyerek adil olmanın, düzensiz göç ile ilgili tartışmaları ele almak için kullanılabilecek en basit ahlaki çerçeve olması gerektiğini ifade etmiştir. Başbakan, Birleşik Krallık halkının ihtiyaç sahiplerine kucak açmak konusunda gurur verici bir geçmişe ve şüphe kaldırmaz cömert bir ruha sahip olduğunu belirtmiş ancak, bu cömertlikten faydalanarak Birleşik Krallık’a ulaşanların birçoğunun güvenli kaynak ülkelerden geldiğini ve gelirken güvenli üçüncü ülkeler üzerinden seyahatlerini gerçekleştirdiklerinin özellikle altını çizmiştir (Sunak, 2022b). Bu noktanın altının kalın çizgilerle çizilmesi yine kontrolü yeniden ele almakla ve göç politikalarını da buna göre yeniden dizayn etmekle ilgilidir. Fakat bu açıklama aynı zamanda, Brexit yanlılarının bu süreçte muktedir olmalarına rağmen vaatlerini yerine getirmekte pek de başarılı olamadıklarının bir itirafı olarak ele alınabilir. Sunak’ın sözlerine “(...) *Düşman devletler Avrupa sınırlarında göçü bir silah olarak kullanıyor (...)*” diyerek devam etmiştir. Başbakan Sunak’ın düzensiz göçün kontrolü noktasında Avrupa Birliği ve Avrupa Birliği üyesi ülkelerle iş birliği içine girildiğini ifade etmesi, Brexit Referandumu süresince sarf edilen Avrupa Birliği karşıtı birçok beyanla çelişki içerisinde olduğu kadar ayrılma karşıtlarının endişelerini de doğrular niteliktedir. Çalışmanın önceki bölümlerinde değinildiği üzere ayrılma karşıtları, Avrupa Birliği ve Fransa arasındaki Brexit öncesi mevcut anlaşmaların Brexit sonrasında sekteye uğrayacağını iddia etmiş ve bizzat dönemin Başbakanı David Cameron’ın ofisinden Birleşik Krallık’a giriş sürecinde sınır kontrollerinin Fransa topraklarında yapıldığı hatırlatılarak; Birleşik Krallık’ın Avrupa Birliği üyeliği sona erdiği takdirde hem Fransa hem de diğer Avrupa Birliği üyesi ülkelerle yapılan anlaşma ve düzenlemelerin tehlikeye gireceği özellikle vurgulanmıştır

(Dominiczak, Wilkinson, 2016). Düzensiz göçün Brexit kampanyaları sırasında hedeflendiği gibi kontrol altına alınamadığını konuşmasının içerisinde yer verdiği çeşitli beyanlarla kabul eden Sunak, düzensiz göçü engellemek için Fransa ve Avrupa Birliği'yle anlaşma yoluna gidildiğini ilan etmiştir. Başbakan, göreve başladıktan kısa bir süre sonra Fransa ile büyük çaplı bir anlaşmaya imza atıldığını ve bunun yanı sıra *Calais Grubu* adı verilen ve başka Avrupa Birliği üyesi ülkelerin de katılımıyla oluşturulan bir girişim ile hem Birleşik Krallık hem de Avrupa Birliği çapında göç ile ilgili uzun vadeli hedeflerin belirlendiğini belirtmiştir (Sunak, 2022b). Birleşik Krallık'ın isteği ve önceliği, her türlü göç hareketini dışsallaştırarak kendi sınırlarına ulaşmadan durdurabilmektir. *Calais Grubunun* ortak bildirisi de bu çerçevede değerlendirilebilir. Bakanlar düzeyinde gerçekleşen toplantı sonrasında kamuoyuyla paylaşılan ortak bildiride de öncelikle Avrupa'nın dış sınırlarının güçlendirilmesi gerektiği özellikle vurgulanmıştır.

Bu noktada *Calais Grubu* adı verilen bu girişime ayrı bir başlık açarak incelemek faydalı olacaktır. Buzan, Waeber ve de Wilde (1998: 13) güvenlikleştirme kavramına ilişkin çalışmalarının içerisinde bölgesel güvenlik kompleksinden bahsetmişlerdir. Avrupa Birliği bir alt sistem olmasının yanı sıra aynı zamanda bir bölgesel güvenlik kompleksi olarak da değerlendirilebilir. Bölgesel uyumu ve iş birliğini etkileyecek bir durum yaşandığı takdirde gerçekleşecek değişikliklerin mevcut durumu etkileyeceği öngörülmektedir. Ancak etkinin boyutu ve yönü ise soru işaretlerinden ibarettir. Brexit süreci ile gerçekleşen değişiklikler hem Avrupa Birliği'ni hem Birlik üyesi ülkeleri hem de Birleşik Krallık'ı ayrı ayrı önlem almaya itmiş ve bu süreçte yeni durumu ilgilendiren politikalar üretilmiştir. Bu politika üretimi dönüşümü içerebileceği gibi aynı zamanda statükonun korunmasını da tercih edebilir (Buzan, Waeber, de Wilde, 1998: 13-14). Ancak her durumda bu gruplaşmalar içerisinde yaşanacak değişiklikler güç dağılımını ve dostluk-düşmanlık ilişkilerindeki dönüşümü etkilemektedir. Brexit Referandumunun Avrupa Birliği'nden ayrılma yanlıları için müspet bir sonuca ulaşması, Avrupa Birliği için dış dönüşümü doğurmuştur. *Calais Grubu* olarak adlandırılan oluşum, bu politika inşa ve yeniden değerlendirme sürecinin bir sonucu olarak ele alınabilir.

Birleşik Krallık, Avrupa Birliği'nden ayrılarak yarattığı durumun telafisi için bazı adımlar atmıştır. Ancak Avrupa Birliği içerisindeki diğer aktörler de kendi önlemlerini almak durumunda kalmışlardır. Avrupa genelinde düzensiz göç ve insan kaçakçılığıyla mücadele amacıyla bir araya gelen Birleşik Krallık, Belçika, Fransa, Almanya ve Hollanda'nın katılımıyla oluşturulan *Calais Grubu*; 8 Aralık 2022 tarihinde Avrupa Komisyonu, Avrupa Birliği Üye Ülkelerinin Dış Sınırlarının Yönetimi için Operasyonel İş Birliği Ajansı (Frontex) ve Avrupa Polis Teşkilatı (Europol) temsilcilerinin de katılımıyla Brüksel'de düzenlenen bir toplantı sonrasında katılımcı ülkeler ortak bir bildiri yayınlamış ve her yıl düzenli olarak bakanlar düzeyinde gerçekleştirilecek toplantılarda bir araya gelmek şartıyla resmî olarak hayata geçirilmiştir. Ortak bildiri iki temel unsur üzerine inşa edilmiştir: Avrupa kıtası ve

Manş Denizi boyunca gözlemlenen ikincil hareketler ve göçmen kaçakçılığıyla mücadele ve Avrupa Birliği yönlü göç akınları ve üçüncü ülkelerle iş birliği. Ortak bildiride Birleşik Krallık ve Fransa arasında Kasım 2022’de gerçekleştirilen anlaşmaya da atıf yapılırken, “büyüyen bir sorun” olarak tanımlanan düzensiz göçün Kuzeybatı Avrupa’daki artışını engelleyebilmek amacıyla alınacak her türden önlemin hem Birleşik Krallık hem de Avrupa ülkeleri için faydalı olacağını altı çizilmiştir (UK Government, 2022a).

Bakanların ortak bildirisinde, Avrupa Birliği ülkelerinin ve Birleşik Krallık’ın çıkarlarının birbiriyle bağlantılı olduğu farklı temalar altında sıklıkla vurgulanmıştır. Ayrıca bu çıkarların tüm taraflar için korunabilmesinin yolunun iş birliğinden ve mevcut iş birliği alanlarını çeşitlendirip güçlendirmekten geçtiği de daha önce gerçekleştirilen ortak operasyonlara veya bilgi alışverişi gibi durumlara değinilerek defalarca ortaya konulmuştur. Birleşik Krallık hükümeti adına konuya ilişkin yapılan bir açıklama yapan İçişleri Bakanı Suella Braverman’ın ifadelerinde de iş birliği ve dışsallaştırma vurgusu yer almaktadır. Avrupa Birliği’ndeki ülkelerin düzensiz göçle ve insan kaçakçılığıyla mücadelede oldukça yakın bir şekilde “birlikte” çalışması gerektiğini ifade eden İçişleri Bakanı, bu yöndeki görüşmeleri “yapıcı” olarak değerlendirmiştir. Braverman’ın açıklamasında dikkat çeken bir başka nokta ise “(...) *bu sorunlar sınırlarımıza ulaşmadan önce (...)*” ifadesidir (UK Government, 2022b). İçişleri Bakanı, sorun olarak nitelendirdiği durumu yalnızca Birleşik Krallık sınırlarında değil, Avrupa Birliği sınırlarına da ulaşmadan önce sonlandırmak niyetinde olduğunu özellikle belirtmiş ve Avrupa Birliği sınırlarını da -bir nevi- sahiplenerek “sınırlarımız” ifadesini kullanmayı tercih etmiştir. Bu ifade, “Avrupalı” kimliğini sahiplenmekte zorlanan ve kendi sınırlarının kontrolünü üstlenmeyi tercih eden Birleşik Krallık için ilgi çekici bir seçimidir.

10 Mart 2023 tarihinde otuz altıncısı gerçekleşen Fransa-Birleşik Krallık Zirvesi sonrasında yayınlanan bir deklarasyon, Birleşik Krallık’ın değişen göç politikalarının maliyetinin giderek arttığını gözler önüne sermektedir. Paris’te bir araya gelen Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron ve Birleşik Krallık Başbakanı Rishi Sunak, sekiz ana başlıktan oluşan deklarasyonun “düzensiz göç” başlığı altında taraflar arasında devam eden operasyonel iş birliklerinin ve daha önce kararlaştırılan finansman düzenlemesinin devam etmesi konusunda mutabık kalmıştır. Bu mutabakat neticesinde üç yıllık bir plan hazırlanmış ve Birleşik Krallık’ın – daha önce 14 Kasım 2022 tarihinde açıklanan tutara ek olarak- 2023-2024 dönemi için yüz kırk bir milyon avro, 2024-2025 dönemi için yüz doksan bir milyon avro, 2025-2026 döneminde ise iki yüz dokuz milyon avro ödeyeceği ilan edilmiştir (UK Government, 2023a).

Avam Kamarasının arşivinde yer alan 22 Mart 2023 tarihli “Düzensiz Göç: Birleşik Krallık-Fransa İş Birliğinin Zaman Çizelgesi” isimli çalışma, Brexit sonrası değişen göç politikalarının maliyetinin giderek arttığını gözler önüne sermektedir. 2014-2023 yılları arasında Fransa ile düzensiz göçün engellenmesi için yapılan iş birliğinin Birleşik Krallık’a maliyeti, iki yüz otuz iki milyon sterlin

olarak ifade edilmiştir (Gower, 2023: 2). Avam Kamarasının çalışmasında telaffuz edilen tutarın yüksekliği, Brexit Referandumunun “başarıya” ulaşması için ayrılıkçılar tarafından yürütülen kampanyalarda Avrupa Birliği’ne üyeliğin maliyetine yapılan vurgu dikkate alındığında, fazlasıyla anlamlı hale gelmektedir.

18 Eylül 2023 tarihinde Birleşik Krallık Parlamentosunda Muhafazakâr Parti üyesi Andrea Leadsom’ın temsil ettiği bölgeden gelen bazı “sitemler” üzerine İçişleri Bakanı Suella Braverman’a düzensiz göçe ilişkin yönelttiği sorular, geri alınan kontrolün maliyetine ilişkin ipuçları vermektedir. Leadsom, temsil ettiği bölge olan Güney Northamptonshire halkından bölgede barınan sığınmacıların yerel sağlık hizmetlerinden faydalandığını ve yaşam masraflarının da karşılandığını belirten bir mektup aldığını belirtmiş ve bu mektupta “(...) tüm bu hizmetlere [kendilerinin] erişimlerinin olmadığı (...))” ifade edildiğini İçişleri Bakanıyla paylaşmıştır. Leadsom, bu durumun ne zaman sona ereceğini ve Birleşik Krallık’a ulaşmaya çalışan düzensiz göçmenleri engellemek için Bakanın neler yapıldığını sormuştur (House of Commons, 2023). Braverman’ın cevabı, değişen göç politikalarının yalnızca maddi değil manevi maliyetini de, Referandum sonrasında geçen süre içerisinde kat edilen yolun bir özeti mahiyetinde ortaya koymaktadır.

İçişleri Bakanı, Leadsom’a cevap verirken, Referandum sonrası süreçte Manş Denizi üzerinden geçerek ülkeye ulaşan düzensiz göçmen sayısının yüzde yirmi oranında azaldığını ifade etmiş ancak; ülkenin farklı şehirlerinde çeşitli tesislerde konaklayan kırk beş bin sığınmacının Birleşik Krallık ekonomisine günlük maliyetinin altı milyon sterlin olduğunu da kamuoyuyla paylaşmıştır (House of Commons, 2023). Braverman göç politikalarının gidişatına ilişkin yürütülen güncel tartışmaların odağında yer alan ve Düzensiz Göç Yasası olarak adlandırılan düzenlemeye ve *Ruanda Planı*na da değinmiş ve her ikisinin de uzun vadede işe yarayacak girişimler olduğunu altını özellikle çizmiştir. Ancak aynı oturumda söz alan Dan Jarvis, İçişleri Bakanının bu açıklamasına cevaben Manş Denizi’ni teknelerle geçerek gelen düzensiz göçmenlerin sayısının beş yıl öncesine kıyasla yüz elli kat arttığını belirtmiş ve ülkede bulunan düzensiz göçmenlerin sınır dışı edilerek Ruanda’ya gönderilmesini öngören *Ruanda Planı*nın kurgusunun “kusurlu” olduğunu ifade etmiş ve daha şimdiden maliyetinin yüz kırk milyon sterline ulaştığını dile getirmiştir. Dan Jarvis harcanan paranın büyüklüğe dikkat çekerken şöyle bir soru yöneltmiştir: “(...) vergi mükelleflerinin parası; suç çeteleriyle mücadele etmek ve tekne geçişlerini önlemek için daha fazla polis ve müfettişin işe alması gibi konularda daha iyi harcanamaz mı?”

İçişleri Bakanı Suella Braverman’ın hem Leadsom hem de Jarvis tarafından yöneltilen soruları yanıtlarken değinmeyi tercih ettiği dikkat çekici bir başka noktadan bahsetmekte fayda vardır. İçişleri Bakanı cevaplarının tamamında İşçi Partisi’nin ve Avrupa Birliği’nin göç politikalarına

değirmekten geri durmamıştır. Konuşmasındaki beyanları toplu halde incelemekte fayda vardır (House of Commons, 2023):

- “(...) İşçi Partisi her yıl binlerce yasadışı göçmeni Avrupa Birliği’nden almayı ve buraya kimin geleceğine Brüksel’in karar vermesini önerirken, biz Ruanda Planımız ve İşçi Partisi’nin karşı çıktığı Düzensiz Göç Yasası ile tekneleri durdurmaya kararlıyız (...)”
- “(...) Gerçekleştirmedığımız şey, İşçi Partisi üyeleri tarafından ortaya konan saçma plandır. Ya sorunun ne olduğu konusunda son derece saflar ya da Avrupa Birliği’ne yeniden katılmak gibi bir ihanet planları var. (...) Her iki durumda da, hepimiz bunun ne olduğunu görebiliriz: Açık sınırlar, sınırsız göç ve Avrupa Birliği’ne yeniden katılma planı. Bu tartışmanın yanlış tarafında yer alan aynı eski İşçi Partisi’dir (...)”
- -“(...) Avrupa Birliği’nden gelen binlerce göçmene kapılarımızı açmak çözüm değildir. Caydırıcı bir unsura ihtiyacımız var ve işte bu nedenle Ruanda ile yaptığımız anlaşma işe yarayacaktır. (...) Açık olan şu ki, İşçi Partisi [Manş Denizi’nden geçen] küçük tekneler konusundaki politikanın ne olduğunu bile bilmiyor gibi görünüyor. [İşçi Partisi’nin] daha önce bir planı yoktu; şimdi bir plan oluşturmaya çalışıyor ama [İşçi Partisi’nin] gölge bakanlarının yarısı bile Planın nasıl işlediğini bilmiyor. Bir planı olan, Ruanda Planını gerçekleştirecek olan, çığır açan düzenlemeleri hayata geçiren ve [Manş Denizi’nden geçen] tekneleri durduracak olan yalnızca bu hükümettir.”

İçişleri Bakanının sorulara vermeyi tercih ettiği cevaplar, daha önceki bölümlerde değinilen tehdit algısı ve bu algının kaynağı olan “düşmanın” canlı tutulması noktasında önemlidir. Ayrıca Braverman’ın cevabından anlaşılabileceği üzere, birçok saikin yanında sınırların kontrolünü ele alarak ülkeye ulaşan düzensiz göçmen ve sığınmacı sayısını azaltmayı hedefleyen Brexit Referandumunun üzerinden geçen uzun süreye rağmen bu durum Birleşik Krallık için hâlâ bir “problem” olarak mevcudiyetini korumaktadır.

Birleşik Krallık Göç Bakanı Robert Jenrick 5 Eylül 2023 tarihinde Avam Kamarasında Birleşik Krallık’ın düzensiz göç ile mücadelesine ilişkin bir açıklama yapmıştır (Jenrick, 2023): “Düzensiz göçle mücadele hükümetin temel önceliklerinden biridir; çünkü bu konu, halkın-n da önceliğidir” diyen Bakan, düzensiz göç ve insan kaçakçılığıyla mücadelede atılan adımları Avam Kamarası üyeleriyle paylaşmıştır. Düzensiz göçün günümüzün “en büyük adaletsizliklerinden biri” olduğunun altını çizen Göç Bakanı, göç politikalarında yapılan düzenlemeler ve düzensiz göç ile mücadele için alınan önlemlerle artan yaptırım kapasitesi sayesinde Birleşik Krallık’ta kalmaya hakkı olmayanların geri dönüşlerinin sağlandığını belirtmiş ve düzensiz göçün Birleşik Krallık’taki topluluklara da zarar verdiğini ifade etmiştir. Göç Bakanı konuşmasında güvenlikleştirmenin temel unsurlarından biri olan dış tehdide özellikle dikkat çekmiş ve belki de korkudan doğacak bir tepki

beklentisiyle Birleşik Krallık'a ait değerlerin tamamen yok olma ihtimalini dillendirmiştir. Bakan, Birleşik Krallık hükümetinin düzensiz göçe karşı “sıfır tolerans” politikasını benimsediğini de ilan etmiştir. Birleşik Krallık Göç Bakanı Robert Jenrick tartışmalı uygulamalardan olan *Ruanda Planı*na ve Manston kentinde hizmete giren kısa süreli konaklama merkezine de değinmiştir. Güvenlik, sağlık ve ilk sığınma kontrollerinin gerçekleştirildiği ve yaşam şartlarının oldukça tartışmalı olduğu Manston'da bazı iyileştirmeler yapıldığını ifade eden Bakan; sığınma talebinde bulunan göçmenlerin konakladığı bu tür tesislerin ulusal çıkarlara uygun olduğunun altını çizmiştir (Jenrick, 2023). Ancak ulusal çıkarların korunması için inşa edilen bu tesisler, maddi maliyetin yanı sıra bazı manevi maliyetlerin de ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Bakanın konuşmasında Manston'daki tesisin koşullarına ayrı bir başlık açması hem ulusal hem de uluslararası toplumun dikkatini çeken manevi maliyetin bir diyeti olarak değerlendirilebilir. Ayrıca “ulusal çıkar” ifadesi Brexit Referandumu ve onu izleyen süreçte, siyasi elitlerin uygun gördüğü anlamlarda kullanılmıştır. Göç Bakanı Jenrick insan hakları ihlalleriyle anılan bazı göç politikalarının ulusal çıkarlarla uyumlu olduğunu savunmuştur. Brexit Referandumu sırasında Birleşik Krallık Başbakanı olan David Cameron ise 24 Haziran 2016'da istifa ederken yaptığı konuşmasında, Bakanın aksine, Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nde kalmasının ulusal çıkarlarla uyumlu olduğunu ifade etmiştir (BBC News, 2016). Bu bağlamda ulusal çıkarlardan bahsederken veya ulusal çıkarlar ifadesiyle sağlanan meşruluk zeminlerini incelerken geniş bir perspektifi benimsemek gerekmektedir.

The Guardian gazetesi 25 Mart 2023 tarihinde Manston kentindeki tesisin koşullarına dair bazı açıklamalarda bulunan bir İçişleri Bakanlığı personelinin ifadelerini haberleştirmiştir. İçişleri Bakanlığı personeli tesisteki durumun “(...) etik ve insanî olan [bir durumun] çok ötesine (...)” geçtiğini belirtmiş ve tesisin halini “*korkunç*” olarak nitelendirmiştir (Gentleman, 2023). Konu, Barones Natalie Bennett tarafından Lordlar Kamarasına taşınmıştır. Barones, Birleşik Krallık'ta benimsenen bazı uygulamaların temel insan hakları standartlarını karşılamadığını ifade etmiş ve bu durumu “dehşet verici” olarak tanımlamıştır. Barones Bennett Lordlar Kamarasına insan hakları ihlallerinin, işkencenin, aşağılayıcı muamelelerin ve keyfi göz altıların endişe verici olup olmadığını ve “(...) bu tür bir sisteme nasıl ulaştık? (...)” sorusunu sormuştur (Bennett, 2023). Baronesin ve hükümetin hemfikir olduğu bir nokta vardır: Mevcut durum kontrolden çıkmıştır.

Birleşik Krallık'ın göç hareketlerine ilişkin geliştirdiği politikalara yöneltilen en temel eleştiri, insan haklarının bu süreçte tehdit altında olmasıdır. Göç politikalarını eleştirenlerin ve göç politikalarını inşa edenlerin “bir şeyler yapma” isteği, her iki tarafın da harekete geçmesi için önemli bir unsur haline gelmiştir. Doğal olarak, politika yapıcı aktörleri bünyesinde bulunduran Birleşik Krallık hükümetinin isteği nispeten kolay bir şekilde eyleme dönüşmektedir. İnsan haklarıyla uyumsuz olmakla itham edilen düzenlemeler de bu isteğin somut bir sonucudur.

Yoğun tartışmalara da konu olan ve sığınma taleplerinin karara bağlanması sürecinin yeniden değerlendirilmesini temel alan Düzensiz Göç Yasası da bu bağlamda değerlendirilebilir. Bu düzenleme 20 Temmuz 2023 tarihinde yasalaştırılmıştır. Hedeflenen değişiklikler ilgili düzenlemenin giriş kısmında, aşağıdaki şekilde sıralanmıştır (Legislation UK, t.y.):

- Göç kontrolüne ilişkin prosedürleri ihlal ederek Birleşik Krallık’a gelen kişilerin ülke sınırlarının dışına çıkarılması,
- Göç etme amacıyla gelenlerin alıkonulması,
- Refakatsiz çocuklara ilişkin hükümlerin düzenlenmesi,
- Birleşik Krallık’a geliş ve kalış süreçlerine ilişkin hükümlerin düzenlenmesi,
- Vatandaşlık hakkına ilişkin hükümlerin düzenlenmesi,
- Göçle ilgili ilintili olan belirli koruma tipleri ve belirli insan haklarına ilişkin taleplerin kabul edilemezliğine dair hükümlerin düzenlenmesi,
- Birleşik Krallık sınırlarına güvenli ve yasal yollardan yıllık olarak girebilecek kişi sayısının düzenlenmesi,
- Sığınma ve insan haklarıyla bağlantılı yapılan taleplerin güvenilirliğinin tayin edilmesi.

İçişleri Bakanlığından yapılan açıklamada da bu düzenlemenin hedeflerine bir kez daha değinilerek alınacak önlemler ile haklı sığınma talebi olan göçmenlerin tespitinin kolaylaştırılacağı ifade edilirken; talepte bulunanların kimlik belgelerini ibraz ederken zorluk çıkartması veya sahip oldukları elektronik cihazların erişim şifrelerini paylaşmaması gibi durumların sığınma taleplerinin değerlendirilmesinde bir kriter haline geleceği ilan edilmiştir. Ayrıca düzenlemede, ülkeye yasal olmayan yollardan giren kişilerin gözüaltına alınarak hızlı bir şekilde güvenli bir üçüncü ülkeye gönderilmeleri veya kaynak ülkeye iade edilebilmeleri hedeflenmiştir (UK Government, 2023c).

Düzensiz göçün engellenmesine ilişkin bu yasayla bağlantılı olarak tartışılan bir başka düzenleme ise, *Ruanda Planı*’dır. Yürürlüğe girdiği tarihe kadar yaklaşık olarak iki yıl boyunca gündemde kalan ve insan haklarına aykırı olduğu gerekçesiyle tepkilerin odağı olan bu düzenleme, 22 Nisan 2024 tarihinde Avam Kamarası tarafından onaylanmış ve 25 Nisan 2024 tarihinde Kraliyet onayını alarak yasalaşmıştır. Bu düzenleme, deyim yerindeyse, Brexit Referandumunda verilen vaatlerin vücut bulmuş halidir. Zira Referandum esnasında ayrılık yanlısı ve göçmen karşıtı siyasi elitler sıklıkla “ne pahasına olursa olsun” göç akınlarının durdurulmasını talep etmiştir. *Ruanda Planı*, isteneni vermektedir ve Brexit Referandumuna benzer bir şekilde, Birleşik Krallık için bir “dönüm noktası” olarak nitelenmiştir. Bu nitelendirme yanlış değildir. Çünkü bu düzenleme ile göç politikalarında radikal bir değişikliğe gidilmesinin önü açılmış ve bireylerin geldikleri ülke dikkate alınmaksızın güvenli üçüncü

ülke olarak kabul edilen Ruanda'ya gönderilmek üzere kolaylıkla sınır dışı edilmesine olanak tanınmıştır. Birleşik Krallık İçişleri Bakanı James Cleverly, “(...) *tekneleri durdurmanın tek yolu (...)*” olan bu düzenlemeyi “*hayati*” olarak tanımlamış ve bu sayede Birleşik Krallık’a düzensiz göç yoluyla gelmeyi planlayan göçmenler için olası “*teşviklerin*” de ortadan kalkacağını ilan etmiştir. Başbakan Rishi Sunak ise, göreve geldiğinde açıkladığı misyonuyla uyumlu bir yorum yapmıştır. *Ruanda Planının* göç politikalarını kapsayan “(...) *küresel denklemde köklü bir değişiklik (...)*” yarattığını belirtmiş ve şu ifadeleri kullanmıştır (UK Government, 2024): “(...) *Ruanda Planını, savunmasız göçmenleri tehlikeli geçişler yapmaktan caydırmak ve onları istismar eden suç çetelerinin iş modelini kırmak için getirdik. Bu yasanın kabul edilmesi bunu yapmamızı sağlayacak ve buraya yasadışı yollardan gelerseniz burada kalamayacağınızı çok net bir şekilde ortaya koyacaktır (...)*”

Brexit Referandumunun siyasal hayatın ve tartışmaların her bir zerresine böylesine yoğun nüfuz etmesi, toplumsal hayatı da etkiler hale gelmiştir. Brexit Referandumunda verilen vaatlere bağlı olarak ortaya çıkan beklentilerin canlı tutulmasının yarattığı oy potansiyeli siyasi elitlerce fark edilmiş ve buna bağlı olarak sona erdirilmesi zor bir kısır döngü yaratılmıştır. Bu kısır döngü, düzenli olarak Brexit Referandumunda verilen vaatleri kapsayan yeni politika çözümlerinin gündeme gelmesine ve her yeni önerilen çözümün bir öncekinden daha katı ve daha tartışmalı olmasına sebep olmuştur. Bu durum, bu çalışmanın hangi noktada nihayete erdirileceğini belirlemeyi zorlaştırmıştır. Bu çalışmanın sonlandırılması için nihai seçim ise *Ruanda Planı* olarak ifade edilen yeni göç yasasının Birleşik Krallık Parlamentosundan geçmesi olmuştur. Zira bu yeni düzenleme, insan haklarına aykırı olduğu iddiasıyla hem ulusal hem de uluslararası birçok oluşum tarafından protesto edilmiş, yüksek mahkeme tarafından daha önce iptal edilmiş ve bir içişleri bakanının istifasını da beraberinde getirmiştir. Bu yasanın kabul edilmesi, Avrupa Birliği’nden ayrılan Birleşik Krallık’ın geleceğine ve ilerlemeyi seçtiği yöne ilişkin ufak da olsa bir ipucu sağlamaktadır. Bu sebeple *Ruanda Planının* kabul edildiği tarih, bu çalışmanın sonlandırılması için uygun bir nokta olarak görülmüştür.

SONUÇ

Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallık'ı tarihsel olarak daima göç hareketleriyle karşı karşıya kalmış ve farklı kültürlerden gelen birçok insana ev sahipliği yapmıştır. Ticari faaliyetler, sanatsal etkinlikler veya eğitim sebebiyle dünyanın her yerinden çok sayıda insan muhtelif zamanlarda ve sürelerde Birleşik Krallık'ta bulunmuştur. Birleşik Krallık'ın uzun ve kalabalık göç tarihi, göçün güvenlikleştirilmesi sürecinin genel olarak bazı siyasi elitlerle, olaylarla ve dönemlerle bağdaştırılmasına sebep olmuştur. Brexit Referandumu da bu bağdaştırmadan nasibini almıştır.

Göç hareketlerine bağlı olarak ortaya çıkan göçmen ve yabancı karşıtlığı, Brexit Referandumu sırasında Avrupa Birliği'nden ayrılma yanlısı siyasi elitler tarafından sıklıkla söylemlere dahil edilmiştir. Bu olgular bir tehdit olarak söylemlerle çerçevelenmiş ve güvenlik algısında yaşanan değişimlerle birleşerek, ulusal güvenlik ve kimliğin korunması için mücadele edilmesi gereken unsurlar olarak kamuoyuna sunulmuşlardır. Dolayısıyla, göç olgusu Brexit Referandumu özelinde güvenlikleştirilmiştir. Bu durum, Referandumun doğrudan göç karşıtlığıyla birlikte anılmasına da yol açmıştır. Ancak Birleşik Krallık'ta göçün güvenlikleştirilmesi sürecini yalnızca Brexit Referandumuyla birlikte düşünmek kısıtlı bir bakış açısı sunacaktır. Çünkü Birleşik Krallık'ın çeşitliliği içeren demografik yapısına ve çok-kültürlü toplumuna rağmen, göç ve göçmenlerin bir tehdit olarak algılanması yeni bir fenomen değildir. Bu sebeple çalışmaya göçün güvenlikleştirilmesi perspektifinden bakarken yalnızca Referandum dönemine odaklanılmaması gerekmektedir. Güncel bağlamın incelenmesi, Referandum kararının yerindeliğini sorgulamak için gereklidir. Bu kararın kısa vadedeki sonuçlarını görmek; uzun vadede tekrar etmesi öngörülen motifleri de belirlemeye yardımcı olacaktır. Bu bağlamda bu çalışma Brexit Referandumunu, Birleşik Krallık'ın İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki göç politikalarından başlayarak derinlemesine ele almış; Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden resmî olarak ayrıldığı tarihten sonra ortaya çıkan politika değişikliklerini ve siyasi istikrarsızlıkları da sürece dahil etmiş ve bu sayede Brexit Referandumun niyetini ve başarısını (veya başarısızlığını) ortaya koymayı amaçlamıştır.

Çalışmanın amacı açıktır. Ancak çalışmanın “Sonuç” başlığı altında araştırma sorunu cevaplandırabilmek için seçilen metodolojiyi, kavramları ve teorileri yeniden ele almak, çalışmanın hipotezlerine ilişkin bir çıkarım yapmak ve kısıtları okuyucuyla paylaşmak çalışmanın amacına ne derece ulaştığına dair bir öz değerlendirme yapılmasını sağlayacaktır. Bu sayede çalışmanın “Giriş” başlığında iddia edildiği üzere, literatüre esaslı bir katkı yapıp yapılmadığına ilişkin de bir çıkarım yapılması mümkün olacak ve çalışmanın sosyal bilimlerdeki yeri net bir şekilde belirlenecektir.

Çalışmanın önceki bölümlerinde belirtildiği üzere, en büyük kısıtı verilerin taranması sürecinde bir zaman sınırı belirlenmesidir. Çalışmanın başlangıç noktasının seçimi, sonlandığı noktanın seçimine kıyasla oldukça kolay olmuştur. Sonlandığı noktanın seçimi ise daha çetrefilli bir konudur çünkü; 2016 yılında, Brexit Referandumundan çok kısa bir süre sonra Birleşik Krallık Başbakanlığı görevini üstlenen Theresa May ve onun gibi Avrupa Birliği'nden ayrılma yanlısı birçok farklı siyasi elitin ifade ettiği üzere, Brexit Referandumu Birleşik Krallık için bir dönüm noktasıdır. Referandumun bir seçim vaadi olarak sunulması alışılmışın dışında bir durumdur. Ayrıca bu vaat dile getirildiği andan itibaren, tarihsel olarak çok-kültürlülüğe aşina olan ve sosyal hayatın içerisinde de bu çok-kültürlü yapıyı benimseyen Birleşik Krallık'ın günlük siyasi dili fark edilir bir değişime uğramış ve her alanda ayrıştırıcı söylemler, siyasi elitler tarafından çok düşünülmeksizin sarf edilmiştir. Bu söylemlerin çoğunlukla yabancı karşıtlığıyla ilgili olması ve yalnızca Avrupa Birliği'yle birlikte Avrupa Birliği dışında kalan ülkeleri de içermesi ve ayrıca ülke içerisinde toplumsal bir bozulma yaratacak kadar sınıf ayırımına dayanması Birleşik Krallık'ın toplumsal huzurunu ve uyumunu da tehlikeye atmıştır. Bu durumun açık bir şekilde ortaya konulabilmesi ve çalışmanın hipotezlerinin uygun bir şekilde değerlendirilebilmesi için çalışmanın sonlandırılacağı noktanın titizlikle seçilmesi gerekmiştir. Bu nokta ise Birleşik Krallık'ın siyasal ve toplumsal hayatında yarattığı tartışmalar ve uluslararası alanda çektiği dikkat sebebiyle Ruanda Planının kabul edildiği tarih olarak belirlenmiştir. Ruanda Planı Brexit Referandumu sonrasında “doğacağı” vaat edilen Birleşik Krallık'ın bir iz düşümüdür.

Çalışmanın bir diğer kısıtı ise Brexit Referandumunun aktörleri ile mülakat şansının yakalanamamış olmasıdır. Ancak bu aktörlerin Twitter gibi sosyal medya mecralarında veya yazılı, görsel ve işitsel basında konuya ilişkin fikirlerini oldukça cömert ve açık bir şekilde paylaşmaları bu kısıtın çalışma açısından bir problem teşkil etmesini engellemiştir.

Çalışmanın kısıtlarının belirlenmesinin ardından seçilen metodolojinin, kavramların ve teorilerin hipotezlerin ışığında tatbik edilmesine başlanmıştır. Bu çalışmanın ana kavramı olan göçün güvenlikleştirilmesi kavramının esas olarak oldukça yeni bir kavram olması, çalışma özelinde tercih edilen kavramsal çerçevenin değerlendirilmesi ve analiz düzeyinin seçilmesi işlemlerini oldukça zorlaştırmaktadır. Zira kavramın doğuşunu, bir başlangıç noktası olarak değerlendirmek Brexit Referandumu için yeterince geniş bir analiz sahası oluşturmayacaktır. Bu zorluk ise durum çalışması metodu kullanılarak giderilmiştir. Durum çalışması metodunun kullanımıyla verileri değerlendirmek ve analiz etmek için farklı kavram grupları kullanılabilmiş ve bu kavram gruplarının da yardımıyla içerik üç temel analiz düzeyi etrafında gruplandırılmıştır. Bu üç analiz düzeyi kendi içlerinde bağımsız birer çalışma gibi hazırlanmıştır. Ancak her üçü bir araya geldiğinde bir bütünün parçalarını oluşturmaktadır. Bölümlerin her biri bütünsel olarak birbiriyle bağlıdır ve biri olmadan diğeri anlamsız kalmaktadır.

Metodoloji olarak durum çalışmasının seçilmesi, bu çalışmanın literatürde yer alan diğer çalışmalardan farklılaşmasına ve özgünlük kazanmasına yardımcı olmuştur. Çalışma Referandum sürecini incelerken benimsediği yaklaşım sebebiyle diğerlerinden ayrılmaktadır ve Brexit Referandumunun bir politika inşa sürecinin sonucu olduğu iddiasındır. Ayrıca bütünlükçü bir yaklaşımı ve durum çalışması metodunun tercih etmesi, Referandumu ve Referanduma uzanan süreci analiz ederken hem nedenleri hem de sonuçları çoklu pencereden görmeyi sağlamaktadır. Çalışmanın bir diğer ayırt edici özelliği işe Referandum sürecine giren Birleşik Krallık'ın durumunu analiz etme şeklidir. Birçok çalışmada Brexit Referandumunu isminden de anlaşılacağı üzere uluslararası ilişkiler alanında değerlendirilmiş ve araştırmacılar Birleşik Krallık'ın doğrudan Avrupa Birliği'yle veya Avrupa Birliği üyesi ülkelerle olan ilişkisine/etkileşimine eğilmeyi tercih etmiştir. Burada ise aslında Birleşik Krallık'ın uzun politik değişimlerle ortaya çıkan iç dinamiklerinin Referandum kararının alınmasında doğrudan etkili olduğunu iddia edilmiştir. Her ne kadar Avrupa Birliği'nden ayrılma kararı uluslararası düzeni etkileyen ve uluslararası ilişkiler alanına giren bir durummuş gibi görünse de; esas olarak Birleşik Krallık'taki kamu politikalarını doğrudan ilgilendiren bir değişikliklerdir. Bu sebeple çalışmanın her üç analiz düzeyinde de Birleşik Krallık'ın ulusal düzenlemelerinin, ulusal basınında gündemi işgal eden konuların ve ulus içi söylemlerin yoğun bir şekilde analiz edilmiştir.

Analiz düzeyinin seçiminde benimsenen titiz yaklaşım, çalışma içerisinde kullanılacak kavramların ve teorilerin seçiminde de kendisine yer bulmuştur. Çalışma içerisinde indirgemeci ve kısıtlı bir yaklaşımdan kaçınılmış ve bu sayede çalışmanın hipotezlerinin doğrulanabilmesi de sağlanmıştır. Bu noktada çalışmanın bulgularından bahsetmek gerekmektedir. Brexit Referandumunun sonuçlanmasının ardından yeni göç politikalarının inşası bağlamında Birleşik Krallık'ın siyasal hayatında görülen istikrarsızlık ve toplumsal hayatında gözlemlenen uyum sorunları, Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden ayrılması sürecinin hipotezlerde de belirtildiği üzere göç kavramı ve kavramın güvenceleştirilmesiyle doğrudan ilgili olduğunu ortaya koymuştur. Bununla beraber göç politikalarının ve göç kavramına bakışın İkinci Dünya Savaşı'ndan itibaren geniş bir perspektifle ele alınması, Birleşik Krallık'ın göç hareketlilikleriyle olan tanışıklığının yeni olmadığını anlaşılmasını sağlamış ve farklı dönemlerde farklı göçmen gruplarına göre değişen farklı politik yaklaşımların benimsendiğini de görmeyi kolaylaştırmıştır. Ayrıca, politika değişiklikleri üzerinden uzun süreli bir takip sağlamak Brexit Referandumunun aslında bir politika inşa süreci olduğuna dair üretilen hipotezi doğrulanmasına yardımcı olmuş ve aynı zamanda bu süreçte, siyasi elitlerin oynadığı rolün de teşhis edilmesini kolaylaştırmıştır. Politika inşası sürecinin kimin isteği doğrultusunda gerçekleştirildiğini ortaya koymak için gerçekleştirilen bu rol teşhisi, Avrupa Birliği'nden ayrılma kararının doğrudan içsel dinamiklerin bir sonucu olup olmadığına dair kurgulanan hipotezi de ilgilendirmektedir.

Brexit Referandumunu bu çalışma içerisinde, indirgemeci bir yaklaşımdan kaçınmak üzere, tarihsel bir bağlamı da dikkate alarak bütüncül bir yaklaşımla çalışılmış; öncesi ve sonrasıyla bir bütün olarak analiz edilmiştir. Bu çaba, literatürde özgünlük kazanabilecek niteliksel bir çalışmanın ortaya çıkmasına yardımcı olmuştur. Tanımı itibarıyla modern zamanlara ait endişeleri kapsayan ve modern siyasi yapıların bu endişelere ilişkin gerçekleştirdiği eylemleri temellendiren bir kavram gibi görünen göçün güvenlikleştirilmesi kavramı durum çalışması içerisinde bir yol gösterici olarak kullanılmış ve çalışmanın bütüncül yaklaşımı gereği tarihsel bağlamda da uygulanmıştır. Birleşik Krallık ise 31 Ocak 2020 itibarıyla resmî olarak Avrupa Birliği'nden ayrılmıştır. Fakat pratikte, bu ayrılık süreci Birleşik Krallık için henüz sonlanmamıştır. 2024 yılı itibarıyla hâlihazırda seçim kampanyaları dahi, Brexit Referandumunda verilen vaatlerle bağlantılı olarak şekillendirilmekte ve siyasi elitler arasında hâlâ Brexit kararının kim tarafından ne derecede desteklendiğine ilişkin tartışmalar devam etmektedir. Dolayısıyla bu çalışma, Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden ayrılmasına ilişkin nihai bir nokta değildir. Bu çalışma, Brexit Referandumu üzerinde çalışacak araştırmacılar için bir başlangıç noktası olma ve sosyal bilimlerde deneysel yönü yüksek bir rehber sağlama gayesini taşımaktadır.

KAYNAKÇA

Anketler ve Raporlar

Ashcroft, L. (2016, 24 Haziran), “How the United Kingdom voted on Thursday... and why”. <https://lordashcrofthpolls.com/2016/06/how-the-united-kingdom-voted-and-why/> (Erişim tarihi: 15 Haziran 2021).

British Election Study. (2016, 6 Ekim), “Brexit Britain: British Election Study Insights from the post-EU Referendum wave of the BES internet panel”. <https://www.britishelectionstudy.com/bes-resources/brexit-britain-british-election-study-insights-from-the-post-eu-referendum-wave-of-the-bes-internet-panel/> (Erişim tarihi: 3 Ocak 2024).

British Election Study. (2023, Kasım), “BES Wave 25 Documentation”. https://www.britishelectionstudy.com/wp-content/uploads/2023/11/Bes_wave25Documentation.pdf (Erişim tarihi: 3 Ocak 2024).

Gove, M. (2016), “Paving the Road from Ankara”: The EU, Immigration and the NHS-Vote Leave.

Gower, M. (2023, 22 Mart), “Irregular migration: A timeline of UK-French cooperation”. House of Commons Library. <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-9681/CBP-9681.pdf> (Erişim tarihi: 15 Nisan 2023).

IPSOS. (2006, 19 Aralık), “Issues Index: 1997-2006”. <https://www.ipsos.com/en-uk/issues-index-1997-2006> (Erişim tarihi: 15 Kasım 2023).

IPSOS. (2022, 4 Ekim), “Issues Index: 2007 - 2017”. <https://www.ipsos.com/en-uk/issues-index-2007-2017> (Erişim tarihi: 15 Kasım 2023).

IPSOS. (2016, 16 Haziran), “Immigration is now the top issue for voters in the EU referendum”. <https://www.ipsos.com/en-uk/immigration-now-top-issue-voters-eu-referendum> (Erişim tarihi: 15 Kasım 2023).

Parliament UK (2004), “Home Affairs- Second Report”. <https://publications.parliament.uk/pa/cm200304/cmselect/cmhaff/218/21802.htm> (Erişim tarihi: 15 Haziran 2021).

Prosser, C., Mellon, J. ve Green, J. (2016, 11 Temmuz), “What mattered most to you when deciding how to vote in the EU referendum?”, British Election Study. <https://www.britishelectionstudy.com/bes-findings/what-mattered-most-to-you-when-deciding-how-to-vote-in-the-eu-referendum/> (Erişim tarihi: 15 Haziran 2021).

Redfield & Wilton Strategies. (2023, 21 Ekim), “Joining or Staying Out of the EU Referendum Voting Intention (21 October 2023)”. <https://redfieldandwiltonstrategies.com/joining-or-staying-out-of-the-eu-referendum-voting-intention-21-october-2023/> (Erişim tarihi: 3 Ocak 2024).

Swales, K. (2016), “Understanding the Leave vote”. NatCen Social Research. https://whatukthinks.org/eu/wp-content/uploads/2016/12/NatCen_Brexplanations-report-FINAL-WEB2.pdf (Erişim tarihi: 15 Haziran 2021).

Cabinet Office. (2016, 6 Nisan), “Why the government believes that voting to remain in the EU is the best decision for the UK (Archived)”. <https://www.gov.uk/government/publications/why-the-government-believes-that-voting-to-remain-in-the-european-union-is-the-best-decision-for-the-uk> (Erişim tarihi: 22 Mayıs 2024).

Waitzman, E. (2022, 9 Aralık), “Staff shortages in the NHS and social care sectors”, House of Lords Library. <https://lordslibrary.parliament.uk/staff-shortages-in-the-nhs-and-social-care-sectors/#heading-4> (Erişim tarihi: 3 Ocak 2024).

YouGov. (2011), “YouGov-Cambridge Survey Results (13.04.2011-20.05.2011)”. https://d3nkl3psvxxpe9.cloudfront.net/documents/Patriotism_and_Nationalism_ERZGtWK.pdf (Erişim tarihi: 15 Haziran 2021).

YouGov. (2017, 1 Haziran), “How patriotic are you?”. <https://yougov.co.uk/topics/politics/survey-results/daily/2017/06/01/b2780/3> (Erişim tarihi: 15 Haziran 2021).

YouGov. (2021, 3 şubat), “Regarding the UK, how patriotic would you say you are?”. <https://yougov.co.uk/topics/politics/survey-results/daily/2021/02/03/ad51f/1> (Erişim tarihi: 23 Kasım 2023).

Kitap ve Makaleler

Abou-Chadi, T. (2016), “Political and Institutional Determinants of Immigration Policies”, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 42/13:2087-2110.

Appiah, K. A. (2005), *The Ethics of Identity*, New Jersey: Princeton University Press.

Bachrach, P., Baratz, M. S. (1962) “Two Faces of Power”, *The American Political Science Review*, 56/4: 947–952.

Back, L., Keith, M., Khan, A., Shukra, K., Solomos, J. (2002), “New Labour’s White Heart: Politics, Multiculturalism and The Return of Assimilation”, *The Political Quarterly*, 73: 445-454.

- Baumgartner, F.R., Jones, B.D. (1993), *Agendas and Instability in American Politics*, Chicago: University of Chicago Press.
- Bell, B., Fasani, F., Machin, S. (2013), “Crime and Immigration: Evidence from Large Immigrant Waves”, *Review of Economics and Statistics*, 21/3: 1278-1290.
- Bhagwati, J. N. (1984), “Incentives and Disincentives: International Migration”, *Weltwirtschaftliches Archiv*, 120/4: 678–701.
- Blair, T. (1996), *New Britain: My Vision of a Young Country*, Londra: Fourth Estate.
- Blaszczyk, A. (2017), “The Resettlement of Polish Refugees After the Second World War”, *Forced Migration Review*, 54: 71-73.
- Boswell, C., Geddes, A., Scholten, P. (2011), “The Role of Narratives in Migration Policy-Making: A Research Framework”, *The British Journal of Politics and International Relations*, 13/1: 1-11.
- Börzel, T. A., Risse, T. (2009), *The Transformative Power of Europe: The European Union and The Diffusion Of Ideas*, Berlin: Freie Universität Berlin.
- Buzan, B., Wæver, O., De Wilde, J. (1998), *Security: A New Framework for Analysis*, Colorado: Lynne Rienner Publishers.
- Crawley, H. (2009), *Understanding and Changing Public Attitudes: A Review of Existing Evidence from Public Information and Communication Campaigns*, Londra: Diana Princess of Wales Memorial Fund.
- Crawley, H., Drinkwater, S., Kausar, R. (2013), “Regional Variations in Attitudes Towards Refugees: Evidence from Great Britain”, *Cream Discussion Paper Series*, 26/13.
- Creswell, J. (2013), *Qualitative Inquiry & Research Design: Choosing Among Five Approaches*, Kaliforniya: SAGE Publications.
- Cornelius, W. A., Martin, P. L. Ve Hollifield, J. F. (Ed.) (1994), *Controlling Immigration: A Global Perspective*, Stanford: Stanford University Press.
- Davis, J. (1989), “From ‘Rookeries’ To ‘Communities’: Race, Poverty and Policing In London, 1850–1985”, *History Workshop Journal*, 27/1: 66-85.
- Davison, S., Shire, G. (2015), “Race, Migration and Neoliberalism”, *Soundings*, 59/59: 81–95.
- Dekavalla, M. (2018), “The EU Referendum 2016 On Scottish Television”, Ridge-Newman, A., León-Solís, F., O'Donnell, H. (Ed.), *Reporting the Road to Brexit*, Londra: Palgrave Macmillan: 61-73.
- De Vreese, C., Boomgaarden, H. (2006), “Media Effects on Public Opinion About the Enlargement of The European Union”, *Journal of Common Market Studies*, 44/2: 419–436.

- Dorling, D. (2016), “Brexit: The Decision of a Divided Country”, *BMJ*, 354.
- Dummett, A. (1973), *A Portrait of English Racism*, Londra: Penguin Books.
- Dustmann, C., Frattini, T. (2014), “The Fiscal Effects Of Immigration To The UK”, *The Economic Journal*, 124/580: F593-F643.
- Entman, R. (1993), “Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm”, *Journal of Communication*, 43/4: 51–58.
- Fernández-Reino, M. (2020), “Migrants and Discrimination in the UK”, *The Migrant Observatory*.
- Freeman, G. (2002), “Winners and Losers: Politics and The Costs and Benefits of Migration”, Messina A.M. (Ed.) *West European Immigration and Immigrant Policy In The New Century*, Westport: Praeger: 77–96.
- Ford, R., Goodwin, M. J. (2010), “Angry White Men: Individual and Contextual Predictors of Support for The British National Party”, *Political Studies*, 58/1: 1–25.
- Galogski, B., Leschke, J., Watt, A. (2009), *EU Labour Migration Since Enlargement: Trends, Impacts and Policies*, Londra: Routledge.
- Garraud, P. (1990), “Politiques Nationales: Élaboration De L’agenda”, *L’Année Sociologique (1940/1948-)*, 40: 17-41.
- Garvin, T., Eyles, J. (1997), “The Sun Safety Metanarrative: Translating Science Into Public Health Discourse”, *Policy Sciences*, 30/2: 47-70.
- Greenslade, R. (2005), “Seeking Scapegoats: Coverage of Asylum In The UK Press,” *Asylum and Migration Working Paper*, 5.
- Girma, M. (2018), “Cultural Identity In Post-Brexit Britain: A Thought On Narrative Healing”, Ryan, B. (Ed.) *Fortress Britain?: Ethical Approaches To Immigration Policy For A Post-Brexit Britain*, Londra: Jessica Kingsley Publishers: 114-133.
- Givens, T., Luedtke, A. (2005), “European Immigration Policies In Comparative Perspective: Issue Salience, Partisanship and Immigrant Rights”, *Comparative European Politics*, 3:1-22.
- Goodhart, D. (2018), “The Future Of Migration Is Temporary”, Ryan, B. (Ed.) *Fortress Britain?: Ethical Approaches To Immigration Policy For A Post-Brexit Britain*, Londra: Jessica Kingsley Publishers: 57-67.
- Gormley Jr, W. T. (1975), “Newspaper Agendas and Political Elites”, *Journalism Quarterly*, 52/2: 304-308.

- Harell, A., Soroka, S., Iyengar, S. (2017), “Locus of Control and Anti-Immigrant Sentiment In Canada, The United States, and The United Kingdom”, *Political Psychology*, 38: 245-260.
- Henderson, A., Jeffery, C., Liñeira, R., Scully, R., Wincott, D., Wyn Jones, R. (2016), “England, Englishness and Brexit”, *The Political Quarterly*, 87: 187-199.
- Hilgartner, S., Bosk, C. L. (1988), “The Rise and Fall of Social Problems: A Public Arenas Model”, *American Journal of Sociology*, 94/1: 53-78.
- Hobolt, S. B. (2016), “The Brexit Vote: A Divided Nation, A Divided Continent”, *Journal of European Public Policy*, 23/9: 1259-1277.
- Honeyford, R. (1984), “Education and Race: An Alternative View”, *The Salisbury Review*. 30.
- Jenkins, R. (1967), *Essays and Speeches*, New York: Collins.
- Joppke, C. (1999), *Immigration and The Nation-State: The United States, Germany, and Great Britain*. Oxford: Clarendon Press.
- Joppke, C. (2004), “The Retreat of Multiculturalism in The Liberal State: Theory and Policy”, *The British Journal of Sociology*, 55/2: 237-257.
- Kaufmann, E. (2019), “Can Narratives of White Identity Reduce Opposition To Immigration and Support for Hard Brexit? A Survey Experiment”, *Political Studies*, 67/1: 31-46.
- Kingdon, J. (1984), *Agendas, Alternatives, and Public Policies*, Boston: Little Brown and Company.
- Kymlicka, W. (2001), *Politics In The Vernacular: Nationalism, Multiculturalism, and Citizenship*, Oxford: Oxford University Press.
- Ladrech, R. (1994), “Europeanization of Domestic Politics and Institutions: The Case of France”, *Journal of Common Market Studies*, 32/1: 69-88.
- Lahav, G. (1997), “Ideological and Party Constraints On Immigration Attitudes In Europe”, *Journal of Common Market Studies*, 35/3: 377–406.
- Leitner H. (1995), “International Migration and The Politics of Admission and Exclusion In Postwar Europe”, *Political Geography*, 14/3: 259–278.
- Mathieu, F. (2018), “The Failure of State Multiculturalism in the UK? An Analysis of The UK’s Multicultural Policy For 2000–2015”, *Ethnicities*, 18/1: 43-69.
- Mccombs, M. E., Shaw, D. L. (1972), “The Agenda-Setting Function of Mass Media”, *Public Opinion Quarterly*, 36/2: 176-187.

- Mclaren, L., Johnson, M. (2004), “Understanding the Rise of Anti-Immigrant Sentiment”, Curtice, J., Park, A., Phillips, M., Thomson, K., Bromley, C., (Ed.), “*British Social Attitudes: The 21st Report*”, Londra: SAGE Publications: 169-201.
- Messina, A. M. (2001), “The Impacts of Post-WWII Migration to Britain: Policy Constraints, Political Opportunism and The Alteration of Representational Politics”, *The Review of Politics*, 63/2: 259–285.
- Money, J. (2010), “Comparative Immigration Policy”, *Oxford Research Encyclopedia of International Studies*.
- Muhafazakâr Parti Seçim Manifestosu, (2010), *Invitation to Join the Government of Britain*.
- Mulvey, G., Davidson, N. (2019), “Between the Crises: Migration Politics and The Three Periods of Neoliberalism”, *Capital & Class*, 43/2: 271-292.
- Page, B. (2009), *British Attitudes to Immigration in the 21st Century*, Washington DC: Migration Policy Institute.
- Pan, Z., Kosicki, G. M. (1993), “Framing Analysis: An Approach to News Discourse”, *Political Communication*, 10: 59–79.
- Parekh, B. C. (2000), *The Future of Multi-Ethnic Britain: Report of The Commission on The Future Of Multi-Ethnic Britain*, Londra: Profile Books.
- Partos, R. (2019), *The Making of The Conservative Party’s Immigration Policy*, Londra: Routledge.
- Portes, J. (2016), “Immigration, Free Movement and The EU Referendum”, *National Institute Economic Review*, 236/1: 14–22.
- Powell, E. (1968), “Rivers of Blood”, *Birmingham Post*, 22.
- Qvortrup, M. (2016), “Referendums on Membership and European Integration 1972–2015”, *The Political Quarterly*, 87/1: 61-68.
- Radaelli, C. M. (1998), *Policy Narratives In The European Union: The Case of Harmful Tax Competition*, Fiesole: European University Institute RSC.
- Radaelli, C. M. (2001), “The Domestic Impact Of European Union Public Policy: Notes on Concepts, Methods, and The Challenge of Empirical Research”, *Politique Européenne*, 107-142.
- Richardson, J. (2018), “Brexit: The EU Policy-Making State Hits the Populist Buffers”, *The Political Quarterly*, 89/1: 118-126.
- Robinson, V., Segrott, J. (2002), *Understanding the Decision-Making of Asylum Seekers*, Londra: Home Office.

Roe, E. (1994), *Narrative Policy Analysis: Theory and Practice*, Kuzey Karolina: Duke University Press.

Rohrschneider, R., Whitefield, S. (2012), *The Strain of Representation: How Parties Represent Diverse Voters In Western and Eastern Europe*, Oxford: Oxford University Press.

Rzepnikowska, A. (2019), “Racism and Xenophobia Experienced By Polish Migrants In The UK Before and After Brexit Vote”, *Journal Of Ethnic and Migration Studies*, 45/1: 61-77.

Semetko, H., Valkenburg, P. (2000), “Framing European Politics: A Content Analysis of Press and Television News”, *Journal of Communication*, 50: 93.

Spencer, I. R. (1997), *British Immigration Policy Since 1939: The Making of Multi-Racial Britain*, Londra: Routledge.

Somerville, W. (2007), *The Immigration Legacy of Tony Blair*, Washington DC: Migration Policy Institute.

Stalker, P. (1994). *The Work of Strangers: A Survey Of International Labour Migration*, Cenevre: International Labour Organization.

Studlar, D. T. (1977), “Social Context and Attitudes Toward Coloured Immigrants”, *British Journal Of Sociology*, 28/2: 168-184.

Surel, Y. (2007), “L’Europe En Action: L’Européanisation Dans Une Perspective Comparée”, *L’Europe En Action*, 1-358.

Taylor, B. (2019), “Migration and Refugees in British History”, *Historical Association - Exploring and Teaching Twentieth-Century History*, 58-61.

Virdee, S., Mcgeever, B. (2018), “Racism, Crisis, Brexit”, *Ethnic and Racial Studies*, 41/10: 1802-1819.

Viskanic, M. (2017), *Fear and Loathing On The Campaign Trail: Did Immigration Cause Brexit?*, New York: SSRN.

Wadsworth, J., Dhingra, S., Ottaviano, G., Van Reenen, J. (2016), “Brexit and The Impact of Immigration on the UK, *CEP Brexit Analysis*, 5: 34-53.

Young, J. (1999), *The Exclusive Society: Social Exclusion, Crime and Difference in Late Modernity*, Londra: SAGE Publications.

Zolf, D. (1989), “Comparisons of Multicultural Broadcasting In Canada and Four Other Countries”, *Canadian Ethnic Studies*, 21/2: 13–26.

Gazeteler ve İnternet Kaynakları

Asthana, A. (2016, 9 Mayıs), “Boris Johnson: Cameron can’t cut immigration and stay in EU”, The Guardian. <https://www.theguardian.com/politics/2016/may/09/boris-johnson-cameron-cant-cut-immigration-and-stay-in-eu> (Erişim tarihi: 19 Mayıs 2019).

BBC News. (2004, 28 Eylül), “Full text of Blair’s speech”, BBC News. http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/3697434.stm (Erişim tarihi: 1 Mayıs 2020).

BBC News. (2007, 26 Eylül), “Brown in pledge over British troops”, BBC News. http://news.bbc.co.uk/1/hi/uk_politics/7010664.stm (Erişim tarihi: 1 Mayıs 2020).

BBC News. (2013, 23 Ocak), “David Cameron promises in/out referendum on EU”, BBC News. <https://www.bbc.com/news/uk-politics-21148282> (Erişim tarihi: 1 Mayıs 2020).

BBC News. (2015, 8 Mayıs), “Election 2015: David Cameron speech in full”, BBC News. <https://www.bbc.com/news/uk-politics-32661073> (Erişim tarihi: 1 Mayıs 2020).

BBC News. (2016, 24 Haziran), “Brexit: David Cameron’s resignation statement in full”, BBC News. <https://www.bbc.com/news/uk-politics-eu-referendum-36619446> (Erişim tarihi: 1 Mayıs 2020).

BBC News. (2023, 9 Haziran), “Resignation statement in full as Boris Johnson steps down”, BBC News. <https://www.bbc.com/news/uk-politics-65863336> (Erişim tarihi: 1 Mayıs 2020).

Belfast Telegraph. (2016, 6 Eylül), “EU Labour rules make it harder to control immigration, admits Theresa May”, Belfast Telegraph. <https://www.belfasttelegraph.co.uk/news/uk/eu-labour-rules-make-it-harder-to-control-immigration-admits-theresa-may/34654706.html> (Erişim tarihi: 13 nisan 2020).

Ben & Jerry’s UK. [@benandjerrysUK]. (2020a, 11 Ağustos). *Hey @PritiPatel we think the real crisis is our lack of humanity for people fleeing war, climate change and torture. We pulled together a thread for you...* [Tweet]. Twitter. <https://x.com/benandjerrysUK/status/1293214277621489666> (Erişim tarihi: 27 Ekim 2023).

Ben & Jerry’s UK. [@benandjerrysUK]. (2020b, 11 Ağustos). *People wouldn’t make dangerous journeys if they had any other choice. The UK hasn’t resettled any refugees since March, but wars and violence continue. What we need is more safe and legal routes.* [Tweet]. Twitter. <https://x.com/benandjerrysUK/status/1293215068029620224> (Erişim tarihi: 27 Ekim 2023).

Ben & Jerry’s UK. [@benandjerrysUK]. (2020c, 11 Ağustos). *People cannot be illegal. And, it is enshrined in the 1951 Refugee Convention that crossing a border ‘illegally’ should not impact your asylum claim.* [Tweet]. Twitter. <https://x.com/benandjerrysUK/status/1293218352182308874> (Erişim tarihi: 27 Ekim 2023).

Ben & Jerry's UK. [@benandjerrysUK]. (2020d, 11 Ağustos). *'Stronger' borders aren't the answer and only puts more lives at risk. Check out this video for more information:.* [Tweet]. Twitter. <https://x.com/benandjerrysUK/status/1293218457434173441> (Erişim tarihi: 27 Ekim 2023).

Ben & Jerry's UK. [@benandjerrysUK]. (2020e, 11 Ağustos). *Let's remember we're all human and have the same rights to life regardless of the country we happen to have been born in..* [Tweet]. Twitter. <https://x.com/benandjerrysUK/status/1293218691803488259> (Erişim tarihi: 27 Ekim 2023).

Ben & Jerry's UK. [@benandjerrysUK]. (2020f, 11 Ağustos). *and once more for the back: PEOPLE CANNOT BE ILLEGAL..* [Tweet]. Twitter. <https://x.com/benandjerrysUK/status/1293218782668881930> (Erişim tarihi: 27 Ekim 2023).

Ben & Jerry's UK. [@benandjerrysUK]. (2022, 6 Eylül). *Congratulations on the new job @SuellaBraverman.* [Tweet]. Twitter. <https://x.com/benandjerrysUK/status/1567225023793954820> (Erişim tarihi: 27 Ekim 2023).

Bennett, N. L. (2023, 18 Nisan), "Short-term Holding Facility (Amendment) Rules 2022 - Motion to Regret", They Work For You. <https://www.theyworkforyou.com/lords/?id=2023-04-18a.622.0> (Erişim tarihi: 28 Ekim 2023).

Berg, S. (2023, 29 Aralık), "Tony Blair urged 'radical' measures to cut asylum, archive papers reveal", BBC News. <https://www.bbc.com/news/uk-politics-67827016> (Erişim tarihi: 14 Kasım 2023).

Blair, T. (2006, 8 Aralık), "The Duty to Integrate: Shared British Values", 10 Downing Street. <https://web.archive.org/web/20070102042357/http://www.number-10.gov.uk/output/Page10563.asp> (Erişim tarihi: 14 Kasım 2023).

Cameron, D. (2013, 23 Ocak), "EU speech at Bloomberg", UK Government. <https://www.gov.uk/government/speeches/eu-speech-at-bloomberg> (Erişim tarihi: 18 Eylül 2023).

Cameron, D. (2016, 9 Mayıs), "PM speech on the UK's strength and security in the EU: 9 May 2016". UK Government. <https://www.gov.uk/government/speeches/pm-speech-on-the-uks-strength-and-security-in-the-eu-9-may-2016> (Erişim tarihi: 18 Eylül 2023).

Carr, S. (2022, 8 Eylül), "'Get your own house in order, Ben & Jerry's!': Backlash against 'virtue signalling' ice cream giant after it told Home Secretary Suella Braverman to 'scrap the Rwanda plan' - as critics claim its parent company Unilever 'exploits poor countries'", Daily Mail. <https://www.dailymail.co.uk/news/article-11192791/Backlash-against-Ben-Jerrys-told-Home-Secretary-Suella-Braverman-scrap-Rwanda-plan.html> (Erişim tarihi: 27 Ekim 2023).

Cerelus, L. (2016, 2 Ekim), “Donald Tusk: Theresa May provided clarity on Brexit”, POLITICO. <https://www.politico.eu/article/donald-tusk-theresa-may-provided-clarity-on-brexit-article-50/> (Erişim tarihi: 26 Temmuz 2019).

Chorley, M. (2014, 2 Nisan), “‘You are wilfully lying to the British people’: Farage warns European project will end ‘very unpleasantly’ after Clegg condemns Ukip’s ‘dangerous fantasy’ about leaving EU?”, Daily Mail. <https://www.dailymail.co.uk/news/article-2595391/Clegg-turn-fire-dangerous-Farage-admiring-Putin-defending-Assad-chemical-weapons.html> (Erişim tarihi: 26 Temmuz 2019).

Churchill, W. (1946, 19 Eylül), “Winston Churchill, speech delivered at the University of Zurich, 19 September 1946”, Council of Europe. <https://rm.coe.int/16806981f3> (Erişim tarihi: 18 şubat 2024).

Crisp, J. (2022, 8 Kasım), “Brexit blow as ministers find 1,400 extra EU laws to repeal”, The Telegraph. <https://www.telegraph.co.uk/politics/2022/11/08/brexit-blow-ministers-find-1400-extra-eu-laws-repeal/> (Erişim tarihi: 18 şubat 2024).

Council of the European Union. (2017, 29 Mart), “Remarks by President Donald Tusk following the UK notification”. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/03/29/tusk-remarks-uk-notification/> (Erişim tarihi: 18 şubat 2024).

Council of the European Union. (2019, 14 Ocak), “Joint letter of President Tusk and President Juncker to Theresa May, Prime Minister of the United Kingdom”. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2019/01/14/joint-letter-of-president-tusk-and-president-juncker-to-theresa-may-prime-minister-of-the-united-kingdom/> (Erişim tarihi: 18 şubat 2024).

Daily Mail. (2016, 2 şubat), “DAILY MAIL COMMENT: Why speak of England?”, Daily Mail. <https://www.dailymail.co.uk/debate/article-3430870/DAILY-MAIL-COMMENT-speak-England.html> (Erişim tarihi: 26 Temmuz 2019).

Diver, T. (2023, 8 Nisan), “Labour could put out bonfire of EU laws, warns Jacob Rees-Mogg”, The Telegraph. <https://www.telegraph.co.uk/politics/2023/04/08/labour-could-put-out-bonfire-of-eu-laws-jacob-rees-mogg/> (Erişim tarihi: 15 Ocak 2024).

Dominiczak, P. ve Wilkinson, M. (2016, 8 şubat), “Britain ‘faces influx of 50,000 asylum seekers’ if it leaves the European Union”, The Telegraph. <https://www.telegraph.co.uk/news/newstopics/eureferendum/12145781/David-Cameron-warns-of-migrant-camps-in-southern-England-if-Brexit-vote.html> (Erişim tarihi: 13 Nisan 2024).

Drainville, R. (2016, 12 Temmuz), “The Visual Propaganda of the Brexit Leave Campaign”, Hyperallergic. <https://hyperallergic.com/310631/the-visual-propaganda-of-the-brexit-leave-campaign/> (Erişim tarihi: 15 Ocak 2024).

Elsom, J. ve Hussey, T. (2022, 6 Eylül), “Inside Liz Truss’ new Cabinet: Who ARE key allies in her top team, what are their views and how can they help YOU?”, The Sun. <https://www.thesun.co.uk/news/politics/19726060/liz-truss-fires-key-rishi-sunak-allies/> (Erişim tarihi: 3 Kasım 2022).

Henley, J. (2023, 7 Mart), “What does the UK’s small boats plan mean for relations with France?”, The Guardian. <https://www.theguardian.com/uk-news/2023/mar/07/what-does-the-uks-small-boats-plan-mean-for-relations-with-france> (Erişim tarihi: 15 Ocak 2024).

Hennessey, M. (1992, 19 Eylül), “Britain shunned wartime volunteers: Amos Ford says there has been a cover-up over the shabby treatment of British Hondurans who came to help us out, reports Martin Hennessey”, The Independent. <https://www.independent.co.uk/news/uk/britain-shunned-wartime-volunteers-amos-ford-says-there-has-been-a-coverup-over-the-shabby-treatment-of-british-hondurans-who-came-to-help-us-out-reports-martin-hennessey-1552634.html> (Erişim tarihi: 25 Şubat 2024).

Hope, C. (2023, 27 Nisan), “Tories to leave thousands of EU laws intact in latest Brexit betrayal”, The Telegraph. <https://www.telegraph.co.uk/politics/2023/04/27/tories-scrap-one-in-five-redundant-eu-laws-brexit-betrayal/> (Erişim tarihi: 15 Ocak 2024).

House Of Commons. (2023, 18 Eylül), “Irregular Migration: Channel Crossings”. <https://hansard.parliament.uk/Commons/2023-09-18/debates/5CA4E8A3-6959-401F-AA91-18A3E4F60A4B/IrregularMigrationChannelCrossings#contribution-39A2B5A7-14BA-4E6D-973D-655D378F8258> (Erişim tarihi: 18 Ocak 2024).

Hymas, C. (2024, 19 Ocak), “Channel migrants given right to work in UK”, The Telegraph. <https://www.telegraph.co.uk/news/2024/01/19/channel-migrants-given-right-to-work/> (Erişim tarihi: 22 Ocak 2024).

Farage, N. [@Nigel_Farage]. (2016a, 16 Haziran). *The EU has failed us all*. [Tweet]. Twitter. https://twitter.com/Nigel_Farage/status/743383974119079937 (Erişim tarihi: 15 Mart 2023).

Farage, N. (2016b, 21 Haziran), “Nigel Farage accuses Turkey of blackmailing the EU over the refugee crisis”, The Independent. <https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/nigel-farage-accuses-turkey-of-blackmailing-the-eu-over-the-refugee-crisis-a6921316.html> (Erişim tarihi: 13 Nisan 2024).

Farage, N. (2023, 10 Haziran), “There is an establishment plot to reverse Brexit”, The Telegraph. <https://www.telegraph.co.uk/news/2023/06/10/johnsons-right-there-is-an-establishment-plot-to-reverse-br/> (Erişim tarihi: 11 Haziran 2023).

Farmer, B. (2015, 29 Ekim), “Islamic State planning mass attack on Britain, warns head of MI5”, The Telegraph. <https://www.telegraph.co.uk/news/uknews/terrorism-in-the-uk/11962037/Islamic-State-planning-mass-attack-on-Britain-warns-head-of-MI5.html> (Erişim tarihi: 17 şubat 2021).

Forestry and Land Scotland. (t.y.), “British Honduran Forestry Unit”. <https://forestryandland.gov.scot/learn/heritage/world-war-two/british-honduran-forestry-unit> (Erişim tarihi: 25 şubat 2024).

Gentleman, A. (2023, 25 Mart), “‘You walked in and your heart sank’: the shocking inside story of Manston detention centre”, The Guardian. <https://www.theguardian.com/uk-news/2023/mar/25/inside-story-of-manston-detention-centre> (Erişim tarihi: 15 Kasım 2023).

Jenrick, R. (2023, 5 Eylül), “Minister Jenrick’s statement on illegal migration”, UK Government. <https://www.gov.uk/government/speeches/minister-jenricks-statement-on-illegal-migration> (Erişim tarihi: 6 Eylül 2023).

Johnson, B. (2016, 9 Mayıs), “Boris Johnson’s speech on the EU referendum: full text”, Conservative Home. <https://conservativehome.com/2016/05/09/boris-johnsons-speech-on-the-eu-referendum-full-text/> (Erişim tarihi: 17 şubat 2021).

Khomami, N. (2016, 25 Nisan), “Brexit is only way to control immigration, campaigners claim”, The Guardian. <https://www.theguardian.com/politics/2016/apr/25/brexit-is-only-way-to-control-immigration-campaigners-claim> (Erişim tarihi: 17 şubat 2021).

Legislation UK. (t.y.), “Illegal Migration Act 2023”. <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2023/37/introduction/enacted> (Erişim tarihi: 1 Ocak 2024).

Legislation UK. (t.y.), “European Union (Notification of Withdrawal) Act 2017”. <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2017/9/section/1/enacted> (Erişim tarihi: 1 Ocak 2024).

Le Ministère de l’Intérieur et des Outre-mer. (2022, 14 Kasım), “Déclaration conjointe Royaume-Uni - France : Renforcer la coopération contre l’immigration irrégulière”. <https://www.interieur.gouv.fr/archives/actualites/communiqués-de-presse/declaration-conjointe-royaume-uni-france-renforcer-cooperation> (Erişim tarihi: 30 Ağustos 2023).

Le Monde. (2022, 14 Kasım), “Migrants : un nouvel accord signé entre la France et le Royaume-Uni pour lutter contre les traversées de la Manche”. <https://www.lemonde.fr/international/article/2022/11/14/migrants-un-nouvel-accord-signe-entre-la->

france-et-le-royaume-uni-pour-lutter-contre-les-traversees-de-la-manche_6149740_3210.html (Erişim tarihi: 30 Ağustos 2023).

Mason, R. (2016, 20 Mayıs), “Gove: EU immigrant influx will make NHS unsustainable by 2030”, The Guardian. <https://www.theguardian.com/politics/2016/may/20/eu-immigrant-influx-michael-gove-nhs-unsustainable> (Erişim tarihi: 17 şubat 2021).

Masters, J. ve George, S. (2017, 3 Haziran), “London terror attack: 7 victims killed, 21 in critical condition, 3 suspects shot dead by police”, Fox 13. <https://www.fox13now.com/2017/06/03/lanes-blocked-due-to-incident-on-london-bridge-police-say> (Erişim tarihi: 19 Kasım 2020).

Margaret Thatcher Foundation. (t.y.), “Conservative General Election Manifesto 1983”. <https://www.margaretthatcher.org/document/110859> (Erişim tarihi: 30 Mart 2021).

May, T. (2016a, 13 Temmuz), “Statement from the new Prime Minister Theresa May”, UK Government. <https://www.gov.uk/government/speeches/statement-from-the-new-prime-minister-theresa-may> (Erişim tarihi: 7 Kasım 2023).

May, T. (2016b, 5 Ekim), “Theresa May’s keynote speech at Tory conference in full”, The Independent. <https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/theresa-may-speech-tory-conference-2016-in-full-transcript-a7346171.html> (Erişim tarihi: 7 Kasım 2023).

May, T. (2017a, 17 Ocak), “The government’s negotiating objectives for exiting the EU: PM speech”, UK Government. <https://www.gov.uk/government/speeches/the-govemments-negotiating-objectives-for-exiting-the-eu-pm-speech> (Erişim tarihi: 7 Kasım 2023).

May, T. (2017b, 4 Haziran), “PM statement following London terror attack: 4 June 2017”, UK Government. <https://www.gov.uk/government/speeches/pm-statement-following-london-terror-attack-4-june-2017> (Erişim tarihi: 7 Kasım 2023).

May, T. (2019, 14 Ocak), “PM’s Brexit speech in Stoke-on-Trent: 14 January 2019”, UK Government. <https://www.gov.uk/government/speeches/pms-brexit-speech-in-stoke-on-trent-14-january-2019> (Erişim tarihi: 7 Kasım 2023).

Migration Watch UK. (2014, 12 Mayıs), “A summary history of immigration to Britain”. <https://www.migrationwatchuk.org/briefing-paper/48/a-summary-history-of-immigration-to-britain> (Erişim tarihi: 30 Haziran 2019).

Morris, S. (2023, 8 Mart), “Who is Suella Braverman? Home Secretary denies her small boats plan breaks the law”, The Standart. <https://www.standard.co.uk/news/politics/suella-braverman-home-secretary-tory-mp-tackles-migration-b1011180.html> (Erişim tarihi: 30 Ocak 2024).

O'Toole, F. (2016, 19 Haziran), "Brexit is being driven by English nationalism. and it will end in self-rule", The Guardian. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2016/jun/18/england-eu-referendum-brexit> (Erişim tarihi: 4 Kasım 2023).

Reuters. (2007, 10 Ağustos), "Tony Blair's farewell speech", Reuters. <https://www.reuters.com/article/idUSL10543767/> (Erişim tarihi: 4 Kasım 2023).

Reuters. (2016, 3 Ekim), "Hammond vows to protect UK economy during Brexit, sterling falls", Reuters. <https://www.reuters.com/article/idUSL5N1C938U/> (Erişim tarihi: 12 Mayıs 2022).

Reuters. (2017, 4 Haziran), "UK's Rudd says London attackers probably 'radical Islamist terrorists'", Reuters. <https://www.reuters.com/article/us-britain-security-rudd-idUSKBN18V0JC/?il=0> (Erişim tarihi: 7 Kasım 2023).

Ross, T. (2016, 30 Ocak), "Liam Fox: Terrorists could enter Britain among refugees", The Telegraph. <https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/nigel-farage-accuses-turkey-of-blackmailing-the-eu-over-the-refugee-crisis-a6921316.html> (Erişim tarihi: 7 Kasım 2023).

Stone, J. (2016, 9 Mart), "Nigel Farage accuses Turkey of blackmailing the EU over the refugee crisis", The Independent. <https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/nigel-farage-accuses-turkey-of-blackmailing-the-eu-over-the-refugee-crisis-a6921316.html> (Erişim tarihi: 18 Nisan 2021).

Somerville, W. (2007, 10 Mayıs), "The Immigration Legacy of Tony Blair", Migration Policy Institute. <https://www.migrationpolicy.org/article/immigration-legacy-tony-blair> (Erişim tarihi: 11 Haziran 2023).

Sunak, R. (2022a, 25 Ekim), "Rishi Sunak's first speech as Prime Minister: 25 October 2022", UK Government. <https://www.gov.uk/government/speeches/prime-minister-rishi-sunaks-statement-25-october-2022> (Erişim tarihi: 11 Haziran 2023).

Sunak, R. (2022b, 13 Aralık), "PM statement on illegal migration: 13 December 2022", UK Government. <https://www.gov.uk/government/speeches/pm-statement-on-illegal-migration-13-december-2022> (Erişim tarihi: 11 Haziran 2023).

Surridge, P. (2021, 19 Nisan), "Profile of the Leave vote: hopes and expectations for Brexit", UK in a Changing Europe. <https://ukandeu.ac.uk/profile-of-the-leave-vote/> (Erişim tarihi: 25 Mayıs 2023).

Thrasher, M. (2013, 4 Haziran), "EU: immigration tops list of UK concerns", Sky News. <https://news.sky.com/story/eu-immigration-tops-list-of-uk-concerns-10443955> (Erişim tarihi: 25 Temmuz 2022).

Thatcher, M. (1978), “TV Interview for Granada World in Action”, Margaret Thatcher Foundation. <https://www.margaretthatcher.org/document/103485> (Erişim tarihi: 30 Mart 2021).

The Economist. (2023, 19 Nisan), “If English nationalism is on the rise, no one has told the English”, The Economist. <https://www.economist.com/britain/2023/04/19/if-english-nationalism-is-on-the-rise-no-one-has-told-the-english> (Erişim tarihi: 15 Ocak 2024).

The Guardian. (2004, 27 Nisan), “Full text: Blair’s migration speech”, The Guardian. <https://www.theguardian.com/politics/2004/apr/27/immigrationpolicy.speeches> (Erişim tarihi: 25 Mayıs 2023).

The Guardian. (2005, 7 Temmuz), “The seven bombs: July 7, 2005”, The Guardian. <https://www.theguardian.com/world/2005/jul/07/terrorism.july71> (Erişim tarihi: 7 Kasım 2023).

The Herald. (2006, 15 Ocak), “THE LAST LUMBERJACK Sam Martinez left his homeland of British Honduras in 1941, bound for a new life as a woodcutter in Scotland. Now 96, he shares his wisdom with Vicky Allan and talks about changed times, staying positive and life as a local celebrity”, The Herald. https://www.heraldsotland.com/default_content/12443406.last-lumberjack-sam-martinez-left-homeland-british-honduras-1941-bound-new-life-woodcutter-scotland-now-96-shares-wisdom-vicky-allan-talks-changed-times-staying-positive-life-local-celebrity/ (Erişim tarihi: 25 şubat 2024).

Thomson, A. ve Sylvester, R. (2008, 18 Ekim), “Phil Woolas: lifelong fight against racism inspired limit on immigration”, The Times. <https://www.thetimes.co.uk/article/phil-woolas-lifelong-fight-against-racism-inspired-limit-on-immigration-ztg9gkwql7l> (Erişim tarihi: 7 Kasım 2023).

UK Government. (2016a, 14 Nisan), “Rights and obligations of European Union membership”. <https://www.gov.uk/government/publications/rights-and-obligations-of-european-union-membership> (Erişim tarihi: 25 Mayıs 2023).

UK Government. (2016b, 11 Temmuz), “Statement: the status of EU nationals in the UK”. <https://www.gov.uk/government/news/statement-the-status-of-eu-nationals-in-the-uk> (Erişim tarihi: 25 Mayıs 2023).

UK Government. (2016c, 13 Temmuz), “New ministerial appointment July 2016: Secretary of State for Exiting the European Union”. <https://www.gov.uk/government/news/new-ministerial-appointment-july-2016-secretary-of-state-for-exiting-the-european-union> (Erişim tarihi: 25 Mayıs 2023).

UK Government. (2016d, 20 Temmuz), “PM embarks on first visit overseas: 20 July 2016”. <https://www.gov.uk/government/news/pm-embarks-on-first-visit-overseas-20-july-2016> (Erişim tarihi: 25 Mayıs 2023).

UK Government. (2016e, 21 Temmuz), “PM statement in Paris: 21 July 2016”. <https://www.gov.uk/government/speeches/pm-statement-in-paris-21-july-2016> (Erişim tarihi: 25 Mayıs 2023).

UK Government. (2017, 29 Mart), “Prime Minister’s letter to Donald Tusk triggering Article 50”. <https://www.gov.uk/government/publications/prime-ministers-letter-to-donald-tusk-triggering-article-50> (Erişim tarihi: 11 şubat 2021).

UK Government. (2022a, 8 Aralık), “Joint statement on migration issues”. <https://www.gov.uk/government/publications/interior-ministers-joint-statement-on-migration/joint-statement-on-migration-issues> (Erişim tarihi: 20 Mayıs 2023).

UK Government. (2022b, 8 Aralık), “Calais group agrees to further work to tackle illegal migration”. <https://www.gov.uk/government/news/calais-group-agrees-to-further-work-to-tackle-illegal-migration> (Erişim tarihi: 20 Mayıs 2023).

UK Government. (2023a, 10 Mart), “UK-France Joint Leaders’ Declaration”. <https://www.gov.uk/government/publications/uk-france-joint-leaders-declaration/uk-france-joint-leaders-declaration> (Erişim tarihi: 25 Nisan 2024).

UK Government. (2023b, 2 Ağustos), “Retained EU Law (Revocation and Reform) Act 2023”. <https://bills.parliament.uk/bills/3340> (Erişim tarihi: 25 Nisan 2024).

UK Government. (2023c, 13 Eylül), “New Illegal Migration Act measures and age dispute assessment tests”. <https://www.gov.uk/government/news/new-illegal-migration-act-measures-and-age-dispute-assessment-tests> (Erişim tarihi: 25 Nisan 2024).

UK Government. (2024, 23 Nisan), “Rwanda bill to become law in major illegal migration milestone”. <https://www.gov.uk/government/news/rwanda-bill-to-become-law-in-major-illegal-migration-milestone> (Erişim tarihi: 25 Nisan 2024).

Wintour, P. (2005, 6 Ağustos), “Blair vows to root out extremism”, The Guardian. <https://www.theguardian.com/politics/2005/aug/06/terrorism.july7> (Erişim tarihi: 11 şubat 2021).

Wright, O. (2016, 21 Haziran), “EU referendum: ‘It’s Project Hate, not Project Fear’ - Sadiq Khan attacks Boris Johnson over immigration”, The Independent. <https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/eu-referendum-it-s-project-hate-not-project-fear-sadiq-khan-attacks-boris-johnson-over-immigration-a7094601.html> (Erişim tarihi: 11 şubat 2021).